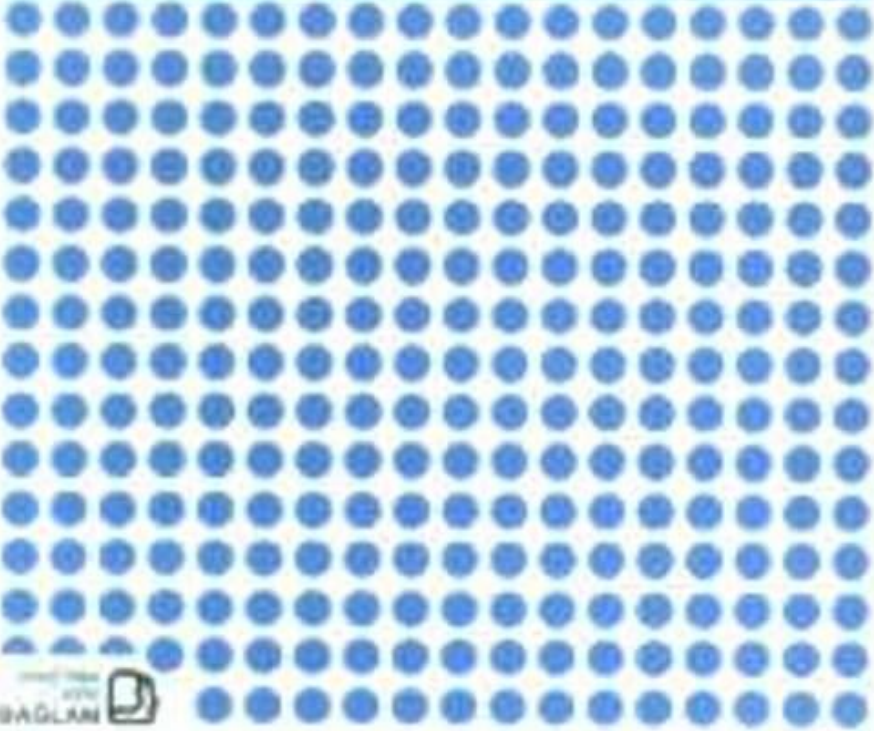

AYRILIKÇI TERÖRÜN ANATOMİSİ / IRA-ETA-PKK
EMİN GÜRSES

Yayınlar
BAĞLAN

Terör mağduru masum insanlara...

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ

9	İKİNCİ BASIMA ÖNSÖZ
11	GİRİŞ
13	AYRILIKÇI ŞİDDET ÖRGÜTLERİNDE ÖRGÜTLENME SÜRECİ
19	IRA (İRLANDA CUMHURİYETÇİ ORDUSU)
25	Tarihi Gelişim
25	Katoliklerin Eşitlik Talepleri
30	IRA Bölünüyor
31	Çatışmaları Önleme Arayışları
32	Açlık Grevleri
33	Protestan Şiddet Örgütleri
36	Terör Eylemleri İle Çözüm Arayışları Bir arada
38	Yerel Partiler Ne Talep Ediyorlar?
42	IRA Şiddetinin Mali Boyutları
45	Anlaşma Arayışları Devam Ediyor
47	Sorunun Çözümü Önündeki Engeller
51	ETA (BASK ÜLKESİ VE ÖZGÜRLÜK)
57	Tarihi Gelişim
57	ETA'nın Doğuşu
59	Kilisenin Rolü
60	İdeolojik Yapılanma ve Organize Eylem Dönemi
61	Örgüt İçi İdeolojik Mücadeleler
64	Diğer Örgütlerle Dayanışma Kararı
67	Şiddet Tırmanıyor
67	ETA, Franco Rejimine Karşı İşbirliği Arayışında
69	Franco Dönemi Sonrası Arayışlar Mali Kaynaklar
71	Terör'e Karşı İşbirliği
72	Şiddet Çıkmazı
81	PKK (KÜRDİSTAN İŞÇİ PARTİSİ) Tarihi Gelişim
81	Şiddet Dönemine Geçiş
86	PKK, Uluslararası Gelişmelere Ayak Uydurmaya Çalışıyor
88	Örgütlenmedeki Başarının Nedenleri
91	Mali Kaynaklar
93	İttifak Anlayışı
98	Ayrılık Konusu
106	Şiddet ve Gelecek
109	DEVLETİN İŞLEVİ
115	BARIŞÇI ÇÖZÜM YÖNTEMLERİ
119	SONUÇ
123	AYRILIKÇI TERÖR VE ULUSLARARASI SİSTEM
127	IRA Değişen Sisteme Ayak Uydurmaya Çalışıyor
130	ETA, IRA'ya Bakıyor
138	PKK'nın Tasfiyesi
142	Yunanistan ve PKK
147	Batılı İstihbarat Birimleri ve PKK
149	PKK'nın Geleceği
152	Sonuç Yerine
154	KAYNAKÇA
157	KONU DİZİNİ

SUNUŞ

Bu çalışmada, terör eylemleriyle uzun bir süredir İngiltere (Britanya), İspanya ve Türkiye'nin siyasi gündemlerinde en önemli sorunlardan biri olarak yerlerini alan IRA, ETA ve PKK ayrılıkçı şiddet örgütlerinin doğuşu ve gelişmelerini, örgütsel yapılanmalarını, süreç içerisinde yaşanan örgüt içi mücadeleleri toplumsal ve uluslararası düzeyde karşılaştırmalı olarak incelemeyi amaçladım.

1970'lerden itibaren başlayan ve özellikle 1980'lerde artan bir oranda, dünyanın hemen hemen her yerinden belli başlı Avrupa başkentlerine gelen örgüt liderleri ve üyeleri buralarda adeta birer mülteciler mozaiği oluşturmuşlardı. 1984-95 yılları arasında bu örgütlerin açık veya özel çalışma, bilgilendirme, sohbet toplantılarındaki konuşmalarından, açıklamalarından aldığım notlar, edindiğim izlenimler önemli oranda bu çalışmanın alt yapısını oluşturmuştur. Önemli bir kısmı silahlı eylemlerden kopmuş ve ideolojik düzeyde siyasi faaliyet sürdüren sürgündeki bazı ETA üyelerinin bir kesiminin, ortak yapılan açık toplantılar sırasında görüşlerini dinlemek imkânını da buldum. Eski ETA üyeleri belki de hâlâ hem ETA'nın askeri kanadının korkusundan, hem de silahlı milliyetçi İspanyol örgütlerinden çekindiklerinden olacak, sadece ideolojik tartışmalara girmeyi yeğlemişlerdir. IRA üyeleriyle Belfast'ta görüşmek nispeten daha kolaydı. Fakat son derece profesyonel çalışan ve Protestan terör örgütlerinin haber açısından korkan taraftarlar daha temkinli davranıyorlardı. Yapılanlar bir mülakat değil sohbet konuşmalarından ibaretti. Zaten bu ilişkilerin yaşandığı dönemde bu tür bir araştırma yapmak ve bunları yazıya dökmek gibi bir amaç da yoktu.

Hiçbir görüşmede gününbirlik olaylarla ilgili (şiddet eylemleri gibi) konuşmalar gündeme getirilmedi. Getirilse bile cevap bulamazdı. Fakat teorik düzeyde amaçlar, yöntemler ve bunların sonuçları tartışılmıştır. Yani çoğunlukla siyasi tartışmalardır yapılmış olanlar.

Bazı PKK üst yönetimi üyeleri ise açıklamalarında kaynak gösterilmesine itiraz etmemişlerdir. Bu arada örgüt taraftarlarını dinlemek ve sadece onların görüşlerini yansıtmak gibi bir hataya düşmemek için Kuzey İrlanda'daki Protestan partilerin bazı üyelerinin yine kendilerine göre yorumlarını dinledik. Protestan paramiliter örgütlere ulaşma imkânımız olmadı. Ayrıca Londra'nın görüşlerini de sağlanan dokümanlarla aktarmaya çalıştık. PKK konusunda parti üst kademesinden, yayınlanmış ve yayınlanmamış bazı açıklamalar ve bildirilere ulaşma imkanını bulduk. Bunun yanında yine diğer bazı Kürt örgütlerinin sağladığı kaynaklardan yararlandık. Ayrıca bazı kişilerin ellerinde bulunan basılmış, basılmamış kaynaklar ve kendilerinin katıldıkları toplantılardan edindikleri birinci el bilgiler araştırmanın çerçevesinin oluşturulmasına önemli bir katkı sağladı. Bu arada herkese açık olan Türkiye ve yurt dışındaki kütüphanelerden yararlandık. Büyük bir çoğunluk isim belirtilmesini değişik nedenlerle arzu etmediği için bir genelleme yaparak izin alınan dipnotlar dışında isim kullanmadık. Bu arada belirtmek gerekir ki, düşüncelerinden en çok yararlandığım insanlar Londra'da değişik hukuk merkezlerinde çalışırken kolaylıkla bilgi alışverişinde bulunabildiğim sıradan insanlardı. Onların özelliği ise olayları doğrudan yaşama talihsizliğine (bazıları bunu değişik nedenlerle bir şans olarak gördüklerini belirtmişlerdir) uğramış olmalarıydı. Bu insanlarla görüşmek, ayrıca olayların perde arkasındaki gerçekleri görme, üst kademe elemanlarla

görüşmekten daha fazla yararlı olmuştur. Onların anlattıklarını dinledikten sonra, bu örgütlerin nasıl oluyor da merkezi hükümetlerin kendilerini sindirmek için verdikleri bütün uğraşlara rağmen hâlâ ayakta kalabilmeyi başarabildiklerini anlayabiliyoruz.

Emin GÜRSES

İKİNCİ BASIMA ÖNSÖZ

Ayrılıkçı Terörün Anatomisi adlı çalışmanın yeni basımında, bazı ifade ve cümle yanlışlarının dışında kitabın akışındaki düzen bozulmadan 1997 sonbaharından bu yana meydana gelen gelişmeler, yeni bölüm ve başlıklar altında kitaba eklendi. İlk basımdan bu yana özellikle PKK hareketinde yaşanan değişimlerin uluslararası sistemdeki değişikliklerle birlikte gündeme gelmesinin nedenleri irdelenmeye çalışıldı. Periferideki böyle bir köylü hareketinin sistemin zaaflarından yararlanmaya çalışırken sistemin işleyişinden nasıl etkilendiği konusu üzerinde yoğunlaştığımız bu yeni bölümlerde yer yer PKK'nın IRA ve ETA hareketleriyle az da olsa benzer fakat çoğunlukla farklılıklarının boyutu gündeme getirilmeye çalışıldı. PKK'nın devletlerarası rekabetten yararlanabileceği uygun ortamı 1990'lı yıllarda yakalayabildiği fakat bu belirsizlik ortamının sürekli olamayacağı gerçeğine önceleri pek önem vermediği ve daha sonra bu anlayışın etkisinden kurtulmakta geç kaldığının dikkate değer olduğu göz önünde bulundurularak nedenleri sorgulanmaya çalışıldı. Bu sistemin etkili aktörlerinden olan devletlerin değişen karşılıklı çıkarları arasında sıkışmaktan kurtulamayan PKK hareketinin IRA ve ETA'ya nazaran gelişmelerden daha fazla etkilendiği de gözlenmiştir. PKK faaliyetlerinin yoğunlaştığı periferik coğrafyanın, buna uygun şekil almış toplumsal yapının ve devletin geleneksel yapılanma biçiminin IRA ve ETA'nın faaliyette bulunduğu coğrafya, toplumsal yapı ve devletlerin geleneksel yapılanma biçimlerinden farklılık gösterdiği ve bu nedenle gelişmelerin açıklanmasında buna özellikle vurgu yapılmasının zorunlu olduğu gerçeği öne çıkmıştır. PKK, IRA ve ETA'dan farklı olarak bölge devletleri arasındaki ilişkilerde bir gerginliğin yaşanmasının yolunu açmış, özellikle Suriye ve Yunanistan örneğinde olduğu gibi devletlerarası çatışma olasılığını da gündeme getirmiştir. Böyle bir olasılıktan yararlanabileceği beklentisi içerisinde olan PKK iderliği yine sistemin önceliklerine tutsak düşmekten kurtulamamıştır. Güney doğu Avrupa ve doğu Akdeniz'de böyle bir gerginliğin sürmesine ve kontrol dışına çıkabilecek düzeye ulaşmasına, gelişmelerden zarar görebilecek olan sistemin hegemon devletlerinin müdahale etmemeleri ise mümkün değildi. IRA ve ETA'nın örgütlenmelerinin ve faaliyetlerinin PKK'ninkine karşılaştırıldığında daha yerel kaldığı görülmüştür. Bunların faaliyet gösterdikleri coğrafya devletlerarası bir rekabetten üst düzeyde yararlanmaları için gerekli olan ortamın yaratılmasına pek az istisna dönemler dışında imkan tanımamıştır.

Günümüzdeki gelişmeler, sistemdeki yeni yapılanmaların IRA ve ETA'ya eski günlerindeki gibi faaliyetlerini sürdürme imkanı vermesinin zor olduğunu göstermektedir.

Uluslararası sistemin işleyişinin bir mantığı vardır ve bu işleyişin önüne setler çekmek ayrılıkçı terör örgütlerinin gücünü aşar. Bu çaba içerisinde olanlar yarattıkları dumanlı hava içerisinde sistemdeki adaletsizliklere katkı sağlamak gibi hiçte istemediklerini öne sürdükleri bir işlevi yerine getirme tuzağına düşmekten kurtulamazlar. Bu işlevlerini tamamladıktan sonra ise eski yapılanma biçimleriyle tasfiye sürecine girerler.

GİRİŞ

Birçok alanda (siyasal, toplumsal-ekonomik, iletişim v.s.) hızlı değişimlerin ve gelişmelerin yaşandığı 20. yüzyılın son çeyreğinde yoksullarla zenginler arasındaki uçurumun daha da belirginleşmesi bireyleri/grupları karmaşık siyasal, toplumsal-ekonomik sorunlarla yüzyüze getirmiş ve doğal olarak onların değişik oranlarda ve biçimlerde tepkilerine yol açmıştır. İkinci Dünya Savaşı'nı takip eden Soğuk Savaş'ın yarattığı ideolojik kutuplaşma dönemini takiben, özellikle yoksulluğun ve baskının beslediği ayrılıkçı şiddet örgütleri 1960'lı yılların sonu ve 1970'li yılların başından itibaren bazı gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin siyasal gündemlerinde yerlerini almaya başlamışlardır. Uzun yıllar, gelişmiş Avrupa ülkelerinin başına dert olan ideolojik terör (Almanya'da Kızıl Ordu Fraksiyonu, İtalya'da Kızıl Tugaylar'ın eylemleri gibi) yerini gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeleri de içine alan ayrılıkçı etnik teröre bırakmıştır.

ABD ve Sovyetler Birliği etrafında belirginleşen iki kutuplu dünyanın Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte ortadan kalkması, ayrılıkçı hareketlerin lider kadrolarınca amaca ulaşmak için yeni bir fırsat olarak algılanmıştır. 2 Ayrılıkçı örgütler eski ittifak ilişkilerini yeniden gözden geçirmeye ve yeni ittifaklar aramaya koyulurken etnik inatlaşmalar yeniden yükselişe geçmiştir. Bazı bölgelerde din ile etnik kimlik iç içe geçmiş ve

1 Ayrılıkçı hareketlerin oluşması ve gelişmesine yol açan baskı ve yoksulluk konusunda özellikle bkz., E.N. Muller, "Income Inequality, Regime Repres-siveness, and Political Violence", American Sociological Review, 50-1985:47-61. K.H. Park, "Reexamination of the Unkage Between Income Inequality and Political Violence", Journal of Political and Military Sociology, 14-1986:185-97. E. Weede, "Income Inequality, Avarage Income, and Do-mestic Violence", Journal of Conflict Resolution, 25-1981:239.

2 Ayrılık talebi karan üzerinde etkili olan koşullar konusunda bkz., D. Horowitz, Ethnic Groups in Conflict, Univ. of Calif. Press, Berkeley, 1985:236-59.

Ayrılıkçı T«r6rün Anatomisi»! / IRA-ETA-PKK

insanları örgütler etrafında organize eden temel güç olarak kendim gösterirken, diğer bazılarında ise yalnızca etnik kimlik öne çıkmıştır. Ekonomik nedenler ise bütün ayrılıkçı hareketlerde değişik boyutlarda da olsa temel etken olarak kendisini göstermektedir. Bazı istisnai örnekler dışında (Kanada'nın Qu-ebec bölgesinde olduğu gibi), ayrılıkçı etnik hareketler (IRA, ETA ve PKK gibi) kanlı çatışmaları artırmak için adeta bir yarış içerisine girmişlerdir. Toplumsal, ekonomik, siyasal, kültürel hoşnutsuzluklar uzun dönemde ayrılıkçı şiddet örgütlerini besleyen bir rol oynamış, etnik ayrılıklar çatışmaların kronikleşmesine ve dolayısıyla şiddete eğilimli bir siyasal kültü-rün3 oluşmasına yol açarak sorunların çözümünü daha da zorlaştırmıştır.

1970'li yıllardan (IRA ve ETA), ve 1980'li yılların ortalarından başlayarak (PKK) İngiltere, İspanya ve Türkiye'deki siyasal ve ekonomik istikrar tehdit edecek ve bu ülkelerin gündemlerini belirleyebilecek

duruma gelen bu örgütlerden özellikle IRA ve ETA'nın kullandığı yöntemler arasında birçok benzerliklerin olduğu sık sık ifade edilmiştir.⁴ Bu üç örgütün en temel ortak argümanları ise kendi halklarının sömürgeleştirildikleri⁵ bu nedenle ulusların "kendi geleceğini tayin etme hakkı'nı" ('Self-determination') talep ettiklerini ve bu hak için mücadele

3 Bir toplumda halkın siyaset konusunda taşıdığı inançlar, hisler davranış kalıpları ve bunların ifade biçimi o toplumun siyasi kültürünü oluşturur. Bkz., G. A. Almond & G. B. Powell, *Comparative Politics: A Developmental Approach*, Little Brown, Boston, 1978:25.

4 Bu konuda bkz., W. Laqueur (Ed.), *The Terrorism Reader*, A Meridian Book, New York & London, 1978. E. Hyman, *Terrorist and Terrorism*, St. Martin's, New York, 1974. P. Wilkinson, *Political Terrorism*, Wiley, New York, 1974.

5 Sömürgecilik konusunda genel tartışmalar için özellikle bkz., M. Hechter, *Internal Colonialism*, Routledge and Kegan Paul, London, 1975. Hechter, "Internal Colonialism Revisited", içinde E. Tiryakian & R. Ragowski (Eds.), *New Nationalism of the Developed West*, Allen & Unwin, Boston, 1985:17-26. Bir eleştirel yaklaşım için bkz., E. Page, "Michael Hechter's internal colonialism theses: some theoretical and methodological considerations", *Studies in Public Policy*, No.9, 1977:1-33. Önemli bir karşılaştırmalı çalışma için bkz., A. Palloni, "Internal Colonialism or Clientelistic Politics? The Case of Southern Italy", *Ethnic and Racial Studies*, 2-3, July 1979.

verdiklerini ileri sürmeleridir.⁶ Her örgüt bu amaçla toplumsal ve uluslararası kuruluşların desteğini arama yoluna gider. Bu yolda sağlanabilecek uluslararası destekler belli koşullara bağlı olsa da, yani yapılan yardımlar arkasından bazı talepleri getirebilse de, örgütler tarafından amaca varmak için kabul edilebilir şeyler olarak görülmüşlerdir.⁷

IRA ve ETA sanayi toplumlarında güçlerini artırma imkanı bulurlarken, PKK gelişmekte olan bir ülkenin periferisinde, bir tarım toplumunda özellikle yoksul ve dışlanmış gençler arasında önemli bir destek bulmuştur. Bu örgütlerin propaganda için kullandıktan yöntemler arasındaki benzerlikler ise, üst kademe yönetici ve üyeler için kullandıktan argümanların (sosyalist argümanlarla karışmış milliyetçilik), sıradan taraftarlarına gelince değişime uğratılmış olduğudur (daha çok kültürel, tarihi, mitsel motifler). Kendi kontrollerinde bir devlet kurmak amacıyla hizmet edebilecek her türlü argümana yer verilmiştir. Örgüt yönetimleri, eylemleri sırasında yapılan hatalardan (sivililerin ölmesi gibi) ise kendilerini bu yola iten merkezi hükümetleri sorumlu tutarlar. Bu şiddet örgütleri, kendilerinin uğruna savaştıklarını iddia ettikleri halkın en önemli temsilcisi oldukları iddiasındadırlar. Kendileri ile ittifaka girmeyen veya kendi örgütsel çıkarlarını zedeleyen, aynı etnik gruptan olan diğer milliyetçi veya sosyalist örgütleri ise sapkınlık hatta hainlikle suçlamaktan çekinmezler. Bütün bu tartışmalarda ise en çok zarar görenler ister örgütte, ister örgütle ilişkisi olmayan fakat şiddet eylemleri-

6 Bu konuda detaylı bilgi ve tartışmalar için özellikle bkz., M. Pomeroy, *Self-Determination in Law and Practice: The New Doctrine in the United Nations*, Martinus Nijhoff Publ., The Hague, 1982. D. Ronen, *The Quest for Self-determination*, Yale Univ. Press, New Haven, London, 1979. J.G. Starke, *Introduction to International Law*, Butterworths, Tenth

Edition, London, 1989. L.C. Bucheit, Secession: The Legitimacy of Self-Determination, Yale Univ., Press, New Haven, London, 1978. A .Cobban, The Nation State and National Self-Determination, Collins, London, 1969. R. Emerson, "Self-Determination", American Journal of International Law, Vol.65,1971.

7 Etnik hareketlere uluslararası müdahale için bkz., J. Nagel & B. Whorton, "Ethnic Conflict and the World System", Journal of Political and Military So-ciology, Vol.20, Summer 1992:1-35. A. Heraklides, The Self-Determination of Minorities in International Politia, Frank Cass, London, 1991:189-95.

Ayrılıkçı T«r6r6n Anatomisi»! / IRA-ETA-PKK

nin yoğun olarak y6r6t6ld6đ6 b6lgelerde yaşayan aynı etnik gruplara mensup yoksullardır.

Bazı devletlerin şiddet y6ntemlerini, d6şman olarak g6rd6kleri 6lkeleri, grupları, insanları sindirmek i6in değişik bi6imlerde kullandıkları da bilinmektedir. Bir 6ok 6lkede ise devletle dolaylı olarak bağı bulunan 6rg6tler oluşturularak (İspanya'da GAL gibi), tehlikeli g6r6len bireylere, gruplara karşı-ter6r 6rg6tleri ile sindirme hareketlerine girişildiği de bilinmektedir. Y6netimlerin ter6re karşı m6cadelede kullandıkları y6ntemlerde hukuk dışı uygulamalara, sindirme ve yıldıрма ama6lı 6ld6rme olaylarına doğrudan veya dolaylı olarak karışması da bir 'devlet ter6r6'd6r.8 Demokratik devletin kendi koyduğu kuralları, sıradan insanlara karşı şiddet uygulayarak ihlal etme yoluna gitmesi akla uygun değildir. Aksi takdirde sıradan insanlar i6in bile devlet denilen yapının varlığı tartışılır hale gelir.

Kitabın başlığında kullandığımız 'ter6r' kelimesiyle anlatılmak istenilen şey, IRA, ETA ve PKK gibi 6rg6tlerin siyasi hedeflerine ulaşmak i6in 6rg6tl6 şiddeti 'olmazsa olmaz' bir y6ntem olarak g6rmelerinin vurgulanmasıdır. 'şiddet'in bireyler, gruplar gibi her d6zeyde 6rg6tl6 ve 6rg6ts6z olarak g6r6lebilecek geniş bir alanı kapsadığını g6z 6n6ne alarak, ayrılık6ı 6rg6tlerin şiddet eylemlerinden bahsederken 'ter6r' kelimesini kullanacağız.

Başka alternatif olmadığı i6in 6rg6tl6 şiddete başvurduklarını savunan bu 6rg6tlerin aslında barış6ı yolların uzun s6rd6đ6 d6ř6ncesiyle kendileri i6in kolay ve kısa olduğuna inandıkları silahlı m6cadele yolunu se6tikleri aşıkardır.9 Toplumsal yapılarda ve uluslararası sistemde genel olarak şiddet k6lt6r6n6n yaygın olduğu d6ř6n6l6rse, IRA, ETA ve PKK gibi 6rg6tlerin liderlerinin ilk akıllarına gelen maalesef bu y6ntem olmuştur.

8 N. Chomsky, The Culture of Terrorism, South End Press, Boston, 1988.

9 PKK lideri 6calan bu t6r m6cadele y6nteminin gerekliliğini ř6yle a6ıklıyor; "Silahlı savaşım, halkların kurtuluşu doğrultusunda b6t6n gelişmelerin temelinde yatan bir savaş bi6imidir. Partimizin temel 6ıkışı olan ve temel m6cadele olarak kavratıp uygulamaya 6alıştığı en 6nemli ara6, bu anlamda silahlı m6cadeledir". Bkz., A. 6calan, PKKIV. Kongresi'ne Sunulan Politik Rapor, Zagros, istanbul, 1993:147.

Örgütlerin şiddet tehdidi, veya korku yaymak için şiddet kampanyası başlatmaları (terörize etmek) terörizmdir. Ayrılıkçı terör, amaca varmak için başvurulmuş sistemli ve örgütlü şiddettir. Ayrılıkçı şiddet örgütlerinde terörün hedefinin amaçlanana yönelmiş olması veya suçsuzlara yönelmiş olması zamanla önemini yitirir. Bir ayrılıkçı şiddet örgütünün başvurduğu etnik terör eylemlerindeki amaç genellikle bir etnik grup adına devlet statüsü elde etmektir.¹⁰ Taviz koparmak amacıyla (çoğunlukla ayrı bir devlet kurmak gibi) şiddet yoluyla toplumda korku salarak siyasi iktidara baskı yapmak ayrılıkçı örgüt terörizminin temel özelliğidir. Bu, onu diğer tüm şiddet eylemlerinden ayırır.¹¹ Ayrılıkçı örgütlerin şiddet eylemleri siyasidir. Amaç, bir halkın geleceğini kontrol etmek için gücün dağılımında söz sahibi olmaktır.

Ulusal ve/veya uluslararası sistemde meydana gelen bunalımlar bu ayrılıkçı hareketler için uygun çalışma ortamları oluşturmuştur.¹² Bu ortamlarda, otoriter- totaliter bir devlet biçimini andıran örgütlenmelerle ayrılıkçı şiddet örgütleri amaçlarına

10 J. Der Derian, *Antidiplomacy: Spies, Terror, Speed, and War*, Blackwell, Cambridge, 1992:105.

11 Kısa fakat teorik bir tartışma için bkz., M. Donelan, "Terrorism: who is legi-timate target?", *Review of International Studies*, 13-1987. Ayrıca bkz., B. Hoffman, *Inside Terrorism*, Victor Gollancz, London, 1998. W. Laqueur, "Postmodern Terrorism", *Foreign Affairs*, Sept.-Oct. 1996:24-36. Toplumsal eylemlerdeki şiddeti terörizmden ayıran Guelke'ye göre, terörizm değişimi sağlamak için başvurulmuş, haklı gösterilemeyecek gayri meşru bir yöntemdir. Bkz., A. Guelke, *The Age of Terrorism and the International Political System*, I.B. Tauris Publs., London&New York, 1995:101, 103. Terörizm kavramı konusundaki hukuki bir yaklaşım için önemli bir makale olarak bkz., T.M. Franck & B.B. Lockwood, "Preliminary Thoughts towards an International Convention of Terrorism", *American Journal of International Law*, 68-1974:69-90. Ayrıca bkz., J.G. Starke, *Introduction to International Law*, Tenth Edition, Buttenvorths, London, 1989:102-3.

12 Terörizmin uluslararası boyutu konusunda bkz., P. Wilkinson, "International Terrorism: New Risks to World Order", içinde, J. Baylis&NJ. Rengger (eds.), *Dilemmas of World Politics*, Clarendon Press, Oxford, 1992: 228-60. R. Clutterbuck, *Terrorism in an Unstable World*, Routledge London, 1994. P. Wilkinson, "Politics, Diplomacy and Peace Process: Pathways out of Terrorism?", içinde, M. Taylor&J. Horgan (eds.), *The Future of Terrorism*, Frank Cass, London, 2000:66-82.

Ayrılıkçı Terörün Anatomisi»! / IRA-ETA-PKK

ulaşmada her türlü iç ve dış ittifaklara girmeyi ve her türlü yöntemi kullanmayı basan için elzem kabul etmişler ve tam anlamıyla 'Makyavelist' bir yol izlemişlerdir. Diğer bir deyişle bu örgütlerde amaca ulaşmak için her şey mubah sayılır hale gelmiştir. Bu örgütlerde uzun yıllar boyu hizmet veren lider kadrolarından bazıları silahlı mücadele yerine siyasi mücadeleye öncelik verilmesini savundukları için örgütlerin hainler listesinde yer almaktan kurtulamamışlardır. Örgütlerdeki ayrılıklara ve bölünmelere rağmen, merkezi hükümetlerin yaptıkları hatalar yüzünden ayrılıkçı şiddet örgütleri temsil ettiklerini iddia ettikleri etnik grupların özellikle yoksul ve dışlanmış kesimlerinden destek alarak varlıklarını sürdürmeyi başaramamışlardır.

AYRILIKÇI ŞİDDET ÖRGÜTLERİNDE ÖRGÜTLENME SÜRECİ

Bir ayrılıkçı hareketin başlangıcında, genellikle eğitim görmüş bir grup insan, yine genellikle toplumsal, ekonomik, siyasal bunalımın arttığı dönemlerde kendilerinin de üyesi bulundukları etnik grubun toplumsal, ekonomik, siyasal sıkıntılarına kesin çözüm getirebileceklerini iddia ederek belirli bir siyasi program çerçevesinde örgütlenme karar alırlar.¹³ Bazı ayrılıkçı hareketler (Kanada'daki 'Parti Quebecois' gibi) siyasi mücadele yolunu nihai hedefe ulaşmak için yeterli görürken, diğer bazıları (IRA, ETA, PKK gibi) silahlı mücadele olmadan amaca ulaşamayacağını iddia ederek bu yolu tercih etmişlerdir. Silahlı mücadeleden yana olanlar oluşturulan siyasi progra-, mm hayata geçirilebilmesi için aşamalı bir faaliyet programı hazırlarlar ve bu programa göre hareket ederler. Eğer ulusal ve uluslararası şartlarda önemli değişiklikler meydana gelirse, ayrılıkçı şiddet örgütünün yönetim kadrosu değişen şartlara göre ara hedeflerinde ve stratejilerinde değişiklikler yapma yoluna gidebilirler. Ayrılıkçı bir şiddet örgütünün aşamalı eylem programı genellikle şöyledir;

1- Siyasi örgütlenme dönemi : Özellikle toplumdan dışlanmış veya mevcut yapıdan rahatsızlık duyan etnik grup mensupları arasında örgütlenme çalışmaları yoğunlaşmaktadır.

2- Eylem dönemine geçiş: Özellikle, içinde yaşadıkları toplumsal yapıdan şiddetle hoşnutsuzluk duyan gençlerden oluşturulan silahlı birimler merkezi hükümetin otoritesini sarsmak ve

13 Bir harekette entelektüellerin oynadığı rol konusunda özellikle bkz., M. Pinnard & R. Hamilton, "Intellectuals and the leadership of social move-ments: Some comparative perspectives", Research in Social Movements, Conflicts and Change, Vol.11, 1989. A.D. Smith, The Ethnic Revival, Camb-ridge Univ., Press, Cambridge, 1981.

Jlynl1KŞ'T«rfirün Anatomisi / IRA-ETA-PKK

ulusaVuluslararası dikkatleri kendi taleplerinin üzerine çekmek için öncelikli olarak resmi hedeflere saldırılarına başlarlar.

3- Belirli bir bölgede başlayan eylem alanlarının zamanla genişletilmesine çalışılır.

4- Sorumlu birimler siyasi ve lojistik desteğin güçlendirilmesi ve yaygınlaştırılması için çalışırlar. Etnik Grubun yoğun olarak yaşadığı bölgelerde toplumsal ve mali desteğin artırılması (bu amaçla uyuşturucu ticareti işine girilmesi, etnik grubun yoğun olarak bulunduğu bölgedeki yatırımlardan tehditle pay alınması, toplanan paralarla ticari yatırımlar yapılması v.s.) ve bu kaynakların sürekliliğinin sağlanması için çaba harcanır.

5- Otoriteyi ele geçirmek için, etnik grubun yoğun olarak yaşadığı

yörelerdeki şehir merkezlerini ele geçirme provalarına girişilerek yöre halkının merkezi hükümetle olan ilişkileri kesilmeye çalışılır. Ayrıca, merkezi otoriteyi zor duruma sokup siyasi, ekonomik vs. tavizler koparmak amacıyla terör eylemleri şehir merkezlerine, metropollere taşınır.

Ayrıılıkçı şiddet örgütlerinin askeri/siyasi faaliyetleri çoğunlukla aşağıdakine benzer bir yapılanma ile yürütülür.

Propaganda
istihbarat

T

İllegal eylem faaliyetleri
Legal eylem
Ulusal/Uluslararası

Finansman

Danışmanlık

Silahlı operasyon

ekipleri
Ulusal/Uluslararası

JZÜ_

Ayrıılıkçı Şiddet Örgütlerinde» Örgütlenme» Sürücü

Merkez Komitesi, bütün siyasi-askeri faaliyetlerin kontrol merkezidir. Burada bir işbölümü vardır. Merkez komitesi üyeleri örgütün faaliyet gösterdiği alanlarda işbölümü yaparlar. Merkez Komitesi üyeleri, 'Lider' (veya başkan) ile uyum içinde çalışırlar. Üçüncü Dünya ülkelerindeki ayrıılıkçı şiddet örgütlerinde liderlerin son kararları tartışılmazken,14 Batı Avrupa'daki bazı hareketlerde genellikle komite kararlarına uyulur. Yani lider, bazı çekinceleri olsa da -komitede alınan kararlara onay verir. Örgütün illegal eylem faaliyetleri için oluşturduğu Silahlı Operasyon Ekipleri ise doğrudan Merkez Komitesine bağlıdır. Örgütün faaliyetleri için gerekli olan mali kaynağın sağlanması için mali işlerden sorumlu bir birim oluşturulur ve bu birim operasyonların mali kaynaklarını sağlar. Bu birime ayrıca bir de danışmanlar grubu eşlik eder. Danışmanlar, kaynakların en uygun nasıl sağlanacağını ve harcanacağını hesaplarını yapar. PKK (ve bir dönemde ETA ve IRA) gibi örgütlerde sınır operasyonları

çok önemli olduğu için, bu operasyonların organizasyonunu ve yerine getirilmesini üstlenen bir birim oluşturulmuştur. Bu birim, eylem için oluşturulan ekiplerin askeri eğitimini de organize eder ve onlara lojistik destek sağlar. Propagan-da'dan sorumlu birim, örgütün toplumsal desteğinin sürekli kılınması için çaba gösterir. İstihbarat ve Siyasi Büro birimleri birlikte çalışarak topladıkları bilgilere kendi yorumlarını katarlar ve propagandanın yönü konusunda fizibilite raporları hazırlarlar. Bu raporlar Merkez Komitesine sunulur. Örgüt, kendi faaliyetlerine destek olması amacıyla kendi basın organlarını kurarken, bazı diğer basın organlarıyla da yakın ilişkiler sürdürmeye çalışır. Yasal faaliyetlerin (toplantılar v.s.) yürütülmesi için oluşturulan birimler kendilerine özellikle yerel ve yabancı ülke siyasal partilerinin önemli isimlerinden, tanınmış aydınlar-

14 PKK lideri Öcalan liderliğin verdiği kararların önemini şöyle açıklıyor; "Parti öncülüğü bütün faaliyetlerimize, halkı ayaklandırma faaliyetlerimize, ekonominin inşasından tutalım bütün askeri faaliyetlere kadar, egemen kılınacaktır". Bkz., Öcalan, Politik Rapor, 1993:244.

Ayrılıkçı Tarörün Anatomimi / IRA-ETA-PKK

dan, akademik kuruluşlardan, örgütlerden v.s. kişilerle temasa geçerek ulusal/uluslararası düzeyde siyasi destek ararlar.

Toplumsal ve uluslararası sistemdeki sürekli değişimler örgüt yapısını da etkiler. Örgütlerin siyasi ve askeri yapısında da bu gelişmelere göre değişikliklere gidilebilir. Profesyonelleştik-çe, yukarıdaki tabloya benzer, adeta bir devletin göreceği işlevleri yerine getirebilecek biçimde yapılanırlar. Daha ziyade kırsal kesimin desteğine dayalı mücadeleye göre yapılanmasını şekillendiren PKK gibi örgütlerde ise örgüte eleman kazandırmak için oluşturulan 'köy' (veya kır) komitelerinin son derece önemli işlevleri vardır. PKK hareketinde eylemleri gerçekleştirecek elemanların sayısının çokluğu bu örgütü IRA ve ETA gibi 400-500 kişilik aktif bir eylem kadrosu olan profesyonel örgütlerden ayırmaktadır. PKK türü bir yapılanmayı IRA gibi, elemanlarını profesyonellerden oluşturan sanayi toplumu ayrılıkçı şiddet hareketlerinde görmeyiz. PKK'nın elemanlarının sayısının çokluğu örgüte bu elemanların kontrolünde, silah ve cephane sağlanmasında, beslemesinde zorluklar çıkarmaktadır. Sayıları artan elemanlar ancak sürekli bir eylem faaliyeti içinde tutularak kontrol edilebilmektedir.¹⁵ Bu da çatışmalara giren silahlı birimlerde zayıflığın artması şeklinde bir kısır döngü yaratmaktadır.

Ayrılıkçı şiddet örgütlerinin lider kadroları, genellikle, siyasi başarı için askeri başarının elzem olduğuna inanırlar ve merkezi otoriteyi zayıf düşürmek için ellerinden geldiğince terör eylemlerini ülke sathına yaymaya çalışırlar. Kuzey İrlanda milliyetçilerinin siyasi partisi Sinn Fein'in ikinci ismi ve beyni Martin McGuinness, verdiği bir demeçte (Belfast, 26 Şubat 1994) Sinn Fein hareketinin stratejisini bir cümle ile şöyle açıklı-yor;"Sinn Fein masaya silahlarla oturacaktır". Bu sözler ayrılıkçı şiddet örgütlerinin çoğunluğunun ortak sloganıdır.

Ayrılıkçı hareketlerin önemli bir çoğunluğu kendi siyasi/iktisadi programlarının uygulamaya konulabilmesi amacıyla

15 Öcalan'a göre gerillaya yapılacak en büyük kötülük, onu aylarca savaştırma-
dan, eğitmeden dolayısıyla başıboş bırakmaktır. Bu ise imhaya götürür.

lan, Politik Rapor, 1993:159.

_22L

Ayrılıkçı Şiddet Örgütleri»! / IRA-ETA-PKK

terör'e başvururken, Quebec ayrılıkçı hareketinde görüldüğü gibi bazı hareketler bir etnik grubun çıkarlarını korumada barışçı yolu tercih etmişlerdir. Quebec Kurtuluş Cephesi'nin (FLQ) 1960'larda başlattığı terör, Fransızca konuşan Quebecli-lerce destek görmeyince etkin bir hareket olamamıştı. 1970 yılında Quebec çalışma bakanı Pierre LaPorte'un ve bir İngiliz diplomat olan James Cross'un FLQ tarafından kaçırılması üzerine 16 Ekim 1970'de Pierre Trudeau hükümeti Quebec bölgesinde olağanüstü hal ilan etmişti. Bir şafak vakti Montreal bölgesindeki stratejik noktaları ele geçirmek için 1500 kişilik bir federal paraşütçü birliği bölgeye gönderilmiş ve özgürlükler askıya alınmıştı (bu olay Kanada tarihine 'Ekim Krizi' olarak geçmiştir). Rehinelerin serbest bırakılması için görüşmelere katılan liderler dahil 250 FLQ taraftarı tutuklanmıştı. İngiliz diplomat James Cross 3 Aralık 1970'de serbest bırakılmış, Çalışma bakanı Pierre LaPorte ise FLQ tarafından öldürülmüştü. Bu girişim sonrası, ayrılıkçı terör eylemleriyle birlikte FLQ hareketi kaybolmaya yüz tutacak ve yerini ayrılıkçı Parti Quebecois'in öncülük ettiği siyasi mücadeleye terk edecekti.

Ayrılıkçı şiddet örgütlerinin amacı temsil ettiği veya temsil ettiği iddiasında bulunduğu etnik topluluğun kendi önderliğinde mümkünse ayrı bir devlet olarak örgütlenmesini sağlamaktır. Ayrılıkçı terör eylemlerine başvuranların amacı toplumsal ; hayatı felce uğratmak, insanları şiddet uygulamaları ile korkutarak sindirmek ve böylece dikkatleri kendi mücadelelerine çekerek merkezi hükümetin tutumunu etkilemektir. Silahlı mücadelenin önemli bir diğer amacı da merkezi hükümetin askeri masraflarının dayanılmaz düzeye ulaşmasını sağlamak ve böylece özellikle yine merkezi otoriteyi zor duruma sokacak olan ekonomik temelli diğer toplumsal hareketlerin (genel grevler) olgunlaşmasına da zemin hazırlamaktır. Ayrılıkçı terör eylemleri bir taraftan merkezi hükümeti terörün içine çekerek anti-terör uygulamaları ile toplumsal/uluslararası dikkatle konunun üzerine toplanmasını sağlarken, diğer taraftan kendi terör uygulamaları ile toplumsal/uluslararası tepkilerden

23

Ayrılıkçı Terörün Anatomisi»! / IRA-ETA-PKK

de kurtulamaz. Bu durum hemen hemen her ayrılıkçı şiddet örgütünün içine düştüğü bir çıkmazdır.

Eğer merkezi hükümetler gelişen bunalıma bir çıkış yolu bulmakta zorlanırlarsa, örgütün kendini destekleyen gruplara vereceği, başarı yolunda ilerlenildiği ve merkezi hükümetin zayıfladığı mesajı ayrılıkçı örgüte verilen desteği artıracaktır.

Giderilemeyen iktisadi, siyasi, toplumsal hoşnutsuzluklar doğal olarak merkezi otoriteye karşı tepkilerin doğmasına yol açacaktır. Eğer zamanında gerekli çözümler üretilemezse, bu tepkiler etnik gruplar arasında, organize olmuş ayrılıkçı/et-nik-milliyetçi hareketlerin gelişmesine yol açabilir, veya toplumsal bir harekete dönüşebilirler. Bu aşamada, merkezi hükümetin geri dönüş için bunalımın başında harcanması gerekenden çok daha fazla bir çaba harcaması ve daha fazla taviz vermesi gerekebilir.

Ayrılıkçı harekete yol açan koşullar toplumsal hareketlere de yol açabilirler. Aralarındaki temel fark ise şudur; Ayrılıkçı hareketler aynı etnik gruba ait değişik toplumsal sınıfları, grupları vs. içerebilirken, toplumsal hareketlerin genellikle bir sınıf karakteri vardır (işçi sınıfı hareketi). Ayrılıkçı hareketlerin temel amacı, çoğunlukla uzun dönemde, kendi ulus-devletlerini kurmaktır. Faaliyetlerini bu amaca doğru düzenlerler. Merkezi hükümetlerin vermek zorunda kaldıkları ara tavizler (otonomi vs.) ayrılıkçı hareketlerin yeni öneriler öne sürmelerini engellemez. Bask Bölgesi'ndeki kazanımlar ETA'yı bağımsızlık talebinden vazgeçirmeye yetmemiştir. Tabii ki bu durumda ayrılıkçı harekete verilen toplumsal destek yeni taleplerin düzeyinin belirlenmesinde önemli bir rol oynayacaktır. Eğer toplumsal destek yüksek ise, örgüt, merkezi hükümetten taleplerini de o oranda artırabilecektir. Toplumsal hareketler, her mücadelede tanımlanmış bir amacın etrafında (ekonomik, demokratik talepler gibi) teşkilatlanırlar. Mücadele belirli bir amaca (toprak, iş, daha iyi ücret, sağlık, eğitim hizmetleri gibi) yöneliktir ve bu amaca ulaşıldığında bunalım geçiştirilir.

IRA (İRLANDA CUMHURİYETÇİ ORDUSU)

Tarihi Gelişim

/kinci Dünya Savaşı'ndan 1960'lann sonuna kadar, bazı istisnalar dışında, pek bir etkinlik gösteremeyen ayrılıkçı /milliyetçi hareketler özellikle 1970'ler ve 1980'lerde yeniden alevlenmeye ve soğuk savaşın sona ermesiyle de çatışmaya dönüşmüşlerdir. Ayrılıkçı hareketlerin çoğunluğunun tarihsel bir dayanağı olduğu bilinmektedir. Bugün, Kuzey İrlanda'da (Uls-ter), İrlanda Cumhuriyeti ile birleşmeyi amaçlayan 'Cumhuriyetçi/milliyetçi' Katoliklerle, Londra ile birliğin devamından yana olan kralcı Protestanlar (bunlara da Britanyalı -British- milliyetçiler demek doğru olur) arasında süren gücü ele geçirme/elde tutma mücadelesi, İskoçya'dan 17. yüzyılın başlarında gelen ve adanın kuzey doğusundaki Ulster bölgesine yerleştirilen Protestanlar ile (150 bin kadar göçmen İskoçya'dan, 20 bin kadar göçmen ise İngiltere'den) İrlandalı Katolikler arasında, Katoliklerden zorla alınan toprakların yeni gelen göçmenlere verilmesiyle başlayan ve yüzyıllardır süren çekişmelerin günümüzde devam eden bir biçimidir.16 17. yüzyılda devam eden bu çatışmalar ve açlık sonucu bir ifadeye göre 1641-1652 arası İrlanda nüfusunun önemli bir kısmı ya ölmüş ya da göç etmek zorunda kalmıştır.17

İngiltere'de yönetimi ele geçiren Cromvvel, Ağustos

" İrlanda'da Katolikler 1641'de %59 toprağa sahipti. Bu oran 1688'de

%22'ye, 1703'te %14'e, 1750'de ise %7'ye kadar gerilemiştir. Bkz., K. Christie, Potiti-cal Protest in Northern Ireland: Continuity and Change, Link Press, Reading (UK), 1992:40, n.3.

17 Bkz., P.B. Ellis, Hell ör Connaught: The Cromwellian colonization of Ireland, 1652-60, Belfast, 1988:25. Bir araştırmaya göre, 1845 ile 1855 yılları arasındaki on yıllık dönemde 8.5 milyon İrlandalı nüfusun 2 milyonu göç etmiştir. Bkz., A.C. Hepburn & E. Rumpf, Nationalism and Socialism in the Twentieth Century Ireland, Barnes & Noble, New York, 1980.

25

Ayrılıkçı Tarörün An«toml«l / IRA-ETA-PKK

1649'da İrlanda'ya girmiş ve oradaki Katoliklerden gaspettiği arazileri kendi askerlerine dağıtmıştı. Cronrvvell'in idamıyla birlikte 1660 yılında İngiltere krallığına getirilen II. Charles'ın yerine kardeşi II. James 1685'de kral olmuş ve İrlanda'da önemli görevlerden o zamana kadar dışlanan Katolikler yeniden bu görevlere getirilmeye başlanmıştı. Katolik II. James, ayrıca İrlanda'da Katoliklerden zorla alınan arazilerin geri verilmesi konusunda diretmekteydi. İngiliz parlamentosu bu gelişmelerden rahatsızdı. Protestan William of Orange (III. William) Katoliklere karşı tutumuyla tanınıyordu. Kral II. James'in kızı Mary ile evli Hollandalı bir prens olan William of Orange'a krallık teklif edilir. Katolik kral II. James İngiliz parlamentosunun direnişi sonucu 1688'de İrlanda'ya geçer. Katolik güçler 1689'da İrlanda'nın bir çok bölgesini kontrol altında tutmaktaydılar. Fakat Kuzey İrlanda'nın önemli bir şehri olan Londonderry'de Protestan kralcıların direnişiyle karşılaşmışlardı. Bu direniş zamanla Protestanlar için bir sembol oluşturmuştur.

1690 yazında William of Orange, Belfast'ın kuzey doğusunda bir kıyı bölgesi olan Carrickfergus'ta karaya çıkmasıyla Katoliklerin kaderi değişmeye başlar. William'ın güçleri, Boyne savaşında Katolik kral II. James'in güçlerini 12 Temmuz 1690'da yenilgiye uğratar. Kral II. James Fransa'ya kaçar. Böylece Protestan egemenliği dönemi başlar. Protestanlar, Katolik kral'a karşı 12 Temmuz'da kazandıkları bu zaferi ve getirdiği yeni düzeni her yıldönümünde kutlamaktadırlar, yani Kral Wil-liam of Orange'a borçlu oldukları 'Orange Düzeni'ni. 18. yüzyıl, İngiltere'nin egemenliğinin İrlanda'da pekiştirildiği yüzyıl olarak görülebilir. İrlanda 1801'de 'Birlik Yasası' ile İngiltere'nin (Birleşik Krallık) bir parçası oldu. Kral William'm kurduğu Protestan düzeni ('Orange Order') devam etmiş ve bugünkü çatışmalarında temelini oluşturmuştur.

Tarihte İngiliz idaresine karşı başarısız ayaklanmalar birbirini takip etmiştir (Wolfe Tone, Daniel O'Connor, Charles Ste-wart Parnell'in önderlik ettiği ayaklanmalar). İngiliz idaresine

26

IRA (İrlanda Cumhuriyet Ordu«u)

karşı başlatılan '1916 Paskalya Ayaklanması' ise İrlanda tarihinde yeni bir dönüm noktasıdır. Katoliklerin iktisadi ve siyasi dışlanmışlığı 1916 ayaklanmasını doğurmuştur. İngiltere'den bağımsızlığın sosyalizm olmadan aldatici olacağını ve gerçek toplumsal kurtuluşu getirmeyeceğini savunan işçi lideri James Connolly de (1868-1916) bu ayaklanma sonunda idam edilen 15 lider arasındadır. Bunlar 3-12 Mayıs 1916'da idam edilmişlerdir. Bütün bu ayaklanmalar İrlanda Katolik milliyetçileri için bir gelenek oluşturmıştır. Bu gelenek elbette geçmişteki mücadelelerin tümünü içermemiş, sadece tarihi olaylardan milli hisleri besleyenler seçilerek uygun bir şekilde yorumlanmıştır.

19. yüzyılda Londra'nın bir kaç kez İrlanda'ya sınırlı yerel yönetim hakkı tanıma girişimi ('Home Rule Bili') Kuzey İrlanda'da yaşayan Protestanların direnişiyle karşılaşmıştı. Ocak 1911'deki seçimleri takiben Liberal hükümetin yerel idareye yetkiler verilmesi girişimleri üzerine bu karara karşı direnmek amacıyla Kuzey İrlanda'daki Protestanlar Ocak 1912'de binlerce Protestan'dan oluşan silahlı birlikler oluşturmaya başladılar. Hükümet, sınırlı yerel yönetim hakkı tanıma girişimini Protestanların tepkileri sonucu, 1914'de Birinci Dünya Savaşı'nın da başladığı bir dönemde ertelenmek zorunda kalmıştı. Londra'nın savaş ile meşgul olması Katolikler için bağımsızlık yolunda bir fırsattı. Dublin'deki 1916 Paskalya ayaklanması bu ortamda gelişti. 1916 Paskalya ayaklanması sonrası İngiltere'de (Britanya) yapılan 1918 genel seçimlerinde Kuzey İrlanda (Uls-ter) dışındaki hemen hemen bütün sandalyeler Katolik partilerin adaylanca kazanılmıştı. Seçimlerde milliyetçi Sinn Fein partisi, Londra'daki meclis için (Westminster) İrlanda'ya ayrılmış olan 105 sandalyeden 73'ünü almayı başarmıştı. Bu çoğunluğu elde eden Katolikler Dublin'de, Londra'dan ayrı bir meclis kurmaya karar verirler. Kuzey İrlanda'daki Protestanlar ise İngiltere ile birlikten yanaydılar. 1920 yılında Protestan birlikçiler ve İrlanda'nın bir bütün olarak bağımsız olmasını savunan Katolik Cumhuriyetçiler arasındaki anlaşmazlıklar sonucu 'İr-

Ayrılıkçı T«ı-6rün An«toml«l / IRA-ETA-PKK

landa Hükümet Yasası' adı altında Londra, güneyde Dublin'de ve kuzeyde ise Belfast'ta iki meclis kurma karar alır. Bu karar Kuzey İrlanda'da, Protestanların ve Londra'nın desteğiyle uygulanmaya konur, fakat güney bunu kabul etmemekte direnir. Başbakan Lloyd George'un ayrılık planı Kuzeyde Protestanlara bir bölge oluşturmaya ve Westminster'i İrlanda yükünden kurtarmayı başarmıştır. O dönemde bir hegemon devlet olarak Londra hükümeti hem Rusya'daki Bolşevik devriminin Avrupa'ya yayılma tehlikesine karşı tedirgindi, 18 hem de Yakın ve Orta Doğu'daki planlarını uygulamaya koymaya çalışıyordu. İr-landa'daki çatışmalar ise tam da bu kritik döneme rastlamıştı. 'İrlandalı Gönüllüler' adı altında örgütlenen Katolikler ile İngiliz askerleri arasında 1919-1921 yılları arasında devam eden çatışmalarda Katolikler başarısız olurlar. Haziran-Temmuz 1921'de ise ateşkes sağlanır.

İngiliz Hükümeti ile Sinn Fein ve diğer İrlandalı liderler arasındaki görüşmeler sonucu İngiliz-İrlanda Anlaşması Aralık 1921'de imzalanır. Fakat bir grup Katolik bu bölünmeye karşı çıkınca çatışmalar yeniden başlar. Bu arada Sinn Fein'de kopma yaşanır. Sinn Fein'in lideri Eamon de Valera anlaşmaya karşı olduğunu açıklayarak partiden ayrılmıştı 19 (1926'da Fianna Fail'i kurmuştu). 1922-23 yılları arasında meydana gelen çatışmalarda bölünmeye karşı direnen Katolik gönüllü güçlerinden oluşan İrlanda Cumhuriyetçi Ordusu taraftarları, bölünmeyi kabul eden Dublin'deki

Katolik hükümet güçleri karşısında teslim olmak zorunda kalırlar. 1922'de ise İrlanda devleti dominyon statüsünde kurulur. Kuzey ile sınırlar ise 1925'te belirlenmiştir.

Bölünmeye karşı mücadele karan alan provisional Sinn Fe-in'den gelen bir grup ve İrlandalı Katolik Gönüllüler'den oluşan IRA 1930'larda bir yeraltı örgütü haline gelir. İrlanda'nın bölün-

18 Zamanın İngiltere (Britanya) savaş bakanı W. Churchill, Bolşevizm'in Avrupa için tehlike oluşturan 'bir hastalık' olduğunu bir meclis konuşmasında dile getirmiştir. Bkz., The Parliamentary Debates - Official Reports, Vol.116, House of Commons, Fifth Volume of Session, 26 May 1919:1526-28.

19 T. Pat Coogan, The IRA, Harper Collins, London, 1995.

2B

IRA (İrlanda Cumhuriyet Ordusu)

meşine karşı çıkarak mücadeleye devam eder. Fakat bu mücadelede Kuzey İrlanda için tehdit olabilecek kadar güçlenemedi. IRA, Siyasetle ilgilenmiyordu. Bu işi Sinn Fein'e bırakmıştı. 1939 yılında bombalama kampanyasına girişti fakat toplumsal destek bulamadı. 1937'de İrlanda hükümeti yeni bir anayasayı kabul etti. Bu anayasanın ikinci ve üçüncü maddelerine göre Kuzey İrlanda, İrlanda Devleti'nin bir parçası olarak kabul ediliyordu. Bu arada ülkenin adı 'Eire'ye (İrlanda anlamına geliyor) çevrildi. 1949'da ise İrlanda devleti 'İrlanda Cumhuriyeti' adını aldı ve İngiliz Uluslar Topluluğundan çekilmeye karar verdi.

Kuzey İrlanda parlamentosu tamamen Protestanların kontrolüne girdi. Ölümüne kadar (1940) Kuzey İrlanda'da başbakan olarak görev yapan Sir J. Craig ise 1934'te Kuzeydeki parlamentonun bir Protestan parlamentosu, ve devletin de bir Pro-

testan devleti olduğunu, söylüyordu. IRA'nın yeni kampanyası 2 Eylül 1942'de bir IRA üyesinin bir polisi öldürmesi üzerine idam edilmesiyle yeni bir boyuta ulaşmıştı. Bu, Kuzey İrlanda'da ilk idamdı. Kuzey İrlanda'da 1955-62 yılları arasında özellikle imalat ve tekstil alanında işsizliğin artması en çok Katolikleri etkilemekteydi.²¹ İşsizliğin artmasıyla birlikte şiddet taraftarları da artıyordu. 1957-9 arası, bölünmeden sonra o tarihe kadar yaşanan IRA'nın şiddet kampanyalarında, şiddetin en yüksek olduğu dönemdir. Fakat düzenli bir örgütlenmeleri olmadığı için başarılı olamıyorlardı. Güneyden Kuzeye geçerek sınırdaki bazı polis merkezlerine saldırmakta ve geri dönmekteydiler. Bazı polisler de dahil 19 kişi öldürülmüştü fakat Dublin'deki hükümetle Kuzey İrlanda'daki hükümet teröre karşı işbirliği yapınca IRA Şubat 1962'de saldırı kampanyasını kestiği-ni açıkladı.²²_____

20 Bkz., P. Buckland, The Factory of Grievanccs: Devolved Government in North-
hern Ireland, 1921-39, Dublin, Gill and Macmillan, 1979:72.

21 P. Buckland, A History of Northern Ireland, Holmes & Meier Publs., New York, 1981:89-92,116-7.

22 T.P. Coogan, The IRA, Fontana, London, 1980:418. Ayrıca bkz., J.B. Bell, TheSecretArmy: The IRA 1916-1979, The Academy Press, Dublin, 1979.

29

Ayrıılıkçı Terörün Anatomisi! / IRA-ETA-PKK

Katoliklerin Eşitlik Talepleri

IRA ve onun siyasi kanadı Sinn Féin, 1960'lı yılların ortalarına kadar pek aktif değillerdi. 1960'larm sonlarında başlayan 'Sivil Haklar Kampanyası' ki amacı Katoliklerin şikayetlerinin bir ifadesi olarak ortaya çıkmış ve tüm Birleşik Krallık vatandaşlarına eşit haklar sağlanmasını talep etmiştir, 23 Londra hükümetinin baskısıyla karşılaşmış ve bu gelişmeler milliyetçi/ayrılıkçı örgütlenmenin yeniden canlanmasına, hayat bulmasına ve harekete geçirilmesine yol açmıştır. Sivil Haklar Hareketini takiben, Ekim 1968'de Katolikler ve Protestanlar arasında çatışmalar başlamıştır. Mart 1969'da Belfast'ta birçok patlamalar oldu. Bunlar IRA'ya mal edildi. Gerçekte IRA bazı bombalama eylemlerinde bulunmuştu fakat çoğunluk bombalamalar bir Protestan şiddet örgütü olan UVF'nin (Ulster Gönüllü Güçleri) işiydi. Protestanlar kendi ayrıcalıklarından taviz verme taraftan değillerdi. Bu amaçla karşı-terör kampanyası başlatmış ve paramiliter örgütlenmelere gitmişlerdi. Bu arada iki toplum arasında barışı sağlamak için uğraşan Kuzey İrlanda başbakanı O'Neill 28 Nisan 1969'da istifa etmek zorunda kaldı (Mart 1963'te başbakan olmuştu). 12 Ağustos 1969'da geleneksel Protestan yürüyüşüne (1869'un yıldönümünde Katoliklerin yenilgisi kutlanıyordu) katılanlar Katoliklerin yoğun olarak yaşadığı bölgeden geçişlerinde Katoliklerin müdahalesiyle karşılaşınca çatışmalar başladı. Bunun üzerine İngiliz askeri birlikleri çatışmaları durdurmak için Ağustos 1969'da bölgeye gönderildi. Haziran 1970 yılına kadar içişleri bakanı olan James Callaghan görevden ayrıldıktan sonra, doğrudan müdahaleden kaçınmak

Bkz., J.J. Kane, "Civil Rights in Northern Ireland", Review of Politics, Vol.33, 1970:54-77. B. Rowthorn, "Unemployment: the widening gap", Fortnight, Vol.231, 1968. J. Whyte, "How much discrimination was there under the Unionist regime", içinde T. Gallagher & J. O'Connell (Eds.), Contemporary Irish Studies, Manchester Univ., Press, Manchester, 1983. D. Birrell, "Relative Deprivation as a Factor in the Conflict in Northern Ireland", Sociological Review, 20, No.3, 1972.

30

IRA (İrlanda Cumhuriyet Ordusu)

için elinden gelen her şeyi yaptığını yazmıştı.²⁴ Bu çatışmalar Stormont'taki parlamentonun da sonunun başlangıcı olmuş, 1972 yılında Muhafazakar Parti lideri başbakan Edward Heath Stormont'u kapatma karar

almış ve yetkiler Londra'nın doğrudan yönetimine geçmişti.

IRA, Sivil Haklar Hareketinde aktif değildi. Fakat 1968-69'daki gelişmeler ile birlikte IRA, İrlanda'nın birleşmesi için şiddet kampanyasına başladı. Yani, bir anlamda 1969 sonrası IRA'nın yeniden doğuşu bölgedeki huzursuzluklar ve bunun doğurduğu baskı ve şiddet çıkmazının bir sonucudur.²⁵

IRA Bölünüyor

IRA, Aralık 1969'da ikiye bölündü; (P)IRA - Provisional IRA, ve (O)IRA-Official IRA. (P)IRA militarist /milliyetçi bir yol seçerken, (O)IRA Marksist bir yol izleyeceğini açıklamıştı. (P)IRA 1970-71 yıllarında Katolik gençlerden büyük destek gördü. Lord Mountbatten'da dahil birçok siyasi öldürme olayını gerçekleştirdiler. (O)IRA 1972'den sonra, işçi sınıfını bölüyor gerekçesiyle tek taraflı ateşkes ilan etti. Bu gelişmelerden sonra (P)IRA kısaca IRA olarak ifade edilmeye başlandı. Bu arada (O)IRA 'dan ayrılan bir grup 1975'de İrlanda Ulusal Kurtuluş Ordusu'nu (INLA) kurdu. INLA, özellikle 1976-1979 yılları arası, Muhafazakar Parti milletvekili Airey Neave'nin 30 Mart 1979'da arabasına konan bir bomba sonucu öldürülmesi olayı da dahil birçok eyleme girişti.²⁶ 1987'de iç anlaşmazlıklar sonucu bölünme yaşadı ve bu gelişmelerden İrlanda Halk Kur-

24 A. Boyd, "Quicksands of Ulster", TheNation, Dec., 3,1973:593.

25 SAS konusunda özellikle bkz., R.W. White, "From Peaceful Protest to Gu-erilla War: Micromobilization of the Provisional Irish Republican Army", American Journal of Sociology, Vol.94, No.6, May 1989. J. Kelly, The Genesis of Revolution, Kelly Kane, Dublin, 1976:23. M. Morgan, "How the British created the Provos", Fortnight, July/Agust, 1989:12-3.

26 Neave, Muhafazakar Parti'nin Kuzey İrlanda işlerinden sorumluydu. INLA, Neave'yi sert politikalar önerdiği ve SAS'ın güçlendirilmesi için öneride bulunduğu için öldürdüğünü açıklamıştı. Bkz., S. Clancy, "Airey Neave execu-ted", StanyPbugh (Dublin), 1 April 1979. Starry Plough, INLA'nın siyasi kanadı İrlanda Cumhuriyetçi Sosyalist Partisi'nin doğrultusunda yayın yapar.

Ayrılıkçı Tmrörün Anatomlal / IRA-ETA-PKK

tuluş Ordusu (IPLA) adlı örgüt doğdu.²⁷1975 yılında yayınlanan bir Sinn Fein dokümanında 1969'daki bölünmeden 'aşırı sosyalist unsurların' sorumlu olduğu, İrlanda'nın özgürlüğünün 'uluslararası aşırı sosyalist hareket'in eliyle kazanılamayacağı belirtilmiştir.²⁸

Çatışmaları Önleme Arayışları

Kuzey İrlanda da devam eden çatışmaları durdurmak için buradaki Protestan yönetim, olağanüstü durumlara özgü göz altına alma yasasını (Internment) Ağustos 1971'de yürürlüğe koymuştu. Fakat, bu yasa Katolikler tarafından artan bir şiddetle karşılık buldu. 30 Ocak 1972'de 'internment' yasasına karşı Londonderry'de protesto gösterisi yapan Katolikler üzerine Paraşütçü Birliği'nden gelen askerlerin ateş açması sonucu 13 göstericinin ölmesi ('Kanlı Pazar') ortamı gerginleştirmiştir. IRA bunun üzerine saldırılarına hız verdi. Londra'da iktidarda bulunan Muhafazakar Parti hükümeti başbakanı Edward He-ath bu gelişmeler üzerine Mart 1972'de Kuzey İrlanda

parlamentosu Stormont'u feshetti ve buranın yönetimini doğrudan kendisine bağladı.29 Kuzey İrlanda Ofisi adı altında bir birim kuruldu ve bu görev için bir Kuzey İrlanda bakanı atandı. 1973'de başlayan hükümet kurma çalışmaları Protestanlar tarafından, yönetimdeki imtiyazlı konumları Katolikler lehine değişeceği endişesiyle zora sokulmuştu. Protestanlar 1973 Sunning-dale anlaşmasındaki 'İrlanda Konseyi' oluşturulması önerisine, bölgede var olan kendi hegemonyalarını zaafa uğratabileceği düşüncesiyle karşı çıkıyorlardı. Kurulan koalisyon hükümeti

27 INLA'dan ayrılan IPLA faaliyetlerini finanse etmek için uyuşturucu ticaretine yönelmişti. Bunun sonucu biriken para üzerinde örgüt içi sürtüşmeler başladı ve faaliyetleri gangsterliğe dönüştü. IPLA lideri Jimmy Brown, eski IRA üyesi Eamon Collins'e Ağustos 1992'de amaca varmak için herşey mühtahtır diyordu. (E. Collins-with M. Mc Govern-, Küing Rage, Granta, London, 1997: 370-371). IRA bunları ayaklarından vurarak cezalandırıyordu.

28 Bkz., Provisional Sinn Fein, Freedom Struggle, Sinn Fein Publications, Dublin, 1975:13.

29 Boyd, 1973:594-96.

-32L

IRA (İrlanda Cumhuriyet Ordu«u)

Mayıs 1974'de 'Protestan Ulster İşçi Konseyi'nin öncülük ettiği bir genel grev sonucu düşmüş ve böylece yönetim tekrar Londra'ya geçmişti.

IRA 1973 yılından itibaren terör eylemlerini Kuzey İrlanda'dan İngiltere'ye taşımıştır. Burada 3 milletvekili de dahil 100'ün üzerinde insanı öldürmüştür. 1984'deki yıllık Muhafazakar Parti konferansına bombalı saldırı düzenlemiş ve 5 kişinin ölümüne neden olmuştu. 1991 yılında Londra'daki başbakanlık binasına bakanlar kurulunun toplanmakta olduğu bir sırada yapmayı planladığı saldırısı ise önlenmişti.

Londra bir türlü iki tarafın da kabul edebileceği bir idareyi Kuzey İrlanda'ya getirememişti. İrlanda'nın bölünmesinde yapılan hatalara, yani geçmişten kalan sorunlara eklenen yenileri bunalımı besliyordu. Ekonomik ve sosyal eşitsizlikler IRA ve Sinn Fein'in Katolik işsizler arasındaki toplumsal desteğini artırmıştır. Londra hükümeti, sorunun sosyal ve ekonomik yanından çok güvenlik yönüne ağırlık verdi. İnsan hakları ihlalleri, keyfi tutuklamalar vs. 'Olağanüstü Hal Tedbirleri Yasası' (1973) ve 'Terörizmi Önleme Yasası'na (1974) göre yapıldı. Bu gelişmeler toplumsal gerilimi artırmıştır. 1976'da bu gerilimi azaltmak amacıyla 'internment' uygulamaları sona erdirilmiştir. 1976'da 'Adil İstihdam Yasası' adı altında yapılan düzenleme ise Katoliklerin aleyhine işlemeye başlamış ve iş bulma konusunda Protestanların ayrıcalıklı konumlarını korumaya devam etmiştir. 1980'li yıllarda yapılan hükümet istatistiklerine göre bu yasanın Protestanların lehine çalıştığı görülmüştür. Hükümet, 1989'da hazırladığı yeni bir 'Adil İstihdam Yasası' ile (1 Ocak 1990'da yürürlüğe girdi) işyerlerinde Katolik-Protestan çalışanlar arasında adil istihdamın sağlanması amaçlandı ve kurulan bir komisyon tarafından bu denge kontrol edilmeye başlandı.

Açlık Grevleri

IRA, 1979'da iktidara gelen, Londra'daki Muhafazakar hükümeti zorlamak ve kendisine olan toplumsal desteği sürekli

33

Ayrılıkçı Terörün Anatomisi / IRA-ETAJ>KK

kılmak için yeni taktikler geliştirmekteydi. Özellikle IRA ve INLA üyelerinin 1981 yılında giriştikleri açlık grevi dikkatlerin tekrar Kuzey

İrlanda sorununa çekilmesini sağlamıştır. Bu yöntem sivil bir direniş olduğundan, soruna uluslararası dikkatlerin çekilmesini ve böylece hukuki müdahaleleri de getirebilecekti.

1981 yılına gelindiğinde iktidardaki İngiliz 'Muhafazakar Parti' hükümetini yeni zorluklar bekliyordu. Belfast'taki Maze cezaevinde 30 açlık grevi kararı alan IRA ve Marksist INLA üyeleri hükümeti zora sokmuşlardı. IRA ve marksist INLA üyelerinin Nisan ayında başlayan ve 3 Ekim 1981'de sona eren açlık grevinde ilk ölen Bobby Sands ile birlikte 10 kişi hayatını kaybetmiştir. Açlık grevi sırasında 13 IRA üyesi grevlerine son vermiş, kalan diğer 6 kişi ise ailelerinin müdahalesiyle grevi yarım bırakmak zorunda kalmışlardır. INLA ise greve devam eden kendi elemanının greve devam etmeyeceğini açıklayarak çekilmiştir. Ölüm dikkatleri Kuzey İrlanda sorununa çekmiş ve Muhafazakar Parti'nin uluslararası prestijini sarsmıştı. Yaşları 23 ile 30 arasında olan grevciler silah bulundurmamak, bir Protestan kadını ve bir İngiliz askerini öldürmekten yargılanıyorlardı. Açlık grevindeki tutuklular siyasi statü talep etmişlerdi.³¹ Ayrıca, sivil elbise giymek, cezaevi görevi yapmamak, cezaevindeki siyasi tutuklu arkadaşlarıyla bir araya gelebilmek

30 Maze cezaevi Belfast'ın güneyinde Lisburn'da bulunmaktadır. 300 civarında Katolik milliyetçi ile 150 kadar Kralcı Protestan örgüt üyesini terör suçlusu olarak barındırmaktadır. Cezaevindeki 1863 tutuklunun %60'ı Protestan ve Katolik örgüt üyelerinden oluşmaktadır (1995 rakamları). 1976 yılında buradaki IRA tutukluların siyasi statülerindeki geniş hürriyetler sona erdirilince 1979 sonu ve 1980 başlarında açlık grevleri başlamıştı. Kralcı ve Cumhuriyetçi tutuklular kendi bulundukları cezaevi bloklarını yönetmeye başlamışlar, görevlilerin, cezaevi koşullarına girip arama yapmaları imkansız hale gelmişti. Buradan tünel kazarak kaçma girişimlerine sıkça rastlanmış, 1983'te kaçma girişiminde bulunan IRA üyesi Gerry Kelly ise (Sinn Féin'in görüşmecisi ve partinin Kuzey Belfast'ta genel seçimlerde adaylığı idi) Şubat 1997'de bulunan bir tünel üzerine bir soruya karşılık, IRA'nın blokları kontrol ettiğini yalanlamıştı.

31 Bkz., D. Beresford, Ten Men Dead: The Story of the 1981 Irish Hunger Strike, Grafton Books, London, 1987.

IRA (İrlanda Cumhuriyet Ordusu)

gibi talepleri de olan bu tutukluların 'siyasi tutuklu' olarak tanınmaları isteği hükümet tarafından reddedilmişti. Açlık grevi sona erdikten sonra 6

Ekim'de Londra, elbise konusunda ve siyasi tutukluların bir araya gelebilmeleri konusunda bazı tavizler vermiştir.

Zamanın başbakanı Thatcher, açlık grevleri konusunda mecliste yaptığı bir konuşmasında siyasi tutuklu olarak tanımanın öldürme yetkisi tanımak anlamına geleceğini, Sands'ın kendi hayatına son vermek yolunda bir seçim yaptığını fakat İRA'nın karşıtlarına böyle bir seçim hakkı tanımadığını belirtirken, muhalefetteki İşçi Parti'si lideri M. Foot ise siyasi tutuklu statüsünün kabulünün teröristlerin sayılarının artmasına yardım edeceğini, bunun da daha fazla suçsuz insanın öldürülmesi anlamına geleceğini ifade etmiştir.³² Bu grev sırasında Katolik papaz Denis Faul açlık grevinin sona erdirilmesi ve grevdeki gençlerin ölmelerini engellemek için başlatılan bir kampanyaya öncülük etmekteydi. Sinn Fein lideri Gerry Adams ise grevin sona erdirilmesinden sonra yaptığı bir açıklamada grevi sona erdirmek için yapılan bu kampanyayı "teslimiyetçi ve moral bozucu" olarak nitelendirmiş ve kampanyaya destek veren din adamlarını da eleştirmiştir.³³

Bobby Sands, Kuzey Belfast'lı bir ailenin çocuğuydu. Protestanların yoğun olarak yaşadığı bu bölgede Protestanların baskısına maruz kalan aile Haziran 1972'de buradan taşınmak zorunda kalmıştı. Tam bu dönemde 18 yaşındayken İrlanda Cumhuriyetçi Ordusu'nun faaliyetlerine katılan Sands, Ekim 1972'de kaldığı evde 4 silah bulunması üzerine tutuklanır. Cezaevinde kaldığı 3 yılı kendisini eğitime dönemi olarak nitelendiriyordu. 1976'da serbest bırakıldı. Taksicilik yapmaya başlayan Sands hapisten çıktıktan 6 hafta sonra Belfast'ta bir bombalama mahallinin yakınında arabasında bulunuyordu. Yapı-

32 Bkz., Keesing's Contemporary Archives, 20 Kasım, } 981:31191.

33 "Belfast prisoners end hunger strike that left 10 dead", The New York Times, 4 Ekim 1981.

-35-

Ayrılıkçı T«r6rün Anatomisi / IRA-ETA-PKK

lan aramada arabada bir silah bulunmuştu ve bu Sands için sonun başlangıcı oldu. 11 ay hapisten sonra mahkemeye çıkarılan Sands 'işgal kuvvetlerinin mahkemesi' olarak gördüğü Birleşik Krallık mahkemesini tanımadığını açıkladıysa da 14 yıla mahkûm olmaktan kurtulamadı. Tutuklandığı sırada arabasında bulunan 3 arkadaşı da 14'er yıl hapse mahkûm oldular, 1 silah için 4 adet 14 yıl. Hapisteyken Şubat 1979 sonrası IRA'nın yayın organı 'An Phoblacht' için takma isimle yazmaya başlamıştı. 5 Mayıs 1981'de, 27 yaşındayken açlık grevinin 66. gününde ölen Bobby Sands ölmeden üç hafta önce bağımsız milletvekili Frank Maguire'ın ani ölümü üzerine boşalan sandalye için yapılan ara seçimlerde Sinn Fein listesinden İngiliz parlamentosuna milletvekili seçilmişti. Açlık grevleri 1920'de de olmuştu. 1920'deki açlık grevinde ölen Thomas McSwiney şöyle diyordu: "en çok ızdırap veren değil, en çok ızdırap gören kazanacaktır". Ölümler Katolikler arasında dayanışmayı artırmış, hareketin idamesi için gerekli olan yeni semboller yaratmıştır.

Protestan Şiddet Örgütleri

IRA'nın devam eden terör eylemleri karşısında Protestanlar da silahlı

örgütlenmelere gitmişlerdir. Protestanların kurdukları Krala paramiliter şiddet örgütlerinden olan Ulster Özgürlük Savaşçıları (UFF), IRA'nın saldırılarına, karşı saldırılarla cevap verdiler. IRA militanları Protestan hedeflere saldırırken, UFF Katolik hedefleri vurmaya devam etti. UFF, işadamlarından koruma parası adı altında topladığı haraçlarla eylemlerini finanse etmektedir.³⁴ Özellikle Sinn Fein üyelerine saldırılar düzenliyordu. UFF eylemlerini Ulster Savunma Birliği (UDA) adına sürdürdü. UDA, Protestan topluluğu savunmak amacıyla 1971'de ortaya çıktı, ve 1970'K yıllarda genellikle Protestan işçi sınıfından katılımlarla gelişti. Diğer bir Protes-

34 Bkz., W.D. Flackesl & S. Elliott, Northern Ireland: A Polltical Directory, 1968-1988, Bdfâst, 1989:275.

IRA (İrlanda Cumhuriyet Ordu«u)

tan örgüt, Ulster Gönüllü Güçleri (UVF) 1966'da kuruldu. IRA üyelerine karşı daha sert tedbirler alınmasını savunan bu grup IRA'ya savaş açtı ve IRA üyesi olarak görülen her kim olursa öldürülecektir diye bir açıklama yaptı. Fakat Mayıs ve Haziran 1969'da iki kişiyi yanlışlıkla IRA üyesi sanarak öldürmesi üzerine yasadışı ilan edildi ve faaliyetlerini yeraltına taşıdı.³⁵ İki örgüt, UDA-UVF, uzun yıllar ayrı faaliyet gösterdikten sonra 1990-91'de ortak faaliyetlerde bulundular. UDA, terörist faaliyetlerde bulunduğu iddiasıyla, İngiliz hükümeti tarafından 10 Ağustos 1992'de yasadışı ilan edildi. UVF, UDA'nın askeri operasyon kanadı olarak da bilinir. Silah depolarını genellikle Belfast'ın Protestan bölgelerinde saklamaktan çekinmezler. 1994 yılında İngiliz güvenlik birimlerinin önemli miktarda UVF silahının bulunduğu bir depoyu ele geçirmeleri bunların silahlı örgütlenmelerinin gücünü gösteriyordu. Katolik milliyetçi liderler ise bunların daha fazla silaha sahip olduklarını öne sürmüş, bir deponun ele geçirilmesini ise gösteriş olarak yorumlamışlardı. Bir grup UVF'li IRA taktikleri uygulayacağını öne sürerek UVF'den ayrıldı ve Kralcı Gönüllü Güçleri'ni (LVF) kurdu. Bazı yıllar Protestan teröristler IRA'nın öldürdüğünden daha fazla insan öldürdü. 1993 yılında bu örgütler karşılıklı olarak adeta yarıştılar. Aynı yıl Protestan örgütlerin terör eylemleri sonucu 48 sivil, IRA'nın terör eylemleri sonucu ise 22 sivil hayatını kaybetmiştir.

Kuzey İrlanda'da paramiliter güçler ile buradaki güvenlik birimleri, Ulster Savunma Alayı (UDR) ve Kraliyet Ulster Polis Teşkilatı (RUC) arasında IRA'ya karşı bir işbirliğinin varlığı kamtlanamazsa da çeşitli defalar ileri sürülmüştür. Fakat bu teşkilatlardaki bazı Protestan görevlilerin Protestan paramiliter

D. Boulton, The UVF, 1966-1973: An Anatomy of Layalist Rebellion, Töre Books, Dublin, 1973:34

32

Ayrılıkçı Tt torun Anatomisi»! /JBA-EIA-PKK

örgütlere bilgi sızdırmış olduğu bilinmektedir. Kuzey İrlanda'da düzeni sağlamak için bulundurulmuş güvenlik personelinin sayısı 1989'da 29.000'e ulaşmıştır. UDR ve RUC'de 19.000'in üzerinde personel bulunmaktadır ve bunların büyük bir çoğunluğu Protestanlardan oluşmaktadır. Kuzey İrlanda'nın nüfusu 1.610.000 civarındadır (1992 rakamları ile. İrlanda Cumhuriyeti'nin nüfusu ise yaklaşık 3.5 milyondur). Katolikler toplam nüfusun yüzde 42'sini oluşturmaktadırlar. Yüzde 58'i ise Protestanlardan oluşuyor.

Terör Eylemleri İle Çözüm Arayışları B/rarada

Dublin ve Londra hükümetleri aralarında 1985 'de bir anlaşma imzaladılar. 1985 İngiliz-İrlanda Anlaşmasına (AIA) göre iki taraf arasında Kuzey İrlanda sorununa bir çözüm yolu bulmak için siyasi, güvenlik, yasal vs. konularda düzenli olarak görüş alış verişi sağlanacaktı. Bu gelişme Londra için önemliydi,

36 Kuzey İrlanda'da güvenlik birimlerinin protestan kralcı terör gruplarıyla, IRA gibi katolik terör örgütleriyle ilişkili olanlara karşı saldırılarda işbirliği yaptığı iddiası İngiltere'deki değişik yayın kuruluşlarında iddia edilmiştir. Sean McPhilemy'nin "The Committee" (New York, Roberts Rinehart, 1998) adlı çalışmasında özellikle bu ilişki anlatılmıştır. İrlanda sorunu konusunda uzun yıllardır yaptığı çalışmalarıyla bilinen Aberdeen Üniversitesi'nden Ste-ve Bruce, bu iddialarda böyle bir işbirliği olduğunun öne sürüldüğünü fakat bu iddiaların tek tek öldürme olaylarına ve bireysel güvenlik görevlilerinin işbirliğine dayandırılmış olduğunu belirtiyor. Bazı RUC (Kraliyet Ulster Polis Teşkilatı) görevlilerinin öldürme olaylarına karıştığını, UDA (Ulster Savunma Birliği) ve UVF'ye (Ulster Gönüllü Güçleri) yardım ettiklerini, bazılarının ise IRA'ya bilgi sızdırmakla suçlandıklarını belirten Bruce (Bkz., S. Bruce, The Red Hand: Protestan Paramilitaries in Northern Ireland, Oxford University Press, Oxford, 1992:199-225), Ulster Kralcı Merkez Koordinasyon Komitesi'nin 1990-1991'de suikast kampanyasıyla 48 kişinin öldürülmesinden sorumlu olduğunu iddia eden McPhilemy'in böyle bir yapılanmanın varlığını iddia ettiğini fakat kanıtlanamadığını ifade ediyor (Bkz., S. Bruce, 'Loyalist Assassinations and Police Collusion in Northern Ireland: An Extended Critique of Sean McPhilemy's The Committee', (Review Article), Studies in Conflict and Terrorism, Vol.23, No.1, January-March, 2000:61-80). IRA üyesi olduğundan şüphelenilenleri UDA silahlı gruplarına bildiren Brian Nelson'un bir ajan olarak öldürme olaylarına karıştığı ve 1992'de tutuklandığı biliniyor. Bruce'a göre, bu tür bireysel hareketlerden yola çıkılarak Kuzey İrlanda'daki güvenlik birimlerinin IRA üyelerini öldürmek gibi ortak bir stratejisi olduğu söylenemez.

IRA (İrlanda Cumhuriyet Ordusu)

Çünkü bu sayede Protestanlar üzerinde az-çok etkili olabilen Londra hükümeti, Kuzey İrlanda Katolik topluluğu üzerinde var olan Dublin'in etkisinden de yararlanabilecekti.

1985 Anlaşmasıyla birlikte Protestan örgütlerin eylemlerinde bir azalma

oldu. Bu anlaşmadan IRA rahatsız olmuştu. Kendisinin içinde yer almadığı bir anlaşma sürecini baltalamak için saldırılarını artırdı. 1986'da IRA, güvenlik güçleriyle ticari ilişkilere giren iş adamlarına da saldırılara başladı. Bir Protestan örgütü olan UFF (Ulster Özgürlük Savaşçıları) karşı saldırılarla bu eylemlere cevap verdi, ve böylece şiddet daha da arttı. İki taraf anlaşmanın yürümediğini kanıtlamak istercesine terör eylemlerine hız verdiler. AIA'dan önce 1983-85 arası saldırılarda ölenlerin sayısı 195 iken, 1986-88 arası bu sayı 247'ye yükseldi. Aynı dönemlerdeki saldırılarda yaralananların sayısı ise 2342'den 3661'e ulaştı. Saldırı olaylarında 716'dan 1132'ye bir sıçrama oldu. 1966-1995 yılları arasında 3.120 kişi öldürüldü, 36.000 kişi de yaralandı. Öldürülenlerden 900 kişi asker ya da polisti.³⁷ Bu arada IRA, karşı tarafa bilgi verdiği iddia edilen işbirlikçi, hain olarak nitelendirdiği Katolikleri de öldürmeye devam etti. IRA'nın özel bir soruşturma birimi vardır. Bu birimde yer alan IRA güvenlik elemanları Kraliyet Polis Teşkilatı RUC ile işbirliği yapanları (özellikle hain olarak nitelendirdikleri Katolikleri) tespit etmek ve bunları sorgulamakla görevlidirler. Ayrıca, Ulster Savunma Birliği (UDA) içerisinde de hesaplaşmalar oldu. IRA'ya UDA içerisinde bilgi verildiği iddia edildi. Aralık 1987'de UDA başkan yardımcısı John McMichie-al'in öldürülmesi bu tür hesaplaşmaları gündeme getirdi.

IRA'nın silahlı elemanları için bir UDR (Ulster Savunma Alayı) üyesini öldürmek önemli bir başarı sayılıyordu. IRA, Katolik toplulukça nefretle anılan 'B Specials' ('Ulster Özel Güvenlik Teşkilatı' olarak da bilinir) güvenlik biriminin yasaklandığını fakat bunların elemanlarının fiilen UDR içinde yeniden örgütlendiklerine inanmaktalar. Bu nedenle UDR üyeleri-

37 Rakamlar *World Book of Political and Social Indicators'fan derlenmiştir.

Ayrılıkçı T.örün Anatomisi»! / IRA-ETA-PKK

ni öldürerek Katolik toplumda kendilerine karşı bir sempati doğuracağına inanmaktalar. UDR üyeleri, resmi giysi giymiş Kralcı paramiliter silahlı teröristler olarak görülmektedir. IRA, Kuzey İrlanda'daki ve İngiltere'deki resmi hedeflere saldırılarını devam ettirirken, Avrupa'daki İngiliz hedeflerine saldırılarını da sürdürdü. Özellikle, görevli İngiliz güvenlik mensuplarını hedef alan bu saldırılar sırasında, sivillerin de ölmesi (Kuzey İrlanda'da, Enniskillen'de bir anma günü nedeniyle Kasım'da yapılan toplantıya IRA üyelerinin saldırısı sonucu 11 sivilin ölmesi; iki Avustralyalı turistin Belçika ülkelerinde gezileri sırasında kazayla öldürülmeleri gibi) uluslararası alanda IRA'ya prestij kaybettirmiştir. Sinn Féin lideri Gerry Adams, 12 Mayıs 1989'da Belfast'ta yaptığı bir konuşmada sivillerin öldürülmesinin partilerine olan desteği olumsuz yönde etkileyeceğini ifade etmiştir.³⁸

İngiliz hükümeti potansiyel tehlike olarak gördüğü IRA üyelerini gerektiğinde ortadan kaldırılabileceğini 6 Mart 1988'de özellikle terör eylemlerine karşı yetiştirilmiş son derece uzman bir kadrosu bulunan SAS (Special Air Service) komandolarının Gibraltar'da silahsız 3 IRA üyesini öldürme operasyonu göstermiş oldu. Bunun üzerine IRA, Ağustos 1988'de 8 İngiliz askerini öldürür. İngiliz İçişleri bakanlığı ise İngiltere'de Sinn Féin'e yayın yasağı koyar.

Gibraltar'daki olayda İspanyol polisi, IRA üyelerinin bölgede görüldüklerini İngiliz istihbaratına bildirmiştir. Londra ise İspanyol polisinin diğer 3 IRA üyesinin izini kaybettiğini açıklamıştır. 13 Mart 1989'da İspanya güvenlik bakanlığı 22 polisi IRA üyelerinin takip edilmesi

ve yerlerinin tespit edilip ölü ele geçirilmelerinin sağlanması yolundaki çalışmalarından dolayı ödüllendirmiştir. Daha sonra operasyona katılan SAS komandoları maskeli olarak mahkemeye çıkartılmış ve mahkeme "öldürme olayının yasalara uygun olduğu" kararına varmıştır.³⁹

** Bte.,Fortnight, No.275, July/August 1989:17.

39 SAS konusunda özellikle bkz., T. Geraghty, Who Dares Wins, Fontana Press,

London, 1980.

4D

IRA (İrlanda Ctımhurlyrt Orduau)

Strasburg'daki Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ise aldığı bir kararda öldürmelerin yasadışı olduğunu belirtmiştir.

SAS üyeleri toplumdan soyutlanmış olarak kendi kurumları ve kuralları içinde yaşarlar. 1969'da SAS üyeleri Kuzey İrlanda'da faaliyet gösteriyorlardı. Fakat Harold Wilson'un resmi olarak 1976'da bunların Kuzey İrlanda'da da faaliyette olduklarını açıklamasına kadar SAS'ın faaliyetleri hakkında kesin bir bilgi yoktu. 5 Mayıs 1980'de Londra'da İran büyükelçiliğinin işgaline karşı SAS komandolarının gerçekleştirdiği kurtarma operasyonuna kadar, teröristleri yakalamak için değil fakat öldürmek için eğitilmiş olan SAS komandolarının teknik özellikleri de gizli kalmıştı. Bu operasyonla birlikte bu konudaki 'becerilerini' kamuoyuna da göstermiş oldular.

İngiliz güvenlik birimlerinin eylemlerindeki amaç, IRA üyelerine bir mesaj vermektir. Fakat bu mesajın Londra'nın pek de işine yaramadığı zamanla anlaşıldı. Her öldürme olayı Katolik ve Protestan toplulukları arasındaki uçurumu büyüttü. 19 Mart 1988'de bir IRA üyesinin Batı Belfast'daki cenaze kortejine yanlışlıkla giren iki İngiliz askerinin linç edilmesi gibi olaylar, insanların ne kadar kin dolu olduklarını göstermektedir.

1969-1990 arasında meydana gelen terör olaylarında hayatını kaybeden yaklaşık 3.000 kişinin yüzde 57'sinin ölümünden Katolik milliyetçi örgütler; yüzde 25.3'ünden Protestan kralcılar; yüzde 11.8'inden ise güvenlik güçleri sorumlu tutulmuştur.

Zamanın İrlanda Cumhuriyeti başbakanı John Bruton, IRA'nın şiddetinin hiçbir idealinin gerçekleşmesine katkıda bulunmadığını, şiddetin varolan toplumsal bölünmeyi artırdığını ve daha önceleri birçok Protestan kendilerini İrlandalı olarak görmelerine rağmen bugün uygulanan şiddet sonucunda Protestanların kendilerini Britanyalı olarak tanımlamaya başladıklarını, bunun da Katolik-Protestan ayrımını artırdığını ifade etmiştir^_____

* Bkz., J. Bruton, Dail (Parliament) Statement on Northern Ireland, basılma-
mış doküman, Dublin, 10 Ekim 1996:4-5.

Yerel Partiler Ne Talep Ediyorlar?

Bütün bu olumsuz gelişmeler arasında barış için görüşme zeminleri aranmaya devam edildi. Çözümün ancak şiddetle gelebileceğini savunan IRA ve barış masasına silahlarıyla oturmayı düşleyen Sinn Fein'in yanı sıra, Sosyal Demokrat ve İşçi Partisi (SDLP), İrlanda'nın birliğini diyalog ile ve nüfusun çoğunluğunun rızasıyla gerçekleştirmekten yana bir politika izlemiştir.

Sinn Fein 1905'de Arthur Griffith'in liderliğinde kuruldu. 1920-21'de İrlanda'nın ikiye bölünmesi sürecinde antlaşma taraftarı ve karşıtı olmak üzere ikiye ayrılmış ve ayrılığa karşı olan militan Cumhuriyetçiler 1970 yılında Provisional ve Official Sinn Fein olarak ikiye ayrılanlara kadar IRA'yı desteklemişlerdi. Official Sinn Fein isim değiştirerek partileşince, Provisional Sinn Fein kısaca Sinn Fein olarak anılacaktı. Sinn Fein on yıllar boyunca değişik ideolojik tartışmalar arasında gidip geldikten sonra, Ruairi O'Bradaigh'in liderliğinde 1970'li yılların sonlarına doğru yönelmeye başladığı sol politikalarından 1983'te Sinn Fein liderliğine 1960'lı yıllarda Sivil Haklar hareketi içerisinde yer alan, 1972 yılında bir süre tutuklu bulunduktan sonra Londra ile barış görüşmelerine katılan fakat 1973'de tutuklanıp 1977 yılına kadar cezaevinde kalan, kendisi ve ailesi Protestan para-militer silahlı örgütlerin silahlı saldırılarına uğramış olan Gerry Adams'ın (1948 doğumlu) getirilmesiyle vazgeçilmiştir (Adams 1983'te Batı Belfast'tan milletvekili seçilmiştir).⁴¹

İrlanda Cumhuriyetçi hareketinde Katolikliğin hareketten ayrı bir din olarak düşünülmesi yanlış olur. Burada din, Katoliklik İrlanda milliyetçiliğinin bir parçası haline gelmiştir. Sol argümanlar bunun içerisinde yer almaktadır.⁴² "Cumhuriyetçi ilahiyat diye birşey yoktur. Bizim yaşayan siyasi bir ilahiyata ih-

41 İdeolojik gelişmeler konusunda bkz., Ed Moloney, "The IRA", Magill, Vol. 3, No. 12, 1980.

42 J. Whyte, Church and State in Modern Ireland, 1923-1979, Gill and Macmillan, Dublin, 1980. E. Moxon-Browne, Nation, Class and Creed in Northern Ireland, Gower, Aldershot, 1983.

IRA (İrlanda Cumhuriyet Qrdı«u)

tiyacımız vardır. Politikamızı, sıradan insanların politikası yapmalıyız" diyen Gerry Adams'a göre amaç, sosyal olarak dışlanmış genç, işsiz, küçük çiftçi, kadın ve İrlanda'ca konuşanların yerel mücadeleleriyle milliyetçi mücadeleyi bağlantılandırarak, birleştirecek bir siyasi hareket oluşturmak olmalıdır.⁴³

Kuzey İrlanda'nın en önemli partilerinden biri de Sosyal Demokrat ve İşçi Partisi'dir (SDLP). SDLP, 21 Ağustos 1970'de sivil toplum hareketi temsilcileri, işçi hareketi temsilcileri ve bazı yerel partilerin eski üyelerince bir sol parti olarak kuruldu. Amacı, refahın adil dağılımını sağlamak, tüketici, sanayi ve tarım alanında kooperatifleri yaygınlaştırmak, bütün çalışanlar için eşit haklar, işsizliğin yüksek olduğu yörelerde devlet sanayilerinin geliştirilmesi, İrlanda Cumhuriyeti

ile her alanda işbirliği yapmak olarak belirtilmişti. Kuzey ve Güney'in birleşmesinin halkın rızası doğrultusunda gerçekleşmesi gerektiğini savunuyordu. Parti ayrıca cemaatçiliğe, gizli ve cemaatçi gruplarla ilişki kurmaya karşı çıkıyordu. Kuzey İrlanda'nın 680.000 kişilik Katolik nüfusunun önemli bir çoğunluğu ya Sinn Fein'i destekliyorlar, ya da tercihlerini SDLP'den yana yapıyorlar. Sinn Fein desteğini yoksul Katoliklerin yaşadığı bölgelerdeki özellikle işsiz gençlerden alırken, orta sınıf Katolikler çoğunlukla SDLP'ye destek veriyorlar. Protestan nüfus ise Ulster Birlikçi Parti'yi veya sertlik yanlısı Demokratik Birlikçi Partisi'ni desteklemektedirler. Ulster Birlikçi Parti Kuzey İrlanda'da yüzyılın başındaki bölünmeden 1970 yılına kadar iktidarı elinde bulundurmuştur. Demokratik Birlikçi Parti ise 1971'de Ulster Birlikçi Parti'nin politikalarını yeterince sert bulmayanlar tarafından kurulmuştur. Bu iki parti de Londra ile birlikten yana çaba harcamakta ve Kuzey İrlanda'nın İrlanda Cumhuriyeti ile birleşmesine karşı çıkmaktadırlar.

Cemaatçi partilerin sertlik taraftarı tutumlarını devam ettirmeleri yasadışı örgütlerin ekmeklerine yağ sürmektedir. IRA,

43 R. Munck, "Rethinking Irish Nationalism: The Republican Dimension", Canadian Review of Studies in Nationalism, XIV, 1, 1986:43

43

Ayrılıkçı Terörün Anatomi»! / IRA-ETA-PKK

terör eylemleri planlarını Londra'nın nasıl dize getirebileceği konusunda yaparken, Protestan şiddet örgütleri de Londra'nın Katoliklere olası bir

taviz vermesini engellemek için zaman zaman terörün devamında yarar görmektedirler. Eski bir IRA yöneticisi olan ve geçmişte Sinn Fein'de ulusal konsey üyesi olarak görev yapan Sean O'Callaghan, Sinn Fein'in stratejisinin şiddeti desteklemek ve kışkırtmak olduğunu örgütten ayrıldıktan sonra verdiği bir mülakatta açıklamıştır.⁴⁴ Uzun yıllardır devam eden karşılıklı mücadele sonucu örgütlerdeki tam-gün faaliyet gösteren teröristler de profesyonelleşmişlerdir. 1979-85 yılları arasında IRA içerisinde önemli görevler alan Eamon Collins, örgütten ayrıldıktan sonra yaptığı açıklamada örgütteyken mücadelenin bir düşkünlük halini aldığını ve eylemlere adeta kilitlendiğini ifade etmiştir.⁴⁵ Örgüt elemanı olmak kendi başına bir meslek haline gelmiştir. Artık onların da mali uzmanları, siyasi stratejileri belirleyen kurmayları var. Bir çok profesyonel örgüt elemanı, kurulacak yeni bir düzende kendilerinin konumlarını garanti etmeyen bir barış anlaşmasına yanaşmayacaklardır. Örnek vermek gerekirse; IRA, 500 kadarı eylem halinde olmak üzere, 500 ile 2.000 arasında profesyonel bir kadroya sahiptir. Sinn Fein içerisinde yer alan binlerce taraftar ise bu kadroyu beslemektedirler.

IRA üyelerinin önemli bir kısmı Kuzey İrlanda'da faaliyet gösteriyorlar. Bu insanlar İrlanda'nın birliğinin sağlanmasından sonra yeni kurulacak kurumlarda önemli görevlerin kendilerini beklediğini ifade ediyorlar. İngiltere ve İrlanda Cumhuriyeti istihbarat servislerinin hesaplarına göre ise IRA operasyonlarına doğrudan katılan 400 civarında eleman bulunmaktadır. Silahlarının önemli bir kısmını İrlanda Cumhuriyeti'nde saklarken, bir miktar silah ve patlayıcının Kuzey İrlanda'da saklandığı belirtil-

June 44 S. O'Callaghan, "Sinn Fein's Strategy Laid Bare", New Statesman, 20
1997:24.

45 E. Collins, "My Life in the IRA", The Guardian, 8 Nisan 1997.

IRA (İrUnd» Cumhuriyet Qrdu«u)

mektedir. Dışarıdan gelen silahlar dışında kendi gizli atölyele-
rinde patlayıcılar imal ettikleri de bilinmektedir.⁴⁶

IRA Şiddetinin Mail Boyutları

IRA, faaliyetlerini sürdürmede özellikle ABD'deki 'Sinn Fein'in Dostları' adlı kuruluş ve diğer İrlandalılarından destek gördü.⁴⁷ İrlanda kökenli Amerikalılar 1970'lerin başından itibaren bir Kuzey İrlanda yardım fonu oluşturarak IRA'ya maddi yardım sağlamaya başladılar. Ayrıca kurulan bir komite diplomatik çevrelerde propaganda, lobi çalışmalarını sürdürdü.⁴⁸ Zamanın İrlanda Cumhuriyeti başbakanı Charles Haughey 27 Temmuz 1980'de 'Fianna Fail' partisinin bir toplantısında yaptığı konuşmada New York'taki Kuzey İrlanda Yardım Komitesi-si'nin (NORAIID) Kuzey İrlanda'da şiddete mali ve moral destek sağladığını, NORAIID ve bunun gibi kuruluşların IRA'ya, İrlanda'nın birleşmesini sağlamak yolunda mücadele etmek için 2 milyon dolar gönderdiğini açıklamıştı. Haughey, birliğin halkın rızası dışında olamayacağını da yinelemişti. IRA'ya diğer başka ülke veya örgütlerden yardım gelmiş olabilir, fakat bu tür yardımların yapıldığı ise yalnızca Libya yönetimi tarafından

açıkça kabul edilmiştir. Fransız güvenlik birimleri, IRA'ya ulaştırılmak üzere Libya'dan İrlanda Cumhuriyeti'ne gitmekte olan 150 ton silah yüklü bir geminin Ekim 1987'de yakalandığını açıklamışlardı.⁵⁰ Fakat asıl mali destek IRA'nın kendi faaliyetlerinden sağlanmaktadır. İngiliz Savunma Bakanlığına göre IRA tehdit vs. illegal yollarla örgüte yılda 10 milyon pound

44 Bkz., The Independent, 22 Temmuz 1997.

47 Verilen bir rakama göre ABD'de 43.7 milyon İrlanda kökenli Amerikan vatandaşı yaşamaktadır. Bkz., T.H. White, America in Search of Itself, Jonat-han Cape, London, 1983.

48 Bkz., A. Guelke, "British Policy and the International Dimension of the Northern Ireland Conflict", Regional Politics and Policy, Vol.1, No.2, 1991:140-60.

49 Bkz., The Observer, 1 Mart 1987.

50 Bkz., Keesing's, Mart, 1991:38112

Ayrılıkçı T«r6rün Anatomi»! / IRA-ETA-PKK

(yaklaşık 15 milyon dolar) gelir temin etmektedir.31 Katolik ve Protestan örgütlerinin terör eylemleri, Kuzey İrlanda'da ekonomik yatırımları olumsuz yönde etkilemiştir. Yetersiz yatırımlar işsizliğin özellikle gençler arasında artmasına yol açarak radikal Katolik ve Protestan örgütlerin terör eylemleri için eleman sağlama işlerini kolaylaştırmış ve bu süreci besler duruma gelmiştir.52

Artan terör olaylarının İngiliz ekonomisini olumsuz etkilemesi Londra hükümetini sürekli bir anlaşma zemini aramaya zorlamıştır. Kuzey İrlanda'daki ayrılıkçı terörün maliyeti Londra'ya yük olmaktadır. Zamanın Kuzey İrlanda'dan sorumlu devlet bakanı Peter Brooke, Kasım 1990'da İngiltere ile Kuzey İrlanda arasındaki birliğin devamı için İngiltere'nin stratejik ve ekonomik çıkarları olmadığını ifade etmiştir.53

Savunma Bakanlığına göre, 29.000 dolayındaki tam gün veya yarım gün çalışan güvenlik güçlerinin maaşları, yaşam mahallerinin sağlanması, yol, kırtasiye v.s. masrafları için 1994/95 mali yılında ayrılan miktar 542 milyon pound'a (yaklaşık 810 milyon dolar) ulaşmıştır.54 İngiliz İşçi Partisi milletvekili Tony Benn'e göre, İngiltere'nin Kuzey İrlanda'da kalma nedenlerinden birinin İngiliz Genel Kurmayınca bağımsız ve birleşik İrlanda'nın İngiltere için savunma sorunu yaratabileceğinin düşü-nülmesi idi.55 Ayrıca terör eylemlerini Londra'daki mali merkezlere taşıyan IRA'nın bazı eylemleri büyük mali zararlara yol

51 Kaynak: İngiliz Savunma Bakanlığı, 3 Temmuz 1995, Londra. 1990 yılında yapılan bir açıklamada bu rakam yılda 7.5-8 milyon dolar olarak verilmiştir. Bkz., The Independent, 6 Nov., 1990. J. Horgan&M. Taylor, "Playing the Green Card: Financing the Provisional IRA- Part 1", Terrorism and Political Violence, 11 (1999): 1-38. Protestan terör örgütlerinin mali kaynakları konusunda Bkz., A. Silke, "Drink, Drugs, and Rock'n Roll: Financing Loyalist Terrorism in Northern Ireland- Part Two", Studies in Conflict and Terrorism, Vol. 23, No.2, April-June 2000:107-127

52 Bkz., 'Northern Ireland: The Background and the Facts', Basılmamış Araştırma Raporu, Belfast, Nisan, 1995:15-6.

53 Bkz., The Irish Times, 10 Kasım 1990.

34 İngiliz Savunma Bakanlığı, Londra, 3 Temmuz 1995.

" Bkz., The Guardian, 18 Temmuz 1983.

IRA (İrlanda Cumhuriyet Ordusu)

açmıştır.. 1992'de Londra'nın uluslararası alanda ünlü mali merkezi 'City'deki patlama, ve 9 Şubat 1996'da yeni kurulan diğer bir ticaret merkezi olan Dockland'daki ('Canary Wharf) patlama on milyonlarca dolarlık zarara yol açmıştır.

Anlaşma Arayışları Devam Ediyor

1985'deki girişimin sonuçsuz kalmasından sonra, 1990-91'de Kuzey İrlanda'dan sorumlu devlet bakanı Peter Brooke yeni bir plan hazırladı. 1992'de Peter Brooke yerini Sir Patrick Mayhew'a devretti. Loyalistler (kralcı Protestanlar) Dublin'deki yetkililerle aynı görüşme masasına oturmayı ancak İrlanda Anayasasındaki Kuzey İrlanda topraklarında hak

iddia eden maddelerin kaldırılması koşuluyla kabul edeceklerini açıkladılar.

Zamanın İngiliz başbakanı John Major'ın 1992'de başlattığı barış girişimi ise 1993'de İrlanda Cumhuriyeti başbakanı olan Reynolds ile birlikte gelecekteki görüşmeler konusunda bir ortak bildiri hazırlamalarıyla (Dovvning Street Declaration) yeni bir boyut kazandı. Bu arada İşçi Partisi içindeki sosyalist kanadın önemli ismi Tony Benn tarafından Sinn Fein lideri G. Adams, yumuşamaya katkı olacağı düşüncesiyle, Londra'daki meclise (Westminster) çağrıldı. Bunun üzerine Ekim 1993'te İngiliz İçişleri bakanlığı Adams'ın Kuzey İrlanda'dan İngiltere'ye girişini yasakladı. Sinn Fein'in görüşmelere katılması şiddeti reddetmesi koşuluna bağlandı. 1995'deki yeni görüşmeler ise Dublin'in İrlanda Cumhuriyeti Anayasasındaki Kuzey İrlanda üzerine hak iddia eden 2. ve 3. maddeleri gözden geçirmeyi kabul etmesi Protestan liderleri görüşme masasına oturtmak konusunda önemli bir adım oldu. 1996 yılı ile başlayan Clinton yönetiminin arabuluculuk çabaları ise yine IRA'nın "masaya silahlarla oturmak" konusunda diretmesi ve Londra'nın masaya oturmak için IRA'nın silahsızlanmasını şart koşması üzerine, IRA'nın 17 aylık ateşkesi 10 Şubat 1996'da bozmasıyla sonuçlandı.⁵⁶ Burada şunu belirtmek gerekir. Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı ulusal azınlıklar komisyonunun, 'terörist örgüt-

" 1994 yılında IRA askeri operasyonlarını durduracağını açıklamış ve bunu yerine getirmişti. Ekz., An Phoblacht, 31 Ağustos 1994.

Ayrılıkçı T«rörün Anatomisi»! / IRA-ETA-PKK

lerle ilişkisi olan kişi ve kuruluşların görüşmelerden dışlanma-sı'nı içeren bir karara karşın,⁵⁷ ABD başkanı Clinton, Belfast'ı ziyaretinde Sinn Fein Lideri G. Adams ile görüşmüştür.⁵⁸ Clinton'un bu hareketi ABD'deki güçlü İrlanda lobisinin desteğini kazanma çabası olarak değerlendirilmelidir. IRA'nın yayın organı 'An Phoblacht'a göre Londra bu ziyaretten çok rahatsız olmuştur.⁵⁹ Londra'nın bu görüşmeye itirazlarına rağmen kurallara değil seçim hesaplarına öncelik verilmiştir.

Mayıs 1997 genel seçimlerini kazanarak iktidara gelen İşçi Partisi'nin soruna yaklaşımı görüşmelere yeni bir boyut kazandırmıştır. Zenginler için yüksek vergi ve Kamu sektörüne öncelik veren İşçi Partisi'nin, lideri İskoç kökenli John Smith'in Mayıs 1994'de ani ölümü üzerine yeni bir İşçi Partisi sloganıyla liderliği alan Tony Blair, partinin eski politikalarından uzaklaşırken, Kuzey İrlanda sorununa da çözüm önerileri getirmeye başladı. Bu arada başbakan Blair, ortamı yumuşatmak amacıyla 150 yıl kadar önce kıtlıktan dolayı İrlanda'da yaşanan felaketi engellemek için İngiltere'nin yeterince çaba göstermediğini kabul etti ve özür diledi.⁶⁰

1 Mayıs 1997 seçimleri öncesi SDLP (Sosyal Demokrat ve İşçi Partisi) lideri John Hume'un, 'Sinn Fein için bir oy, IRA şiddeti için bir oydu'rl iddiası Sinn Fein lideri Gerry Adams ve Sinn Fein'in resmi görüşmecisi ve ikinci ismi Martin McGuinness'in milletvekili seçilmelerini engelleyemedi. Sinn Fein, İngiltere'deki (Birleşik Krallık) 659 kişilik Avam Kamarası'na kendi partisinden iki adayın milletvekili seçilmesini sağlarken, Kuzey İrlanda'daki Protestan 'Ulster Birlikçi Parti' 10, radikal Protestan 'Ulster Birlikçi Parti' 2, 'Sosyal Demokrat ve İşçi Partisi' 3, 'Birleşik Krallık Birlikçi Parti' 1 milletvekilliği kazandılar. Bu tablo Londra için yeni sorunlar yaratacak nitelikteydi.

57 Bkz., CSCE Helsinki Summit Document, Temmuz 1992: sayfa 19, bölüm II-5(b) ve sayfa 25(11-25).

58 The Guardian, 1 Aralık 1995. 39 An Phoblacht, 1 Aralık 1995. 60 The Guardian, 2 Temmuz 1997.

IRA (İrlanda Cumhuriyet Ordusu)

Ayrılıkçı Sinn Fein milletvekilleri Londra'daki mecliste yerlerini alabilmeleri için öncelikle kurallar gereği kraliçeye bağlılık yemini etmeleri gerekiyordu, fakat bunu reddettiler. Bu nedenle meclise girişleri yasaklandı. Sinn Fein'den İngiltere'deki meclise (Westminster) seçilen Martin McGuinness kraliçeye bağlılık yemini etmemekte direndiği için Londra'daki meclise girişinin engellenmesine karşı mahkemeye başvurdu.⁶¹

IRA henüz yeni bir ateşkes ilan etmemişti. Kuzey İrlanda'da Co Antrim'de arkadaşlarıyla bir bardan çıkışta saldırıya uğrayan bir RUC (Ulster Kraliyet Polis Teşkilatı) üyesi, Katoliklerce bıçaklanarak öldürülünce hızlı bir yumuşama dönemine girildiğini sananlar karşılıklı nefretin ne derece yüksek olduğunu tekrar hatırladılar. Yaklaşık yüzde 93'ü Protestan olan RUC güvenlik teşkilatı geleneksel görünümünü değiştirmek amacıyla Katolik-lerden de eleman istihdam etmek için çaba harcıyor. Öldürülen polis bir Katolikti ve Cumhuriyetçi Katolik milliyetçiler bunları hain olarak nitelendirmekte ve hedef göstermektedirler.

23 Mayıs 1997'de Kuzey İrlanda'da yapılan belediye seçimlerinde Protestan Kralcılarının Belfast şehir meclisindeki egemenlikleri sona erdi. Cumhuriyetçi Katolikler çoğunluğu ilk defa ele geçirdiler. Sinn Fein, Kuzey İrlanda'nın bütününde %16.9 oy almayı başardı. Sinn Fein lideri Gerry Adams, seçim sonuçlarının açıklanması üzerine, "biz bu yeni dönemin bir parçasıyız ve değişim geliyor" diye demek veriyordu.⁶²

İrlanda Cumhuriyeti Eski başbakanı Reynolds'un yerini alan yeni başbakan ve Fianna Feil partisi lideri olan Bertie Ahern, görüşmelerdeki çıkmazlardan rahatsız olduğunu ifade etmiştir. Ahern'e göre şiddet devam ettikçe bir ilerleme sağlanamayacağını Adams'a söylediğini, barışa katkı sağlamak için Adams ile görüşebileceğini açıklamıştır.⁶³ Görüşmeler için bazı

61 D. Sharock, "Mc Guinness challenges Parliament ban", The Guardian, 13 Ağustos 1997.

The Guardian, 24 Mayıs 1997.

The Guardian, 9 Temmuz 1997.

Ayrılıkçı Tarörün Anatomisi»! / IRA-ETA-PKK

Ön şartlar ileri sürülmüştü. Londra ve Dublin yönetimlerinin üzüliyyinde mutabakata vardıkları şartlar (Mitchell Principles) şunlardı;

- 1- Sorunların demokratik ve barışçı bir şekilde çözülmesi kabul edilecek.
- 2- Paramiliter örgütler tamamıyla silahsızlandırılacak.
- 3- Bağımsız bir komisyon silahsızlanmanın gözlemlenmesi görevini üstlenecek.
- 4- Herhangi bir grubun görüşmeleri engellemesine karşı çıkılacak.
- 5- Anlaşmalara uyulacak.
- 6- Protestan ve Katolik örgütlerin şahısları cezalandırmak amacıyla öldürmelerine ve dövmelerine son vermek için gerekli önlemler alınacak.
- 7- Şiddete son verilecek.⁶⁴

Dublin, silahların tesliminin gönüllü olması gerektiğini ve Sinn Fein'siz bir görüşme sürecinin ise başarısız olacağını belirtiyordu. Kasım 1996'da İngiltere'de iktidarda bulunan zamanın Muhafazakar hükümetinin yaptığı bir açıklamada, görüşmelerin tek amacının karşılıklı rızaya dayanan bir anlaşmayla genel bir siyasi çözüme varmak olduğu ifade edilmişti.⁶⁵ Daha önce, Şubat 1996'da ise yapılan İngiliz-İrlanda ortak açıklamasında şiddetin barışa giden yolda görüşmeleri engelleyemeyeceğini açıklayan İngiliz ve İrlanda Cumhuriyeti başbakanları Sinn Fe-in ve IRA'ya çağrı yaparak Sinn Fein'in barış görüşmelerine

64 The Guardian, 21 Temmuz 1997. IRA liderliği, Mitchell prensipleri ile sorunları olabileceğini, fakat kendilerinin görüşmelere katılmadıklarını, Sinn Fein'in ise görüşmelere katılmasının doğru olduğunu, çünkü bunun bir fırsat olduğunu ve bu nedenle silahlı mücadeleye ara verdiklerini açıklamıştır. Ayrıca IRA tarafından görüşmelerde silah bırakma konusunun tartışılmayacağı da belirtilmiştir. Bkz, An Phoblacht, 11 Eylül 1997.

65 Bkz., 'British Government Policy on the Northern Ireland', Basılmamış resmi bildiri, Londra, Kasım 1996. Zamanın İngiltere başbakanı John Major'ın Kuzey İrlanda'daki Sosyal Demokrat ve İşçi Partisi başkanı John Hume'a yazdığı aynı açıklamaya iliştilirilmiş olan bir mektupta ise, "eğer Sinn Fein kendisini görüşmelerin dışında tutarsa, görüşmeler onlarsız devam etmelidir" diyordu.

50

IRA (İrlanda Cumhuriyet Ordusu)

katılmasının sağlanması konusunda çaba gösterilmesi istenmişti.⁶⁶ Bu arada yoğun güvenlik önlemlerinin sürdüğü Kuzey İrlanda'daki Portlaoise cezaevinde bulunan İrlanda Ulusal Kurtuluş Ordusu (INLA) üyeleri de, ittifak içinde bulundukları 'İrlanda Cumhuriyetçi Sosyalist Partisi' liderleriyle yaptıkları görüşmelerden sonra yaptıkları açıklamada kendi siyasi temsilcilerinin de bütün partilerin katılacağı görüşmelere dahil edilmesini istediler.⁶⁷ _

23 Temmuz'da biraraya gelen İrlanda Cumhuriyeti ve İngiltere başbakanları yasadışı bulundurulmuş silahların teslimi konusunda bir anlaşmaya vardılar. Tony Blair ise Sinn Fein'in Kuzey İrlanda'nın geleceğinin belirleneceği görüşmelere katılması için yeni bir öneri getiriyordu. Blair, Kuzey İrlanda'da Belfast'ı ziyareti sırasında Sinn Fein'e mesajının açık

olduğunu, anlaşma treninin istasyondan ayrılmakta olduğunu, kendilerini bu trende görmek istediğini, fakat tren ayrılırken Sinn Fein için beklemesine izin vermeyeceğini ifade ediyordu. Blair ayrıca görüşme sürecinin Sinn Fein tarafından daha fazla rehin alınamayacağını, eğer Sinn Fein ve diğer cumhuriyetçiler bu teklifi reddederlerse kendilerinden anlayış beklememelerini belirtiyor ve terörizmin amansız takipçisi olacağını da söylüyordu.⁶⁸

Sorunun Çözümü Önündeki Engeller

Sinn Fein, Londra'nın 'IRA silahları bırakmalıdır' önerisine hiç bir zaman sıcak bakmamıştı. 1995 yılında da Londra'nın 'IRA silahları bırakmalıdır' çağrısı IRA liderliğince reddedilmişti.⁶⁹ IRA Haziran 1997'de yeniden ateşkes ilan etmiş fakat görüşmeler yine silahları bırakma konusunda düğümlenmişti. Martin McGuinness, IRA'nın bir tek mermi bile teslim etmeyeceğini belirttiğini ve bu tutumlarını değiştireceklerine dair her-

" Bkz., "Anglo-Irish Joint Communique", Downing Street, London, 28 Feb., 1996:22-4.

" The Guardian, 13 Ağustos 1997.

" The Guardian, 22 Mayıs 1997.

" An Phoblacht, 31 Ağustos 1995

Ayrılıkçı I«förl»n An«toml»l / IRA-ETA-PKK.

hangi bir açıklamalarının olduğunu duymadığını belirtirken, Protestan 'Ulster Birlikçi Parti'den John Taylor ise 'silah başına dayanmış bir şekilde Sinn Fein ile masaya oturmayacağını' ifade etmiştir.⁷⁰ Sinn Fein lideri Adams ise Belfast'ta yayınlanan Katolik milliyetçi eğilimli 'Irish News' gazetesine verdiği demeçte Sinn Fein'in Stormont'taki toplantıda Kuzey ve Güney İrlanda'nın birleşmesi için bastıracaklarını açıklamıştı.⁷¹

İşçi Partisi'nin başlattığı girişimler Sinn Fein ile doğrudan görüşmelere kadar vardı. Sinn Fein lideri Gerry Adams, İngiltere'nin Kuzey İrlanda bakanı Mo Mowlam ile Kuzey İrlanda'da Stormont'ta iki buçuk saatlik bir görüşme yaptı. Adams, kendilerinin özgür ve bağımsız bir İrlanda istediklerini Mow-lam'a iletti. Adams'a göre, Sinn Fein görüşmelere, İrlanda'da İngiliz egemenliğini sona erdirecek olan geniş bir milliyetçi hedef geliştirmenin yollarını aramak amacıyla bir İrlanda Cumhuriyetçi Partisi olarak katılacaktı. Kuzey İrlanda bakanı Mowlam ise Sinn Fein'in, örgütlerin silahlarını en kısa zamanda teslim etmesi yolundaki çabalara katkıda bulunmasını istemiştir. Fakat, Sinn Fein'in açıklamalarından biliyoruz ki IRA bir tek mermi bile teslim etmemekte kararlıydı. Bu arada Mowlam görüşmelerde herhangi bir anlaşmanın Kuzey İrlanda halkının genel rızası ile sağlanacağını açıklamıştır.⁷² Bu da herhangi bir referandumda Kuzey İrlanda'da çoğunluk olan birlikçi Protestanların kazançlı çıkacakları anlamına gelir. Bu durumda ya tekrar eski çatışma ortamına dönüş olması veya Kuzey İrlanda'nın Protestan ve Katolik bölgeler olarak ayrılması kaçınılmaz olur. Bu gelişmeler devam ederken Londra, Sinn Fein'in görüşme masasında yerini alabilmesi için IRA'nın silahlarını bırakması talebinde diretmeceğini açıkladı. Silahlı bir örgüte destek veren bir partinin görüşme masasına kabul edilmesi yeni bir gelişmeydi.

⁷⁰ The Guardian, 21 Temmuz 1997.

71 The Guardian, 21 Temmuz 1997.

72 The Guardian, 1 Ağustos 1997.

52

IRA (İrlanda Cumhuriyet Ordu«u)

Fakat sorun henüz bitmiş değildir. Sadece doğrudan görüşme yolları açılmıştır. Sorun nerede düğümleniyor? Yaklaşık bütün Protestanlar Kuzey İrlanda'nın Britanya'dan ayrılmasına ve İrlanda Cumhuriyeti ile birleşmesine karşı çıkıyorlar. Katolik milliyetçiler ise, sınırları değiştirmek istiyorlar fakat çoğunluğu oluşturan Protestanların ya Kuzey İrlanda toplumuna entegre olmalarını veya bir IRA üyesinin ifade ettiği gibi, geldikleri yerlere gitmelerini istiyorlar.

Sorunun çözümünde önemli bir rolü olduğu inkar edilemeyecek olan Dublin yönetiminin yaptığı açıklamalarda ise, İrlanda Cumhuriyeti'nin Kuzey İrlanda ile oradaki halkın çoğunluğunun onayı olmadan birleşmeyi gündeme almadığı ifade edilmiştir.⁷³ Sinn Fein'in ikinci ismi ve de beyni sayılabilecek olan Martin McGuinness'e, 26 Şubat 1994'de Belfast'da, Protestanların Kuzey İrlanda'da yapılacak bir referandumda kendi geleceklerini tayin etmek (self-determination) konusunda evet veya hayır deme haklarının olup olmadığı sorulduğunda şöyle cevap veriyordu; "Onların böyle bir hakları olduğunu sanmıyorum".⁷⁴ Gerry Adams Eylül 1994'deki ABD ziyaretinde Londra'dan isteklerini şöyle sıralıyordu: 'Kuzey İrlanda asker ve silahtan arındırılmalı, hapishaneler boşaltılmalı, bütün vatandaşlara eşit haklar tanınmalıdır'. Londra ise barışın önündeki en büyük engelin IRA'nın terör eylemleri olduğunu iddia ediyor ve IRA'nın silahlarını bırakmasını istiyordu. IRA ise bu çağrılan reddetmeye devam ediyor.⁷⁵

İşçi Partisi'nin silahların bırakılması konusundaki ısrarından vazgeçip ateşkes ilanını barış görüşmelerine katılmak için yeterli bir adım olarak kabul etmesi ile Sinn Fein partisi ile Pro-

73 John Bruton, 'Dail Statement on Northern Ireland', 10 Ekim 1996:7.

74 Callagar'a göre Kuzey İrlanda'daki nüfus dağılımı ile Katolik ve Protestanlar arasındaki tarihsel ilişkiler burada ne Katoliklere ne de Protestanlara bir self-determinasyon hakkının verilmesini imkansız kılmaktadır. Bkz., M. Gal-lagher, Do Ulster Unionists Have Right to Self-Determination?", Irish Poli-tical Studies, 5,1990:11,30.

"AnPhoblacht, 29 Eylül 1995,11 Eylül 1997.

Ayrılıkçı Tır6r6n Anatomlal / IRA-ETA-PKK

testan Ulster Birlikçi Parti'nin birlikte görüşmelere katılmasını sağladı. Fakat Ulster Birlikçi Parti'nin bundan öte, IRA'nın istediği türden bir taviz vereceği ise düşünülemez. Zaten görüşmelerin düğümleneceği en önemli

nokta da verilecek tavizlerin düzeyi konusunda olacaktır. Sinn Fein lideri Adams görüşmelere başlamadan kısa bir süre önce ABD'ye yaptığı bir ziyaret sırasında birleşik İrlanda'nın gerçekleşmesinin bu görüşmelerden çıkmasını ummadığını ifade etmiştir. Martin McGuinness ise görüşmelerden İngilizlerin Kuzey İrlanda'dan çekileceği kararının çıkmasını beklediğini söylemiştir.⁷⁶

Protestan 'Ulster Birlikçi Parti'nin, Sinn Fein'in görüşmele-re katılmasına karşı çıkmakla birlikte, görüşmelere katılacağını açıklaması da önemli bir gelişme idi. Fakat tam bu sırada Co Armagh, MarkethiH'de bir Ulster Kraliyet Güvenlik Teşkilatı karakoluna bombalı saldırının gerçekleşmesi Kuzey İrlanda'da barışı istemeyenlerin varlığını göstermektedir. Bombalama olayının IRA'dan ayrılan 'Sürekli Ordu Konseyi' adlı bir grup tarafından gerçekleştirildiği öne sürüldü. Eski IRA bombacısı ve şimdiki Sinn Fein görüşmeci ekibinin elemanlarından olan Gerry Kelly, bombalama olayını kınayarak görüşmecilerin çalışmalarına hız vermelerinin gerektiğini açıkladı.⁷⁷ 17 Eylül 1997'de iki düşman partinin (Sinn Fein ve Ulster Birlikçi Parti) liderleri Stormont'ta görüşmelere katıldılar. Ulster Birlikçi Parti lideri Trimble sorulan bir soruya karşılık, toplantıya Sinn Fein ile görüşmek için değil, onların faşist karakterlerini göstermek için geldiklerini ifade ediyordu.⁷⁸

Londra'nın son adımı İşçi Partisi hükümeti için olumlu bir puandır. Fakat Sinn Fein masaya oturduğunda yüzyüze geleceği en önemli gerçek Kuzey ve Güney'in birleşmesi önünde en önemli engel olarak duran Kuzey İrlanda'daki Protestan varlığını ne yapacağıdır. Londra, stratejik ve ekonomik bir önemi

⁷⁶ The Guardian, 8 Eylül 1997.

⁷⁷ J. Mullin, "Splinter group blamed for blast" The Guardian, 17 Sept. 1997.

⁷⁸ The Independent, . 18 Eylül 1997.

IRA (İrlanda Cumhuriyet Ordu«ü)

olmayan Kuzey İrlanda'da yeni bir yapılanmaya evet diyecektir. 1922'deki yapılanmaya benzer bir düzenleme sağlanabilir. Fakat, Protestan çoğunluğun varlığı dikkate alınırsa, IRA'nın arzu ettiklerinin tam anlamıyla tatmin edilebilmesi mümkün değildir. Katolikler Protestanların, Protestanlar ise Katoliklerin lehine olabilecek her türlü gelişmeye karşı çıktığı sürece sorunun çözümü için atılan adımlar sağlam bir zemine oturtulamayacak-tır. Karşılıklı tavizler sorunun bir çözüm yoluna girmesine yardımcı olacaktır.

5S

ETA (BASK ÜLKESİ VE ÖZGÜRLÜK)

Tarihi Gelişim

Bask bölgesi, İspanya ve Fransa arasında 16. yüzyılın başlarındaki bölünmüşlüğü günümüzde de devam ettirmiştir. Preneler'in İspanya tarafındaki dört Bask vilayeti 2.5 milyon (1975 rakamları) civarındaki bir nüfusu barındırırken, 150.000 kadar Bask'lı Fransa'daki Bask bölgesinde yaşamaktadır. İspanya'nın Bask bölgesinde ayrılıkçı hareketin bir kesimi şiddete yönelirken Fransız Basklıların çoğunluğu ise Paris'in ekonomik yaklaşımına olumlu yanıt vermişlerdir.

1812'de kabul edilen merkezîyetçi anayasa İspanya'da merkezîyetçiler ile bölgeciler arasındaki mücadelelerin de başlangıcı sayılır. Özellikle otonom yapıların destekleyicisi Kârlist hareketin (18. ve 19. yüzyılda devam eden savaşlarda, hanedanlığın devamından yana, gelenekçi ve bölgesel yapılanmaları destekleyen bu harekete, özellikle Bask bölgesindeki kırsal kesim destek vermiştir) yenilmesiyle birlikte Bask bölgesi, Kral tarafından verilmiş olan ayrıcalıkları ('Fueros Yasası') 1840'lı yıllarda kaybetmeye başladı. Madrid bu hakları 1876'da tamamen kaldırdı. Bu gelişmeleri takiben, Bask Milliyetçi Partisi (PNV), Bask bölgesine özel bir statü tanıyan 'Fueros' yasası taraftan Katolik, gelenekçi bir Kârlist aileden gelen Sabino Arana tarafından Bask bölgesine otonomi statüsü kazandırmak amacı ile 1895 yılında kurulmuştur. 1898'deki yerel seçimlere partisinden katılıp seçilen Arana, ölümüne kadar (1903 yılında 38 yaşındayken ölmüş) bu mücadelesine devam etmiştir.

1936 yılında İspanya iç savaşının başlangıcına kadar PNV, Bask bölgesine ayrıcalıklar elde etmek yönünde bazı başarılar sağlamıştı. İç savaş ortamında ise Bask bölgesinde ayrı bir hükümet kuruldu. Fakat Haziran 1937'de General Mola, Sanyury

57

Ayrılıkçı Terörün Anatomisi»! / İHA-ETA-PKK

ve Franco'nun emrindeki askeri güçler Bask bölgesindeki en son bölgeyi, Bilbao'yu ele geçirdiler. Bask Cumhuriyeti sadece 8 ay yaşadı. Bask hükümeti 1979 yılına kadar süren bir sürgün dönemi yaşadı.

1936 deneyiminden sonra Bask hükümeti Paris'e taşındı. Bask dili Bask bölgesinde yasaklandı. Bask milliyetçilerinin mallarına el konuldu. Bazı Basklılar faili meçhul cinayete kurban gittiler. Franco yönetiminin amacı Bask milliyetçiliğini büyümeden bastırmaktı. Birkaç bin Basklı subay Cumhuriyetçilerle birlikte saf tuttıkları için iç savaşta ve takip eden günlerde idam edildi. Özellikle 1940'lı yılların ikinci yarısından sonra Bilbao'daki Larrinaga hapishanesine kapatılan Basklı milliyetçiler burayı bir eğitim merkezine dönüştürdüler. 1937'den itibaren 100 ile 150 bin arası Basklı Bask bölgesini terk ederek Fransa, İngiltere ve Latin Amerika ülkelerine göç etmiştir. 1945 sonrası, Paris'teki Bask hükümetine sürgünde hükümet hakkı tanındı. Bask milliyetçileri özellikle Latin Amerika'daki Basklı iş adamları tarafından finanse edilmekteydi. İkinci Dünya Savaşı sonrası 'Bask Direnişi' hareketi yeniden örgütlenmeye başladı. Bu hareket Mayıs 1947'de Bilbao'daki genel grev örgütlenmesine öncülük etti. Bu, iç savaştan sonra Franco rejimine karşı organize edilen ilk örgütlü mücadele olarak önemliydi.

1950'de İspanya ekonomisindeki zorluklar özellikle Bask bölgesindeki işçi grevlerini artırmıştır. 1951'de Bilbao'daki bir grev üzerine Franco Bask bölgesindeki toplumsal baskıyı artırır. Birçok hücre evi basılarak grevleri organize edenler tutuklanır. Bu tutuklamalardan sonra Bask Direnişi Hareketini radikal gençler ele geçirirler. Önceleri Franco'ya demokratikleşme konusunda baskı yapan ABD, Fransa ve İngiltere, soğuk savaşın yükselişe geçmesi üzerine Meksika'da bulunan Cumhuriyetçilere ve Bask bölgesine destek vermeyi kestiler. 1950 başında hızla yükselişe geçen 'Soğuk Savaş' dalgası Franco'nun yardımına yetişmişti. ABD yönetimi Haziran 1951'de İspanya ile askeri üs anlaşması görüşmelerine başlayınca aynı ayın 26'sında ABD

sa

ETA (Baak ÛlkMl vm Özgürlük)

dışişleri bakanı Dean Acheson Madrid için 100 milyon dolarlık bir krediyi serbest bırakır ve böylece İspanyol ekonomisinin nefes almasını sağlar. Bu arada Fransız hükümeti de Paris'te sürgünde bulunan Bask hükümetini kovar. Onların bulunduktan binayı da İspanyol büyükelçiliğine tahsis eder. 1954'te Fransa içişleri bakanı olan Francois Mitterand ise Fransa'dan yayın yapan Bask milliyetçilerinin radyosu olan 'Radio Euskadi'nin yayını yasaklar.

Franco yönetimi, Bask bölgesi üzerindeki baskılarını arttırdığı oranda Basklılar arasında milliyetçi-ayrılıkçı isteklerin körüklenmesine yol açmıştır. Franco yönetimi bölgesel, kültürel, eğitim ve dil üzerinde baskılarını artırmıştır. Bask ayrılıkçıları, Franco'nun aşırı merkeziyetçi ve Baskıcı tutumuna bir tepki olarak (özellikle genç militanlar tarafından) Bask Milliyetçi Partisi'nin (PNV) yumuşak tutumuna karşı tavır alırlar ve amaçlarının Bask bölgesinin bağımsızlığı ve Fransa'daki Bask bölgesiyle bütünleşmek olduğunu açıklarlar.

ETA'nın Doğuşu

1940'lârm sonlarına doğru örgütlenmeye başlayan 'Bask öğ-renci Birliği' de ETA'nın kuruluşuna üyeleriyle katkıda bulunmuştur. Bu kuruluş Bask dil'i ve kültürünü korumayı amaçlamaktaydı. İlk toplantısını ise Fransa'nın Bask bölgesinde Eylül 1947'de yapmıştı. Yazılı propaganda ile ilgilenen bu grubun lider kadroları bir ihbar sonucu 1950'de tutuklanmışlardı. Bazı "üyeleri sonradan ETA'nın kuruluşuna katılırlar. ETA'nın örgütlenme sürecinde bu üyeler yaşadıkları deneyimleri uygulamaya imkanı buldular. ""

1952'de 6-7 kişilik bir grup genç siyasi gelişmeleri gözden l'feçirmek amacıyla Bilbao'da bir platform oluştururlar. Bunlar klı milliyetçi

ailelerden gelmekteydiler. Tümü de Deusto fcüniversitesi'nde öğrenci idiler. Bir kısmı daha önce EGI (Bask çliği) ve Bask Öğrenci Birliği içerisinde faaliyet göstermiş-Irdi. Bask Milliyetçi Partisi' (PNV)nin Franco rejimine karşı
J

59

Ayrılıkçı Tarörün Anıtomlıl / IRA-ETA-PKK

mücadele yöntemini eleştirdiler. Bunlardan 4'ü sonradan ETA'nın lider kadrosuna girmiştir. Yaptıkları toplantılar sıklaşmaya ve yayınlanan bildiriler artmaya başlayınca düzenli bir gazete çıkarmaya karar verirler. Ve böylece 'Ekin' (Bask dilinde 'yapmak' anlamında) doğdu. Bu dergiden dolayı bu grup 'Ekin' olarak adlandırılmaya başlanır. Ekin'in amacı Bask dilinin hakim olduğu bir bağımsız Bask Cumhuriyeti kurmaktı. 1953 yılında Ekin, EGI (Bask Gençliği) isimli örgütle ilişkilerini geliştirme yoluna gider. Bask bölgesinde, Guipuzcoa'da birleşme görüşmeleri yapılır.

EGI, Aralık 1945'de Bask Milliyetçi Partisi'nin (PNV) gençlik örgütü olarak kurulmuştu. Yasal olmayan bir örgüt olarak Franco rejimine karşı faaliyetlerini sürdüren EGI ile Ekin 1956 yılında birleşme kararı alırlar. 1958'de PNV yönetimi ile, EGI içerisinde PNV'yi eleştiren bir grubun arası açılır. Aynı yıl bir grup EGI militanı PNV'den ayrılır. 31 Temmuz 1959'da Hristiyanlarca kutsal sayılan bir günde EGFden ayrılan bir grup ile Ekin üyeleri ETA'yı kurarlar. Bu tarih Sabino Arana tarafından 1895 yılında kurulan Bask Milliyetçi Partisi'nin de 64. Yıl dönümü idi.

Kilisenin Rolü

Katolik kilisesinin Bask bölgesindeki etkinliği anlaşılmadan ETA'nın doğuşunu, mücadelesini ve toplumdaki yerini anlamak zordur. 1960'lı ve 1970'li yıllarda Basklı militanların önemli bir kısmı Katolik kilisesinin dini okullarından gelmiştir. Bask bölgesinde din adamlarının azınlık bir kısmı şehirli muhafazakar orta sınıf ailelere mensup kişilerdi. Çoğunluk ise kırsal kesimden gelmişlerdi. Bask dilinin dini kurumlarda kullanılması yasaktı. Kırsal Bask bölgelerinden gelen birçok genç din adamı bu nedenle kiliseden ayrılmışlardır.

1950li yıllarda genç din adamları Bask bölgesindeki kiliselerde milliyetçi duygulara hitap eden konuşmaları yoğunlaştırmışlardı. 1960 yılında, tümü Bask bölgesinden olan 339 rahip

60

ETA (B««k Ülk««l v« Özgürlük)

Bask halkının kültürel baskıya maruz kalmasını ve kilisenin buna destek vermesini bir dilekçe ile kınamışlardır. Ayrıca bu dilekçenin Vatikan'a gönderilmesi de kilise için önemli bir sorun yaratmış ve imzacıların bir kısmı kiliseden kovulmuş, diğer rahipler ise kırsal kesimlere sürgüne

gönderilmişlerdi. 1965 yılında rahipler gösterilerde bulunmuş, sivil haklara saygı duyulmasını talep ederek kilise liderlerinin Franco'ya desteğini kınamışlardır. Aynı yıl peder Alberto Gabica'nın yıkıcı faaliyette bulunduğu iddia edilerek tutuklanması dikkatleri kiliseye yöneltmişti. Gabica, bir dini törende verdiği vaazda siyasi suçlulara işkence yapıldığını öne sürmüştü. Birçok Basklı din adamı cezaevine çevrilen bir manastıra hapsedilmeye başlanınca burada açlık grevleri başlamıştı. Bu gelişmeler özellikle kırsal kesimden Bil-bao gibi sanayi bölgelerine göç etmiş olan Basklı yoksulların Bask milliyetçilerine olan desteklerini artırıcı bir etki yapmıştır. 1969 yılıyla birlikte ETA, militan din adamları ile ilişkiye geçer. ETA'nın Basklı Katolik din adamlarından Bask davasına destek vermelerini istemesiyle birlikte ETA ile Basklı din adamları arasında doğrudan bir bağ kurulmuş oldu. Birçok ETA üyesi bu din adamlarının faaliyetleri sonucu ETA'ya kazandırılmıştır.⁷⁹

İdeolojik Yapılanma ve Organize Eylem Dönemi

İspanyol siyasetinin gündeminden hiç düşmeyen ETA'nın eylemleri 1961 yılında, iç savaşın galibiyetini kutlama törenleri için Sen Sebastian'a giden Franco taraftarlarını taşıyan trenlerin engellenmesi amacıyla yapılan başarısız saldırılarla başladı. Aynı yıl İspanyol güvenlik güçlerinin ETA üyelerine karşı mücadelesi de yapılan tutuklamalarla başlamış oldu. Tutuklamalar, sürgünler ve Fransa'ya kaçarak kurtulma çabaları devam etti. Eski Ekin üyeleri, yeni katılımlar olmasına karşın ETA içindeki kontrolü kendi ellerinde tuttular. 1962'de sürgünde bir

79 Bkz., M. Heiberg, The Making of Basque Nation, Cambridge Univ., Press, CambridgeA New York, 1989:103-5.

Ayrılıkçı Tarörün Anatomi»! / IRA-ETA-PKK

ETA yürütme komitesi kuruldu. İlk toplantıda ETA'nın amacı, "ulusal kurtuluş için savaşı devrimci Bask hareketi" olarak tanımlandı. 1963 yılında ETA liderliği 'üçüncü dünyacılığı kendilerine şiar edindi. 1964 yılındaki 3. Toplantıda ise ETA, an-ti-emperyalist ve anti-kapitalist bir örgüt olarak tanımlandı, ve böylece gelenekçi PNV ile ipler koptu.

1963 yılında ideolojik farklılıklar ortaya çıkmaya başladı. Bu arada devrimci savaş tezi örgüt içinde kabul gördü ve bu amaçla Bask bölgesi 6 coğrafi alan olarak belirlendi. 1964 yılıyla birlikte örgüt içinde eski tüfek üyelerle genç radikaller arasında çekişme kendini göstermeye başladı. Aynı yıl Fransa'da sürgünde bulunan eski tüfek Ekin önderleri, Fransa'daki bir ETA üyesinin bürosunda çalıntı silahlar bulunması üzerine Belçika'ya kovuldular. ETA'nın İspanya'daki ilk toplantısı 1965 yazında oldu. Eski liderler Belçika'da sürgünde iken genç radikaller örgütte yükselmeye başladılar. Örgüttekiler, "Troçkistler" ('işçi'ci eğilim' olarak adlandırılıyorlardı) ve "üçüncü dünyacılar" (politikalarında Bask kimliğine öncelik veren ve silahlı mücadeleyi savunan grup) olarak iki grupta toplandılar.

1960'da İspanyol polisinin Bask Milliyetçi Partisi'nden (PNV) bilgi alarak yaptığı iddia edilen bir operasyonla bir darbe yiyen ETA'nın merkez komitesi 1962 başında örgütün ilk bildirisini yayınlamıştı. Bildiride ETA'nın şiddet de dahil her yolu kullanarak Bask bölgesinin bağımsızlığını kazanmak için mücadele veren bir gizli örgüt olduğu açıklandı. ETA, 1960-1967 yılları arasında yayınladığı Zutik (Bask dilinde 'Ayaktayız' anlamında) dergisiyle görüşlerini yaymaya çalıştı. ETA'nın Mayıs 1962'deki

ilk toplantısındaki kararında ayrıca etnik sınırlara göre belirlenmiş bir Avrupa federasyonundan da bahsediliyordu. Dini konularda taraf olmadığını da ifade eden hareket, ırkçılığa karşı olduğunu açıklayarak her türlü sağ ve sol diktatörlüğü reddediyordu.

Örgüt merkez komitesi, eylem faaliyetlerini şöyle sıralamıştı; basım-yayım ve iletişim, hücre ve çalışma grupları oluşturma-

62

ETA (B««k ÜlkMl v« Özgürlük)

mak, propaganda faaliyetlerinde bulunmak, yasal eylemleri planlamak ve yerine getirmek, askeri eylemleri organize etmek. Cezayir halkının Fransa'ya karşı mücadele deneyiminden etkilenen Federico Krutwig, 1963'de yazdığı bir yazısında devrimci savaşı öngörüyordu. Jose Etxebarrieta ise Mao'nun düşüncelerinin Bask sorununun çözümü konusunda yol gösterici olduğunu iddia ediyordu.

Mart 1963'de toplanan ikinci meclis ise Ekin grubunun kontrolünde geçti. Burada Krutwig'in devrimci savaş düşüncesi kabul edildi. 1963 sonbaharındaki tutuklama kampanyasından Ezkubi ve Jose Etxebarrieta gibi liderler tutuklanırken bazı liderler Fransa'ya kaçtılar. Bu arada ETA liderliği 'Liberados 'ismini verdiği, kendilerini mücadeleye adanmış bir grup elemanına tam günlerini mücadeleye verebilmeleri için maaş bağlama kararı aldı. Bu da profesyonel örgütçülüğün ETA'da başlamasının ilk adımlarından biriydi.

Nisan-Mayıs 1964'deki üçüncü meclis toplantısında genç radikal üyeler, eski tüfek liderlere bayrak açtı. Bask Milliyetçi Partisi'ni (PNV) burjuva partisi olarak tanımlarken, ETA, an-ti-kapitalist ve anti-emperyalist olarak tanımlandı. Ekin Grubu kontrolü kaybediyordu. Fransa'daki liderler Fransız polisince Belçika'ya kovulmaya başlandı. Bu durum onların Bask bölgesinde faaliyet gösteren ETA'nın yönetiminde etkili olabilmelerini olumsuz yönde etkiledi. 1964 yılında ETA liderliği bir bildiri yayınlayarak birleşik Bask ülkesi için silahlı mücadeleye başlamaya karar verdiklerini açıklamıştı.

ETA'nın ideolojisinin geçmişi, Alman-İspanyol ana-baba-dan doğma, Bask

dili konuşabilen Frederico Krutwig tarafından 'Bask Dünya Kongresi'nde henüz ETA kurulmadan, 1956 yılındaki açıklamasına kadar uzanıyordu. Krutwig şöyle diyordu; 'Bask ülkesinin kurtuluşu yalnızca gerilla savaşıyla mümkündür'.⁸⁰ ETA'nın temel argümanı ise Bask bölgesinin, İspanya'nın bir kolonisi olduğu ve bölgenin ekonomik, siyasal ve kül-

*° Aktaran, Heiberg, 1989:111.

Ayrılıkçı Tarörün Anatomisi»! / IRA-ETA-PKK

türel olarak sömürüldüğü idi. Böyle bir ideolojik bakış açısına sahip olan

ETA liderliği 1964'den sonra şu yolu seşti; ETA, İspanyol polisi, askeri ve sivil muhafızlara karşı silahlı m¼cadeleyi başlatacak; bunun sonucu g¼venlik g¼çleri harekete geçecek ve Bask b¼lgesindeki baskılarını artıracak; bu durum Basklıların tepkisine yol açaacak ve ETA'ya üye katılımını, parasal desteği artıracaktır. Madrid ise yükselen Bask muhalefetine karşı direnemeyecek ve Bask b¼lgesini terkedecekti. Bu yaklaşım özellikle 1968'de uygulamaya konuldu. Örg¼tteki üç¼nc¼ dünyacılar silahlı m¼cadelenin hemen başlamasını ve bunun işçi sınıfını örg¼te çekeceğini öne sürerken, buna karşı çıkanlar (Troçkistler) ise siyasi m¼cadeleye öncelik verilmesinde diretiyordu.

1965 yazında toplanan dörd¼nc¼ meclis toplantısında ETA, örg¼t yapısında değişikliğe gitti. 'Cephe' yerine 'şube'ler oluşturuldu. Askeri Cephe yerini 'Eylem şubeleri' aldı ve üyelere askeri eğitim verilmeye başlandı. Tartışmaların yapılarak eylem faaliyetlerinin karara bağlandığı bir siyasi büro oluşturuldu. Fransız Bask b¼lgesi ise, b¼t¼n zorluklara rağmen ETA operasyonlarının yönetildiği bir üs ve sığınak olarak kullanılmaya devam etti.

Örg¼t İçi İdeolojik M¼cadeleler

Aralık 1966 ve Mart 1967'de yapılan iki toplantıda (Beşinci Meclis) silahlı m¼cadele taraftarları (Txillardegi, Krutwig, Ma-dariaga, Jose ve Xabier (Txabi) Etxebarrieta kardeşler, Ezkubi ve Beltza gibi üç¼nc¼ dünyacılar) örg¼tteki hakimiyetlerini ilan edince ETA içinde ayrılık başladı. Zaten kuruluşundan bu yana içinde çeşitli gör¼řteki grupları barındıran ETA, örg¼t politikalarının belirlendiği beşinci meclis (ETA-V) toplantısında, toplumsal ve sınıfsal konulara ağırlık verilmesini savunan ve etnik kimlik etrafında politika yapılmasına karşı çıkan Troçkist eğilimli grup, etnik m¼cadele ile sınıf m¼cadelesini beraber götürmek isteyen eski tüfek ETA üyelerince örg¼t¼n siyasi bürosundan atıldılar. Bu grup ETA-Berri'yi (Yeni-ETA) kurdu.

ETA (B««lt ÜlkMl vm Örgiiri¼lc)

ETA-Berri kurucuları Bask milliyetçiliğinden uzaklaşıp işçi sınıfına yönelen bir yol benimsediler. 1969'da 'Kom¼nistler' adlı bir grup oluşturdular. 1970'de ise İspanyol Kom¼nist Hareketi altında örg¼tlendiler.

Bask b¼lgesinde 1968 yılı sonları ve 1969 yılı ilk yansında ETA'nın merkez komitesinden yeni tutuklanmalar oldu. Bu tutuklanmalarla önemli bir g¼ç kaybına uğrayan eski tüfek ETA üst kademe elemanları uyguladıkları geleneksel 'ey-lem-baskı-eylem' yönteminin bu tutuklamaları doğurduğunu iddia ederek, bu yöntemin sorgulanmasına başladılar. Franco yönetiminin 1969'daki tutuklama kampanyasında en önemli liderlerini kaybeden ETÂ'nın içindeki gençler Ağustos 1970'de Altıncı Meclis'i topladılar. Eski tüfek gelenekçi liderlerden Madanaga ve ETA'nın içinde yer alan anti-kom¼nist milliyetçi örg¼t 'Milis' grubunun lideri Jön Ebcabe ile Altıncı Meclis'te egemen olan 'Kızıl Hücreler' elemanları arasında anlaşmazlık çıktı. Beşinci Meclis'te (ETA-V) egemen olan liderlerden Madanaga ve Krutvvig'in de içinde bulunduğu milliyetçi liderler, Altıncı Mec-lis'e (ETA-VI) katılanların bu toplantıyı örg¼t kurallanna uygun olarak yapmadıklarını gerekçe göstererek bunların ETA'dan atıldıkları yolunda bir açıklama yaptılar. Muhafazakar eski tüfek kadro, Altıncı Meclis'e katılan işçi sınıfı taraftan radikal yeni kuşak üyelerini ETA'yı İspanyol devrimci Marksist solunun içine çekmeye çalışmakla suçladılar. Bu suçlanan grup

Altıncı Meclis toplantısında "İspanyol devletinin şiddetle yıkılması ve işçilerin silahlı konseylerinin ülkenin kontrolünü ele alması, işçi konseylerince kabul edilen 'Bask ulusunun ayrılık ve tekrar birleşme hakkı'nın savunulması, tazminat ödenmeksizin malların toplumsallaştırılması, Bask ve İspanyol dilinin eşitliği gibi kararlar almışlardı.⁸¹

1970'de örgüt içinde ideoloji ve iktidar mücadelesi devam etti. "Kızıl Hücreler" adlı marksist grup örgütten ayrıldı ve daha

11 Bkz., R.P. Clark, 77te Basque Insurgents, The Univ. of Wisconsin Press, Madison, 1984:59.

65

Ayrılıkçı Tarörün An»tomi»l / IRA-ETA-PKK

sonra Bask bölgesinde İspanyol Komünist Partisi'ni kurdular. 1970'de altıncı meclis toplantısına ağırlığını koyan ve sınıf mücadelesine öncelik verilmesini savunan grup ETA-VI olarak adlandırılmaya başlanınca ETA ikiye bölünmüş oldu; ETA-V (ETA-Beşinci Meclis.) ve ETA-VI (ETA-Altıncı Meclis). ETA-VI, etnik milliyetçi eğilimden işçi sınıfı dayanışmasına yönelik hareketi olarak eski tüfek ETA militanlarının koltuklarını tehlikeye sokunca bu toplantı illegal ilan edilmişti. 'Eski tüfek'lerden oluşan ETA-V liderliği 1960'lann başındaki Bask milliyetçiliğine ağırlık veren sol ideolojilerine dönüş yapma çağrısı yaptılar. ETA'nın deneyimsiz ve mali kaynaklardan yoksun üyeleri ise milliyetçi politikalardan uzaklaşıp faaliyetlerini sınıf mücadelesi üzerinde yoğunlaştırma kararı alırlar. Özellikle 1971 yılında İspanyol polisinin yaptığı operasyonlarda ETA-VI'nın genç lider kadrolarından önemli bir kısmı tutuklanır, kalanlar ise sürgüne giderler. Üyelerden bir bölümü ETA-V'e katılırken, Troçkist bir grup ise 1973'de Devrimci Komünist Lig (LCR) ile birleşir. ETA-VI'nın varlığının 1973'de sona ermesiyle, ETA-V kısaca ETA olarak anılmaya başlandı.

1974 yılı iç savaştan sonra şiddetin en yoğun olduğu yıl olmuştur. Bu arada ETA, Kasım 1974'de ETA-militar ve ETA-politiko-militar olarak ikiye bölündü. ETA politi-ko-militar toplumsal örgütlenmeye ve sınıf savaşına öncelik verirken, ETA militar İspanyol devletine karşı silahlı mücadeleyi tek yol olarak görmüştür. ETA militar zamanla üye sayısını artırmıştır.

ETA içerisinde yaşanan 1974 bölünmesi üzerine geleneksel politikalara dönülmüş ve işçi sınıfı dayanışmasına öncelik veren ve etnik politikaları dışlayanların bu deneyimi başarısız olmuştur.⁸² Bu tür arayışlar sonraki yıllarda da devam etmiştir. İspanyol polisi tarafından açıklanan bir telefon konuşmasında, cezaevindeki iki önemli ETA üyesi bir bombalama olayı sonucu (7 Ekim 1991'de bir polisi öldürmek isterken 2 yaşındaki çocuğu-

82 Bkz., Clark, 1984:67.

ETA (B««k ÜlkMl v« Özgürlük)

nün ölümüne neden olmaları olayı) Bask kamuoyunun tavrının ETA'ya karşı değiştiğini, bu nedenle şiddet ile amaca ulaşmanın tutarlı olup olmadığını sorguluyorlardı.⁸³ Örgütteki bazı elemanlarca silahlı mücadelenin yanlış olduğunun çeşitli defalar ileri sürülmesi üzerine ise ETA liderliği 14 Aralık 1991'de yayınladığı örgüt içi bir dokümanda silahlı mücadelenin düşmana karşı başarı kazanmak için tek yol olduğunu ve bunun devam edeceğini açıklamıştı.⁸⁴

Diğer Örgütlerle Dayanışma Kararı

Şubat 1972'de ETA liderliği bir ortak bildiri yayınlayarak örgütün diğer ülkelerde kurtuluş için mücadele veren örgütlerle işbirliği kararı aldı. Bu amaçla 'Fatah', 'Kürdistan Demokrat Partisi', 'Breton Kurtuluş Cephesi', ve 'İrlanda Cumhuriyetçi Ordusu' gibi örgütler ile ilişkiye geçme kararına varıldı.⁸⁵ Bu ilişkilerin kolayca sürdürülmesinin ne derece zor olduğu gözö-nüne alınırsa, bu kararların alınmasının genelde bir ideolojik tavırdan öteye gidemediğini söylemek doğru olur. ETA üyelerinden yurt dışına kaçanlar gittikleri ülkelerdeki örgüt liderleriyle bazı ilişkiler geliştirdikleri ve ortak toplantılara katıldıktan doğrudur. İlişkilerin karşılıklı yardım düzeyine varması ise bazı alt düzey silahlı militanların, eğitim için uygun ortamları olan bazı örgüt kamplarına (zamanında Filistin Kurtuluş Örgütü kampları gibi) gittikleri de bilinmektedir. Fakat bazı ETA üyelerinin belirttiğine göre, İtalya'daki ve Güney Amerika'daki basa sol örgütler dışında, ETA'nın yabancı ülkelerdeki örgütlerle ilişkiler kurup geliştirmede kayda değer bir çabası ve başansı olmamıştır.

Şiddet Tırmanıyor

ETA'nın 'Eylem-Baskı-Eylem' taktiği 1960'lı yılların sonları-fia doğru oturmaya başlamıştı. ETA, saldırılarında hedef olarak

- " Keesing's, Aralık 1991:38689.
- M Keesing's, Şubat 1992:38783.
- " Bkz., Cfark, 1984:69.

>yırlıkçı T«r6rün Anatomi»! / IRA-ETA-PKK

genellikle yüksek düzeyde görev yapan asker ve sivil bürokratları seçiyordu. 1968'de ETA'nın şiddet yanlısı yöneticilerinden biri olan Txabi Ebcebarrieta, arabasını durdurmak isteyen polisler ateş açınca Guardia Civil adlı İspanyol polis teşkilatı elemanlarınca öldürülmüş ve ETA'nın genellikle öldürmeyle sonuçlanan saldırılarıyla cevap bulmuştu.

Ölümünden önce, Etxebarrieta bir örgüt dokümanında şöyle yazıyordu; "1968'i ölümler olmadan sona erdirmeyeceğimiz herkes için aşıkardır".⁸⁶

Kendisi ilklerden olmuştur. Ölümler gösterileri de beraberinde getirir. ETA, Etxebarrieta'nın öldürülmesine, önemli bir siyasi polis şefi olan Meliton Manzaras'ı öldürerek karşılık verir. Polis şefinin öldürülmesi üzerine 16 ETA üyesi, İspanya tarihinin en önemli davalarından biri olan "Burgos davası"nda yargılandı. Bu davayı etkilemek için an-ti-komünist, milliyetçi 'Milis' grubuna mensup ETA militanları San Sebastian'daki Batı

Alman Konsolosu E. Beihl'i kaçırdı.⁸⁷ Bu gelişmeler güvenlik önlemlerinin artırılmasına, dolayısıyla toplumsal tepkilere yol açtı, ve gerginliği arttırdı. Toplumsal protestolar sonucu Franco 30 Aralık 1970'de ölüm cezası verilen altı ETA üyesinin cezalarını hapse çevirtmek zorunda kaldı ve Beihl serbest bırakıldı. Ölüm cezaları kaldırılan militanların her birine 30'ar yıl hapis cezası verildi. Fakat, Franco öldükten sonra, tümü 1977 yılına kadar ya hapisten çıktı, ya da Avrupa başkentlerine sürgüne gittiler. İdam cezalarının kaldırılmasında ETA yönetimi ile İspanyol hükümet görevlileri ve siyasetçiler arasında bir takım görüşmelerin yapıldığı ve bunun görüşme sürecine etki ettiği açıklandı.

1972 yılında ETA-V ve EGI ile Hristiyanlarca kutsal olan bir zamanı seçerek paskalya'da birleşirler. Bu iki grup ETA adının devamından yana karar alınca EGI ve ETA-V fiilen sona erdi. EGI'den gelen birkaç yüz kadar üye ETA'ya önemli bir

** Aktaran, Clark, 1984:48.

17 Bu konuda bkz., C. E. Bauman, The Diplomatic Kidnappings; A Revolutionary Tactic of Urban Tarorism, Martinus Nijhoff, The Hauge, 1973:86-8.

fia

ETA (Bı»k ÜlkMl va ÖzgütLük)

güç sağlamıştır.

1972'de ETA yönetimi Franco'nun en güvendiği insanlardan olduğu ileri sürülen İspanya başbakanı Amiral Luis Carre-ro Blanco'yu hapisteki 150'den fazla ETA tutuklusunun serbest bırakılmasına katkı olur amacıyla kaçırmaya karar verdi. Fakat ETA 'komando' grubundan iki kişi Madrid'de yaptıkları araştırmalar sonucu öldürme kararı alındı. 1973 yılında, Madrid'de Blanco'nun evine giden yolun altına kazdıkları bir tünele yerleştirdikleri çok güçlü bir patlayıcı ile Blanco'yu öldürürler.⁸⁸ ; Teknik nedenlerle bu saldırı bir kaç kez ertelenmişti. Henry Kissinger'in İspanya'yı ziyareti dolayısıyla da saldırıyı erteletmek zorunda kalan ETA bu öldürme ile adeta eylemlerini İs-: ptnyanm her yerine taşımaya muktedir olduğunu kanıtlamaya l çalışıyordu. Franco yönetimi tarafından güvenlik tedbirlerinin da da artırılmasıyla birlikte ETA-V'in silahlı karşı saldırıları |pi artar. ETA'nın ilk önemli silahlı eylemi 1965'deki bir soy-ı başlamış ve sürekli artan bir oranda (özellikle 1970 son-i) devam etmişti.

TA, Franco Rejimine Karşı İşbirliği Arayışında

; ETA'nın toplumsal desteği de hızla artmaya başlamıştı.

İA'nın planları tutuyordu. İspanyol yönetiminin-polisinin bölgesindeki baskıları sonucu, daha önce milliyet-elenekçi gençlerden, aydınlardan vs. oluşan ETA kadroları-|, işçi sınıfından da katılımlar olur. 1960'lı yıllarda artan ya-düşmanlığına karşılık, Bask bölgesine göçler nedeniyle ayol kökenli gençlerin ve sanayi işçilerinin başını çektiği elrjn sosyalist hareketi kendi tarafına çekmek isteyen ETA

etimi yabancı düşmanı etnik argümanlarını yumuşatma yolu da denedi. Fakat bir göçmen çocuğu olan ETA'nın kuru-
adan, milliyetçi kanat temsilcilerinden Txillardegi'nin
laları bunun ne kadar güç olduğunu gösteriyordu. Txil-

Bkz., J. Agirre, Opemtion Ogro, Trans., B.P. Soloman, Ballantine, New
York, 1975. Ogro, ETA tarafından başbakan Carrero Blanco için kullanılan
fifre isimdi.

Ayrılıkçı Tarörün Anatomi»! / 1RA-ETA-PKK

lardegi, Bilbao'da 1973'te yaptığı bir konuşmada göçmenlerin kendilerini
çoğunlukla İspanyol gördüklerini ve böylece Basklı-lara karşı girişilen
'kültürel soykırım'a katkıda bulunduklarını ifade ederek rahatsızlığını
belirtmişti.⁸⁹

ETA Bask bölgesindeki İspanyol kökenli işçileri de kendi tarafına çekmeyi
de faaliyetleri arasına aldı. Daha önce izlediği yabancı (özellikle
İspanyol) işçi göçüne karşı yabancı düşmanlığı tutumlarını terkettiler.
Amaç, bu işçilerin çocuklarının önemli bir güç oldukları sol öğrenci
hareketini etki alanlarına almaktı. Bask bölgesinin 2.5 milyon biraz
üstünde olan (1975 verileri) nüfusunun 550.000 kadarı Bask dili
konuşabiliyor (İspanya'nın nüfusu 1992 rakamlarına göre yaklaşık 39
milyondur). Bir sanayi ve ticaret merkezi olan Bask bölgesine, özellikle
1950'den sonra, İspanya'nın diğer bölgelerinden önemli oranda bir işgücü
göçü yaşanmıştır. Bölgedeki işçilerin yaklaşık yüzde 45'i Basklı olmayan,
İspanya'nın diğer bölgelerinden Bask bölgesine iş bulmak amacıyla
göçenlerden oluşmuştur.⁹⁰

Bask Milliyetçi Partisi (PNV) gündelik ekonomik-sosyal konulara ağırlık
verirken Herri Batasuna İspanya'dan tamamen kopma politikasını sürdürdü.
PNV'nin desteği çoğunlukla orta sınıf Bask seçmenlerinden gelirken, Bask
işçi sınıfı çoğunlukla Herri Batasuna'ya destek verdi. Bask bölgesinde
göçler nedeniyle önemli bir güç haline gelen Bask kökenli olmayanlar ise
çoğunlukla Sosyalist Parti'yi desteklediler.

Franco rejimi hem terör, hem de işçi hareketleriyle başbaşa kalmıştır.
Franco döneminin (Franco 22 Kasım 1975'de öldü. Franco ölmeden önce polis
öldürmekten yargılanan iki ETA ve üç Yurtsever Devrimci Anti-Faşist Cephe
-FRAP- üyesi, Avrupa devletlerinin bazı liderlerinin tüm engelleme
çabalarına karşın 26 Eylül 1975'de idam edilmişlerdi) sona erişiyile ilk
Suarez kabinesi kuruldu (1976). Baskıcı rejimin izleri silinmeye başlandı.
Geçiş dönemine öncülük eden Kral Juan Carlos, Aralık 1978'de

" Heiberg, 1989:113.

*" Clark, 1984:11.

JZf1L

ETA (B)«k Ülk««1 v. Özgürlük)

yeni anayasayı ilan etti. 1978 Anayasası bölgesel hükümetlerin

oluşturulmasını da içeriyordu. İlk yerel seçim Mart 1980'de yapıldı. Bask Milliyetçi Partisi (PNV) Bask yerel meclisinde çoğunluğu elde etti. Sosyalist Parti (Bask bölgesi) ikinci sırada yer alırken, ETA'nın siyasi kanadı olan ve 1978'de kurulan Herri Bata-suna (HB-Halk Birliği) seçimden üçüncü parti olarak çıktı.91

İspanya'nın bir otonomiler devletine dönüştürülmesi subaylar arasında rahatsızlık yaratmıştı. İlk askeri darbe girişimi 17 Ekim 1978'de Kral Juan Carlos'un Güney Afrika'ya yaptığı bir ziyaret sırasında gündeme geldi. Başbakan Suarez'i kaçırıp bir 'Ulusal Mutabakat Hükümeti' oluşturmayı amaçlayan bir grup subay, Kral'ın yurt dışında bulunmasını fırsat bilerek İspanya anayasasının eski haline getirilmesi ve otonomi verilen bölgelerin bu haklarının iptal edilmesi için bir örgütlenme içerisine girmişler fakat başarılı olamamışlardı. 1978 darbe girişimine de adı karışan Albay Tejero, bir grup askerle 23 Şubat 1981'de yeni bir girişimde bulunarak İspanyol meclisini (Cortes) kuşatmış, içeride bulunan başbakan yardımcısı Mellado, eski başbakan Suarez, Sosyalist Parti lideri Gonzales, Komünist Parti lideri Carillo ve merkez sağ Demokratik Koalisyon lideri Iribar-ne bu girişime direndikleri için oda hapsine alınmışlardı. Fakat yine Kral Juan Carlos kendisine bağlı üst rütbeli subaylarla 'Operasyon Diana' adını verdikleri bir çalışmayla bunu engellemeyi başarmış, bu olaya adı karışan darbeci generaller ve su-baylar 24 Şubat-6 Mart tarihleri arasında tutuklanmışlardı.

Fnnco Dönemi Sonrası Arayışlar

1978 Anayasası İspanya'yı otonom bölgelerden oluşan bir devlet haline getirdi.92 Bask ve Katalonya bölgelerine verilen

. " Bkz., C lark, "Recent Voting Trends in Spain's Basque Provinces", Iberian

Studies, 9, No.2, Autumn 1980.

- K A. Brasloff, "Spain: the state of the autonomies", içinde, M. Forsyth (Ed.),

•ü Federalism and Nationalism, Leicester Univ. Press, Leicester and London,

1989:30-1. Ayrıca bkz., S. Khatami, "Decentralization:'A Comparative Study of France and Spain since the 1970s", Regional Politics and Policy, Voli, No.2, Summer 1991.

i. -21-

Ayrılıkçı Tarörün An«toml«l / IRA-ETA-PKK

otonomi statüsü 25 Ekim 1979'da bir referandumla kabul edildi. Böylece bu iki sanayi bölgesine yerel parlamentolarını oluşturma, vergi, polis, eğitim ve radyo-televizyon yayını konusunda kontrol yetkisi verildi. Fakat ETA ve Herri Batasuna tam bağımsızlıktan taviz verilemeyeceğini açıkladılar. 1978 Anayasa-sı'ndan sonra Bask bölgesinde terör azalacağı yerde artmaya devam etti. ETA, 1980 yılının Eylül-Ekim-Kasım aylarında 36 kişiyi öldürerek o güne kadarla şiddet eylemlerinde rekor kırdı. Bu arada İspanyol polisinin ETA üyelerine karşı öldürme eylemleri yanısıra, sağcı

paramiliter İspanyol örgütleri de ETA üyelerine karşı şiddet eylemlerine başladılar. Otonomi verilmesi karanna direnen neo-faşist 'İspanyol Silahlı Grupları' adlı örgüt Bask bölgesindeki Bilbao şehrinde silahlı saldırılarını artırdı. ETA ile ittifak içinde bulunan örgüt veya partilerin üyelerine saldırılar düzenledi.

Önceleri zayıf olan bu tür örgütlenmeler zamanla profesyo-nelleşti ve bildiğimiz Anti-Terörist Kurtuluş Grupları (GAL) gibi örgütlerin doğmasına yol açtı. GAL 1983'de ETA'ya karşı kuruldu. Faaliyetlerini İspanyol ve Fransız Bask bölgelerinde sürdürdü. GAL'in Bask bölgesindeki güvenlik güçlerinden ETA üyeleri hakkında istihbarat aldığı da biliniyor. 1996 yılında İspanyol basınında GAL elemanlarının ETA üyelerine karşı yargısız infaz eylemlerine giriştiği, mafya ile ilişkiler içinde olduğu konusunda suçlamalar yayınlandı. Ayrıca GAL'in, İspanyol istihbarat örgütü CESID bünyesinde bir birim olarak kurulduğu, ve tehlikeli olduğu belirlenen ETA üyelerini (İspanya ve Fransa'da) öldürdüğü de iddia edilmiştir.⁹³ 1983-1987 yılları arasında bir iddiaya göre bazı ETA liderleri de dahil 27 kişinin öldürüldüğü ifade edilmiştir. Bu iddialar nedeniyle tutuklanan 2 İspanyol polis İçişleri Bakanlığı'nın örtülü ödenekten GAL faaliyetlerini desteklediğini ve 1989-1991 yılları arasında bakanlığın örgüt faaliyetleri için 1.5 milyon dolar ödediğini iddia etmişlerdi. Zamanın başbakanı Gonzales ise bu konudan ha-

93 Bkz., Keesing's, Vol.36, No.6, Haziran, 1990:37588. Cumhuriyet, 19 Aralık 1996.

JZ2_

ETA (BMk Ülkml v« Özgürlük)

berdar olmadığını belirtirken,⁹⁴ Bask Bölgesi Sosyalist Partisi lideri Ricardo Garcia Damborenea, Gonzales'in bu oluşumdan haberdar olduğunu açıklamıştı. Bu öldürmeler nedeniyle Gonzales'in en önemli adamlarından biri olan eski güvenlik bakanı Rafael Vera da Şubat 1995'de gözüaltına alınmıştı.

ETA önceleri, bir zamanlar IRA'mn yaptığı gibi, sivil halkın yoğun olarak bulunduğu yerlere bombalı saldırılar düzenlerdi. En önemli bombalama eylemlerinden biri de Madrid havaalanına ve iki demiryoluna 29 Temmuz 1979'da koyduğu bombalardır. Bombaların patlaması sonucu 6 kişi ölmüş ve 100 kişi yaralanmıştı. ETA yönetimi bu ölümlerden İspanyol polisini sorumlu tutmuştur. ETA, yaptığı bir açıklamada patlamadan yarım saat önce polise telefonla haber verilmiş olduğunu fakat polisin patlamaları önlemek için bir girişimde bulunmadığını belirtmişti. Temmuz 1987'de Barselona'da bir süpermarkete konan bomba ise ETA'nın geleneksel yöntemini henüz bırakmadığını gösteriyordu. Bombalama eylemi 21 kişinin ölümüne 45 kişinin yaralanmasına yol açınca ETA'nın siyasi kanadı Herri Batasuna bile bu eylemi kınamak zorunda kalmıştı. Bu tür eylemlere karşı çıkış daha önce de yaşanmıştı. Ocak 1981'de bir mühendis olan Jose Maria Ryan'ın kaçırılıp 6 Şubat'ta öldürülmesini, Bask bölgesindeki nükleer santralin kapatılmasını isteyen ETA militar üstlenmişti. Bask bölgesi başbakanı Carlos Garaicoetxea öldürülen mühendisin cenaze töreninde bunun büyük bir siyasi hata olduğunu açıklamıştı. Bask Milliyetçi Partisi de öldürme olayını kınamış, Bask bölgesinde sendikalar tarafından 24 saat genel grev ilan edilmişti. ETA politiko-militar ise bu eylemin Bask'ın ihtiyaçlarını karşılamakta yetersiz olduğunu ve bölgeyi adeta bir iç savaşa çekmeye

çalıştığını açıklamıştı.95

Şiddet, karşı şiddeti doğurduğu için bundan yasal faaliyet gösteren ve açık hedef olan Herri Batasuna üyeleri de tedirgin

M Bkz., Keesing's, Eylül 1991:38446. ElMundo, Ocak 1995.
M Keesing's, 24 Nisan 1981.

JT3_

Ayrılıkçı Tarörün Anatomi»! / IRA-ETA-PKK

olmaktaydılar. Fakat ETA, Bask bölgesinde kendisine karşı yapılan eleştirilere bile şiddetle karşılık veriyordu. Saldırılarıyla Bask bölgesindeki halkı terörize ederek sindirmeye ve böylece yörede tek güç olduğunu kanıtlamaya çalışıyordu. Bu nedenle Bask bölgesinde sıradan insanlar bile ETA konusunda açıkça görüş belirtmekten kaçınıyorlardı.

'Ekin' dergisinde Şubat 1990'da yayınlanan bir mülakatta ETA'nın askeri kanadından bir temsilci İspanyol askeri ve polis hedeflerine saldırmaya devam edeceklerini, bu saldırılar sırasında ölen veya yaralanan masum insanlardan İspanya devletinin sorumlu olduğunu ileri sürmüştür. Yine bu örgüt üyesine göre, 1976'dan beri 'KAS Alternatifi'ni hükümete sunduklarını ve Bask halkının self-determinasyon hakkının tanınmasını istediklerini belirtmiştir. Bu arada ETA'nın özel bir önem verdiği fakat İspanyolların çoğunlukta olduğu Navara bölgesinin ayrı yapılacak bir referandum hakkı olmadığı, buranın tarihsel olarak kendilerine ait olduğu da iddia ediliyor. ETA'nın askeri kanat sorumlusu ayrıca ölen masum sivillerin ailelerinin bir kamuoyu yaratarak merkezi hükümet üzerine bir baskı oluşturabileceklerini ve bunun da hükümetle ETA'nın masaya oturmalarına yardımcı olabileceğini hesap etmektedir. İlginçtir, yaratacağı toplumlar arası kin ve ayrılığı dikkate almadan hemen hemen bütün şiddet örgütlerinin en çok önem verdikleri ve başarıya ulaşacaklarına inandıkları yöntem budur.

KAS (Sosyalist Koordinasyon Konseyi) alternatifi nedir? ETA yönetimi KAS alternatifini self-determinasyon sürecinin garantisi olarak tanımlamaktadır. Bu örgütlenme Franco henüz ölmeden Eylül 1975'te sağlandı. ETA'nın politiko-militar ve militar kanatları da KAS içinde yer aldılar (KAS içinde yer alan diğer örgütlenmelerden bazıları şöyle sıralanabilir; Halkçı Devrimci Sosyalist Parti, Yurtsever Devrimci İşçi Partisi, bazı işçi sendikaları ve kadın hareketleri). Bu koordinasyonun asıl amacı self-determinasyon amacına ulaşmak için Bask ulusal kurtuluş mücadelesinin değişik birimlerini koordine etmektir.

ETA (Baak Ülksesi v« Özgürlük)

Sekiz maddeden oluşan bildiri Ocak 1978'de 5 maddeye indirilmiştir. Buna göre bütün Bask siyasi tutukluları için af, demokratik özgürlüklerin tam olarak kullanılabilmesi, Bask bölgesindeki İspanyol güvenlik güçlerinin geri çekilmesi, Bask bölgesindeki halkın yaşam düzeyinin iyileştirilmesi, Ulusal self-determinasyon hakkının sağlanması isteklerinde

bulunuluyordu.96

Mali Kaynaklar

ETA'nın bölgedeki şiddet eylemleri Bask bölgesindeki yatırımlara da yansiyordu. ETA, mali kaynaklarını soygunlarla, bölgedeki yatırımlara koyduğu vergilerle, bölgede yatırım yapan sanayicilerden aldığı haraçlarla (işadamlarının listesi yapılarak onlardan para alınması) sağlıyordu. Ayrıca, adam kaçırmalar da önemli bir gelir kaynağı idi.⁹⁷ Adam kaçırma eylemlerinden elde edilen en yüksek gelirlerden biri de 1.5 milyon dolar ile Nisan 1980'de kaçırılan Katalan işadamı Jesus Serra San-tamans'dan alınmış olandır.

ETA, 17 Şubat 1990'da yaptığı bir öneride, Cezayir'de 1989'da başlatılan ETA-Hükümet görüşmelerinin yeniden başlatılması halinde şiddeti sona erdireceğini açıklar. Fakat adam kaçırmalarına da devam eder. Yaklaşık üç aylık bir kaçırılma döneminden sonra 24 Şubat 1990'da sanayici Adolfo V. Martin'i 2.8 milyon dolar fidye karşılığı serbest bırakır. Temmuz 1993'te kaçırılan banş hareketinin önemli isimlerinden Zamona'nın kaçırıldıktan sonra serbest bırakılması için de önemli miktarda bir fidye alınmıştı. ETA, hemen hemen hiç bir ayrılıkçı şiddet örgütünde görülmemiş oranda mali kaynaklarını bu kaçırmalardan sağlamıştır.

* Bkz., P. VValdmann, "From the vindication of honour to blackmail: the im-pact of the changing role ofJÎTA on society and politics in the Basque regi-on of Spain", içinde, N. Gal-Or (Ed.), Tolerating terrorism in the West: An International Survey, Routledge, London, New York, 1991:11. Clark, 1984:253.

97 Bkz., D. Gilmour, The Transition of Spain: From Franco to the Constitutional Monarchy, Quarted Books, London and New York, 1985:226.

Ayrılıkçı T«rörün Anatomisi / IRA-ETA-PKK

İş adamlarını kaçıracak bir örgütün faaliyetlerini idame ettirmenin özellikle ETA'ya has olmasının nedeni, Bask bölgesinin, İspanya'nın sanayi ve mali merkezi olmasından ileri gelmektedir. İspanya'daki sanayiciler ve mali kuruluşlar geleneksel olarak Bask bölgesini seçmişler ve günümüzde Avrupa ticaret merkezlerine yakınlığından dolayı da şiddet eylemlerine rağmen bunu değiştirme girişiminde bulunmamışlardır. Gelirlerinin önemli bir kısmını Bask bölgesindeki 20-30 büyük şirketten topladığı on milyonlarca dolarla sağlayan ETA'nın para taleplerine buradaki kârlı yatırımlarını ve faaliyetlerini sürdürmek isteyen mali ve sanayi alanındaki yatırımcılar ender olarak direniş gösteriyorlardı.⁹⁸ Ortamı adeta kanıksamışlardı. ETA liderliği sanayicilerin ve mali kuruluşların bu çıkmazını gördüğü için iş adamlarından haraç almayı devam ettirme yolunu seçmiştir.

Terör'e Karşı İşbirliği

Fransa'daki Bask bölgesi, ETA üyelerinin sığınağı haline gelmişti. Madrid'deki güvenlik birimleri, Fransa'daki ETA üyelerini takip etmek için burada personel bulundurmaya başlamıştı. 4 Aralık 1980'de Fransa dışişleri bakanı İspanya'nın güvenlik birimlerinin Fransa'daki faaliyetlerini eleştirerek, 'kendi iç sorunlarını Fransız topraklarında çözmeye çalışmakla' suçlamıştı. Bunun uluslararası hukuka aykırı olduğunu ve bu

gibi girişimlere göz yumulamayacağım açıklamıştı. İspanya polisi bu operasyonlarında, 1960'lı yıllarda Cezair'in bağımsızlığını engellemek için çalışan ve 1962'deki bağımsızlık ilanından sonra birkaç yıl Fransa'da faaliyetlerine devam eden Fransız Gizli Ordusu adlı örgütün bazı eski elemanlarının ETA üyelerine karşı yapılan eylemlerde kullanıldığı iddia edilmiştir. İspanyol Komünist Partisi bunun araştırılması için 21 Ocak 1981'de meclise bir araştırma önergesi vererek konunun incelenmesini istemişti. 1981 yılında Fransa'da 200 civarında ETA üyesinin yaşadığı öne sürülmüştü. Belçika'da yaşayanlar ise 100 kadardı.

98 Keesing's, E]dm 1993:39612. ETA'nın listesini çıkardığı zengin işadamlarına vergi koyması konusunda ayrıca bkz., J. Flint, "A Democracy under Threat",

New Statesmun, 12 January 1979.

JZ6_
J

ETA (BMk Ülkml vm Özgürlük)

Fransa'nın eleştirilerine rağmen İspanyol güvenlik birimleriyle doğrudan veya dolaylı olarak bağlantılı olan karşı terör ekipleri, İspanya'daki faaliyetlerini özellikle Fransa'daki Bask bölgesinden yürüten ETA üyelerini öldürmeye devam ettiler. ETA'nın en önemli isimlerinden Jose Martin Zaldua 30 Aralık 1980'de Fransa'da öldürüldü. Fransız hükümeti bu saldırıları durduramayınca Madrid ile görüşmelere başlamak için bir iyi niyet gösterisi olarak 17 ETA üyesini 1981 yılında tutuklar. Bu arada İspanya'da, ETA hakkında destekleyici yazılar yazan kişiler de tutuklamalardan nasibini alırlar. 1984'de İspanya'da siyasi terör suçlarına uygulanan cezalar artırılmıştı. Şüphelilerin tutuklanması ve gözaltında bulundurulma süreleri 10 güne çıkarıldı. Yargılamalar Bask bölgesi dışına alındı. 1984'de sosyalist Gonzales hükümeti, sosyalist Mitterand yönetimi ETA terörü konusunda fikir birliğine vardılar ve öncelikle Paris, ETA üyelerini üçüncü ülkelere göndermeye başladı." Çünkü, terör Fransa'nın Bask bölgesine de bulaşmaya başlamıştı. Fransız hükümetinin Fransız Bask'ındaki ETA koordinasyon merkezinin kapatılması ETA'yı zor duruma sokmuştu. Ayrıca buradaki liderler değişik ülkelere gönderildi (bir kısmı Afrika'daki eski Fransız sömürgelerine). Fakat, 29 Mart 1992'de ETA'nın askeri kanat liderlerinden sertlik yanlısı Francisco Garmendia ve Joseba Erostarbe ile örgütün ideologlarından Luis Santacristina'nın, 1993 yılında ise Fransa'daki 'Bask Mülteci Destekleme Komitesi' adı altında faaliyetlerini sürdüren bazı üst kademe ETA üyelerinin Fransız polisince tutuklanmaları, burada hâlâ ETA faaliyetlerinin değişik biçimlerde devam ettiğini göstermekteydi.

Madrid ile Paris'in işbirliği sonucunda özellikle 1990 yılından itibaren birçok ETA üyesi tutuklanmıştır. ETA, Fransız hükümetinin İspanyol hükümetiyle ETA üyelerine karşı oluşturdıkları işbirliğini bozmak için İspanya'daki Fransız devlet kuruluşlarını, işyerlerini saldırı hedefleri arasına aldı.100 İspan-

99 Waldmann, 1991:24-5.

100 Yeni Yüzyıl, 6 Aralık 1996.

Ayrılıkçı Terörün Anıtları / IRA-ETA-PKK _

yol polisi ile ETA arasında karşılıklı öldürmeler devam etti. Bu arada ETA ile Madrid arasında barışı sağlamak amacıyla gizli görüşmeler yapıldığı da öne sürüldü. 1992-93 yıllarında 500' den fazla ETA üyesi tutuklandı. ETA, bu tutuklama kampanyasının başlamasıyla birlikte ateşkes ilan edip İspanyol hükümetine görüşme önerisinde bulundu. Fakat hükümet, terörün ETA tarafından kınanmaması halinde görüşmelerin başlamayacağını belirtti. Bu defa Madrid'deki bombalamalarla ETA terörü tekrar başladı. Bu arada barış hareketinin önde gelen isimlerinden sanayici Zamona'nın Temmuz 1993'de kaçırılması üzerine, San Sebastian ve Bilbao'da barış hareketi yanlıları ile ETA yanlıları arasında çatışmalar oldu. ETA, kendisinden olmayan, kendisine uymayan herkesle potansiyel savaş halindeydi. Bu durum hemen hemen her ayrılıkçı şiddet hareketinin doğasında vardır. /

Madrid ve Paris'in teröre karşı işbirliği ETA'nın işini zorlaştı-nyordu. Bu işbirliği ETA içinde sıkıntılar yaratıyor ve örgütte değişik seslerin yükselmesine yol açıyordu. Aralık 1993'de cezaevindeki 80 ETA üyesi şiddeti kınama arzusunda olduklarını açıkladılar. Bu açıklama ETA yönetimi tarafından Madrid'in bazı ETA üyeleriyle işbirliğine girdikleri şeklinde yorumlandı. Bunun üzerine ETA'nın şiddet taraftan üyeleri saldırılarını Madrid'deki üst düzey subaylara yönelttiler. Yaklaşık 2.5 milyon nüfusa sahip Bask bölgesinde, 1978'den bu yana 10.000'in üzerinde tutuklama olmuş. Tutuklamalardan kurtulmak isteyen ETA üyelerinin bir kısmı yurt dışına kaçabilmişler. Tutuklananlar arttıkça, bunlar arasında polisle işbirliği içine giren ETA üyeleri de artmıştır. Polisle işbirliği yaptığından şüphelenilen veya örgütten ayrılan ETA üyelerini öldürmeye devam eden örgüt bu arada kendi dışında güçlenme emaresi gösteren örgütlere karşı da tavır almıştır. Özellikle Bask Bölgesi Sosyalist Partisi'nin (PSOE) parti bürolarına saldırılarını sürdürmüştür. ETA liderliği, artan zorluklara karşın, operasyonlarını çoğunlukla Fransa'daki Bask bölgesinden yönetmektedir. Fransız polisinin operasyonlarından nasibini alsalar da, Fransız Baskı'ndaki sempatizanları tarafından burada barınmaları sağlanabilmiştir.

JOL

ETA (Bask Özgürlük)

Şiddet Çıkmazı

ETA'nın taviz vermek istemeyen kanadı teröre devam eder. Amacı, Bask bölgesi siyasi partileriyle Madrid hükümeti arasında Bask milliyetçi partilerinin olası tavizleriyle sonuçlanabilecek ve ETA'yı dışlayacak olan görüşmeleri baltalamaktır. Madrid ise terörü reddeden partilerle görüşerek soruna kesin bir çözüm bulmaya ve ETA'yı dışlamaya çalışmaktadır. Sosyalist Gonzales hükümetinin İspanya'nın siyasi olarak yeniden yapılanmasına, 23-24 Şubat 1981'deki askeri darbe girişimine rağmen, 1980'li yıllarda devam etmesi, 1990'h yıllarda Fransa ile teröre karşı işbirliğini artırırken terör'ü reddeden Bask'lı siyasi kuruluşlarla görüşme yolunu

açması ETA liderliğini tedirgin etmiştir. ETA dışlandıkça ve güç kaybettikçe saldırganlığını artırmıştır.¹⁰¹

Bask bölgesine ordu kurma gibi konular dışında, mali ve güvenlik konularında her türlü yerel yetki verildiği halde ETA örgütü tam bağımsızlık için mücadeleye devam ediyor. 10 Temmuz 1997 Perşembe günü iktidardaki Halk Partisi'nin 29 yaşındaki yerel belediye meclisi üyesi Miguel Angel Blanco, işine giderken ETA militanlarınca kaçırıldıktan sonra istekleri olan 500 kadar ETA tutuklusunun Bask bölgesindeki hapishanelere aktarılması isteği yerine getirilmeyince öldürüldü. Bu öldürme olayı Bask bölgesi de dahil bütün İspanya'da yüzbinlerce kişinin katıldığı protesto yürüyüşleriyle kınandı.¹⁰² Halk Partisi'nin sözcüsü olan ve ETA'yı açıkça eleştirmekten kaçınmayan Gregorio Ordóñez de Şubat 1995'de öldürülmüş, binlerce insan Bask böl-

¹⁰¹ Bir yoruma göre, ETA ve siyasi kanadı Herri Batasuna askeri darbeyi adeta çağırırarcasına demeçlerini sertleştirmiş, Kral Juan Carlos'un demokratikleşme girişimlerini askeri diktatörlüğün temsilcisidir diye küçümsemişlerdir. Özellikle, bu dönemde Madrid'deki askeri şahıslara karşı silahlı saldırılarını artırmışlardı. Bkz., D. Gilmour, *The Transformation of Spain: From Franco to the Constitutional Monarchy*, Quartet Books, London & New York, 1985:225-7. J.A. Trevino, "Spain's Internal Security: The Basque Autonomous Police Force", içinde, Y. Alexander & K.A. Myers (Eds.), *Terrorism in Europe*, Croom Helm, London & Canberra, 1982:142, 152 f.n.5.

¹⁰² Bkz., G. Tremlett, "ETA murder triggers mass protests", *The Times*, 14 Temmuz 1997.

Ayrılıkçı T«r6r6n Anatomi»! / IRA-ETA-PKK

gesinde San Sebastian'da bu öldürme olayını protesto etmişlerdi. ETA'nın siyasi kanadı Herri Batasuna'nın sözcüsü Begona Garmendra bile 24 Şubat'ta açıkça bu olayı kınamıştı. Halk Partisi lideri Anzar da muhalefetteyken Nisan 1995'de ETA'nın silahlı saldırısına uğramış, zırhlı aracı sayesinde kurtulmuştu.

ETA ve onun hemen hemen her türlü eylemine arka çıkan, Herri Batasuna anayasal değişikliklerle bölge halkına sağlanan imkanların kendilerini Bask bölgesinde marjinalleştirebileceği-ni hesap ederek gündemde kalmak amacıyla değişik eylemlerin hesaplarını yapıyorlar. İspanya'nın değişik bölgelerindeki ETA militanlarının Bask bölgesindeki hapishanelere nakledilmesi isteği, kendi elemanlarına ne kadar fazla sahip çıktığını kanıtlamak içindir. Bu tür girişimlerle örgüt elemanlarına güç vermek ve katılımları canlı tutmak amaçlanıyordu. Madrid'in böyle bir isteği kabul etmesi ise imkansızdı. Çünkü bunların Bask bölgesine transfer edilmesinden sonra Madrid kontrolü önemli ölçüde yitirecek ve buralar Bask milliyetçilerinin kontrolünde birer eğitim karargahlarına dönüştürülecekti.

Son gelişmeler ETA türü şiddet örgütlerinin ve radikal milliyetçi partilerin (HB gibi) halka fazla bir şey veremeyeceğinin göstergesidir. ETA, kendi koşullarının kabul edileceği tam bağımsız bir Bask devletinin, kendisinin ve siyasi kanadı Herri Batasuna'nın öncülüğünde kurulmasını kabul ettiremezse silahlı mücadeleye marjinalleşerek devam edecektir. ETA, gelişigüzel saldırılarıyla Bask bölgesinde huzursuzluğun sürekli olmasını adeta garantiye almıştır. Son dönem eylemleri ETA'ya Bask bölgesindeki

toplumsal tepkinin önemli oranda artmakta olduğunu göstermiştir. Bask bölgesinin 1980 sonrası yeni siyasi kazanımlar elde etmesi ve İspanyol ekonomisinin Avrupa ekonomisi ile bütünleşmesiyle birlikte gelen toplumsal, siyasal, ekonomik kazanımlar Bask bölgesinde yaşayan insanların önemli bir çoğunluğunun toplumsal, ekonomik ve siyasal önceliklerini değiştirmeye başlamıştır.

80

PKK (KÜRDİSTAN İŞÇİ PARTİSİ)

Tarihi Gelişim

PKK, diğer ayrılıkçı şiddet hareketlerinde ve onlara verilen toplumsal desteklerde olduğu gibi yoksulluk, toplumsal, siyasal, kültürel çıkmazlar nedeniyle insan kaynağını canlı

tutmakta bir zorlukla karşılaşmamıştır. Var olan toplumsal, ekonomik, siyasal yapıdan memnun olmayan bir kısım alt-orta sınıfa mensup Kürt aydınları da birçok etnik örgütlenmede de görüldüğü gibi PKK'da öncü rolleri üstlenmişlerdir.¹⁰⁴ Temel tezleri ise Kürdistan'ın sömürge olduğu iddiasıdır.¹⁰⁵ Genellikle milliyetçi örgütler temsil ettiklerini iddia ettikleri etnik grupların sömürge olduklarını ve bu durumdan kurtulmak için mücadele verdiklerini ileri sürerler. Burada amaç, Birleşmiş Milletler'in sömürgeciliğin tasfiyesi amacıyla kabul ettiği self-determinasyon hakkından yararlanmaktır. Fakat self-determinasyon hakkının tam olarak hangi durumlarda geçerli olduğu ve kimleri kapsadığı konusunda tam bir görüş birliği yoktur. Birleşmiş Milletler Teşkilatı ise her zaman teşkilata üye devletlerin toprak bütünlüğünün korunmasından yana olduğunu açıkça belirtmiştir.¹⁰⁶

¹⁰³ Eski bir PKK üyesi olan Demirkıran'a göre, PKK'ya katılanların önemli bir kısmı maruz kaldıktan şiddet ve ezilmişlik yüzünden gerilla mücadelesinin çekiciliğine kapılmışlardır. Bkz., S. Demirkıran, Ürperten İtiraflar, Turan Yay., İstanbul, 1996:221-2.

¹⁰⁴ PKK lideri Öcalan kendi konumunu şöyle ifade ediyor: "Bir toprak ağası ya da tüccar oğlu olsaydım durum farklı olurdu". Bkz., I.G. İmset, Aynıkçı Şiddetin 20 Yılı (1973-1992), 2. Baskı, TDN Yayınları, Ankara, 1993:22.

¹⁰⁵ PKK'nın sömürgecilik iddiasını yansıtan görüş için bkz., İsmail Beşikçi, Devletlerarası Sömürge Kürdistan, Revşen Yay., Bonn, 1990. Bu tezin eleştirisi için bkz., D. Perinçek, "Kürdistan Sömürgeci Tezi Çıkmazda", Teori, No.23, Kasım 1991:9-28. M.B. Gültekin, "İsmail Beşikçi Eleştirisi", Teori, No.24, Aralık 1991:18-52.

¹⁰⁶ Bkz., Pomerance, 1982:124, 127-8. Ronen, 1979:105. Starke, 1989:124-5. Bucheit, 1978:8,16-20. Cobban, 1969:58-66.

a1

Ayrıılıkçı Tarörün Anatomisi / IRA-ETA-PKK

Doğu ve Güney Doğu Anadolu bölgelerinin geri kalmışlığı Türkiye İşçi Partisi'nin (TİP) 1965'de Büyük Millet Meclisi'nde temsil edilmeye başlanmasıyla birlikte bu parti içinde yer alan 'Doğu kanadı' (Sol eğilimli) tarafından gündeme getirilmiştir (TİP 13 Şubat 1962' de bir grup sendikacı tarafından kurulmuştu. 1965 seçimlerinde %3 oy alarak mecliste 15 milletvekilliği kazanmıştı). Sol'daki Kürt aydınları önceleri Türkiye sosyalist hareketi içerisinde kendilerine müttefik arayacak, daha sonra ise kendi bağımsız örgütlenmelerine gideceklerdi. Bu arada sol örgütlenmenin dışında bir grup Kürt ise TDKP'de (Türkiye Kürdistanı Demokrat Partisi. 1965'de Urfa milletvekili F. Bucak, ve Sait Elçi tarafından kuruldu) örgütlendiler. 1967'de, Türkiye İşçi Partisi ile TDKP arasında bir işbirliği ('Doğu Mi-tingleri'nde) gözlenmiştir. Bu arada, 1960'lı yılların sonunda, İşçi Partisi'nden insanların da içinde yer aldığı Devrimci Doğu Kültür Ocakları (DDKO) kurulmuş ve 'Doğu Sorunu'nun da tartışıldığı bir entellektüel platform oluşturulmuştur. Mayıs 1969'da, özellikle Yön Hareketi ve Türkiye İşçi Partisi içinden gelen Kürt sosyalistleri Ankara ve İstanbul'da (ve daha sonra da Diyarbakır, ve Batman'da) DDKO'ları kurdular. Kürtlerin kültürünün geliştirilmesi, Kürtlerin yaşadığı bölgelerdeki her türlü baskının sona erdirilmesi gibi düşünceler etrafında örgütlenen bu gruplar üniversitelerdeki Kürt gençlerini kültürel bir çalışma içerisine sokmak amacıyla yola çıkmışlardı. DD-KO'lulann, TİP'in dördüncü kongresine katılan delegeler üzerinde de etkileri olmuş ve kongrede Kürtler hakkındaki kararın alınmasında önemli bir rol oynamışlardır.

Türkiye İşçi Partisi'nin 1970 yılındaki 4. büyük kongresinde de Kürt sorunu tartışılır. Bu kongrede Türkiye'nin doğusunda yaşayan Kürtlere zaman zaman baskı uygulandığı, bu bölgenin bilinçli olarak geri bıraktırıldığı vurgulanmış ve Kürt halkının haklarını kullanmada TİP'in desteğinin sağlanacağı ilan edilmiştir. Fakat bu gelişmeler 12 Mart 1971 darbesiyle bir süre erteleniyor. Darbeye gerekçe olarak Silahlı kuvvetler yayınladığı

PKK_(Kürdi»tatıLşçLPattisi)

bildirisinde darbenin gerekçesini şöyle açıklıyordu;"Parlamento ve hükümet süregelen tutum, görüş ve icraatıyla yurdumuzu, anarşi, kardeş kavgası, sosyal ve ekonomik huzursuzluklar içine sokmuş, ...Türkiye Cumhuriyeti'nin geleceği ağır bir tehlike içine düşürülmüştür".107 12 Mart 1971'de ilan edilen sıkıyönetim ile birlikte DDKO'lar kapatılmış ve bir çok üyesi ise tutuklanmıştır. TİP ise, 4. Genel kurul toplantısındaki bazı rapor ve bildirileri (özellikle Kürt sorunu üzerine olanlar) anayasa ve siyasi partiler kanununa aykırı olduğu gerekçesiyle, 21 Temmuz 1971'de Anayasa Mahkemesi'nce kapatıldı.

PKK, DDKO dahil değişik örgütlerden insanları kendi bünyesinde toplamayı başarmıştır. Birçok hareketin örgütlenme yapısında olduğu gibi, PKK hareketi de çoğunlukla üniversite öğrencileri arasındaki (özellikle Ankara Yüksek Öğrenim Derneği, AYÖD) bir örgütlenmenin sonucudur. PKK'nın kurucularından Abdullah Ocalan, Ali Haydar Kaytan, Cemil Bayık, Haki Karer ve Kemal Pir AYÖD içinde faaliyette bulunuyorlardı. Önceleri Türkiye solu içerisinde varlıklarını sürdüren bu grup 1970'li yılların ilk yarısından itibaren Güney Doğu'nun (dolayısıyla çoğunlukla Kürtlerin) geri kalmışlık,

yoksulluk sorununa öncelik veren bir tutum içine girmiş ve Türkiye solu'ndan ayrı olarak örgütlenme yolunu seçmiştir. 25 kişi, Ankara'daki toplantılarında Kürdistan'da mücadele kararı alırlar. Doğu ve güneydoğu illerinde siyasi faaliyetlere başlanır. 1977'de Mimarlar ve Mühendisler Odası himayesinde yapılan bir toplantıdan sonra bu faaliyetler artırılır. Öcalan da bu faaliyetlere bizzat katılır. Mayıs 1977'de örgütün Kürt olmayan kurucularından Haki Karer öldürülünce örgüt, devlet ajanlarınca öldürüldüğünü iddia eder. Fakat Karer'in PKK tarafından öldürüldüğü de ileri sürülmüştür. Öcalan'ın , PKK'nın IV. Ulusal Kongresi'nde "(...)partiye bağlı olan, ölümü hak etmedikleri halde ölümle cezalandırılan çok sayıda kişi vardır(...) bazılarının itibarlarının

Bkz., Milliyet, 13 Mart 1971.

Ayrıılıkçı Tarörün Anatomisi»! / IRA-ETA-PKK

iade edilmesi de karar altına alınmalıdır¹⁰⁸ sözleri örgüt içi öldürmelerin olduğunu doğrulamaktadır.

Öcalan, genişleyen faaliyetlerin bir çerçeve içerisinde yürütülmesinin siyasi bir örgütü gerektirdiğini "Kürdistan Devriminin Yolu" isimli Sonbahar 1977'de yayınladığı bir bildiriyle açıklamış, ve siyasi örgütlenmede geçiş dönemine 1978'de bir parti kurarak (PKK) yeni bir boyut kazandırmıştır. Erener'e göre PKK hareketi emperyalist-kapitalist dünya sisteminde bunalımın yaşandığı ve dolayısıyla baskı ve sömürünün- arttığı 1970'li yıllarda ortaya çıkmıştı.¹⁰⁹ PKK lideri Öcalan ise bunalımların (örneğin, İran-Irak Savaşı) Ortadoğu'daki toplumsal ve ulusal halk hareketlerinin olgunlaşması için uygun bir ortam yarattığını ileri sürmüştür.¹¹⁰

1970'li yıllarda Özgürlük Yolu Dergisi (Kemal Burkey, A. Baran ve arkadaşlarınca Haziran 1975'de yayınına başlamıştı), Rizgari Dergisi (1976'da Kürtçe ve Türkçe olarak yayınlanmaya başlanmıştı. 1979 sonbaharında son sayısı yayınlandı. Bağımsız bir Kürdistan Komünist Partisi'nin kurulmasını mücadele için gerekli gören grubun karşısına çıkan ve komünist partisi olmadan da siyasi mücadelenin demokratik kuruluşlarca üstlenebileceğini ileri süren bir grup Ala Rizgari'yi oluşturdular), Komal Yayınları (Ankara'da 1974 sonlarında faaliyete başlamış ve Kürt sorunu üzerine bir çok kitap yayınlamıştı) gibi kurumlaşmalar önemli bir tartışma ortamı da oluşturacaktaydı, 1973-1977 dönemindeki ideolojik çalışmalar, 27 Kasım 1978'de PKK'nın yaklaşık 25 kişinin katılımıyla Diyarbakır/Lice'de resmen kurulmasıyla yeni bir boyut kazanmıştır. İdeolojik hazırlık

¹⁰⁸ Öcalan, Politik Rapor, 1993:142.

¹⁰⁹ M. Erener, XIX. Yüzyıldan Günümüze Kadar Ulusal Sorun ve Kürdistan, Zagros Yay., İstanbul, 1993:209-10.

¹¹⁰ A. Öcalan, Seçme Yazılar, Cilt-2, Melsa Yay., İstanbul, 1992:296. Ayrıca bu iddiaları doğrular nitelikteki bir makale için bkz., R. Olson, "The Kurdish Question in the Aftermath of the Gulf War: Geopolitical and geostrategic changes in the Middle East", Third World Quarterly, Vol.13, No.3, 1992:475-99.

PKK (Kürdistan İşçi Partisi)

dönerimden pratik faaliyet dönemine geçilmiştir.111

1980 askeri yönetimiyle birlikte özellikle Türkiye solu'nun üzerindeki baskıların artması sol örgütlenmelerde önemli ölçüde bir dağılmaya yol açarken Türkiye'de bulunan bir çok sol örgüt liderleri gibi PKK önderleri de (Öcalan, 1979 Yaz'ında Suriye'ye gitti) Suriye'ye ve diğer Avrupa ülkelerine kaçtılar. PKK'nın ilk kongresi 15-26 Temmuz 1981'de toplandı (Suriye-Lübnan sınırında). Bu toplantıda askeri ve siyasi eğitim projeleri görüşüldü. Bu arada 1980 askeri darbesi sonucu yapılan tutuklamalarla dolan Diyarbakır cezaevi PKK'nın kadro genişletme çalışmalarına zemin hazırladı ve yeni kadroların eğitimi çalışmalarında önemli bir rol oynadı. PKK merkez komitesi üyesi Kemal Pir'in, "Kürdistan özgürlük mücadelesinin kalbi Diyarbakır'da, Diyarbakır'ın kalbi de zindanda atmaktadır" ifadesi PKK'lıların yoğun, olarak bulundukları cezaevlerinin birer eğitim merkezi haline getirilmiş olduğunu göstermektedir.112

20-25 Ağustos 1982'deki İkinci Kongre'de ise, hazırlıkların tamamlandığı ve yurt dışından dönüp içerdeki faaliyetlere başlama zamanının geldiğine karar verildi. Bu arada PKK'nın kurucularından M. Doğan'ın Mart 1982'de, M.H. Durmuş ve K. Pir'in (Pir, Kürt kökenli olmayanlardandı) ise Eylül 1982'de ölüm haberleri geldi.113 PKK'nın önemli askeri komutanlarından Mahsun Korkmaz ise Mart 1986'da öldü. PKK'da uzun yıllar üst kademe görevlerde bulunan Selim Çürükkaya'ya göre ise Korkmaz, 3. Kongreye beş gün kala Öcalan'ı eleştirdiği için ortadan kaldırılmıştı. 1982'de partinin kuruluşunda var olan ya-

111 Tarihi gelişmelerle ilgili geniş bilgi için bkz., Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi, Cilt-7, İletişim Yay., İstanbul, 1988. Ayrıca bkz., D. Küçükaydın, "Kürt Hareketi Üzerine Bir Değerlendirme", Sınıf Bilinci, No.12, Mart 1993. A. Dicleli, "Kürt Sorunu ve Devlet Politikası: Dün-Bugün", Deng, No.5, Nisan-Mayıs 1990:22-30. Ayrıca bkz., M. van Bruinessen, "Between Guerilla War and Political Murder: The Workers Party of Kürdistan", Middle East Report, July-August 1988:40-2,44-6.

112 Bkz., AÇ Ersever, Kürtler, PKK ve A. Öcalan, Ocak Yay., Ankara, 1994:101.

113 Ersever'e göre, Mazlum Doğan bunalıma girdiği için kendini cezaevinde asmıştı. Bkz., Ersever, 1994:99.

Ayrılıkçı T«rörün Anatomisi»! / IRA-ETA-PKK

pisinin tasfiye edildiğini ileri süren Çürükkaya, Öcalan'ın diktatörlüğünün kurulduğunu, merkez komitesinden birçok ismin hain ilan edilerek öldürüldüğünü, bir kısmının Avrupa'ya kaçtığını ve diğerlerinin ise Öcalan ile beraber kalmayı tercih ettiklerini belirtmiştir.114

Şiddet Dönemine Geçiş

İkinci Kongrede eyleme geçmek için tüm hazırlıkların tamamlanmış olduğu tespiti yapılmıştı. PKK yönetiminin başlangıç olarak silahlı propaganda

ünitelerinin oluşturulması, ve bölgedeki yerel nüfusla ilişkiye geçilerek gerilla savaşının başlatılması kararlaştırıldı. 1984 Haziran'ında Silahlı Propaganda Birliği oluşturuldu. Bu birim Kürdistan Kurtuluş Birliği (HRK) adlı bir kuruma bağlandı. Hazırlıklar tamamlandıktan sonra 15 Ağustos 1984'de bir grup PKK'lı Eruh ve Şemdinli saldırıları ile, Öcalan'ın en önemli araç olarak gördüğü silahlı mücadeleyi başlattı.¹¹⁵

Terör eylemlerinden amaç, diğer hareketlerde de gördüğümüz gibi ülkede merkezi hükümeti zor duruma sokup siyasi vs. tavizler koparmak, ve yurt dışında ise uluslararası dikkatleri Kürt sorunu üzerine çekmekti. Bu arada şunu da belirtmek gerekir; PKK, Frankfurt ve Berlin merkezli 'Medico International' ve Londra merkezli 'Kurdistan Human Rights Project' tarafından organize edilen Kürdistan Konferansının sonuç bildirgesinde (madde 5) "Organize silahlı Grup" olarak tanımlanmaktadır.¹¹⁶ Uluslararası Af Örgütü (Amnesty International) genel sekreteri Perre Sane'nin Ekim 1996'da Türkiye'yi ziyaretinde PKK'yı "silahlı bir muhalefet örgütü" olarak tanımlaması

114 Bkz., Milliyet, 14 Eylül 1994.

115 Öcalan, Politik Rapor, 1993:147 ile Haziran 1995 arası çatışmalarda 11.008'i PKK'lı, 4.727'si sivil, 3.825'i ise güvenlik güçlerinden olmak üzere toplam 19.560 insan hayatını yitirdi. 1997'nin Temmuz ayına kadar hayatını kaybedenlerin sayısı ise 26.000'e ulaşmıştır. Bkz., Cumhuriyet, 19 Temmuz 1997.

116 Bkz., 'International Conference on North West Kurdistan - South East Turkey', Final Resolution, 12-13 Mart 1994, Brussels.

86

PK(C(Kürdi«t«n İşçLPartisi)

da ilginçtir. Eğer öyle ise, birçok silahlı eylem, bir muhalif şahsın veya grubun eylemi olarak yorumlanabilir ve bu eylemler haklı gösterilebilirler. Bu tür açıklamalar, insanları anarşi (hukuksuz belirsizlik) ve çatışma ortamının haklılığını savunmaya kadar götürebilecek olan bir tehlikeyi içerisinde barındırmaktadırlar.

PKK silahlı saldırılarının yanı sıra, uluslararası faaliyetlere de önem vermekteydi. İsmail Beşikçi'ye göre, her türlü uluslararası toplantının, uluslararası görüşmenin silahlı mücadeleye

bağlı olarak gerçekleştirilmesi gerekliydi. Bu amaçla ERNK (Kürdistan Ulusal Kurtuluş Cephesi) 21 Mart 1985'te Öca-lan'ın bir kuruluş bildirgesiyle kurularak uluslararası alanda bir meşruluk kazanmak amaçlandı.¹¹⁹ ERNK'nın görevi Kürt sorunu konusunda bilgi sağlamak, Kürtlere karşı yapılan insan hakları ihlallerini tespit edip bu bilgileri ulusal ve uluslararası kuruluşlara bildirmek, ve bu yolla insan hakları örgütlerinin, parlamentoların, siyasi liderlerin, partilerin ve diğer demokratik kuruluşların desteğini sağlamaktır. ERNK, bu tür faaliyetlerin gerçekleştirilebilmesi için bir bülten çıkararak diğer dillere çevrilmesini ve dağıtılmasını organize eder. Sürgünde kurulan parlamentonun faaliyetleri ve bildirilerini basılı hale getirerek dağıtımını yapar. Özellikle insan hakları örgütlerinin Kürtlere karşı

yapılan hak ihlalleri konusundaki açıklamalarım basılı hale getirerek gerekli yerlere iletir. Bu tür açıklamalar örgüte uluslararası destek sağlamak için elzemdir. Ayrıca Kürt halkının self-determinasyon hakkını kullanabilmesine izin verilmesini ve önkoşulsuz olarak Kürt halkının temsilcileriyle görüşülmesini talep ederken, ABD ve Avrupa Birliği'nden Türkiye'ye karşı ekonomik ambargo uygulanması için de uluslararası destek aramaya devam etmektedir.

Örgütteki silahlı militanların sayısının artması üzerine ise,

117 Hürriyet, 2 Ekim 1996.

118 İsmail Beşikçi, PKK Üzerine Düşünceler, Melsa Yay., İstanbul, 1992:57.

119 Bu konuda bkz., A. Öcalan, Kürdistan Yurtseverliği ve Ulusal Kurtuluş Cephesi, Zagros, İstanbul, 1993:41-73.

_82L

Ayrılıkçı Terörün Anıtları / IRA-ETA-PKK

1986 yılında ARGK (Kürdistan Halk Kurtuluş Ordusu) kuruldu. Bu birimin amacı ise şiddet eylemleriyle merkezi hükümeti zor duruma sokup örgüte siyasi hareket alanı sağlamaktı. Ara-sıra ilan edilen ateşkesler ise örgütün silahlı birimlerine yeniden toparlanma imkanı sağlamaktaydı. Bütün ayrılıkçı şiddet örgütleri zaman zaman ateşkes ilan ederler. PKK merkez komitesi üyesi (yeni adıyla başkanlık konseyi) Mustafa Karasu'ya göre, PKK'nın ateşkes taktiği Türk devletinin arkasındaki destekleri zayıflatmıştır. Londra'daki Kürt Enformasyon Merkezi'nce hazırlanan yayınlanmamış bir makaleye göre, başarılı bir sonuç alabilmek için PKK'nın ateşkes ilanlarıyla Türk hükümeti zor duruma sokulurken, batılı hükümetlerin, meclislerin, siyasi partilerin ve insan hakları örgütlerinin Ankara üzerindeki

120

baskılarının artırılmasını sağlamak şarttı.

PKK, Uluslararası Gelişmelere Ayak Uydurmaya Çalışıyor

PKK'nın Ocak 1995'de toplanan 5. Kongresi'nde, uluslararası platformda örgütün sesini daha iyi duyurabilmek, silahlı eylemleri siyasi faaliyetlerle desteklemek ve bu yolla uluslararası toplumun Türkiye üzerindeki siyasi baskısını artırmayı sağlamak amacıyla sürgünde bir Kürt parlamentosu kurulması kararı alındı.¹²¹ Bu yolda PKK'nın başarılı olduğu söylenebilir. Özellikle Türkiye'deki silahlı eylemlerini sürdürürken, 14-15 Ekim 1989'da Paris'te, 27-28 Eylül 1991'de Bonn'da, 2-3 Ekim 1992'de Viyana'da, 12-13 Mart 1994'de Brüksel'de, 17-18 Nisan 1997'de Roma'da uluslararası konferanslar düzenlemeyi (do-laylı veya dolaysız katkılarıyla) başarmıştır.¹²²

120 Bkz., "The History and Development of the Kurdistan Workers' Party", Basılmamış makale, Kurdish Information Centre, Londra, 1993.

121 4. Kongre 25-31 Aralık 1990'da Körfez Savaşı'ndan kısa bir süre önce toplanmış ve özellikle körfezdeki gergin gelişmelerden nasıl yararlanılabileceği görüşülmüştü. Ayrıca Öcalan'ın sunduğu politik rapor bu kongrede onaylayarak parti görüşleri olarak benimsenmiştir.

122 Uluslararası kamuoyunun dikkatlerini çekmek amacıyla yapılan ve kamuoyu oluşturmada önemli bir başlangıç olarak görebileceğimiz 1989 Paris Kürt Konferansı'nın yankıları için bkz., J.C. Randal, "Conference High-lights Plight of Kurds", The Washington Post, 16 Ekim 1989.

PKK (Kürdistan İşçi Partisi)

5. Kongrede, Öcalan'ın genel sekreterlik statüsü başkan olarak değiştirildi ve bir başkanlık konseyi oluşturuldu. Cemil Bayık, Duran Kalkan, Murat Karayılan, Halil Ataç, Haydar Kaytan ve Mustafa Karasu başkanlık konseyi üyesi oldular. Bu kongrede önemli bir gelişme de PKK'nın bayrağı üzerinde yapılan değişiklik konusunda oldu. Doğuşunda sosyalistlerin ağırlıkta olduğu bir hareket olan PKK (hâlâ öyle olduğunu id-

dia ediyorlar), bayrağındaki sosyalist bir sembol olan orak-çekiç'i kaldırarak hem kendi tabanının dayandığı geleneksel toplum yapısına uygun bir değişikliğe gitti, hem de uluslararası alanda özellikle batılı gelişmiş ülkeler nezdinde Marksist-Leninist bir örgüt olarak tanımlanmaktan kurtulup imaj tazelemeyi amaçladı.¹²⁴

İstanbul Kürt Enstitüsü başkanı Ş. Beyaz Kürt sorununun sosyalizme havale edilemeyeceğini belirtirken,¹²⁵ Öcalan, Er-tuğrul Kürkçü ile yaptığı bir söyleşide Kürt sorununun çözümünü Türkiye'deki en aktif toplumsal güç olarak gördüğü ve batının uyarılarına karşı en hassas olan burjuvazinin zorlayabileceğini ifade etmiştir.¹²⁶ Güneydoğu'da terörle mücadele amacıyla

123 PKK'nın bir yayın organı olan 'Semvebun'da Nisan 1995'de yayınlanan bir yazıda Öcalan, ABD'li gazeteci David Korn'un yazılı sorularına verdiği cevapta kendi uluslarına özgü bir sosyalizm modeli geliştirmeye çalıştıklarını ifade etmiştir.

124 Orak-çekiç ambleminin değiştirilmesi Türkiye'deki çoğunluğu muhafazakar olan Kürtler arasında da önemli bir etki yaratabilirdi. PKK daha önceleri de güneydoğudaki Kürtlerin muhafazakar yapısını dikkate alarak propagandalarında dini motifler kullanmıştı. Bkz. İ.G. İmsel, Ayrılıkçı Şiddetin 20 Yılı (1973-1992), 2. Baskı, TDN Yay., Ankara, 1993:173-184. Aynı yöntemi resmi makamlar da kullanmıştır. Bkz., D. Perinçek, Türk Sorunu: Emekçiler Açısından Belgelerle Kürt Sorunu, Kaynak Yay., İstanbul, 1993:132.

125 Ş. Beyaz, "Kürt Sorunu", Bilar, İstanbul, 23 Nisan 1994.

126 E. Kürkçü "A. Öcalan ile Görüşme", Toplumsal Dayanışma, Haziran 1994. Kürkçü'ye göre; "PKK lideri, kurulacak bir Kürt devletinin bir burjuva devleti olmayacağını zaten iddia etmiyor". Kürkçü ile görüşme, 12 Ağustos 1994, İstanbul. Amin, bir milliyetçi hareketin diğer burjuva devletler gibi örgütlenen ve işleyen bir burjuva devleti yaratabileceğini hatırlatıyor. Bkz., S. Amin, "De-mocracy and the national strategy in the

periphery", Third World Quarterfy, 9-1987.

JB9_

Ayrılıkçı Tmr&rün Anatomi»! / IRA-ETA-PKK

yapılan harcamalar yılda 7 milyar dolara kadar ulaşmıştır.¹²⁷ Sakıp Sabancı'nın, terörle mücadelenin faturasının çok pahalı olduğu ve bu nedenle Kuzey İrlanda ve Bask deneyimlerinden dersler çıkarıp akılcı reçeteler bulunması gerektiğini ileri sürmesi,¹²⁸ bazı Türkiye Sanayici ve İşadamları Derneği (TÜSİ-AD) üyelerinin Kürt sorununun büyümesinden dolayı batı ile ilişkilerinin olumsuz yönde etkilendiğini ifade etmeleri¹²⁹ Öca-
lan'ın öngörüsünü doğrular niteliktedir. Fakat, burada şunu belirtmek gerekir ki, Türkiye'de egemen olan bir ittifak vardır ve tek bir sınıfın bu ittifakın ortaklık kuralları dışına çıkarak karar alması ve uygulaması adeta imkansızdır. Bu durum IRA ve ETA ile sorunları olan İngiliz ve İspanyol devletlerindeki ittifaklar için de geçerlidir.

5. Kongrede gerilla savaşıyla birlikte siyasi ve diplomatik faaliyetlerin uluslararası alanda yürütülmesinin önemi üzerinde durulmasının yanında önemli bir karar alınmış ve "hata ile öldürülen PKK üyelerinin itibarlarının iadesi" kabul edilerek, daha önce PKK üst kademesine yönelik yapılan 'parti içi muhalefet terörle susturuluyor' suçlaması da bir anlamda doğrulanmıştır. 5. Kongrede alınan sürgünde parlamento kurma kararın Ocak 1995'de yerine getiriliyor ve meclis Hollanda'nın Lahey kentinde toplanıyordu. Sürgünde Kürt parlamentosunda, Kürt-çülük propagandası yaptığı ileri sürülerek Anayasa Mahkemesince 16 Haziran 1994'de kapatılan DEP'in üyesi Remzi Kartal da vardı (14 Haziran 1994'de DEP'li Remzi Kartal, Zübeyir Aydar, Nizamettin Toğuç, Ali Yiğit, Mahmut Kılınç ve Naif Güneş ile birlikte yurt dışına çıkmışlardı. 8 Aralık 1994'de Devlet Güvenlik Mahkemesi DEP'li 8 milletvekilini mahkûm etmişti). Remzi Kartal Ocak 1995'de yurt dışından verdiği bir demeçte kendilerinin seçilmiş milletvekilleri olarak PKK'nın ya-

¹²⁷ H. Cemal, "İş Dünyası ve Kürt Sorunu", Sabah, 8 Kasım 1994.

¹²⁸ Cumhuriyet, 30 Ekim 1995.

¹²⁹ Milliyet, 10 Aralık 1994.

90

PKK (KürdisUn İşçi Partisi)

nında olduklarını açıklamıştır. Bu açıklama Anayasa Mahkemesinin DEP'i kapatma gerekçesini adeta haklı çıkarmıştır. Bir toplantıda İşçi Partisi lideri Perinçek'in de belirttiği gibi DEP bir Kürt partisi olmaktan öteye gidememiştir.¹³¹

Örgütlenmedeki Başarının Nedenleri

PKK, iç ve dış örgütlenmesinde önemli bir başarı sağlamıştır. Ekonomik yoksulluk, yüksek orandaki işsizlik ve merkezi hükümetlerin sertlik yanlısı tutumları PKK'ya bolca insan kaynağı sağlamıştır.¹³² Gazeteci-yazar Mehmet Ali Birand'a göre Güneydoğu'daki güvenlikten sorumlu kuruluşların baskıcı uygulamaları sıradan insanları bile potansiyel PKK sempatizanı yapmıştır.¹³³ Refah Partisi lideri Necmettin Erbakan ise Güneydoğudaki uygulamalar sonucu milyonlarca insanın Türkiye'nin batı bölgelerine göç etmek zorunda kaldıklarını belirtmiştir.¹³⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi'nden bir heyetin, yaptığı incelemeler sonucunda hazırladıkları bir raporda Güneydoğuda insan hakları ihlalleriyle karşılaştıklarını belirtmişlerdir.¹³⁵

Kapatılan Demokrasi Partisi milletvekili Hatip Dicle Kürt sorununu kendilerinin yaratmadığını, ekonomik zorlukların halka başka alternatif bırakmadığını söylemiştir.¹³⁶ Diyarbakır ticaret Odası'nın rakamlarına göre güneydoğudaki işsizlik oranı %36'ya ulaşmıştır.¹³⁷ Bu orana gizli işsizliği de eklersek çok da-

130 İ. Çevik, "PKK Parlamentosu" Yeni Yüzyıl, 14 Ocak 1995. S. Kohen, "Maskeler Düştü", Milliyet, 14 Ocak 1995. 29-30 Nisan 1994 tarihleri arasında İstanbul'da yapılan "Avrupa'da Milliyetçilik ve Irkçılık sempozyumunda Kartal şöyle diyordu; "PKK'lılar yabancılar tarafından kandırılıyor deniyor. Rum, Ermeni kandırıyor da neden biz kandıramıyoruz". Anlaşılan, Kartal PKK'lıların kandırmayı denerken, PKK'lılar Kartal'ı kandırdılar.

131 30 Ocak 1994, Londra.

132 Bkz., C. Çandar, "İş, Aş ve Demokrasi", Sabah, 20 Ağustos 1994.

133 Mehmet Ali Birand, Apo ve PKK, 2. Baskı, Milliyet Yay., İstanbul, 1992:119.

134 Hürriyet, 31 Ekim 1994

135 Milliyet, 13 Ekim 1994. Yeni Yüzyıl, 17, 18 Nisan 1995.

136 Hürriyet, 9 Ağustos 1994.

137 Milliyet, 23 Aralık 1994.

Ayrılıkçı Ttrörün Anatomi»! / IRA-ETA-PKK

ha yüksek olacağı şüphesizdir. Yine aynı açıklamaya göre, GAP bölgesinde (Diyarbakır, Gaziantep, Şanlı Urfa, Batman, Mardin, Şırnak ve Siirt) 1992 yılında fert başına milli gelir 8.087.000 lira iken, Türkiye genelinde bu rakam 19.848.000 lira olarak açıklanmıştır. OECD'nin 1985 rakamlarına göre Diyarbakır bölgesi (çevresindeki illerle birlikte) Türkiye'de bölgelerarası

gelirin en düşük olduğu yer olarak belirtilmiştir. Y. Tuncer'in yaptığı bir araştırmaya göre ise Türkiye Cumhuriyeti hükümetlerinin 1963-1973

yılları arasında yaptıkları planlamalarla batı ile doğu bölgeleri arasındaki ekonomik farklılıkların kapatılmasında bir başarıya ulaşamadığı sonucuna varmıştır.¹³⁹ Prof. Yakup Kepenek'e göre ise 1987-1995 arası Marmara ve Ege bölgelerinin yurt içi gelirden aldıkları pay giderek artmakta, bunun yanında İç, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinin payı azalmaktadır.¹⁴⁰

Ekonomik yoksulluk PKK'nın etnik Kürt kimliği üzerine propaganda yaparak özellikle işsiz Kürt gençlerini kadrolarına katmasına yardımcı olmaktadır. Gerger, Kürt nüfusun ekonomik ve siyasal olarak Türkiye'nin batısıyla entegre olmasının

engellenmesini, Timuroğlu ise hükümetlerin yeterli kaynakları doğu illerine aktarmamasını Güneydoğu sorununun (veya Kürt sorununun) temel nedeni olarak görürken,¹⁴² Avcıoğlu feodal yapının bölgenin ekonomik gelişmesini engellediğini iddia etmiştir.¹⁴³_____

138 OECD Regional Problems and Policies in Turkey, Paris, 1990.

139 Y. Tuncer, Bölgelerarası Benzeşme ve Türkiye: 1963-1973, ODTÜ Yay., Ankara, 1978:77-78. Dr. Beeley'e göre, 1939-1945 arası yapılan planlamada Güneydoğu Anadolu'dan söz bile edilmemiştir. B. Beeley, "Economic Ge-ograph of Turkey", Ders Notları, SOAS, Londra Univ., 24 Aralık 1989:2.

140 Y. Kepenek, "Uçurum Açılıyor", Cumhuriyet, 1 Ekim 1996. Karşılaştırma için bkz., 1987 yılı Gelir Dağılımı, Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara, Aralık 1990: Tablo-6, Sayfa 19. 1994 yılı Gelir Dağılımı, DİE, Haber Bülteni, 18 Ekim 1996:6.

141 H. Gerger, Türkiye'nin Düzeni ve Kürt Sorunu, Belge Yay., İstanbul, 1994.

142 V. Timuroğlu, Dersim Tarihi, Yurt Yay., Ankara, 1991:112.

143 D. Avcıoğlu, Türkiye'nin Düzeni: Dün, Bugün, yarın, Bilgi Yay., İstanbul, 1968:714-17.

J92_

PKK (Kürdistan İşçi Partisi)

Var olan ağalık düzeninin ve yoksulluğun doğurduğu baskının sürekliliğini korumasına yardımcı olduğu düşük toleranslı siyasi kültür, işsiz ve yaşadıkları durumdan hiç de memnun olmayan gençlerin şiddetle başarı sağlanabileceği yolunda bir kanıya varmalarına yol açmış, ve bu da PKK'nın eylemleri için kolayca insan kaynağı sağlayabileceği bir ortam yaratmıştır. PKK'nın eski isimlerinden biri olan Çürükkaya'ya göre Öcalan'ın taktiği "köylerde 20 kişiyi öldüreceksin ki diğerlerinin aklı başına gelsin, boyun eğsinler" idi.¹⁴⁴ Bu açıklama üçüncü dünyadaki (ve de üçüncü dünyacı) etnik hareketlerde genellikle egemen olan şiddet kültürünün ilginç ve de önemli bir ifadesidir.

Mali Kaynaklar

PKK, Türkiye'den yurt dışına taşıdığı mülteciler sayesinde yurt dışı faaliyetlerinin insan kaynağını ve bu arada mali desteğini de garantiye almıştır.145 Türkiye'de, Güneydoğu Anadolu'daki yatırımlardan ve iş adamlarından topladıkları 'haraç' dışında,146 özellikle 1989-90 yılından itibaren mülteci transferi için özellikle İstanbul'da sahte pasaport yapan gruplar oluşturuldu. Güneydoğudan getirdikleri insanların havaalanında ilişkide oldukları kişiler yardımıyla yurt dışına çıkışları sağlanıyordu. Bu araçlar sayesinde aynı pasaport defalarca kullanılabiliyordu. Yabancı bir ülkeye sahte pasaportla veya pasaportsuz gidebilmek mültecilik başvurusu için de bir avantaj sağlıyordu. Çünkü, siyasi nedenlerle pasaport alamadıklarını ve ülkeden yasa dışı yollarla kaçmak zorunda kaldıklarını iddia edebiliyorlardı. 1991 öncesi mülteciler Türkiye'de Kürtçe konuşmalarının bile yasak olduğunu belirterek çok kolaylıkla mültecilik başvuru-

144 Milliyet, 16 Eylül 1994.

145 PKK'nın 12 yılda yurt dışına 220 bin mülteci taşıdığı iddia edilmektedir. Bkz., Milliyet, 9 Mayıs 1995. Bu mülteciler ayrıca PKK'nın en önemli askeri kaynağını oluşturmaktaydı. Avrupa'dan toplanan mülteci gençler Suriye'deki ve Bekaa'daki kamplarda eğitime tabi tutulurlar. Burada eğitildikten sonra Kuzey Irak üzerinden Türkiye'ye gönderilirlerdi.

146 Bkz., S. Laçiner, "PKK Yatırımlardan Haraç Alıyor", Milliyet, 11 Ağustos 1994.

93

Ayrılıkçı Tarörün Anatomimi / IRA-ETA-PKK

rulannın kabulünü sağlıyorlardı.

Yurt dışına göç 1989 yazında en yoğun dönemine ulaşmış ve bir yıldan fazla aynı hızla devam ettikten sonra 1992'de yavaşlamaya başlamıştır. PKK'nın, belli bir süre için Türkiye'den yoğun mülteci akımına izin verdiği, belli bir düzeye ulaşıldıktan sonra yavaşlatılması için talimat gönderdiği bu işi yapan kişilerce ifade edilmiştir. Bu göçlerle PKK amacına ulaşmış ve Avrupa kamuoyunun dikkatlerini Türkiye'ye çekmeyi başarmıştır.

Londra, Berlin ve Paris'teki hukuk bürolarına yapılan mülteci başvurularındaki, 'Neden ülkenizi terk ettiniz?' sorusuna verilen cevap hemen hemen aynıydı: 'Ana dilimizi konuşmaya izin vermiyorlar'.147 Bu durum PKK'nın Avrupa başkentlerinde destek bulabilmesine ve mülteci başvurularını kabul ettirebilmesine önemli bir katkı sağlamıştır. 1991-92 yılında özellikle Almanya'ya büyük oranda mülteci taşımayı başaran PKK, özellikle Prag (Çek Cumhuriyeti) yolunu kullandı. İngiliz, Fransız ve Alman konsolosluklarından vize almak zorlaşınca, Çek Cumhuriyeti yolu seçildi. Çek vizesi alabilmek diğer Avrupa ülkelerine göre çok daha kolaydı (bir davetiye ve 700 ile 1000 dolar civarında nakit). Prag'da örgütlenen mülteci tacirleri burada karşıladıkları mülteci adaylarını birkaç saatlik kara yolculuğu sonunda Almanya'ya sokuyorlardı. Başvuruları PKK'nın ilişkide olduğu avukatlık büroları tarafından yapılan, barınma ve yiyecek sorunları çözülen bu mülteciler her şeylerini borçlu oldukları örgüte yardım için hazırlardı artık.

147 1983'de konan dil yasağı Şubat 1991'de kaldırılmıştı Dil yasağı konusunda bkz., K. Burkey, "Türk Hukuk Sistemi ve Kürtler", Dcng; Aylık Siyasi ve Kültürel Dergi, Yıl.1, sayı.1, Aralık 1989:16-7. Burada belirtmek gerekir ki, bazı yasaklamalar etnik örgütlenmelere güç katmaktadır. Çandar'ın aktardığına göre, Ahmet Doğan (Batı Trakya'daki Hak ve Özgürlükler Hareketi lideri) Üniversitede hoca iken, Atina'nın Türk kökenli vatandaşlarının isimlerini değiştirme girişimleri karşısında etnik örgütlenmeye yönelmişler, C. Çandar ile görüşme, 24 Aralık 1994, İstanbul. Avustralya'dan gelip PKK'ya katılan bir genç kız İngiliz yazar Michael Ignatieff c şunları söylüyor: "Kürt olduğumu 8 yıl önce öğrendim. PKK ile birlikteyim, çünkü şimdiye kadar hiç kimse Kürtler için savaştı". BBC-2,18 Kasım 1993. Bu ifadeler etnik milliyetçiliğin maddi temellerini ve manevi yönünü ifade etmesi bakımından ilginçtir.

94

PKIMKürdtattn İşçi Partisip

Avrupa başkentlerindeki siyasi örgütlenmelerinde başarılı faaliyetler yürüten PKK temsilcileri, on binlerce Kürt mültecinin bağlı oldukları Kürt derneklerine aidat vermeleriyle de mali sorunlarını önemli bir ölçüde çözmüştür. Yurt dışındaki Kürt dernekleriyle ilişkili olmak, bir Kürt'ün mülteci olabilmesinin ve başvurusunun kabul edilebilmesinin en önemli koşullarından biridir. Bu dernekler, Kürt mültecilerin avukatlık, barınma vs. sorunlarıyla ilgilenmektedirler. Londra, Paris veya Berlin'de olsun mülteci avukatları hemen hemen bellidir ve buralardaki Kürt örgütleriyle, özellikle PKK ile, yakın ilişkileri vardır. Tabii ki, bu avukatlık büroları yaptıkları işlerden önemli oranda bir gelir elde etmektedirler ve bu gelirden mahrum kalmak istemezler. Kuzey Londra'da daha önce Kıbrıslı Türklerin düğün vs. toplantılarını yaptıkları yer olan, ve 1980 sonrası Türkiyeli solcu mültecilerce ele geçirilen Halk Evi, Türkiyeli solcu mültecilerin buradan uzaklaşmasıyla PKK'nın bir karargâhı haline getirilmiştir. PKK hareketinin önemli isimleri, burada verdikleri seminerlerde Kürt mültecilerle yüzyüze gelmekte ve hareketin başarılarını anlatmakta, yüzyüze propaganda imkanı bulabilmektedirler.

PKK'nın elinde ayrıca uyuşturucu ticaretinde de kullanabileceği büyük bir insan kaynağı mevcuttur. Türkiye ve Güney Kıbrıs üzerinden yapılan uyuşturucu ticaretinin yanı sıra, özellikle 1991 yılından itibaren Kafkasya üzerinden gelen ve güney Rusya'daki turistik bir liman olan Soçi'den yüklenen uyuşturucu Ukrayna'nın Odesa limanına ve oradan Beyaz Rusya üzerinden Almanya'ya sokuluyordu. Uyuşturucunun finansmanı ise Kıbrıs, Türkiye, Rusya ve Avrupa'nın önemli başkentlerindeki büyük zenginler yapıyorlar ve yüz milyarlarca dolar olduğu ileri sürülen bu pazardan önemli miktarlarda nakit elde edebiliyorlar. Her iş adamı (veya adamları) 'havuz'a koyduğu paranın yanında, kendi ülkesindeki geçişleri organize etmekle de sorumluydu. Uyuşturucu işiyle uzun zamandan beri uğraşan Türkiyeli birçok uyuşturucu kaçakçısı, işlerini Avrupa piyasalarına ucuz

Ayrılıkçı Tarörün Anatomi»! / IRA-ETA-PKK

mal süren PKK'ya kaptırmaktan şikayet etmektedirler.

En önemli uyuşturucu dağıtım merkezlerinden biri olan Berlin Hali'ndeki uyuşturucu kontrolü PKK taraftarlarının veya onlarla işbirliği yapanların eline geçmişti. Dağıtımda ise fazla bir sorun yaşanmamaktaydı. Özellikle öğrencilerin sırt çantalanna yerleştirilen küçük paketler okulların dersliklerine kadar ulaşabilmekteydi. Bir görüşmemizde, Almanya'nın bir NATO ülkesi başkentindeki büyükelçilik istihbarat şefi ise PKK, Dev-Sol gibi örgütlerin üst kademelerine ulaşmanın zaman alsa da başarılığını fakat uyuşturucunun dağıtımında genç amatörlerin kullanıldığım ve bu yüzden Alman güvenlik birimlerinin bunların takibinde zorluklarla karşılaştıklarını ifade ediyordu. Ayrıca yine bu istihbarat şefi Almanya'daki PKK eylemleri konusunda ise; daha önceleri bunların eylemlerinden rahatsızlık duymadıklarını fakat artık Alman halkının huzurunu bozduklarını ve bu yüzden siyasilere, Alman kamuoyunun baskısı nedeniyle bu eylemlere karşı ciddi tedbirler alma zorunluluğu duyduklarını belirtmiştir. Bu arada Alman istihbarat servisinden üst düzey bir yetkili Suriye'de PKK genel başkanı Öcalan ile görüşerek PKK'nın Almanya'daki şiddet eylemlerine son vermesini istemek gibi girişimleri de aksatmıyorlardı. Fakat, Öcalan ise bunun karşılığında PKK'nın Almanya'da siyasi bir güç olarak faaliyetlerine izin ve-

rilmesini istemiştir. PKK merkez komitesi üyesi Karasu ise Almanya'daki durumu şöyle ifade ediyor; "Kürtlerin devle-ti-kanunları yok ki uysun. Köle olduğumuz müddetçe her yöntemi kullanırız".149

İngiltere'deki PKK faaliyetleri, İngiliz hükümetinin dolaylı olarak kontrol ettiği, daha ziyade Kürtler adına kurulan kuruluşlar aracılığıyla takip edilmektedir. PKK üst kademesinden kişilerle çok yakın ilişkileri olan bazı İngiliz vatandaşlarının tanınmış İngiliz siyaset adamlarına ve İngiliz istihbarat birimlerine PKK faaliyetleri konusunda bilgi aktardıkları da bilinmektedir.

14° Bkz., Milliyet, 27 Kasım 1995.
149 15 Ocak 1994, Londra.

9fi

PKK (Kürdistan İşçLPartisi)

Bu bilgilerin en azından bir kısmı, NATO ülkeleri istihbarat birimleri arasındaki koordinasyon gereği İngiliz iç ve dış istihbarat servisleri olan MI 5 ve MI 6 aracılığıyla NATO'ya üye diğer ülkelerin gerekli istihbarat birimlerine de ulaştırılmaktadır.

Kuzey Londra'daki uyuşturucu ticareti ise Kıbrıslı Rum uyuşturucu kaçakçılarının elindedir ve PKK bu tekeli kıramamıştır. Kontrol Kıbrıslı Rumların elinde olmak şoşuluyla, işbirliği yolunu seçmişlerdir. Burada da cezai sorumlulukları büyüklere göre daha az, ve yoksul olan, 15-20 Pound'un çekiciliğine kapılan, genellikle 16 yaşın altında çocuklar uyuşturucu dağıtımında araç olarak kullanılmaktadırlar. Özellikle Stoke Nevving-ton Road'daki kahvehanelerde zamanlarını geçiren çocuk yaştaki İngilizler mal alımı için dağıtımı yapan aracı bir Rum'a gönderilmekte ve getirilen mallar kahvelere gelen alıcılara ulaştırılmaktaydı. Fakat, buradaki faaliyetler Almanya'dakine kıyasla çok küçük çapta olmaktadır. Çünkü, Almanya'daki uyuşturucu faaliyetleri Hollanda ve Belçika

pazarlarını da içermektedir. Bir kaynağa göre PKK uyuşturucu kaçakçılığından yılda 86 milyon dolar gelir elde etmektedir.¹⁵⁰ Ayrıca Federal Almanya Anayasayı Koruma Dairesi'nin bir raporuna göre ise PKK Almanya'da yılda 30 milyon mark para toplamaktadır.¹⁵¹

PKK, para transferi konusunda da oldukça uzmanlaşmıştır. Örgütün mali işlerden sorumlu birimi büyük oranlara ulaşan örgüt bütçesini en iyi şekilde kullanabilmek için değişik yollar denemektedirler. PKK'nın gelir kaynaklarının yüksek rakamlara ulaştığını, Luxemburg'da yakalanan iki Belçikalının PKK'ya bağlı kuruluşlarla doğrudan ilişkisi olan bir şahıs adına, PKK'nın nakit kaynaklarının bir kısmını banka yoluyla aklama

150 N. Bilge-Criss, "The Nature of PKK Terrorism in Turkey", Studies in Conf-lictand Terrorism, Vol.18, No.1, Jan.-March, 1995:29.

151 Yeni Yüzyıl, 15 Ağustos 1995. Hürriyet, 15 Ağustos 1995. PKK'nın Balkan-lar'daki mali faaliyetleri konusunda bkz., M. Gheordunescu, "Terrorism and Organized Crime: The Romanian Perspective", içinde, M. Taylor&J. Horgan (eds.), The Future of Terrorism, Frank Kass, London, 2000: 24-29.

97

Ayrılıkçı Tkrörün Anatomisi / IRA-ETA-PKK

152

girişiminde bulunduğu iddiası da göstermektedir. Bu işlemler daha önceleri de oluyordu fakat uyuşturucu ticaretinden elde edilen gelirler, aidatlar (ki bunlar yılda yüzbinlerce doları bulmaktadır ve en büyük kaynak yine Almanya'daki onbinlerce mülteciden ve de Kürt kökenli işçilerden, işyeri sahiplerinden toplananlardır), kurulan işletmelerden (özellikle kafeterya, dö-nerci dükkanları, ithalat-ihracat şirketleri) elde edilen gelirler büyük miktarlara ulaşınca ve büyük miktarlarda .silah ve malzeme alımında kullanılmaya başlanınca önemli miktarlarda para transferleri yapmak ihtiyacı doğmuştur. Büyük oranlarda para transferleri ise bankalar tarafından güvenlik birimlerine bildirilmektedir. Daha önceleri transfer edilen paralar küçük miktarlardaydı, fakat çok sayıda para transferi yapılarak eylemler finanse edilebiliyor, profesyonellere gerekli mali yardım sağlanabiliyordu.

Örgütün artan ulusal ve uluslararası düzeydeki askeri ve siyasi faaliyetleri mali yükü artırmıştır ve bu yük küçük miktarlardaki para transferleriyle karşılanamaz hale gelmiştir. Örgüt yalnızca binlerle ifade ettiği silahlı militanlarını beslemekle yetinmiyor, bunların bakılması gereken aileleri varsa eğer, onlara da dolaylı olarak mali destek sağlamaktan geri kalmıyor. PKK daha önceleri topladığı paraları yasal yatırımlara dönüştürerek uzun vadede varlığını sürdürme yoluna gitmiş ve bu amaçla da gerekli şirketler kurulmuştur. Bu şirketler Londra, Paris ve Berlin gibi şehirlerin belirli caddelerinde yoğunlaşmıştır ve buralar adeta birer 'kurtarılmış bölge' haline getirilmiştir.

İttifak Anlayışı

PKK liderliği Türkiye'ye karşı başarı sağlamalarına katkıda bulunabilecek her türlü ittifaka girmeyi stratejik bir gereklilik olarak kabul etmiştir. Öcalan, gazeteci-yazar Oral Çalışlar ile yaptığı bir söyleşide ABD dahil her türlü ittifaka girebileceklerini fakat bunun emperyalizme karşı savaşmalarını engellemeyece-

152 Cumhuriyet, 19 Eylül 1996.

PKK (KüKÜstarüşçL Partisip

đini ifade etmiştir.153 İşçi Partisi başkanı Doğu Perinçek'le yaptığı bir görüşmede ise Suriye, Irak ve İran'ın PKK'nın stratejik müttefikleri olduklarını belirtmiştir.154 Bu arada özellikle Yunanistan ve Kıbrıs Rum kesimi ile de ilişkilerini, 'düşmanımın düşmanı benim dostumdur' düşüncesiyle geliştiren PKK, bazı Yunan milletvekillerinin Türkiye'ye karşı açılan kampanyada desteğini almayı da başarmıştır.155 C. Gündoğan ise PKK'nın hedefini sadece Türkiye'ye yöneltmesini ve ABD'nin hedef alınmamasını öneriyor. Gündoğan'a göre ABD ve onun Orta Doğudaki en önemli müttefiki İsrail PKK'nın varlığını sürdürmesini ister çünkü bu durum Türkiye'yi İsrail'e ve ABD'ye bağımlı kılar.156 Pe-rinçek ise bunun kaçınılmaz olarak PKK'nın ABD ekseninde hareket etmesine yol açacağını ve Türkiye'nin komşularıyla olumsuz ilişkilerinden medet ummak anlamına geleceğini belirterek PKK'nın emperyalizme hoş görünme politikalarını eleştiriyor.157 ABD'nin bir 'hegemon' devlet olarak davranmaya zorlama kapasitesinin -ekonomik v.s- olması) Orta Doğu'daki gelişmelere, Birleşmiş Milletler'in aracılığıyla uluslararası müdahalelerine/ eylemlerine yasallık kazandırarak, doğrudan müdahale etmesinin altında yatan gerçeklerin Kürtlerin çektiği sıkıntılarla hiç bir ilişkisi yoktur. Eğer insani bir kaygı olsaydı, bu kaygı Bağdat yönetiminin Kürt sivillere karşı kullandığı kimyasal silahlarla beş bin civarında sivilin öldürüldüğü 1988'deki Halepçe katliamı sırasında gösterilmesi gerekirdi. Ne ABD ne de İngiliz halkının büyük bir çoğunluğunun Kürtlerin çektiği sıkıntılarla yalandan veya uzaktan ilgilendikleri söylenemez. ABD savunma bakanı Willi-

153 O. Çalışlar, Öcalan ve Burkey'la Kürt Sorunu, Pencere Yay., İstanbul, 1993:27.

154 Aktaran, B. Ayaz, "Kuzey Kürdistan Ulusal Hareketinde Bir Sorun: Politi-
kada Maksimalist Anlayış", HeVden, No.2, Ekim 1992:35.

155 Bkz.,/lzarfj, 22 Aralık-2 Ocak 1992-3. Yeni Yüzyıl, 22 Ocak 1995.
Milliyet, 3
Şubat 1995.

156 Demokrasi, 1Ş Haziran 1996.

157 Aydınlık, 22 Haziran 1996.

Ayrılıkçı Ttrorün Anatomisi / IRA-ETA-PKK

am Perry Irak'taki yaşamsal çıkarlarının kuzeyde değil güneyde (yani

petrol bölgesinde) olduğunu açıklamıştır. ABD dışişleri bakanlığı sözcü vekili Glyn Davies ise Washington'un Irak'taki girişimlerini kısaca şöyle özetliyor; "Kendi çıkarlarımızı doğrultusunda hareket ettik".¹⁵⁸

ABD, 1970'li yılların sonunda, Körfez bölgesinde kontrolün devam ettirilmesi konusunda taviz vermeyeceğini açıklamıştır. Carter Doktrini'ne göre petrol sanayisi ve mutedil (uyumlu) devletler/yönetimler korunmalıydı.¹⁵⁹ ABD'nin ayrıca en fazla petrol tüketen ülke olduğu da bilinmektedir. 1990 rakamlarına göre ABD günde 16.9 milyon varil ham petrol tüketmekteydi. Üretimi ise günde 9.6 milyon varildi. Önümüzdeki yaklaşık 20 yıl daha ABD'nin Orta Doğu petrollerine bağımlılığı devam edecektir. 1994'deki rakamlara göre, petrol rezervlerinin önemli bir kısmı Orta Doğuda bulunmaktadır. ABD'deki rezervler 23.7 milyar varilken, Irak'ta 100 milyar varil, Kuveyt'te 96.5 milyar varil, Birleşik Arap Emirlikleri'nde 98.1 milyar varil, Suudi Arabistan'da 261.2 milyar varil petrol rezervi bulunmaktadır.¹⁶⁰ Kafkasya'daki ve Orta Asya'daki enerji kaynakları üzerine yapılan paylaşım mücadelesi ise henüz devam etmektedir. Bir ifadeye göre Orta Doğu ülkelerinin gelecek 5 yılda silahlanmaya 80 milyar dolar harcayacağı¹⁶¹ ve bunların büyük bir bölümünün ABD ve İngiltere'deki satıcılardan sağlanacağı dikkate alınırsa, Kürtlerin sorunlarının ABD dışişlerinin gündeminin alt sıralarında kalacağı aşıkardır.

Gelişmeler gösteriyor ki, ulusal sınırlarla oynamadan Kürtlere yaşadıkları bölgelerde kültürel ve idari yönetim hakkı verilmesi ABD'nin bölgesel istikrar planlarıyla çelişmez. ABD'den daha fazlasını uman politikalar PKK için yeni sorunlar doğurabilecek-

158 Cumhuriyet, 6 Eylül 1996.

1S> P. Gowan, "The Gulf War, Iraq and VWestern Liberalim", New Left Review, 187 - May/June 1991:47-8. H. Johar & G. Bahgat, "Oil and Democracy: The American Dilemma in the Persian Gulg Region", Comparative Strategy, Vol.14, No.2, April/June 1995:175. Ayrıca bkz., J. Smith, "Oil on Troubled Waters", Socialist Worker Review, 134 - Sept. 1990:13-15.

160 Middle East Economic Digest, Vol.39, No.4, 16 Haziran 1995:20.

161 Middle East Economic Digest, Vol.39, No.13, 31 Mart 1995:12.

100

PKK (Kürdi»t«n İşçi Parti*i)

tir* Türkiye'nin, Kuzey Irak'taki otonomi boşluğundan yararlanarak burada egemenlik mücadelesine soyunan PKK'ya karşı 22 Mart 1995'de başlattığı askeri müdahalesi bazı Avrupa ülkeleri ve ABD temsilci ve kuruluşlarınca eleştirilip, geri çekinilmesi konusunda baskılarını artırmalarına karşın,^{16^} Mayıs 1997'deki askeri harekate pek bir tepki gelmemiştir.¹⁶³ Bu harekattan önce İsrail ile Türkiye arasında yapılan askeri anlaşma Türkiye'ye bölgede daha rahat hareket etme olanağı sağlamıştır. ABD dışişleri bakanlığı sözcüsü Nicholas Burns Türkiye ile İsrail arasındaki askeri ve siyasi işbirliğinin "ABD'nin stratejik bir amacı" olduğunu belirtmiştir.¹⁶⁴

Eğer gelecekte bir Kürt devleti ABD'nin Orta Doğu'daki çıkarlarına uygun düşerse, Washington bunu hayata geçirmek için girişimlerde bulunacaktır.

Bu amaçla bölgedeki Kürt örgütlerle doğrudan veya dolaylı ilişkiler kurulmuştur. Sungur Savran'ın da belirttiği gibi bölgedeki ABD çıkarlarının korunması yolunda bir koz olarak kullanılabileceği düşüncesiyle ABD, Kürtlerin mücadelesini önemsemeye başlamıştır.¹ Yalçın Küçük'ün "...Amerika'nın himayesinde tutucu bir Kürt devleti projesi dosyada bekliyor"¹⁶⁶ sözü Perinçek'in, "Federasyon bir biçimdir, emperyalizme karşı da olabilir taraftar da olabilir",¹⁶⁷ ve eğer "Kürt sorununu emperyalizme karşı mücadeleden koparıp kendi başına bir sorun olarak ele aldınız mı, önünüzdeki seçenekler yenilgi veya ABD mandası olacaktır"¹⁶⁸ uyarısıyla denk düşüyor. Federatif bir çözüm öneren, Türkiye'de devam eden iç sorunun başkalarının işine yarayabileceği-

162 Bkz., Milliyet, 25-26 Mart 1995. 6 Nisan 1995. Yeni Yüzyıl, 28 Nisan 1995.

161 Cumhuriyet, 15 Mayıs 1997.

1M Bkz., F. Kozluklu, "Türk-İsrail işbirliğine ABD desteği", Cumhuriyet,

10

Mayıs 1997. E. Gürses, "Türkiye-İsrail yakınlaşmasının bölgesel boyutları",

Cumhuriyet, 10 Haziran 1997.

165 Bkz., M. Sever, Kürt Sorunu: Aydınlanma Ne Düşünüyor?, Cem Yay., İstanbul, 1992:236.

166 Sever, 1992:171.

167 D. Perinçek ile görüşme, 27 Temmuz 1994, İşçi Partisi, İstanbul.

168 Sever, 1992:214.

Jul

Ayrılıkçı Tarörün AnalomU1 / IRA-ETA-PKK

ni ve bunların Kürt meselesinden yararlanmak isteyebileceklerini belirten Kürdistan Sosyalist Partisi lideri Burkay'a göre ise Kürdistan'ı bölüşmüş olan devletlerin desteği ile bu mücadeleyi yürütmek mümkün değildir.¹⁶⁹ Suriye ile kurduğu ittifak PKK'ya bir merkezi üs sağlaması bakımından çok önemli idi. Bunu başardıktan sonra sıra Kuzey Irak'taki boşlukta bir yer edinmeye gelmişti. Bağdat'ın var olan uluslararası sisteme ters düşen tutumunun cezalandırılması ve yeniden tekerrürünün önlenmesi (ve de herhangi bir stratejik bölgede bu tür niyetleri olanlara ders olması amacıyla) için alınan Birleşmiş Milletler'in 688 sayılı kararnı takiben Kuzey Irak'ta yaratılan otorite boşluğunu doldurma yarışına PKK da katıldı.

Kuzey Irak Kürt yönetiminin Londra temsilcisi H. Zibari Türkiye'nin dünyaya açılan tek pencereleri olduğunu ve Türkiye ile işbirliğinin kendileri için çok önemli olduğunu belirttikten sonra PKK'nın Kuzey Irak'taki faaliyetleri hakkında şunları söylüyor; "Biz Kuzey Irak'ta bir yönetim kurduk. PKK gitsin aynı işi Türkiye'de yapsın". Bunun üzerine bir

ara Kürtlerin sözde hamiliğine soyunmuş olan İngiliz lordlar kamarası üyesi Lord Avebury'nin hem danışmanlığını hem de tercümanlığını yapan, 1980'li yılların başında henüz PKK eylemleri başlamamışken her nedense Kürtçe öğrenmeye merak sarmış olan, sonraları PKK'nın kuryeliğine de soyunan, kendisinin İngiliz pasaportu taşıdığını ve bu nedenle Türkiye'de kendisine bir zarar gelemeyeceğini de savunan (ve bu arada beyaz bir İngiliz vatandaşı olmanın ayrıcalığına da inanan) A. ise Zibari'yi eleştirerek sınırların yapay olduklarını, bu nedenle PKK'nın sınır tanımamasının doğru olduğunu ileri sürmüştür. Zibari'nin, "PKK burada gazetelerin dağıtımını engelliyor, okulları kapatıyor" (24 Şubat 1994, Londra), demesi üzerine toplantıda bulunan Serhat Bucak (daha sonra kurulan sürgündeki Kürt parlamentosuna üye seçildi) ise toplantıda, Ku-

1M Bkz., O. Çalışlar, Öcalan ve Burkey'la Kürt Sorunu, Pencere Yay., İstanbul, 1993:96-97,106.

JD2.

.PKK (KütdlstanJfçLBaitl»l>.

zey Irak'taki okulların sömürgecilerin okulları olduğunu ifade etmiş ve kapatılma eyleminin doğruluğunu savunmuştur. Türkiye'deki eylemlerde 1984 yılından Ekim 1996'ya kadar Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da görev yapan 152 öğretmenin öldürülmesinin temelinde de bunların PKK tarafından her nasılsa 'sömürgeci idarenin temsilcileri' olarak görülmesi anlayışı yatmaktaydı. ERNK'nın (Kürdistan Ulusal Kurtuluş Cephesi) Ortadoğu temsilciliği Kuzey Irak'daki PKK girişimlerini doğruladıktan sonra bunun 'acil ve haklı nedenleri' olduğunu iddia etmiştir.

PKK merkez komitesi üyesi Karasu ise bölgede otoritenin kendilerinde olduğunu ifade ettikten sonra şöyle devam ediyor; "Biz siyasi bir virüs gibiyiz. Bizim olduğumuz yerde başka bir Kürt örgütünün şansı yoktur".¹⁷⁰ Tabii ki bu durum Tekoşin' gibi,¹⁷¹ küçük çapta ve terör eylemlerine sıcak bakmayan, özel-

¹⁷⁰ Seminer, 15 Ocak 1994, Londra.

Londra'da mülteci olarak yaşayan eski 'Tekoşin' örgütünün liderlerinden Seyfi Cengiz Kürt hareketini yazılarıyla bölmeye çalıştığı iddiasıyla PKK tarafından ölümle tehdit edilmiş ve bazı taraftarları Tunceli'de PKK tarafından öldürülmüşlerdir. Cengiz'e göre, PKK'nın iddiasının aksine, Zaza'lar Kürt değildir. Hazar Denizi'nin güneyinden Anadolu'ya göç etmişlerdir. (Bkz., S. Cengiz, Dersim ve Dersimli, Desmala Sure Yay., Londra, 1995:45, 51). Tekoşin örgütü 1986'da bölünme sürecine girmiştir. Ağustos 1986'daki Londra toplantısında Zazalar'ın ayrı bir halk olduğu görüşü gündeme getirildi. Bu görüşler 'Sosyalist İşçi' dergisinin Ocak 1988'deki 38. sayısında yayınlandı. Bu makalede Cengiz, Zazalar'ın Kürt olduğunu iddia edenlerin daha çok ulusçu Kürt çevreleri olduğunu iddia etmişti. Cengiz'in öncülük ettiği bir grup sosyalist 'Desmala Sure' (Kırmızı Mendil) adlı dergi etrafında Aralık 1991'den beri faaliyetlerini sürdürmekteydiler. Desmala Sure, Aralık 1991'de oluşturulan 'Koma Komunista Kırmancıye' (Dersim Komünist Hareketi) adlı politik bir hareketin organı olarak yayınlanıyordu. 7-9 Ocak 1994'deki birlik toplantısında Köln'de biraraya gelen Kırmancı-Zaza sosyalistleri Desmala Sure dergisini birleşik hareketin ortak yayın organı olarak benimsediler. Zaza hareketine dil ve kültür alanındaki araştırmalarıyla katkıda bulunan

'Piya' grubu ise (Ebubekir Pamukçu ve arkadaşlarınca oluşturulmuş ve Pamukçu'nun Temmuz 1991'de ölümüyle bir süre kesintiye uğramış, bunlardan bir grup 'Zaza Kurtuluş Örgütü'nü kurmuş ve 'Raştiye' dergisini çıkarmıştır. Bu grup Köln toplantısından sonra kendisini fesh ederek malvarlığını Desmala Sure'ye aktaracağını ilan etmişti. Bkz., Desmala Sure, Sayı. 11,-Mart 1994). Cengiz'in öncülük ettiği grup Nisan 1997'de partileşe-ceğini bir bildiri ile açıkladı ve Haziran 1997'de Dersim Sosyalist Partisi

Ayrılıkçı Tarörün Anatomi»! / IRA-ETA-PKK

likle Tunceli yöresinden aydınlarının kurduğu sol örgütler için geçerlidir. Tunceli'deki sol örgütleri, buradaki kökleşmiş yapılanmalarından dolayı bölgeden dışlamayı başaramayan PKK, bazı sol örgütlerin PKK ile ittifak yapmasını sağlarken, işbirliğine sıcak bakmayanların Güneydoğu bölgesinde bağımsız faaliyette bulunmalarını engellemeyi başarmıştır.

Ala Rizgari'nin lideri İ. Güçlü, İsmail Beşikçi'ye yazdığı mektupta (11 Ağustos 1990) PKK hakkında şunları söylüyor; "PKK, kendisini Kürtlerin tek partisi sayıyor... diğer partilere hayat hakkı tanımayacaklarını çok açık bir biçimde" ileri sürüyorlar". Apocular "...kişisel, şefsel ve partisel amaca varmak için her türlü araç ve gereci kullanacağı gibi, her türlü ilişkiye girmeye hazırdır".172 Karasu ise bir cephe politikası uyguladıklarını ve tarihi ihanet içerisinde olan güçleri (yani diğer bir deyişle PKK ile birlikte hareket etmeyenler ve PKK'nın takip ettiği yolu eleştirenler kastediliyor) dahi bu mücadelenin içine çekmeye çalıştıklarını belirttikten sonra, kendi tarihlerinin biraz kötü olmasının, suçluların cezalandırılmamasından ileri geldiğini ve örgüt olarak bu işi de üstlendiklerini ifade etmiştir.173 Buradan şu sonuç çıkarılabilir; PKK Kürt halkının tek temsilcisidir; PKK'lı olmayanlar veya PKK ile işbirliğine gitmeyenler Kürt halkına ihanet etmektedirler ve dolayısıyla PKK tarafından cezalandırılmayı hak etmişlerdir. Karasu'nun kendileriyle mutabakat içinde olmayan örgütlenmeler hakkındaki sözlerinin ge-çerliliği alternatif Kürt örgütlerinin toplumsal desteğinin boyut-

(PSD-Partiya Sosyalista Dersimi) adı altında yeniden örgütlendi (Bkz., Par-tiya Sosyalista Dersimi, Bildirge, Londra, Haziran 1997:1-6). Cengiz'in ifadesine göre 1986'da başlayan bölünmenin nedeni kendisinin de içinde bulunduğu grubun Stalinci gelenekten ve Kürt milliyetçiliğinin etkisinden uzaklaşmaları, Dersim ve Zaza meselesini gündeme getirmelerinden dolayı meydana gelmişti. Dersim hareketinin sosyalist kanadı böylece PSD adını aldı. Kendilerinin dışındaki milliyetçi gruplar ise Kawa gibi gruplarla ittifaka girerek ayrı bir örgütlenmeye gittiler. PSD, Dersim ulusal kurtuluşunu talep ediyor. S. Cengiz ile görüşme, 29 Temmuz 1997.

172 Mektuplar için bkz. İ Beşikçi, PKK Üzerine Düşünceler: Özgürlüğün Bedeli, Melsa Yay., İstanbul, 1992.

173 M. Karasu, Londra, 15 Ocak 1994.

PKK (Kütdiitan İşçi Partisi)

larına bağlıdır. Bu durum, toplumsal desteğini korumayı bugüne kadar başaran Irak-KDP'si (Kürdistan Demokrat Partisi) gibi örgütlenmeler için henüz geçerli değildir.¹⁷⁴ PKK'nın Kuzey Irak'a yerleşmesi üzerine Ankara, buradaki etkin Kürt örgütleriyle doğrudan ilişkiye geçmekte gecikmedi. Londra'da, Al-Hayat gazetesinden, Iraklı bir Kürt olan gazeteci K. Karadaghi'ye göre Ankara ile Kuzey Iraklı Kürt liderler arasında görüşmeler 1991 yılında başladı. Yine Karadaghi'ye göre Özal Kuzey Irak'taki durumdan yararlanmak istedi ve Mart 1991'de Talabani'nin Ankara ziyaretine zemin hazırladı. Talabani Türk dışışleri yetkilileriyle de görüştü. Özal, Washington'u ziyaretinde ABD devlet başkanı George Bush'a Kürt liderleriyle ilişkiye geçtiğini ifade etmiş. Kuzey Irak'daki Kürtler için, Bağdat yönetiminin kontrolü dışında, bir güvenli bölge oluşturulması düşüncesi Karadaghi'ye göre Özal'a aitti. Karadaghi şöyle devam ediyor; "Haziran 1991'de Tank Aziz Ankara'yı ziyaret ediyor. Bu arada Talabani de İstanbul'da bulunuyor. Özal, Aziz ile görüştüktan sonra Talabani ile görüşüyor.¹⁷⁵ Aziz, Özal'a kendi hükümetinin (Bağdat yönetiminin) Kuzey Iraklı Kürtlere taviz vermeme taraftan olduğunu açıklıyor. Fakat Özal, Aziz'e "İrak'ta, işin sonunda Kürtlerin de birşeyler elde edebilecek olmalarından memnunuz." diye karşılık veriyor".¹⁷⁶

Gazeteci-yazar Oktay Ekşi'nin aktardığına göre, Talabani, BBC'ye verdiği bir mülakatta, Özal'ın "Türkiye'deki Kürtler için y isal çözümler arayışı içinde" olduğunu belirtmiştir. Hatta Talabani Özal'ın "Türkiye'deki Kürtlere verilecek bazı yeni

¹⁷⁴ KDP, 1946'da din eğitimi almış etkin bir aşiret lideri olan Molla Mustafa Barzani tarafından kuruldu. Mustafa Barzani'nin 1975'deki yenilgisinden sonra mücadeleyi bırakması üzerine Talabani, Kürdistan Yurtseverler Birli-ği'ni (PUK) kurdu.

¹⁷⁵ Özal'ın, Talabani ile görüşmeleri konusunda bkz., Cumhuriyet, 13 Haziran 1991. The Times, 24 Haziran 1991.

¹⁷⁶ K. Karadaghi, "Türk-Kürt İlişkileri", Seminer, 24 Şubat 1994, SOAS, Londra Üniversitesi. Bu konuda ayrıca bkz., V.B. Saeedpour, "Post-Gulf War Geopolitics: Iraqi Kurds Play Turkey's Game", The Nation, September 14, 1992:247-8,

Ayrılıkçı Tarörün Anatomisi»! / IRA-ETA-PKK

haklar'dan söz ettiğini bildirmişti.¹⁷⁷ Özal'ın Irak'ta federal bir yapı kurulmasına karşı olmadığı, ayrıca belirlenmiş bir Kürt bölgesi kurulmasına da karşı çıkmayacağım öne süren Henri J. Barkey ve Graham E. Fuller ise Türkiye'nin de bu bölgenin garantörü rolünü üstlenmesinin uygun olacağını öne sürmüşlerdi. Özal'ın yaklaşımının gerçekçi olmadığıнын söylenemeyeceğini belirten yazarlar, Özal sonrası Ankara'nın buna karşı çıkmasının Kuzey Irak'taki Kürt grupların gücünü azalttığını ifade ediyorlar. Bu yazarlar ayrıca Avrupa Birliği'nce talep edilen reformların yürütülmesi için var olan fırsatın da kaçırıldığını ileri sürmektedirler.¹⁷⁸ Bu da demektir ki ABD'nin Kürtler konusundaki planları Özal'ın ölümünden sonra çıkmaza girmiş, Türkiye'deki asker-sivil ittifak'ın girişimleri sonucu meydana gelen gelişmelerle bu planlar bozulmuştur.

Ayrılık Konusu

Öcalan, Türkiye'den ayrılmanın ekonomik olarak bugünlük uygun bir yol olmadığını ifade ediyor. Öcalan'ın Brüksel'deki bir uluslararası Kürt konferansına (12-13 Mart 1994) gönderdiği 10 Mart 1994 Jarihli mektupta federasyon dahil değişik alternatifleri tartışmaya hazır olduklarını ifade etmiştir. Öcalan, mektubunda PKK'nın tutumunu şöyle sıralıyordu: "Kürt sorunu üzerine ülkelerin veya uluslararası örgütlerin önerilerine açığız; Türkiye'nin bölünmesi konusunda ısrarcı değiliz; Türk hükümetiyle konuyu halkımızın haklı taleplerini ifade edebileceğimiz bir demokratik çerçeve içerisinde tartışmaya hazırım...". Öcalan, Brüksel'deki konferansta çözümle ilgili bir kararın tarafından kabul edileceğini de vurguluyordu. PKK'nın yayın organlarından Serxwebun'da Nisan 1995'de yayınlanan başka bir açıklamasında ise Öcalan ayrı bir devlet kurma konusunda direktmediklerini fakat İspanya gibi örneklerinde görül-

177 Bkz., O. Ekşi, Terör Yazılan, Der. M. Gündüz, Saray Yay., İzmir, 1996:387.

178 Bkz. H.J. Barkey & G. Fuller, Turkey's Kurdish Ouestion: Critical Turning Points and Missed Opportunities", The Middle East Journal, Vol.51, No.1, VVinter 1997:74-7.

lûft

PKK (KürdisUn İşçi Partici)

düğü gibi bir federalizm taraftarı olduklarını ifade ediyordu. Federal bir sistemin ise, batıya doğru devam eden ve Kürt nüfusun yaklaşık yarısının, özellikle entegrasyon-asimilasyon sürecine katkıda bulunabilecek olan, Türkiye'nin batı bölgelerindeki metropollerde toplanmasına yol açan göçü de geriye çevireceğini belirtmiştir.

1997 yılına gelindiğinde, ABD'nin Kuzey Irak'taki hesaplarının tutmaması ve Türkiye'nin girdiği yeni ilişkiler sonucu buraya müdahalesinin daha da kolaylaşması sonucu, uzayan ve ağır faturaları olan bir savaş çıkmazından rahatsız olduğu Öcalan'ın Nisan 1997'deki mektubunda ifadesini buluyor. Öca-lan'm 18 Nisan 1997 tarihinde Roma'daki "Türkiye'de barış ve Kürt Sorunu üzerine diyalog" konulu uluslararası konferansa gönderdiği mektupta "...bir çok defalar var olan sınırlar içerisinde halkımızın kimliğinin tanınması ve kültürel ve siyasi özgürlüklerinin verilmesi" taleplerinde bulunduklarım ifade ediyor, ve eğer bu talepler yerine getirilirse bir tek silah bile atılmayacağını taahhüt ediyordu.¹⁷⁹ Bu açıklamaların ne derece güvenilir olduğu belli değildir. Çünkü, en çok sözü edilen siyasi çözüm sözü değişik gruplarca değişik anlamlarda kullanılmaktadır.

Maraşlı, bir yazısında "...demokratik siyasal çözüm savaşıyan tarafın kabulü, Kürt ulusunun kendi bağımsız politik örgüt ve kurumlarının tanınmasını ön koşul haline getirmektedir. Çünkü bu aynı zamanda sömürge sorununun temel çözümü olan ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı'nın da ön koşuludur" diyordu. Maraşlı, herkesin federasyon, konfederasyon, bölgesel özerklik, ulusal kültürel özerklik veya Kürt kimliğinin tanınması gibi bir takım formülasyonlar önerebildiğini, dayatabildiğim be-

179 Bkz., Demokrasi, 19 Nisan 1997. Öcalan, bu mektubunda devamla, alınan

kararların mümkünse uluslararası hukuk açısından kurumlaştırılmasını ve yürütme şansı olabilecek bir hale getirilmesini talep ediyor. Bu mektup, 1994'deki mektuba göre son derece profesyonelce yazılmış, ya da profesyonel hukukçu veya hukukçular tarafından kaleme alınmıştır. Bu talep PKK'ya uluslararası alanda hukuki olarak bir türlü elde edemediği 'savaşan taraf olarak kabul edilmesi arzusunu ifade etmektedir. PKK yönetimi, bu talep kabul edilirse örgütün uluslararası alanda hareket alanının son derece artacağını bilmektedir.

JflZ.

AyrılıkçJT*rörün Anatomisi/IRA-ETA-PKK

lirttikten sonra şöyle devam ediyor; "Biz ise adil, kalıcı ve barışçı bir çözümü mutlak özgürlük ve bağımsızlıkta görüyoruz".180

Prof. Doğu Ergil'in, göç edenlerin bir kısmını da kapsayan bir Güneydoğu araştırmasına göre, ankete katılanların %12.2'si bağımsız devlet istediğini belirtirken, %12.1'i özerklik, %18.4'ü yerel idari reform, %40'ı federasyon istedikleri yönünde görüş belirtmişlerdir.181

Mahir Kaynak, ABD'nin Kuzey Irak'ta bir Kürt devleti kur-

mak istediğini belirtmiştir.182 Kürt halkının kendi geleceğini özgürce belirleme hakkının tanınması gerektiğini savunan İstanbul Kürt Enstitüsü başkanı Şefik Beyaz'a göre ise iki bölge ve iki toplumlu federal bir sistem çözüm olabilirdi.183 CHP eski Malatya Milletvekili İbrahim Aksoy'un kurucusu ve genel başkanı olduğu kurtçu eğilimli 'Demokrasi ve Değişim Partisi'nin programına göre, kendilerinin, Türklerin ve Kürtlerin bir arada yaşamasından yana olduklarını, Bunun yolunun da bugüne kadar izlenen baskı politikasına son vermek, "Kürtlere politik, yönetsel ve kültürel bir demokratik yapılanma sağlamak" olduğu belirtilmektedir.184 Gazeteci-yazar Cengiz Çandar'a göre ise istek otonomidir.185 Sürgündeki Kürt parlamentosunun üyesi Serhat Bucak, Kuzey Irak'ta uygulamaya konulması istenilen batının otonomi planını kabul edilir bulmuyor. Bucak'a göre; "Otonomi batının bölgesel çıkarlarına en uygun olanı. Fakat PKK bunu kabul etmez. PKK Ortadoğu'nun demokratikleşme hareketidir. Kürtlerin özgürleşmesi burada demokratik-

180 R. Maraşh, Yasaklı Yazılar, Komal, İstanbul, 1996:210-13. Ayrıca bkz., Yeni Politika, 30 Temmuz 1995.

181 Bkz., "Doğu Sorunu; Teşhisler ve Teshiller", Özel Araştırma Raporu, TOBB, Ankara, 1995:41. Rapor'da belirtildiğine göre, "pek çok kişiye doğrudan sorulan Tederasyon'un ne demek olduğunu tanımlar mısınız?' sorusuna birkaç kişinin dışında açık bir yanıt alınamamıştır.

182 Meydan, 20 Eylül 1994.

183 Sempozyum, "Avrupa'da Milliyetçilik ve Irkçılık", İstanbul, 29-30 Nisan 1994.

184 Demokrasi ve Değişim Partisi, Program, DDP Yay., Ankara, 1995:8.

185 Cengiz Çandar ile görüşme, 24 Ağustos 1994, Sabah Gazetesi, İstanbul.

PKK (Kürdistan İşçi Partisi)

leşmeyi başlatacak. Öcalan'ın Ortadoğu federasyonu tezi

var."186

Şiddet ve Gelecek

Karasu'ya göre, "dünya eskiden haritanın değişmesini istemiyordu. Bugün ise bir kriz yaşanıyor. Orta Doğu'da bir dengeden diğer bir dengeye geçiliyor. Sınırlar değişebilecek duruma gelmiştir. Eskiden Türkiye, İran, Irak, Suriye güçlüydüler. Şimdi ise bir sürü sorunları var. Kendi aralarında anlaşmaya varmaları da zorlaştı. Koşullar olumludur. Eskiden bizimle kimse görüşmüyordu. Artık bunu da aştık. Dünyada ve Türkiye'de bunalım, bizde birleşme var. Böyle bir dünyada biz de biraz çabalarsak, gücümüzü kullanabilir, savaşı geliştirebilirsek başarılı oluruz".187 Bu açıklama gösteriyor ki PKK, terör eylemleri ile yönetimi zor duruma sokarak örgütün taleplerini görüşmek için Ankara'yı masaya oturmaya zorlamayı amaçlıyor.188 Merkezi hükümeti baskı altına almak amacıyla PKK savaşı metropollere yaymayı amaçlıyordu. Kürdistan Ulusal Kurtuluş Cephesi'nin Moskova'daki sözcüsünün Mayıs 1997'de Moskova'da yaptığı bir açıklama ise bunu gösteriyordu. Sözcüye göre, savaş metropollere kaydırılacak ve tatil yöreleri hedef alınacaktı.189

Karasu'ya göre savaş, bir tarafın diğer tarafa istediğini kabul ettirmesidir. Amaç düşman saflarının kafasını karıştırmak ve düşman saflarında çelişkilerin artmasını sağlamaktır. Ateşkes ise sadece düşmanı zor durumda bırakmak için kullanılabilecek bir silah olarak görülmekteydi.190 Bir Kürt aydın forumu olan Realite dergisi sorumlusu Orhan Kotan ise silahların siyaseti boğmakta olduğunu ileri sürerek PKK'yı silah bırakmaya çağır-

186 Serhat Bucak ile görüşme, 8-Mart 1994, Londra.

187 Seminer, 15 Ocak 1994, Londra. Karasu, bu önerilerinin 1994 için öngörmüştü. Fakat 1994 yılı, çatışmalarda ölümlerin en yüksek düzeye çıktığı bir yıl olmuş ve 4.999 PKK'lı ölmüştür.

188 Bkz., J..Brown, "The Turkish Imbroglia: Its Kurds", Annals, 541, Sept, 1995:116-29.

189 Bkz., Perspektif, Mayıs 1997:6.

190 Seminer, 15 Ocak 1994, Londra.

Ayrılıkçı Tarörün Anatomisi»! / IRA-ETA-PKK

mistir. Kürdistan Sosyalist Partisi lideri Burkay ise şiddet'in Kürt hareketi için bir talihsizlik olduğunu ifade etmektedir.192 Perinçek'e göre ise PKK'nın silahlı eylemleri devlete baskıcı politikalarını artırma imkanı vermektedir.193

Kurt dumanlı havayı sever değişini doğrularcasına, PKK'nın terör eylemleri arttıkça bölgede karşı-terör'de de bir artış görülmekte, artan şiddet ortamından yararlanarak günlük yaşamlarını bunun üzerine kuranların oranı gittikçe artmaktadır. Bölgede faili meçhul cinayetler artarken, güvenlik için oluşturulan Özel Tim'den, koruculardan ve PKK'dan ayrılarak güvenlik kuvvetleriyle işbirliğine gidenlerden bir kısmı mevcut belirsizlik durumundan faydalanarak silah, uyuşturucu kaçakçılığı, cinayet, fidye almak amacıyla adam kaçırma gibi birçok eyleme karıştıkları Meclis'de oluşturulan Faili Meçhul Cinayetleri Araştırma Komisyonu tarafından tespit edilmiştir.¹⁹⁴ Gerçekte çatışmalardan, belirsizliklerin olduğu bir ortamda gerçek zararı görenler ise bölgeden göç etmek zorunda kalan yüz binlerce yoksul insandır.

Terör eylemlerinin PKK'ya yararı şu açıdan olmuştur; PKK yönetimi şiddet eylemlerini artırarak güvenlik güçlerinin bölgeye yığılmasını sağlamıştır. Terörle mücadele eden güvenlik güçlerinin çatışmalar sırasında insan hakları ihlallerine yol açmaları PKK'nın da arzu ettiği gibi bazı uluslararası örgütlerin, hükümetlerin devreye girmesini beraberinde getirmiştir.¹⁹⁵

191 Pazar Postası, 4 Şubat 1995.

192 Bkz., Oral Çalışlar, Öcalan ve Burkay'la Kürt Sorunu, Pencere Yay., İstanbul, 1993:111,115.

193 30 Ocak 1994, Londra.

194 Bülent Ecevit, "Korucular Yeniçeri Gibi", Yeni Yüzyıl, 21 Nisan 1995. Ayrıca bu konuda bkz., Yeni Yüzyıl, 18 Nisan 1995. Doğu ve Güneydoğuda 56 bin civarında korucu vardır. Bunların yıllık maaş toplanılan 300 milyar TL'ye varmaktadır. Bkz., Milliyet, 19 Kasım 1994. Irak'a uygulanan Birleşmiş Milletler ambargosundan sonra, Irak'a bağımlı olarak devam eden bölgenin ticareti de etkilenmiş, işsizliği artırmış ve koruculuk bir çok insan için umut olmuştur. Bkz., S. Laçiner, 'Terör Sonrası Güneydoğu: Irak'a Ambargo Bizi Yıktı', Milliyet, 10 Ağustos 1994.

195 Financial Times, 25 Haziran 1993.

PKK (Kürdl*tan İşçi P«rtiti>

Batılı gelişmiş ülke hükümetlerinin Türkiye'yi eleştirmelerinde değişik nedenler vardır. Özellikle Alman hükümetlerinin eleştirilerinin temelinde kendi ülkelerinde örgütlenen PKK'nın eylemleri yatmaktadır. PKK istediği zaman binlerce taraftarını Almanya'nın Berlin gibi önemli şehirlerinde sokaklara dökebilmektedir. Alman seçmenlerin yönetime baskılarına Alman politikacılar duyarlı olmak zorundadırlar. Alman politikacıların, Türkiye'de sorun çözülürse bu olaylardan kurtuluruz' yolundaki düşünceleri sonucu Türkiye'deki hükümetlere sorunun çözülmesi için değişik baskı yolları denenmiştir (silah ambargosu gibi).

Türkiye'deki gelişmeler, güçlü PKK örgütlenmesi dolayısıyla doğrudan Almanya sokaklarına yansımakta ve Alman güvenlik birimleri için bir sorun olmaktadır. Alman istihbarat yetkilileri PKK üst yönetimiyle temasa dahi geçerek Almanya'da eylem yapılmaması konusunda güvence almak yolunu denemişlerdi.¹⁹ Tabii ki, Almanya'nın Türkiye ile olan 7 mil-yar doların üzerindeki ticaret hacmi dolayısıyla,¹⁹⁷ Bonn'un

196 Bkz., Mı%ef, 21 Kasım 1995.

197 Rakamlar için bkz., DTMAyhk Dış Ticaret Bülteni, Ankara, Nisan 1994. Alman hükümeti bu tutumunu İranlı Kürt muhaliflerden bazılarının Almanya'da öldürülmeleri sonrasındaki tavrıyla da kanıtlamıştır. Resmi makamların İran gizli servisini suçlayan açıklamalarından sonra bozulan ilişkiler Almanya'nın ticaretine zarar vermeye başlayınca, Bonn yönetimi mahkeme açıklamalarını unutturarak Tahran ile yakınlaşma yolları aramaya başlamıştır. Bkz., The Guardian, 11 Nisan 1997. Cumhuriyet, 28 Ağustos 1997 (1989 ve 1992 yıllarında da Almanya'daki bazı İranlı Kürt liderler öldürülmüşlerdi. Bkz., Azadi, 20-26 Eylül 1992.) Benzer gelişmeler dünyanın başka bölgelerinde de yaşanmıştır. Doğu Timor'un Endonezya'dan ayrılması için mücadele veren TAPOL örgütü üst kademe elemanlarından Carmel Budiard-jo'ya göre Endonezya'daki geniş doğal gaz ve petrol rezervleri nedeniyle ticari çıkarlarını düşünen Batı, Endonezya ordusunun Doğu Timor'daki operasyonlarına göz yummaktadır. Ayrıca Carmel'e göre Mandela (Güney Afrika'nın bugünkü devlet başkanı) bile 1992 yılının sonbaharında Endonezya ziyareti sırasında 10 milyon dolar yardım alınca hükümetin Doğu Timor politikası hakkında söz etmeyi reddetmiştir. Ayrıca Carmel'e göre yine, Filistin Kurtuluş Örgütü lideri Y. Arafat, Portekiz'i ziyareti sırasında Eridonez-ya hükümetinin Doğu Timor'da referandumu reddetmesi gerektiğini söylemiştir. Konferans, 'Roads to Freedom- National Liberation Struggles', SO-AS, Londra, 27 Kasım 1993. Eylül 1999'da ABD, İngiltere ve Avustralya'nın ortak çabaları ile Doğu Timor Endonezya'dan koparıldı. Bkz., E. Gürses, "Doğu Timor Sorunu", Cumhuriyet, 4 Eylül 1999. E. Gürses, "Birleşmiş Milletler ve Doğu Timor", Cumhuriyet, 11 Eylül 1999.

111

Ayrıllıkçı T«rörün Anatomisi / IRA-ETA-PKK
PKK (Kürdistan İşçi Partisi)

manın örgüte Ankara'ya karşı önemli bir siyasal avantaj sağlayacağını düşünmektedirler. Fakat, PKK'nın uluslararası düzeydeki ilişkileri bir yandan örgüte siyasi destek sağlarken diğer yandan örgüt faaliyetlerinin ilişkide bulundukları ülke hükümetlerine veya kuruluşlarına örgüt faaliyetleri hakkında söz söyleme veya faaliyetleri yönlendirme, etkileme fırsatı da vermektedir. Bu da, Türkiye ile ekonomik, stratejik çıkarları olan gelişmiş zengin ülkelerin gerektiğinde PKK'yı feda edebilecekleri anlamına gelir. PKK için Orta Doğu tuzağında böyle bir risk mevcuttur. Fransız hükümetinin ETA üst yönetimine yaptıklarını hatırlamakta fayda vardır.

Ankara ile iyi ilişkilerin devamına öncelik verdiği de yadsınamaz. Ankara hükümetleri, Uluslararası Af Örgütü, Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi Başkanlığı, ABD dışişleri bakanlığı, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı gibi kuruluşla-

rın eleştirileriyle de karşılaşmıştır.19 Bu durumdan yararlanan PKK bazı uluslararası kişi ve kurumların desteğini sağlamayı başarmıştır.

PKK'nın Suriye'deki ilişkileri konusunda ise Bucak şunları söylüyor; "Suriye'deki Kürtlerin en az yüzde 80'i PKK'ya destek veriyor.199 Öcalan, Esad'ın koltuğunun altında değildir." Ayrıca, Türkiye'ye karşı Suriye yönetimince özellikle su konusunda bir baskı unsuru olarak da kullanılabilen PKK, örgüt gelirlerinin önemli bir kısmının Suriye'de

tutulması, PKK'nın Suriye ve Be-kaa'daki faaliyetlerine Şam yönetiminin olumlu bakmasına da yol açıyor. Özal'ın Kuzey Irak'daki Kürtler konusundaki tutumu ona, Avrupa'daki Kürtler ve PKK'lılar arasında sempati kazandırmıştır. Karasu'ya göre ise, Özal'ın bu tutumu düşman saflarındaki çelişkinin bir ifadesiydi, ve bu nedenle Özal'ın Kürt meselesine bakışıyla ölümünün ilişkisi olabilirdi.

PKK'nın faaliyetleri IRA ve ETA ile karşılaştırıldığında zaman birçok yönden benzerlikler göstermesine rağmen önemli bir farklılık göze çarpmaktadır. IRA ve ETA'nın uluslararası siyasal faaliyetleri, bulundukları ülke içindeki (IRA'nın Kuzey İrlanda ve İngiltere'de, ETA'nın Bask bölgesinde) faaliyetleriyle kıyaslandığında çok fazla bir önem arz etmemektedir. PKK ise en önemli siyasal ve finansal faaliyetlerini yurtdışında, özellikle batı Avrupa başkentlerinde yürütmektedir. PKK yöneticileri, bu ülkelerin, Türkiye'nin siyasal ve ekonomik faaliyetleri üzerinde önemli etkileri olduğunu ve dolayısıyla bu ülkelerin önemli kurumlarıyla, siyasi isimleriyle yakın ilişkiler içinde ol-

198 Bkz., Azadı, 26 Haziran-2 Temmuz 1994. Milliyet, 13 Ocak 1995, 9 Şubat 1995, 4 Ekim 1995, 24 Ekim 1995; Yeni Yüzyıl, 1 Mayıs 1995.

199 Rakamlar güvenilir olmamakla beraber, Suriye'de 1 milyon civarında Kürt yaşamaktadır. Bu rakamlar Türkiye'de 10 milyon, Irak'ta 4 milyon, İran'da ise 6 milyon kadardır. Bkz., E.V. Anderson & K. H. Rashidian, Iraq and the Continuing Middle East Crisis, Pinter Publs., London, 1991:27.

112.
ili

DEVLETİN İŞLEVİ

Devlet'i oluşturan kurumlar, halka gerekli olan mal ve hizmetlerin sağlanmasını organize etmekle yükümlüdürler. Bunlardaki herhangi bir aksama bu kurumlar üzerinde baskının artmasına ve toplumsal yapının devamlılığının sekteye uğramasına yol açabilir. Bu hizmetlerdeki aksaklıkların giderilmesi ise sürtüşmeleri, çatışmaları giderici bir rol oynar ve var olan yapıyı güçlendirir.

Herhangi bir savaşta savaşan askerlerin ölümü yasalara uygun kabul edilir. Böylece 'güç' kullanmak, bir taraf olarak devletin gerektiğinde başvurabileceği bir eylemi haline geliyor. Yani burada devletin yasal egemenliği var. Eğer devlet her istediği kanunu yapabiliyorsa bu, yasal egemenliğin kayıtsız-şartsız olduğu anlamına gelir. Günümüzde ulus-devlet bir dereceye kadar yasal egemenliğe sahiptir, siyasi egemenliği ise sınırlıdır. Devletler topluluğunun varlığı, devletin siyasi egemenliğini sınırlandırabilir. Arabanızda tam bir egemenliğiniz olabilir fakat yola çıktıktan itibaren egemenliğiniz kurallarla kısıtlanır. Devlet, yurttaşlardan kendi koyduğu kurallara uymasını, ancak mazur görülebilir ve meşru olması koşuluyla, yani uyulmaya geçecek kuralları olduğu sürece isteyebilir. Ayrıca gerektiğinde yeniden düzenlenebilmesi için bu kuralların tartışmaya açık olması gereklidir.200

Devlet, toplumun dışında bağımsız bir dizi kurumlar değil fakat, kendi içindeki toplumsal örgütlenmeler, ve diğer devletler tarafından faaliyetleri sınırlanabilen bir yapıdır. Toplumsal hareketler bu yapıyı doğrudan etkilerler. Bağımlı ekonomiler, uluslararası alanda etkin devletlerin yönetimlerinden ve ulus-

200 Jürgen Habermas, "Civil Disobedience: Litmus Test for the Democratic Constitutional State", Berkeley Journal of Sociology, Vol.XXX, 1985:100.

115.

Ayrıllıkçı Tarörün Anatomisi / IRA-ETA-PKK

lararası örgütlerden gelen talepler karşılığında iç politikalarının şekillenmesine de göz yummak zorunda kalabilirler. Bu durum onların ayrıllıkçı şiddet örgütlerine karşı mücadelelerini de etkileyebilir.

Devlet, toplumsal kurumların devamlılığını sağlamak için halkın gözünde kendi kurumlarının haklı temellere dayandığını anlatmak zorundadır, aksi takdirde bunalım sürekli hale gelebilir. Günümüzde devlet, ekonomik olarak ta uluslararası düzeyde diğer devletlerle bir yarış halindedir. Var olan toplumsal yapılanmayı devamlı kılmak için içeride güvenlik ve sağlık gibi hizmetleri sağlayacak düzenlemeleri yaparken, dışarıda ekonomik kaynaklar üzerine yapılan pay kapma yarışına girer (doğrudan veya dolaylı). Başarılı olması koşuluyla, elde edilen-kay- naklar içerideki sistemi desteklemek için kullanılabilir. Devletin iç ve dış faaliyetleri bu anlamda bir bütünlük gösterirler. Diğer bir deyişle, istikrar, toplumsal yapıda ve devletler sisteminde var olan ilişkilerin tutarlılık ve başarı düzeyi ile doğrudan bağlantılıdır.

Devletin işlevinin sadece o devletin sınıf hegemonyasını cebri, idari, düzenleyici ve ideolojik anlamda devam ettirmek olduğunu iddia edersek, siyasi elit ile ekonomik elitin çıkarlarının zaman zaman neden çatıştığını açıklamakta zorlukla karşılaşabiliriz. Bu durumda devlet'i, kapitalist sınıfın egemenliğinin bir aracı olarak açıklayanlayız. Çünkü bu sınıf her istediğini devlet'e kabul ettiremez. Egemen sınıf ya doğrudan devlet üzerinde baskı uygulamaya, veya dolaylı olarak stratejik noktalardaki bürokrasiyi kontrol ederek politikaları manipüle etmeye çalışır. Bunda her zaman başarılı olabilir mi? Bazı durumlarda siyasi elit bağımsız hareket eder ve böylece kendi içinde çelişki, dağınıklık yaşayan kapitalist (veya herhangi bir egemen sınıfın, grubun) sınıfın kontrolünden çıkabilir. Bunu yaparken, var olan devlet yapısını koruduğu iddiasındadır (Sabancı'nın Bask bölgesi örneğini dikkate alarak Kürt sorununa çözüm getirme önerisine karşı tepkiler buna örnektir). Bu yapıyı koruyan siyasi

D«ul«tln l şl«vl

elit (sivil veya asker) aslında dolayısıyla kendi çıkarlarını da korumayı amaçlar. 'Devlet' bütün bunları organize ederken kendisinin tarafsız bir arabulucu olduğuna toplumu inandırmaya çalışır ki bunun amacı var olan sistemin (adil veya değil) idame ettirilmesini mazur göstermektir. Fakat

gerçekte, gruplar arasında ekonomik vs. kapasiteleri açısından bir eşitlik olmadığı için devlet bunların arasında bir denge sağlayamaz. Güçlü, iyi örgütlenmiş grupların isteklerini empoze etme şansı yüksektir.

Devlet, bir güçler ittifakı tarafından kontrol edilir. Fakat bu arada değişik güçler/sınıflar arasında güç koalisyonunda yer alma, etkin olma yarışı sürer. Ortak programları olanlar bir ittifaka girebilirler. Fakat ittifakın dışında kalanlar ittifakın uygulamalarından hoşnut olmayabilirler. Bu durumda bir mücadele gündeme gelebilir. Bu durum var olan ittifakı bozabilir ve yeni ittifakların doğmasına yol açabilir.

Devletin yönetiminde etkin olan ittifak, kendisinin hegemonyasına karşı çıkan ve koyduğu kuralları değiştirme amacıyla olan ittifaka karşı doğal olarak kendi iktidarını koruyan kuralların devamlılığını sağlama yollarını arayacaktır. İktidardaki ittifaka karşı çıkışta seçilen yöntem şiddeti içerirse, bu ittifak, uluslararası ve iç hukukun sağladığı yasal imkanlarla devletin var olan yapısını korumayı üstlenir. Karşı koyusu her iki tarafta kendine göre haklı nedenlerle donatır. Bu arada iktidardaki ittifak, şiddetin yaygınlaştığı durumlarda kendi koyduğu kuralları ihlal etme noktasına gelebilir. Bu gibi durumlarda, kendi ittifakının iktidarına destek vermek için öneride bulunan kişi(ler) ve/veya grup(lar)'a (İspanya'da GAL gibi) dolaylı destek sağlayabilirler,. Bazan da resmi kuruluşlar kullanılabilir (İngiltere'de SAS gibi). Her iki durumda da devlet'in kurumlarında hegemonyasını sürdüren ittifak, kendine alternatif olan tarafı kontrol altına alamamış ve kendi ittifakı tehlikeye düşmüş ise hegemonyasını sürdürebilmek için her türlü yöntemle başvurabilir ki bu da genellikle, yerel veya genel, değişik düzeylerde cereyan edebilen bir iç silahlı iktidar mücadelesidir. Egemen olan ittifa-

Ayrılıkçı Tarörün Anatomisi»! / IRA-ETA-PKK

kın kurumlarının işlemlerine direnen ve alternatif yapılar oluşturmak için şiddeti bir mücadele yöntemi olarak seçen IRA, ETA ve PKK gibi örgütler, ya iktidarı paylaşmayı kabul ederler, veya kendi iktidarlarnı kurabilecekleri yeni bir coğrafya parçasının kontrolünü ele geçirme mücadelesine devam ederler. Bunlar kendi otorite alanlarını oluşturduktan sonra, kendi ittifaklarına karşı çıkacak olanları bugün kendilerini dışlayan yönetimlerin kullandıkları yöntemleri kullanarak dışlamaya çalışacaklardır. Bunun aksini gösteren bir gelişme ise bu tür örgütlenmelerde henüz yoktur.

BARIŞÇI ÇÖZÜM YÖNTEMLERİ

Devletin ve onu oluşturan kurumların üzerindeki baskının azaltılması için merkezi hükümetler değişik yöntemler arasından kendilerine uygun olanları seçme eğilimindedirler, PKK şimdilik federalizm, IRA ve ETA kesin ayrılıkta diretirken, merkezi hükümetler bu talepleri yâ yumuşatma ya da tamamıyla reddetme yolunu seçiyorlar.

Londra'nın Kuzey İrlanda'da geçmişte denediği yerel hükümet uygulamaları başarısız olmuştur. Madrid'in Bask bölgesine birçok hakları içeren bir otonomi vermesi ETA terörünü durdurmaya yetmemiştir. Ankara 'eşit vatandaşlık' hakkının vurgulanmasına özen göstermiş ve 'azınlık hakları' tanımına karşı çıkmıştır.

Anlaşmazlıkların değişik boyutları olduğu göz önüne alınırsa, çözüm yollarının tek olamayacağı da aşikardır. Otonomi ile ayrılıkçı şiddet örgütlerinin gücünün azaltılabileceği öne sürülür. Otonomi, bir bölgenin

kendi hükümetinin olması fakat tam egemenliğinin olmamasıdır. Otonomi mali, kültürel, yerel ilişkiler düzeyinde olabilir. Bu yöntemi 1978 Anayasası ile İspanya'nın Bask bölgesindeki uygulamasında görmekteyiz. Federalizm ise, gücün bölüşümünün iki düzeyde olması, ve bunun anayasada belirtilmesi olarak açıklanabilir. Federalizmde merkezi hükümetlerin bazı yetkilerinin alt birimlere devredilmesiyle bölgesel hükümetlerin sosyal, ekonomik, kültürel gibi konularda daha etkin kararlar alması sağlanabilir. Fakat, federasyonun bir evrensel öneri olmadığı unutulmamalıdır. Bu yöntemde de eksik olan şey yurttaş haklarının yerel etnik haklara tercih edilmiş olmasıdır.

Merkeze baskının hafifletilmesi ve işlerin daha etkin yürütülebilmesi için yerel yönetimlere, yerel olarak toplanan vergile-.

11f1.

Ayrılıkçı Terörün Anatomisi / IRA-ETA-PKK
Barışçı Çözüm Yöntemleri

mektedir. Bunun nedeni de ayrılıkçı şiddet örgütlerinin zamanla geldikleri aşama ve onların bu süreçte taleplerinde yaptıkları değişikliklerdir. Bu örgütlerin taleplerinde tam bir benzerlik görülmeyebilir. Üzerinde yaşanan coğrafya, yörenin ulusal ekonomideki yeri, olası bir bağımsız devletin kurulması durumunda ekonomik olarak var olup olamayacağı, güvenlik sorunu gibi konular dikkate alınarak bu talepler şekillenirler.

Bu öneriler uygulama alanlarına göre başarılı veya başarısızlıkla sonuçlanabilirler. Fakat, herhangi bir yöntemin bir uygulamadaki başarısızlığı bu yöntemin diğer uygulamalarının da başarısız olacağı anlamına gelmez. Fakat sorunların çözümlerinde önemli olan ve öncelik verilmesi gereken şey bireyi özgürleştirmeyi amaçlayan yöntemlerin geliştirilmesidir. Hoşnut olmayan bireylerin gittikçe arttığı topluluklarda bir bunalımdan diğerine geçilmesi kaçınılmazdır.

rin bir kısmının yine yerel olarak kullanabilme hakkının verilmesi, yerel ekonomik planların yapılması, alt birimlere yönetsel yetkiler verilmesi, yerel dil'in yörede resmi birimlerde de kullanılma hakkının sağlanması, etnik grupların merkezi mecliste de belirli bir orana göre temsil edilmesi gibi değişik çözümler öne sürülebilir.²⁰¹

Federalizm uygulamalarının Yugoslavya gibi ülkelerde si-vil-asker bürokrasinin merkezileşme eğilimlerine girmesi sonucu başarısızlıkla sonuçlandığını biliyoruz.²⁰² İsviçre ve Belçika gibi ülkelerde uygulanan güç bölüşümü (Consociationalism²⁰³) ise etnik toplulukların siyasi ve sosyal kurumlarını oluşturup, kimliklerini koruyarak bir eşitlik yaratmayı amaçlıyor. Bu yöntem Kuzey İrlanda'da cemaatçi liderlerin işbirliğine yaşanmamaları nedeniyle çökmüştür. Bu iki yöntemde de yine bireyin özgürlüğünün korunması amaçlanmamış aksine etnik topluluğun kimliğinin devamlılığıyla ilgilenilmiştir. Uzun bir tarihsel birarada yaşama deneyimi olan İsviçre'de sorunların yaşanmadığını biliyoruz, fakat Belçika'da Flamanlarla, Wallonlar arasında zenginliğin paylaşımı konusunda birliği bozacak güçte olmasa da dönem dönem tartışmalar çıkmaktadır.²⁰⁴ Belçika'yı birarada tutan en önemli etkenlerden birinin refah toplumunun sağladığı olanaklar olduğu ise yadsınamaz.

Ayrılıkçı şiddet hareketlerini ve onların terör eylemlerini kontrol altına

alabilmek ve toplumsal barışı sağlayabilmek için kullanılabilecek yöntemler zamana ve zemine göre değişebilir-

201 Detaylı tartışmalar için bkz., A. Lijphart, Democracy in Plural Societies: A Comparative Explanation, Yale Univ., Press, New Haven, 1977. J. McGarry & B. O'Leary, "Introduction: The macro-political regulation of ethnic conflict", içinde, McGarry & B. O'Leary (Eds.), The Politics of Ethnic Conflict Regulation, Routledge, London, 1993.

202 Makaleler için bkz., M. Burges & A-G. Gagnon (Eds.), Comparative Federalism and Federation, Harvester Wheatsheaf, New York, 1993.

200 Bkz., R. Taylor, "Consociationalism and Federalism", içinde A.J.R. Groom & P. Taylor (Eds.), Frameworks for International Co-operation, Pinter, London, 1990:172-84.

204 Özellikle bkz., L. Hooghe, "Belgium: From Regionalism to Separation", Regional Politics and Policy, Vol.3, No.1, Spring, 1993.

J20.

SONUÇ

Örgütler genellikle kendi faaliyetleri için yararlı gördükleri ülke yönetimleriyle yakın ilişkiler kurma yollarını ararken, bazı ülkeler bu örgütlere destek vererek onların kendi ulusal, bölgesel veya uluslararası iktisadi politikalarına, çıkarlarına hizmet etmelerini sağlamak için çaba gösterirler. Hiçbir örgüt Paris, Londra ve Berlin gibi Avrupa başkentlerinde bu ülkelerin istihbarat birimlerinin bilgisi dışında kayda değer bir faaliyette bulunamaz.

Ayrılıkçı şiddet örgütleri bir çok yönden benzer özellikler gösterirler. Bu örgütlenmelerde temel unsur olan şiddet zamanla örgütün ve üyelerinin varlığının nedeni ve bütün faaliyetlerin olmazsa olmaz bir parçası haline gelir. Şiddet örgütleri, terör eylemlerini yalnızca kendilerinden olmayan siyasi yapılanmalara yöneltmekle kalmazlar, kendilerince haklı olan hedeflerine ulaşmalarında engel olarak gördükleri sıradan insanları da, (daha ziyade kendilerini desteklemeyen veya eleştiren kendi etnik topluluğunun üyelerini ve bunların kurdukları örgütleri -PKK başkanlık konseyi üyesi Karasu bunları "tarihi ihanet içinde olan güçler" olarak nitelendiriyor), hedef almaktan çekinmezler. Diğer bir deyişle, yaşam hakkı ve özgürlük öncelikle kendileri gibi düşünenler ve kendi amaçlarına hizmet edenler için geçerlidir.

Ayrılıkçı şiddet örgütlerinde üye faaliyetlerini tam anlamıyla kontrol etmek örgütün faaliyet alanları genişlediği oranda zorlaşmaktadır. Bazı üyeler, gruplar ister IRA'da ister ETA ve PKK'da olsun örgütün bilgisi dışında aşırı şiddete başvurabilmekte ve örgüte ulusal ve uluslararası alandaki siyasi faaliyetlerinde zarar verebilmektedirler. Örgütlerde ayrıca zamanla profesyonel üyelikler oluşmaktadır. Bunların, mücadelenin deva-

Ayrılıkçı Terörün Anatomisi / IRA-ETA-PKK

mından Şahsi menfaatleri olduğu da bilinmektedir. Bu durum terör eylemlerine süreklilik kazandırmaktadır. Terör zamanla karşı terör'ü doğurmuş ve merkezi otoritenin herhangi bir organından veya bunların bazı üyelerinden güç alan gruplar te-rör'ün devamından fayda sağlamaya başlamışlardır. Zamanla terörle yaşar hale gelen her iki tarafa mensup insanlar terörü bir yaşam biçimi olarak benimsemeye başlarlar. Bunların silahlarını bir yana bırakıp barışçıl bir ortama uyum sağlamaları amacıyla (terör ve karşı-terör örgütlerinde) bir rehabilitasyon seferberliğinin gerekliliği inkar edilmemektedir. Çünkü bunlar normal bir insanda gözlenebilen davranış özelliklerinin çoğunu yitirmişlerdir.

Genel olarak, terör'ü önlemenin yolu, adil bir toplumsal, ekonomik ve siyasal yeniden yapılanmadan geçer. Bunun için ise her ülkenin kendi koşullarına uygun yapılanmalar geliştirilebilir. Ayrılıkçı şiddet örgütlerini ve bunların terör eylemlerini besleyen en önemli nedenlerden biri ise, adil olmayan yapılanmaların değişmesine direnen, gerekli esneklikten yoksun toplumsal ve uluslararası kurumlardır. Adaletin sağlanması, temel ihtiyaçların karşılanması ve istikrar birbirleriyle doğrudan ilişkilidirler. Temel ihtiyaçlar karşılanamıyorsa adalet yoktur, adalet yoksa istikrar güvencede değildir.205Ayrılıkçı terör hareketlerinin ulusal boyutlarının (toplumsal, ekonomik v.s.) son derece önemli olduğu yadsınamaz, fakat bunların uluslararası boyutları olduğu da bir gerçektir. Toplumsal barışın tesis edilmesinin yolu ulusal sistemin olduğu kadar, uluslararası sistemin de demokratikleşmesinden geçer. Ulusal, uluslararası düzeyde adil olmayan sosyal-ekonomik, siyasal yapılanmalar her zaman değişik düzeyde toplumsal tepkileri doğurmaya adaydırlar.

Bireyin hak ve özgürlüklerini koruma altına alabilecek toplumsal ve uluslararası yeniden yapılanmalar ve bunun için

205 R.J. Vincent, Human Rights and International Relations, Cambridge Univ. Press, Cambridge, 1986:86. Burton'a göre ilişkilerde istikrarın sağlanabilmesi için haklar değil ihtiyaçların tatmin edilmesi gereklidir. Bkz., J. Bur-ton, Conflict: Resolution and Provention, The Macmillan Press Ltd., Lon-don, 1990:226.

JL24

Sonuç

normlar gereklidir. Fakat bu normlar bireyi bir yapılanmanın tahakkümünden alıp diğerininkine kapamaktan uzak olmalıdır. Aksi takdirde yapılanlar geçici birer önlem olmaktan öteye gidemeyecek, bireyi bir bağımlılıktan kurtarıp bir başka yapı içerisine girmeye zorlayarak ona yeni dayatmalar getirecektir. Kısır döngünün yeni bir biçimde tekrarlanması anlamına gelen bu yol çözüm getirmeyecek, ve toplumsal adalet-istikrann bilinmeyene ertelenmesinden başka bir işe yaramayacaktır.

Şiddet'in toplumdaki kutuplaşmaları, nefreti artırdığı gerçeği karşısında yapılması gereken öncelikle bireyleri bu kutuplaşmaların içine

hapsedilmekten kurtarmaktır. Bireye hareket edebileceği ve değişik seçenekler arasında dolaşabileceği bir alan sağlanmalıdır. Bireye sağlanan özgürlük ortamı, şiddet kültürünü besleyen toplumsal yapılanmaların değişmesine imkan sağlayabilecektir.

Sri Lanka'daki Tamil hareketinin eski lider kadrosundan Nirmala Rajasingam'ın da belirttiği gibi özellikle gelişmekte olan ülkelerin periferilerindeki hareketlerde siyasi alanda nefes alma imkanı sağlayacak radikal çıkışlar dışında katkı sağlayabilecek bir orta sınıfın olmayışı en önemli şansızlıklardan biridir.206 Radikal çıkışları ile siyasi alanın dışına itilen veya böyle bir tercihte bulunan örgütlenmeler, siyasi kültürde şiddetin yerini güçlendirmekte ve terör eylemlerinin yaygınlaşmasına yol açmaktadırlar.

Şiddetin sürekliliği, zamanla bir şiddet kültürünün toplumun her kademesine yayılmasına yol açmakta, doğrularla yanlışlar birbirine karışmakta, devletler de dahil her kesim sorunlarını şiddetle çözme yoluna gitmektedirler. Şiddet her ortamda siyaseti boğmakta, çözüm ortamının oluşmasının engellenmesine neden olmaktadır. Yoksulluğa ve haksızlığa karşı mücadele verdiklerini iddia ederek yola çıkanlar ise kullandıkları şiddet yöntemiyle yoksulluğun ve haksızlığın artmasına katkıda bulundukları gerçeğini görmezlikten gelmektedirler. Amaca

** Konferans, Londra, 27 Kasım 1993.

J25.

Ayrılıkçı Terörün Anatomi»! / IRA-ETA-PKK

ulaşmada daha kısa süreceği ve daha az zahmetli olacağı iddiasıyla şiddet yolunu tercih edenler yanılmışlardır.

Kitabın yeni basımında eski bölümlerin akış sırası değiştirilmedi. Yeni bölümler 1997 Sonbahar itibariyle meydana gelen gelişmeleri içermektedir. Yeni bölümlere gelişmeler ışığında bir sonuç bölümü de eklenmiştir.
AYRILIKÇI TERÖR VE ULUSLARARASI SİSTEM

ynlıkçı terör örgütleri faaliyetlerini belirli devlet coğraf-yalarında yürütürlerken, uluslararası sistemin içinde hareket ettiklerini ve onun yapılanma biçiminden, işleyiş kurallarından olumlu yada olumsuz bir şekilde etkilenmelerinin kaçınılmaz olduğunu da bilirler. Fakat içinde bulundukları hareketin büyümesiyle birlikte geri dönüşte zorlanırlar ve örgütlerinin faaliyetlerini kontrolde yardımcı olarak gördükleri müttefiklerinin de söz hakkı elde etmelerinin çoğunlukla önüne geçemezler.

Uluslararası sistem; devletler, uluslararası/bölgesel örgütlenmelerin (BM, Avrupa Birliği, NATO gibi), toplumsal hareketlerin (etnik milliyetçi, dinsel, devrimci, işçi, köylü hareketleri gibi), toplumsal güçler/aktörlerin (bireyler, sınıflar, örgütler, çıkar guruptan gibi) karşılıklı etkileşim içerisinde oldukları bir yapılanması olarak karşımıza çıkar. Toplumsal/ uluslararası aktörlerin ve onlann toplumsal/ uluslararası faaliyetlerinin (politikalar, kararlar) oluşturduğu bu yapılanma kendi unsurlarından (devlet gibi) birinin/ birkaçının veya toplumsal v.s hareketlerin etkisiyle değişime uğrayabilir. Uluslararası sistem, ulusal ve/veya uluslararası düzeydeki ekonomik, siyasal ve stratejik alanlardaki değişimlerden doğrudan veya dolaylı olarak

etkilenir. Bu değişimler sistemin dönüşümüne yol açabilir. Eğer bu gerçekleşirse, ulusal ve uluslararası düzeydeki aktörlerin/güçlerin sistemdeki konumlarında da etkinlik açısından bir değişim meydana gelir. Yeniden oluşturulan dengelerle birlikte istikrar (geçici veya değil) yeniden sağlanır.

Ayrılıkçı terörün etkileme ve karşı tepkiyle karşılaşma sürecinin bu çerçevede değerlendirilmesinin uygun olabileceği söylenebilir. İnsanların, bulundukları toplumdaki siyasi gelişmeler, oluşumlar hakkında taşıdıkları bir dizi inançlar, hisler ve davran-

J27.

Ayrılıkçı Terörün Anatomisi / IRA-ETA-PKK

nışlar ve onların ifade ediliş biçimleri olarak tanımlayabileceğimiz siyasi kültürün bu sürecin belirlenmesinde önemli bir rol oynadığı ise yadsınamaz. Belirli bir coğrafyada idari, güvenlik, ekonomik, siyasi, toplumsal anlamda düzenleyici bir dizi kurumlara sahip ve bu kurumların sürdürülmesine destek veren bir ittifak olan günümüz devletin işlevi ise sürecin belirlenmesinde benzer bir rol oynar.

Merkezi Ülkelerin (kapital yoğun, uzmanlaşmış yüksek gelirli işgücü kullananlar) Çevre (emek yoğun, düşük gelirli işgücü kullananlar) ya da yarı-çevre (merkez ve çevre ülkelerindeki üretim biçimlerinin bir arada görüldüğü) ülkelere eşitsiz bir bağımlılık ilişkisini dayattıkları bilinmektedir. Siyasi, ekonomik, askeri veya bunların bir kombinasyonu olarak diğerlerine, tek başına veya bir ittifak halinde, isteklerini v.s dikte ettirebilme yetisine sahip hegemon devletlerin ilişkilerde çoğunlukla merkezi rol oynadıkları ve ayrılıkçı terör örgütlerinin faaliyetlerinde kolaylaştırıcı ya da sınırlandırıcı etkileri olduğu açıktır.

Siyasi, ekonomik gücün yoğunlaştığı ve çoğunlukla kararların alındığı yer olan merkezi devletlerle bu kararlara tabi olmaya zorlanan çevre devletler arasındaki ilişkinin şekli (bağımlılık düzeyi) hegemon devletlerin etkileme güçlerini ve kararlarını biçimlendirir. Stratejik önemi yüksek coğrafyalardaki devletler bu özelliklerini alternatif kamplara meylederek kendi yararlarına kullanmaya çalışırlar. Bu da merkezi ülkelerin faaliyet alanlarını ve çevre ülkelere dayatmada bulunabilme imkanlarını kısıtlayabilir.

Çevre'de yaşanan siyasi, ekonomik, toplumsal olumsuzluklar hegemon devlet ya da devletlerin etkin olmak ve ihtiyaç duyduğu talepleri dayatmak için uygun ortamın yaratılmasına yol açabilir. Zor durumda kalan bir devletin coğrafi bütünlüğünü koruyabilmek için ise şiddete şiddetle karşılık vermenin yanında diplomatik yöntemlere başvurarak çıkar yol aramaya koyulması bazen merkeze tavizler vermesini de gündeme getirebilmektedir. Bu tavizlerin siyasi, coğrafi ya da ekonomik biçimlerinin olduğu deneyimlerle kanıtlanmıştır.

Ayrılıkçı Terör ve Uluslararası Filmler

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle 1990'lı yılların başlarındaki geçiş sürecinde yaşanan ilk belirsizlikler 1990'lı yılların sonlarında ortadan kaybolmaya ve sistemde taraflar yerlerini belirlemeye başlamışlardır. Bu yeni süreçte sistemin önemli bir sorun yaşanmadan işlemesine engel olabilecek etnik terörün hegemonya yarışında bir fırsat olarak kullanılmasının maliyetinin yüksekliği nedeniyle tasfiye sürecine sokulması gerektiği yolundaki görüşün yaygın anlayışlardan biri olmaya başladığı görülmüştür. Hegemonya yansında değişik nedenlerle IRA, ETA ve PKK'nın sistemden tasfiyesi gündeme gelmiş, bunlardan sistemin periferisinde yer alan köylü temelli bir etnik hareket olan

PKK'nın tasfiyesindeki yöntem sistemsal sınırlamalara örnek olmuştur. Bu örgütün hegemonya yarışında tarafları birbirine karşı açık olarak kullanma çabasının sistemi rahatsız edecek bir düzeye ulaşması nedeniyle acil tasfiyesi gündeme gelmiştir. Sistemin zaafalarını kullanmaya en fazla meyleden örgüt bu sistemle girdiği karmaşık ilişkiler nedeniyle bu sistemin tasfiyesine en açık olan örgüt haline gelmekten kurtulamamıştır.

Şiddet kullanarak kısa yoldan amaca ulaşılabilceğini hesap edenlerin, adına hareket ettiklerini iddia ettikleri insanlara çıkardıkları faturanın yüksekliğinden, dize getirmeye çalıştıkları ülkelerin insanları da zarar görmüşlerdir. Bunlardan PKK'nın, mali kaynak sorunu içindeki bir çevre ülkesi olan Türkiye'deki çoğunlukla yoksul insanlara verdiği zarar, IRA ve ETA'nın faaliyetlerinin ekonomileri Türkiye'ninkiyle karşılaştırıldığında daha güçlü olan Birleşik Krallık'taki ve İspanya'daki insanlara verdiği zarardan çok daha yüksek olmuştur. Sürekli mali kaynak bulamayan örgütlerin güçlerini kaybettikleri gözlenirken, 208 bu örgütlerin kaynaklara ulaşmak için başvurdukları yıl-

207 'PKK bir Köylü Hareketidir', E. Gürses'le Röportaj, Zaman, 13 Aralık 1998. PKK konusunda teferruatlı ve önemli bir çalışma için bkz., N.A. Öz-can, PKK (Kürdistan İşçi Partisi): Tarihi, İdeolojisi ve Yöntemi, ASAM Yayınları, Ankara 1999.

208 D. Veness, "Low Intensity and High Impact Conflict", içinde M. Taylor, J. Horgan (eds.), The Future of Terrorism, Frank Cass, London, 2000:11.

Ayrıllıkçı Terörün Anatomisi»! / IRA-ETA-PKK

dırma çabaları merkezi otoritenin karşı eylemlerini de haklı kılar hale gelmiştir. 209 Bu iki ülkenin uluslararası sistemdeki konumları onların mali yüklerini başka alanlara aktarmalarını kolaylaştırırken, sistemin işleyişinde eşitsiz ticaret nedeniyle eldeki kaynakların kullanımında zaten sorunlarla karşılaşan Türkiye'nin ekonomik ve dolayısıyla siyasi alanda zorluklarla karşılaşmasına yol açmıştır.

Bilindiği gibi, IRA'ya bir dönem ABD'deki güçlü İrlanda lobisi destek verirken Washington yönetimi buna göz yummuş ya da siyasi nedenlerle yummak zorunda kalmıştı. Fakat sistemdeki değişim Washington-Londra ittifakına dünyanın başka alanlarında yeni hegemonik görevler yükleyince bu tutum terk edilmiş ve sorunun çözümü için önemli adımlar atılması sağlanmıştır. ETA konusunda ise özellikle Mitterand yönetimi döneminde, ETA militanlarının Fransa'da gizlendikleri bilindiği halde örgütün bu ülkedeki çalışmalarına göz yumulmuş fakat terör eylemleri Paris'e sıçrayınca tutum değiştirmek zorunda kalmış, Madrid'le ETA terörüne

karşı işbirliğine başlanmıştı. PKK'nın destekçileri ise bölgenin getirdiği koşullar nedeniyle çeşitlilik arzemiş, hem bölgedeki bazı ülkelerin hem de bazı Batılı ülkelerin verdikleri destek Türkiye'nin direnişi ile karşılaşınca ya geri çekilmiş ya da biçim değiştirmiştir.

IRA değişen sisteme ayak uydurmaya çalışıyor

Kuzey-Güney İrlanda'yı birleştirme amacıyla bir değişiklik olmamasına karşın Washington'un da araya girmesiyle IRA, 1923'ten bu yana sürdürdüğü politikayı değiştirme eğilimine girmiş ve bazı önkoşullar ileri sürse de teröre son verme arzusunu belirterek yeni bir sürece yeşil ışık yakmıştır.210 Zamanın ABD devlet başkanı Clinton'un seçimlerde desteğini aldığı ABD'deki güçlü ve örgütlü İrlanda lobisinin baskılarıyla aracılı-

209 Katalan ve Bask milliyetçiliği İspanya'da militarizmin güçlenmesinde önemli rol oynadı. Bkz. G. Jensen, "Military Nationalism and the State: the Case of fin-de-siecle Spain", Nations and Nationalism, 6 (2), 2000: 266.

210 J.B. Bell, The IRA, 1968-2000, Frank Cass, London, 2000:314.

Ayrılıkçı Tır6r u« Ulu«l«r«r«««ı Sl«t«m

hk çabalarını artırdığı, bunun sonucu IRA'nın bu yeni sürece (Aralık 1993 Downing Street Deklarasyonu'yla başlayan) destek vermek için 1994'deki ateşkes kararını aldığı biliniyor.211

İngiltere'de İşçi Partisi'nin Mayıs 1997'deki seçimleri kazanmasıyla Kuzey İrlanda yükünden kurtulmak için girişimler yeni bir ivme kazanmıştı. Washington'un desteği sürece olumlu katta sağlamıştır. IRA bu süreçte Blair hükümetine hareket alanı sağlamak ve Sinn Fein'in Kuzey İrlanda'da partilerarası gelişmelere katılabilmesini güvenceye alabilmek için Temmuz 1997'de ikinci ateşkesi ilan etmişti. IRA'nın ateşkes ilanının güvenilir olmadığı kuşkusuz protestan kralcılar arasında her zaman yaygın bir düşünce olmuştur. Bu arada ateşkesle birlikte şiddetten uzaklaşılacağı ve karşılıklı görüşmelerde demokratik çoğunluğun kararna saygı gösterilmesinin siyasi görüşmelerin sonucunu etkileyeceği konusunda IRA içerisinde de görüş ayrılıkları gündeme geldi. Ateşkesle birlikte Tony Blair, protestan kralcı-birlikçilerin sürece muhalefetini yumuşatmak için Belfast'a bir ziyarette bulunmuş, bu ziyaretinde barış süreciyle Sinn Fein ve IRA gibi katolik örgütlenmelerin istediği gibi birleşik İrlanda'nın amaçlanmadığını, Kuzey-Güney İrlanda arası yeni kurumların oluşturulmasının da böyle bir amacı taşımadığı mesajını vermişti. Sinn Fein'e de görüşmelere dahil edileceği güvencesi verilmişti. Radikal protestan kralcı bir parti olan 'Demokratik Birlikçi Parti' lideri Ian Paisley buna karşı çıkarak görüşmelerden çekildiğini açıklamıştı.

211 Clinton seçim kampanyası sırasında ABD'deki İrlanda kökenlilere, seçilmesi halinde Kuzey İrlanda sorununun çözülmesi için çaba göstereceği sözü vermişti. Bu amaçla ABD'deki İrlanda kökenli etkili işadamları örgütlenerek ABD'ye vize verilmeyen Sinn Fein lideri Gerry Adams'ın NewYork'a getirilmesine olanak sağlanmıştı. Londra'nın tüm engelleme çabalarına karşın Sinn Fein ABD iç politikasındaki çıkar ilişkilerinden yararlanabilmiştir. Bunun üzerine IRA 31 Ağustos 1994'te ateşkes ilan etmiş, bu kazanımı hareketin önünü açmak için kullanabilmişti. 13 Ekim 1994'te loyalist paramili-ter grup Ulster Gönüllü Güçleri de ateşkese uyacağını ilan etmişti. Clinton, senatör Mitchell'i 2 Aralık 1994'te Kuzey

İrlanda ekonomik elçisi olarak görevlendirmiş, Adams'ın Londra'ya giriş yasağı kaldırılmıştı. Bkz., T. P. Coogan, The IRA, New Edition, Harper Collins, 1995:656.

Ayrılıkçı Tarörün Anatomimi / IRA-ETA-PKK

Kuzey İrlanda'da yeniden meclis kurulmasını da içeren Nisan 1998'deki Belfast Anlaşması (Mayıs 1998'deki referandumla kabul edilen bu anlaşma Good Friday günü imzalandığı için bu adla da anılır) baş süreci açısından çok önemli bir adım olmuştu. Taraflar, Washington'un aracılığıyla anlaşmaya varılabileceğini ve buna katılmamakla süreçten dışlanabileceklerini hesap ederek bu sürece çoğunlukla olumlu yaklaştılar. Fakat tabanlarının tepkisinden çekinen bazı yöneticilerin zaman içerisinde sürecin önüne engeller çıkardıklarını da biliyoruz.

Temelde Aralık 1973 Sunningdale Anlaşması'na benzer bir anlaşma olan Good Friday Anlaşması, Kuzey İrlanda'daki tüm örgütlerin silahlarından arındırılması, Kuzey-Güney arası kurumların oluşturulması gibi konuları içeriyordu. Bu anlaşma katoliklerin ve protestanların kendi kimliklerini eşitlik temelinde güç paylaşımına göre düzenlenmiş bir hükümette korumayı da güvenceye alıyordu. Siyasi olarak önemli bir adımdı bu anlaşma. Fakat iki tarafta da (Protestan ve Katolik) derin yaralar açmış olan terörün yarattığı güvensizlik duygusunun kırılması kolay değildi.

Ulster Birlikçi Parti (UUP) lideri David Trimble görüşmelerde partisinin desteğini almıştı. Trimble, IRA'nın anlaşmaya uygun olarak silahlarını bırakmadığı taktirde Sinn Fein'in yeni kurulacak olan mecliste yer almasına izin verilmeyeceğini ifade edince süreç çıkmaza girmekten kurtulamadı. Oysaki Trimble'in istediği gibi IRA'ya silahları bırakması konusunda Sinn Fein'in baskı yapması kolay değildi.

Sinn Fein tabanına mesaj vermek için karşı öneride bulunmuş, anlaşmayı göstererek genel silahsızlanma ve katolikler arasında kötü şöhrete sahip Kraliyet Ulster Polis Teşkilatı'nın (RUC) feshedilmesini ve Cumhuriyetçi mahkûmların serbest bırakılmasını talep etmişti.

IRA'dan kopan Sürekli-IRA ve Gerçek-IRA anlaşma sürecini baltalamak için onlarca sivilin de öldüğü bombalama ey-

132.

Ayrılıkçı Terör y Ulu«l«r«r»«ı Sl«t«m

212

lemlerine devam etmekteydi. Aynı yıl, aralık 1998'de protestan paramiliter örgütlerden Kralcı Gönüllü Güçler'in (LVF) önemli ismi Billy Wright'm ünlü Maze hapishanesinde İrlanda Ulusal Kurtuluş Ordusu (INLA) üyesi bir mahkûm tarafından

öldürülmesi de görüşmelere zarar vermişti. Zamanın Kuzey İrlanda'dan

sorumlu bakanı Movviam cezaevine giderek LVF'li mahkûmlarla görüşerek onların bağlı oldukları dışarıdaki paramiliter ve siyasi parti gruplarının süreci baltalamamasını güvenceye almıştı.

Clinton Eylül 1998'de İrlanda'ya yaptığı ziyaretinde, barış sürecinin dünyaya örnek olduğunu ifade etmesi IRA'dan ayrılan şiddet yanlısı grupların bombalı saldırılarını engelleyememiştir.²¹⁴ Hem katolik hem de protestan silahlı grupların silahlardan birlikte arındırılması sağlanmadan karşılıklı güvenin oluşturulması zordu.²¹⁵ Silahlardan arındırma konusunda Kanadalı General John de Chastelain'in başkanlığındaki bağımsız uluslararası bir komisyon sadece IRA'nın silahsızlandırılması ile değil tüm paramiliter örgütlerin silahsızlandırılmasının sağlanması için taraflara yardımcı olmakla görevlendirilmiştir.²¹⁶

²¹² D. Dixon, "Morlar bomb attacks blamed on dissident Republicans", The Scotsman, 5 Mayıs 1998. M. Fletcher, "Breakaway republicans blamed for bomb", The Times, 23 Mart 1998.

²¹³ Billy Wright, UVF'nin (Ulster Gönüllü Güçler) Mid-Ulster bölge komutanıydı. Liderliği döneminde yoğun olarak uyuşturucu ticaretine bulaşmıştı. Belfast'taki UVF tarafından Eylül 1996'da Kuzey İrlanda'yı terketmesi istenmişti. Bunun üzerine VVright ve UVF'den ayrılan bir grup arkadaşı LVF (Kralcı Gönüllü Güçler) olarak adlandırılmaya başlandı (Şubat, 1997). Mart 1997'de Wright 7 yıl hapse mahkum olmuştu. Aralık 1997'de Wright'm Maze hapisanesinde öldürülmesinden sonra LVF çöküş dönemine girmiştir. Bkz., A-M. McFaul, "Godfathers now control illegal drug trade" Insh News, 30 Ağustos 1995. 'Drug gangs Attacked' Insh Times, 8 Şubat 1991.

²¹⁴ "Carnage as bombs hits shoppers in Omagh:26 died", The Observer, 16 Ağustos 1998

²¹⁵ Wilkinson batı Avrupa'da terör gruplarının gönüllü olarak silahlarını bıraktığının görülmediğini belirtiyor. Bkz., P. Wilkinson, "Politics, Diplomacy and Peace Process: Pathways out of Terrorism?", içinde, M. Taylor, J. Hor-gan (eds.), The Future of Terrorism, FrankCass, London, 2000:77.

²¹⁶ B. O'Leary, "The nature of the British-Irish Agreement", New Left Revietv, 233, January-February 1999: 88-89

133.

Ayrılıkçı Tır6r6n Anatomisi! / IRA-ETA-PKK

Arabulucuların bu süreçte katkıları yadsınamayacak kadar önemli bir işleve sahipti. Dönemin ABD devlet başkanı Clinton'un, Ulster Birlikçi Partisi (UUP) lideri Trimble'la anlaşma öncesi bir konuşma yapması ve İngiltere başbakanı Blair'in Belfast'ta bulunması görüşmelerin olumlu bir seyir izlemesine katkı sağlamıştır. Sonraki gelişmeler silahlardan arındırma konusunun görüşmelerin tıkanmasında en önemli etken olarak öne çıktığını göstermiştir.²¹⁷

Anlaşmaya uygun olarak Kuzey İrlanda'da yapılan 25 Haziran 1998 seçimlerinde anlaşma yanlısı bir tavır sergileyen Sinn Fein oylarını artırmıştır. Bir önceki seçimlerde aldığından 2 puan daha fazla oy alan Sinn Fein % 17.6lık (Kuzey İrlanda'daki milliyetçi oyların yaklaşık %45'i)

oy oranıyla kurulan hükümette 2 bakanlık elde etmeyi başarmıştı.218

2 Aralık 1999'da idari yetkiler Londra'dan Kuzey İrlanda'da seçimle kurulan meclise; Stormont'a, geçti. Sinn Fein lideri Gerry Adams 27 Kasım 1999'da yaptığı konuşmasında birleşik İrlanda kurma amaçlarından vazgeçmediklerini, Good Friday Anlaşması'm bu amaca varmak için geçici bir yapı olarak gördüklerini ifade ederek taraftarlarına taviz vermek gibi bir niyetleri olmadığı mesajını gönderiyordu. UUP lideri Trimble da aynı yolu izlemiş, IRA'nın silahları bırakmaması halinde Sinn Fe-in'in mecliste yerini alamayacağını ifade ederek kendi tabanına mesaj vermişti.219 Kuzey İrlanda'dan sorumlu bakan Mandel-son protestanların taleplerinde diretmesi üzerine zora giren gelişmelere müdahale ederek Şubat 2000'de 72 günlük Stormont hükümetini askıya aldığını açıklamıştı.220

Dublin yönetimi, Sinn Fein'e silahların bırakılması konusunda IRA'yı ikna ederek bir jest yapmasının sağlanmasıyla ve Kuzey İrlanda başbakanı Trimble'ın Sinn Fein'e koyduğu yasa-

217 A. Guelke, "Violence and Electoral Polarization in Divided Societies: Three Cases in Comparative Perspective", Terrorism and Political Violence,

Vol.12, No.384, Aut./Winter 2000:96.

218

An Phoblacht, 2 Temmuz 1998.

219 The Guardian, 10 Eylül 1998. 9 Temmuz 2001.

220 The Guardian, 12 Şubat 2000.

134

- Ayrılıkçı Tırör v« Ulu«l«r«r«mı Sl«t«m

ğı kaldırmasına yardımcı olunabileceğini belirtiyordu. Milletvekili seçildikten sonra Kuzey İrlanda meclisinde eğitim bakanlığı görevini üstlenen Martin McGuinness'in Kasım 2000'deki başvurusu sonucu ise Belfast Yüksek Mahkemesi, Trimble'ın Ekim 2000'de koyduğu yasağın yasal olmadığı kararına varmıştı Şubat 2001'de.

Trimble'ın IRA'nın silahlardan arındırılmasını Sinn Fein'in güç paylaşımına dayanan yönetime katılması için ön koşul olarak öne sürmesine karşın, Sinn Fein yönetimi IRA'nın ateşkesi sürdürmekle anlaşmaya uyduğunu, anlaşmaya göre protestanların kontrolündeki Kraliyet Ulster Polis Teşkilatı'nın bu haliyle varlığını sürdürmesinin kabul edilemez olduğunu açıklamıştı. Adams ayrıca, 27 Kasım 1999'da Belfast'ta yaptığı bir konuşmada Trimble'ın şartlı yaklaşımının siyasi işbirliği çabalarının önünde engel yaratmaya devam edeceği açıklamasını yapıyordu. Silahlardan anndırma konusu gelişmelerde sıkıntı yaratıyor. IRA yaptığı bir açıklamada silahları bırakacağı konusunda tarih vermediklerini, zorunluluk bildirmediklerini, garanti vermediklerini açıklamıştı.221 31 Mart -1 Nisan toplantısında Sinn Fein İrlanda cumhuriyeti başbakanı Ahern'e IRA'nın

silahlarını hiçbir zaman İngiliz güçlerine teslim etmeyeceğini de iletmişti.²²²

1 Şubat 2000 tarihinde IRA sözcüsü IRA'nın barış sürecine karşı bir tehdit oluşturmadığını açıklamıştı. Fakat Trimble kendi tabanının taleplerine kulak vermek zorundaydı ve IRA'nın silahlardan arındırılması konusunda bir adım atılmadığını ifade ederek başbakanlık görevinden 1 Temmuz 2001'de istifa ettiğini açıkladı. 10 Temmuz'da ise Ulster Özgürlük Savaşçıları (UFF) adlı paramiliter protestan örgüt Sinn Fein'e sürekli taviz verildiğini, katolik milliyetçilere daha fazla taviz verilemeyeceğini belirterek Good Friday Anlaşması'na verdiği desteği çaktı-

221 The Guardian, 18 Kasım 1998.

222 J. Lloyd, "Will they dance to Trimble's tune?", New Statesman, 9 Nisan 1999:24.

J35.

Ayrılıkçı Tarörün Anatomisi»! / IRA-ETA-PKK

ğini bir bildiriyle açıkladı.²²³ Adams ise Trimble'm istifasının planlı olduğunu, Londra'nın ve birlikçilerin istediği gibi bir çözüm bulunamayacağını, tehditle ve ultimatomla bir yere varılamayacağını açıklıyordu.²²⁴

Kuzey İrlanda'dan sorumlu bakan John Reid'in silahsızlanma konusunda Sinn Fein'i özellikle suçlamasına Kuzey Belfast'tan milletvekili seçilen Gerry Kelly 3 Temmuz 2001 tarihli basın açıklamasında cevap vermiş, Reid'in eski bakan Peter Mandel-son gibi Sinn Fein'i suçlamaya devam ettiğini²²⁵, Good Friday Anlaşması'nda belirtilen tarafların ortak sorumluluğu ifadesini görmezlikten geldiğini, kralcı protestan silahlı grupların 30 yıldır katolikleri öldürdüklerini, bunların silahlarının da silahsızlanma çabalarında ele alınması gerektiğini hatırlatıyordu. Ayrıca Sinn Fein'in silahlan İrlanda politikasından uzaklaştırmak istediğini, Reid'in ve hükümetinin de sorumluluğunu yerine getirmesinin gerektiğini ifade ediyordu basın açıklamasında.

Sürecin tıkanmasından IRA'nın sorumlu olduğunu, başarı ya da başarısızlığın IRA'nın tutumuna bağlı olduğunu ifade eden Trimble'a 29 Haziran 2001 tarihli Sinn Fein basın açıklamasında Gerry Adams şöyle sesleniyordu; "Bazıları IRA'nın yenildiğini görmek istiyor. Ben mutlu bir emeklilik görmek istiyorum". Adams ve McGuinness'in IRA'yı isteseler de süreçten dışlamaları mümkün değildir. Gelişmeler olumlu giderse IRA'nın ileride ne yapacağı konusunda ipuçları veriyordu Adams'ın ifadesi.

Taraflar tabanlarıyla ters düşmeden barış sürecinden elden geldiğince kârlı çıkmanın yollarını aramaktalar. Londra, Was-hington'un ABD'deki güçlü İrlanda lobisiyle ters düşmemeye çalışacağı fakat dünya hegemonyasında önemli bir ittifak olan

223 The Guardian, 10 Temmuz 2001.

224 29 Haziran 2001, Sinn Fein Press Release.

225 Kuzey İrlanda'dan sorumlu bakan Mandelson'un yerine İskoçya'dan sorumlu eski bakan John Reid'in atanması Mandelson'un birlikçileri koruduğu iddialarını ortadan kaldırmayı amaçlamıştı.

226 "Moment of truth for Good Friday Agreement", The Guardian, 9 Temmuz 2001.

Ayrılıkçı Tırör vm Ulu«l«r«r««ı Sl«t^m

İngiltere'yi de dışlamayacağını biliyor. Londra, Galler ve İskoç-ya'da olduğu gibi, zarar görmeden üzerinden Kuzey İrlanda yükünü atmaya çalışıyor.

Silahlı mücadelenin IRA üyelerine ve destekçilerine manevi bir güç verdiği ve düşmanlıkların kronikleştiği bir coğrafyada dayanılacak önemli bir kimlik sağladığı bilinmektedir. Bu mücadelenin terk edilmesi örgütün gücünün azalmasına ve Adams'ın belirttiği emeklilik dönemine erken girilmesini kaçınılmaz kılar. 1916 ayaklanması ve sonrası İrlanda Cumhuriyetçi Kardeşlik Örgütü lideri, 1918-1921 savaşında cumhuriyetçi İrlanda güçlerinin başında bulunan ve Ağustos 1922'de öldürülen Michael Collins şöyle diyordu; "Ateşkes ilan edilince IRA üyeleri tavşanlar gibi

yuvalarından çıkıyorlar".227 Gizlilik silahı gidince büyü kaybolmaya başlıyor, ilgi azalıyor ve çözülme artıyor.

Londra bu süreci kavramakta gecikmiş, kendi istihbarat birimleri içinde bilgi alışverişinden doğan sorunlar nedeniyle IRA saldırıları karşısında önemli başarısızlıklarla karşılaşmıştır.228 Londra'nın bu zaafını IRA'nın çıkış kaynağı olan İrlanda Cumhuriyetçi Kardeşlik örgütü içerisinde yaygın bir söz olan "İngiltere'nin zor durumda olduğu zamanlar İrlanda için fırsattır" sözünü doğrular gelişmeler gözlenmiştir. Londra'nın savaşta olduğu 1916'lı ve 1939-1941'li yıllar cumhuriyetçilerin ayaklanma ve saldırı dönemleri olmuştur. 1969-1972 yılları arası yapılan hatalar ise IRA için yeni fırsatlar doğurmuştu.

Washington'un siyasi aracılığına mali alanda da destek vere-

227 T.P. Coogan, 1995:652.

228 Gizli Haberalma Servisi SİS, 1971 yılında hazırladığı bir raporda IRA'nın etkili bir gerilla savaşı başlatacak durumda olmadığını belirtiyordu. MI6 karşı-terör masası şeflerinden Michael Oatley 1992'de McGuinness'le barış sürecini yeniden başlatmak için gizlice görüşmüş. MIS'in Kuzey İrlanda istihbarat koordinatörü John Deverell'in desteğini de almıştı fakat Deverell bir helikopter kazasında ölünce MI5 genel koordinatörü sertlik taraftan Stella Rimington zamanın başbakanı John Major'a McGuinness ve Adams'ın IRA üyesi oldukları ve güvenilir olmadıklarını söylemesiyle süreç aksar. MI6 bunun üzerine MIS'deki meslekdaşlarını süreci baltalamakla suçlamıştı. Bkz., S. Dorril, MI6: Fifty Years of Special Operations, Forth Es-tate, London, 2000:741. P. Taylor, Provos: The İKA and Sinn Fein, Blooms-bury, London, 1997:128-9,137-9,146-7.

J3Z.

Ayrılıkçı Tarörün Anatomimi / IRA-ETA-PKK

rek katkı sağlayacağını açıklaması olumlu yankı yapmıştır. Kuzey İrlandalı siyasilerin buna açıktan karşı çıkmaları mümkün değildir. 3.5 milyon civarında bir nüfusa sahip İrlanda Cumhu-riyeti'nin ABD ve AB'den aldığı mali desteklerin kendi toplumsal gelişmesine yaptığı katkıyı Kuzey'de görmek istemesi ve sürece destek vermesi gelişmeleri olumlu etkileyecektir. Ekonomik konular öne çıktıkça terörle dayanışma sağlayarak ve ölümler üzerine politika yaparak örgüt romantizmini sürdürmek zorlaşacaktır. Fakat geride kalabilecek en önemli sorun, iki toplum arasındaki güvensizlik duygusunun ne kadar zamanda ve nasıl bir rehabilitasyon süreciyle ortadan kaldırılabilir.

Kuzey İrlanda'da cumhuriyetçilerin buradaki protestanlara rağmen onları dışlayarak Güney ile birleşmeleri mümkün değildir. Bunu Sinn Fein liderliği görmektedir. Fakat temeli birleşme üzerine kurulmuş bir mücadelede bu ayak koparsa Sinn Fe-in'in var olma nedeninin de sorgulanmaya başlanacağı açıktır. Bu nedenle gelişmelerin bir sürece yayılması sorunun çözümü açısından uygun bir yol olarak görülebilir.

ET A, IRA'ya bakıyor

IRA'nın silahları sayesinde Sinn Fein'in barış sürecine dahil edildiğini düşünen ETA liderliği bu gelişmelerin kendi gelecek ilişkilerinde yol gösterici olabileceğinin hesaplarını yapmaktadır. ETA yönetimi Bask halkının Bask bölgesindeki kazanımlarının makul olduğu konusunda batı kamuoyunda önemli oranda paylaşılan bir anlayış olduğunu, IRA'nın çoğunlukla paramiliter protestan terör örgütleriyle çatışmalara girdiğini, ETA'nın karşısında ise, bir dönem GAL gibi bazı gizli örgütlenmeler dışında terör örgütleri bulunmadığını, saldırılarını özellikle seçilmiş yerel yöneticilere yönelttiği için eleştirilerle karşılaştığını ve artık Basklı radikal milliyetçiler dışında hemen hemen hiç kimsenin Basklıların Kuzey İrlanda'daki katolikler gibi ayrımcılıkla karşılaştıklarını iddia etmediklerini görmezlikten gelmeye çalışıyor.

ETA'nın özellikle Bask bölgesindeki yerel yöneticilere yö-

Ayrılıkçı Tarör v« Ulu«l«r«r«««ı Sl»t«m

nelik saldırılarında ısrar etmesi Madrid'i daha fazla tavizkar bir tutuma sokmayı amaçlıyor. Madrid ise IRA ve PKK'ya karşı verilen mücadeleye benzer, ETA'yı sıkıştıracak uzun süreli bir karşı mücadele geliştirmekte zorlanmıştı. Siyasi bağlantılarını keserek ETA'yı zor durumda bırakmayı amaçlayan Madrid'in Aralık 1997'de ETA'nın siyasi kolu HB yöneticilerinden 23 kişiyi ETA'yla ilişkileri nedeniyle tutuklaması bunu hedefliyordu. Yine aynı amaçla Haziran 1998'de ETA'nın en önemli basın organlarından biri olan 'Eğın' kapatılmıştı. Buna bağlı radyo istasyonu 'Eğın Irratia'nın ETA'nın mali ağının bir parçası olduğu gerekçesiyle yayın yapması yasaklanmış ve yöneticileri tutuklanmıştı.

Muhafazakar başbakan Aznar, hükümeti kurması sonrası yaptığı açıklamada teröre karşı yasal olmayan tüm yöntemleri reddettiğini ifade etmişti. Geçmişte ETA'ya karşı kullanılan GAL örgütünün faaliyetleri hakkında başlatılan soruşturma sonucu Temmuz 1998'de eski içişleri bakanı Jose

Barionuevo ve güvenlik şefi Rafael Vera, 1980'li yıllarda sosyalist Gonzalez hükümeti döneminde ETA'ya karşı terör faaliyetlerini örgütlemek için kurulan GAL örgütüne verdikleri destek nedeniyle 10'ar yıl hapse mahkûm edilmişlerdi. 1997'de ETA ile işbirliğinden tutuklanan HB'nin 23 yöneticisi konusunda yüksek mahkemenin 20 Temmuz 1999'da beraat karar vermesi Aznar hükümetinin Brüksel'den gelen eleştirilerden kurtulmasına yardıma olmuştur.

ETA Bask bölgesinde yalnız kalmak tehlikesine karşı siyasi karşı önergelerle gündemde kalmaya da özen gösteriyordu. 13 Eylül 1998'de imzalanan ve özellikle Bask coğrafyasının bölünmezliğinin vurgulandığı Lizarra-Garazi Anlaşması'yla ETA, Bask milliyetçi örgütlenmeleri arasında kendisini öne çıkaracak yeni bir dayanışma süreci başlatma çabası içerisine girdi. Anlaşmaya güç katmak için ETA liderliği 18 Eylül'de ateşkes ilan etmişti. Bu karar 25 Ekim 1998'de yapılacak seçimler için bir hazırlık ortamı yaratmayı amaçlıyordu. Ateşkes ilanından bir süre sonra gelen bombalamalar ETA'nın niyetinin bir barış süreci

139.

Ayrılıkçı Terörün An«toml«l / IRA-ETA-PKK

başlatmaktan ziyade toparlanmak için zaman kazanmak olduğunu göstermekteydi. Zaten 3 Aralık 1999 itibarıyla ETA operasyon komutanlığı ateşkes uymayacaklarını açıklamışlardı. Böylece yaklaşık 14 aylık ateşkes süreci sona erdirilmişti. ETA, Bask Milliyetçi Partisi (PNV) ve Bask Dayanışmasından (EA) Madrid'le ilişkilerini kesmesi talebinde bulunmuştu. Fakat beklenildiği gibi bu çağrıya PNV ve EA ciddiye almayarak cevap bile vermemişti. ETA yönetiminin bu girişimle özellikle Bask bölgesinin en güçlü milliyetçi partisi PNV'yi zora sokmayı ve ETA tabanına mesaj vermeyi amaçladığı söylenebilir.

PNV, ETA saldırılarının yeniden artması sonrası bu saldırıların kınanmasını, örgütün siyasi kolu HB'nin yerini alan Euzkadi Herriarrok'tan (EH-Bask Yurttaşları) istemişti. Bu partinin ETA saldırılarını kınamaması nedeniyle PNV yönetimi EH ile ilişkilerini askıya aldığını açıklamıştı. EH'nin 21 Ocak 2000'deki açıklamasında saldırıyı yapanların sorumlu olduklarını, anlaşmazlığın siyasi yönünü görmek istemeyen tüm güçlerin de bu gelişmelerde sorumluluğu olduğunu açıklayarak ETA terörünü kınamaktan kaçındığı görüldü. Birleşik Sol (IU) ise, ETA'mn 21 Ocak 2000'de Madrid'de bir İspanyol albaya yapılan bombalı saldırının pakta imza atan aşırı milliyetçiler tarafından kınanmamasını protesto ederek 27 Ocak'ta Lizarra paktından çekildiğini açıklaması anlaşmanın sonunu getirecek yolu açmıştı.

Bu anlaşma, Bask ülkesi aleyhine çalıştıkları gerekçesiyle Halk Partisi ve Bask bölgesi sosyalist partisi olan PSOE ile ilişkilerin kesilmesi koşulunu da getiriyordu. ETA'mn, PNV ve EA'nın bu koşula uymadıklarını ileri sürmesiyle ortaya çıkan belirsizlik sonucu Bask bölgesinde görmeyi umduğu dayanışmanın yerini eski ilişkilerin alması engellenemedi. ETA'mn planları tutmamıştı. PNV ve EA'nın, ETA'mn böyle bir talebine olumlu cevap vermesi zaten mümkün görünmüyordu. Bask bölgesinin en güçlü partisi PNV'nin buna olumlu bakması ise bu partinin Bask bölgesindeki güçlü konumuna da uygun değil-

Ayrılıkçı Tarör v« Ulu«l«r«r««ı Sl«t«m

di. Bu partinin uzlaşmaz bir tutum takınarak EH benzeri bir yola girmesi EH'nin olduğu bir yerde radikalleşmiş bir PNV'nin varlığını gereksiz kıldır.

ETA'nın tabanı yöneticilerinden daha radikaldir.229 Günlük hayatta işsizlikle ve diğer yerel sorunlarla yüzyüze kalanlar da onlardır. Korkunun toplumsal sindirmeyi bir süre sağlayabildiği fakat sonuçta radikalleşmeyi artına etki yaptığı bilinmektedir. Gerginliğin arttığı dönemlerde korku, ETA tabanının güçlenmesine katkı sağlıyor. Bu nedenle gerginliğin sürdürülmesi ETA'nın varlık nedeni olmuştur.

Madrid ve Paris'in ortak dayanışması İspanya'nın Bask bölgesinde yaptıkları saldırılardan sonra Fransız Bask bölgesine sığınan ETA üyelerinin faaliyetlerini zora sokmuştur. Haziran 2000'de Fransa cumhurbaşkanı Chirac ve İspanya başbakanı Aznar'ın ETA'ya karşı işbirliğini artırma kararı almaları ETA'nın işini zorlaştıracaktır. ETA'nın üst düzey yöneticilerinin Madrid yönetimiyle Avrupa'nın bazı başkentlerinde görüşmelerini sürdürmesi ise ETA'nın Madrid'le ilişki kesmediği için dışladığı Bask bölgesi partilerine karşı aldığı tutumla çelişmektedir. Fakat bütün bu ve benzer örgüt liderliği aynı tutumu izlemekte bir mahsur görmemiş ve radikalliklerine haled gelir düşüncesiyle bunu tabanlarına yansıtmamış ya da karşı tarafın taviz vermek için arayış içinde olduğunu ileri sürerek galip taraf oldukları, sürdürdükleri şiddet politikasının işe yaradığı mesajını verme yolunu seçtikleri görülmüştür.

Siyasi alanda Bask bölgesindeki radikallerin işi de kolay görünmüyor. Mayıs 2001 seçimlerinde ılımlı milliyetçi Bask partileri PNV ve EA (Bask Dayanışması) ittifakı toplam 75 sandalyenin 33'ünü almayı başardı (Bir önceki Ekim 1998 seçimlerinde ise 27 sandalye kazanmışlardı). ETA'nın siyasi kolu EH'nin sandalye sayısı ise bir önceki seçimlere göre 14'ten 7'ye düştü. Yeni gelişmeler taraftarları radikalleştirmenin zorlaştığını

ve

229 P. Woodworth, "Why Do They Kill?; The Basque Conflict in Spain", World Policy Journal, Vol.XVIII, No.1, Spring 2001:11.

Ayrılıkçı Tarnrün Anatomi»! / IRA-FTA-PKK

yeni çıkışların gerekli olduğunu ETA liderliğine göstermiştir. Bir taraftan yöneticilerle görüşmek için aracılardan sesine kulak vermeye çalışan ETA liderliği dışlanmaktan korktuğu için bombalamalara devam etmek zorunluluğu duymaktadır. Fakat bu bombalamaların Madrid'i çatışmaların içine çekmediğini görmesi ETA'nın işini daha da zora sokmaktadır.

Bask bölgesindeki radikaller, buradaki Bask kökenli olmayanları kendileriyle beraber olunca güvende olacakları konusunda nasıl ikna edeceklerinin ve ETA'yı besleyen yoksul ve alt-orta sınıf Basklı gençlerin

daha iyi iş ve yaşam koşulları için AB'nin zengin başkentlerine göç etmelerinin önüne nasıl geçileceğinin sıkıntısını yaşıyorlar.

PKK'nın tasfiyesi

Toplumsal şiddet ve uluslararası siyasi faaliyetleri birarada yürütmeyi amaçlayan PKK da IRA gibi masaya silah gücüyle oturma hesapları yaptı. Fakat yeni uluslararası sistemin bu bölgedeki işleyiş mantığına ters düşen bu çaba tasfiye ile karşılaştı.

Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) adına Orgeneral Ateş'in Eylül 1998'de Öcalan'ı elinde Türkiye'ye karşı bir koz olarak tutan Suriye'deki Hafız Esad yönetimine karşı sert uyarısı ve hemen arkasından Orgeneral Kıvrıkoğlu'nun Adana'da, Suriye'deki Hafız Esad yönetiminin teröre destek vermesini kınayan açıklamasıyla, yine ekim ayı başında "sabrımız taşmak üzere, Şam yönetimi ile aramızdaki durum, ilan edilmemiş bir savaş halidir" ifadesi ve Demirel'in "Suriye'ye karşı mukabelede bulunma hakkımızı saklı tutuyoruz" uyarısı Türkiye-İsrail arasında sıkışabileceğin! hesap eden Şam yönetiminin tavizkar bir tutum içerisine girmesini sağlamıştır.²³⁰ Ankara'dan Şam'a karşı olası bir askeri müdahale söz konusu olunca Kahire yönetimi aracılık yapma görevini üstlenmişti. Ankara'dan gelebilecek askeri müdahalenin diğer Arap ülkelerini ve İsrail'i içine çekebilecek bir çatışmaya dönüşme olasılığı İsrail ve ABD yönetimini sorunun çözülmesi sürecine katılmaya ve bu arada bu süreçten kâr sağlamanın yollarını aramaya itmiştir.²³¹ Dönemin Mısır Dışişleri Bakanı Amr Musa aracılığıyla Hafız Esad yönetimi Ankara'ya mesaj göndermiş ve Ankara'nın taleplerine olumlu cevap vereceğini belirtmek zorunda kalmıştı.

Ekim ayı başında Ankara'nın Suriye sınırında askeri manevraları başlatması sonrası Öcalan Suriye'den uzaklaştırıldı. Öcalan'ın Moskova'ya, oradan da İtalyan komünist milletvekili Ra-mon Mantovani'nin de yardımıyla Roma'ya götürüldüğü bilinmektedir. Rusya Federasyonu başbakanı Primakov'un Öcalan'ın Ankara ile ilişkileri ve Öcalan'ın Rusya'da güvenliğinin sağlanmasının sorun yaratabileceğini gözönünde bulundurarak Rusya'da kalmasına izin vermediği, Almanya'nın ise Alman mahkemesi tutuklama kararına rağmen Öcalan'ı istemediği zamanın İtalya başbakanı Lamberto Dini tarafından ifade edilmişti.²³³ MED TV'ye Amsterdam'daki Kürdistan Enformasyon Merkezi tarafından 13 Kasım 1998 tarihinde gönderilen haberde Öcalan'ın Roma'ya İtalyan hükümetinin bilgisi dahilinde gittiğini belirttiği ifade edilmekteydi.

İtalyan hükümeti Ankara'nın iade talebine olumsuz cevap vermiştir. Öcalan'ın iadesi konusunda Ankara 1957 tarihli Avrupa İade Sözleşmesi'ni dayanak olarak göstermiştir. Bu sözleşmenin 3. Maddesi 2. Fıkrasına göre bireyin ırk, din, ulus ya da siyasi görüşü nedeniyle cezalandırılması söz konusu olduğu bir durumda iade edilmeyebileceği belirtiliyor.²³⁴ İadeyi düzenleyen 11. Maddeye ise İtalya çekince koymuş ve ölüm cezasının olduğu ülkelere iade etmeyeceğini beyan etmişti. Gerekçe olarak ta İtalyan anayasasının ölüm cezasını yasaklayan 2. ve 27.(4) maddeleri gösterilmişti. 1977 tarihli Avrupa Terörizmi Önleme Sözleşmesi'nin 2. Maddesi ise siyasi motifli şiddeti içeren eylemlere katılanları iade kapsamına almaktadır.²³⁵ Bu çerçeve içinde olayı değerlendiren ve üzerinde Washington'un artan oranda baskısını hisseden

Roma, Öcalan'ın Türkiye'ye iade edilmeyerek Yunanistan'a gönderilmesiyle rahat bir nefes almıştı. Öcalan'ın Yunanistan'daki destekçilerine rağmen başbakan Simitis, terörü destekleyerek Birleşmiş Milletler sözleşmesini ihlal eden bir ülke olmak tehlikesinden kurtulmak için Öcalan'ı Yunanistan dışına çıkarmayı başarmış, kabinesindeki destekçilerinin perde önündeki isimlerinden ikisini tasfiye etmek zorunda kalmıştı.

16 Şubat 1999'da gece yarısından sonra sabah saat 03.00'te Öcalan 15 gün

kaldığı Kenya'nın başkenti Nairobi'deki Yunanistan büyükelçiliğinden bir operasyonla Türkiye'ye getirildi. Öcalan'ın en korktuğu da buydu. Öcalan Nisan 1999'daki bir mülakatında "Afrika bizim için çok tehlikeli olurdu" diyordu Avrupa'da gidecek yer ararken.²³⁶ Çakal Carlos'a yapılan Sudan operasyonunu hatırlamış olacak. Bu tip uluslararası işbirliğiyle yapılan operasyonlar için hukukun sizi zorlamayacağı bir yer seçilir. Fransa da Carlos'u önce Suriye'den çıkartmış, sonra Sudan'dan almıştı. Operasyonun harekât bölümünü Genelkurmay Özel Kuvvetler Komutanlığı, İstihbaratı ise MİT ve CIA'nın gerçekleştirdiği belirtildi.²³⁷ Bu gelişmelerden önce, PKK içerisinde sorunlar yaşayan Semdin Sakık'ı Türkiye'ye getirdikten sonra Özel Kuvvetler Komutanlığı Öcalan'ın da getirileceği açıklamasını yapmıştı.²³⁸

Öcalan'ın Kenya'ya götürülmesinde Yunanistan'daki bazı çevrelerin rolü olduğu ortaya çıkmıştır. Türk dışişleri bakanlığı sözcü yardımcısı Atacanlı'nın Öcalan'ın İmralı'ya kapatılmasından sonra yaptığı açıklamada Öcalan'ın Kenya'ya Yunanistan, hükümetinin aldığı bir tertiple götürüldüğünü ve bir süre misafir edildiğini açıklamıştı.²³⁹ Öcalan, tutuklandıktan sonra yaptığı açıklamada ise Atina'nın kendisine yardımcı olduğunu ifade etmişti.²⁴⁰ Öcalan'a Yunanistan'da birçok milletvekili tarafından destek verilmiş, özellikle dönemin dışişleri bakanı Panga-los'un Türkiye karşıtlığı PKK'ya destek verenler arasında en önde yer almasını sağlamıştı. Bu nedenle 18 şubat 1999'da uluslararası eleştirilerden kurtulmak için Yunanistan başbakanı Simitis, Pangalos'la birlikte Yunanistan içişleri bakanı Alekos Papadopoulos ve kamu düzeni bakanı Filippos Petsalnikos'un tasfiyesini sağlamıştı.

Öcalan'ın Türkiye'ye getirilip tutuklanması sonrası PKK'da yaşanan yönetim sorunu ve uluslararası desteklerin sekteye uğraması örgütte bir belirsizlik sürecinin yaşanmasına neden olmuştur. Kuzey Irak'taki otorite boşluğunda kendine zemin bulabilen ve etnik çatışmalardan söz eden Osman Öcalan'ın açıklamalarına karşın PKK lideri tutuklu bulunduğu İmralı'dan avukatları aracılığıyla yaptığı 18 Mart 1999 tarihli basın açıklamasında 'bu tür açıklama ve eylemleri esefle karşıladığını' ifade etmiştir.

Osman Öcalan ve Cemil Bayık gibiler gruplarını ya çatışma içerisinde tutarak moral çöküntüyü önlemeye çalışacaklardı ya da onları terkedip kendileri Kuzey Irak'ta ve mümkünse bir Avrupa başkentinde gittikçe marjinalleşerek yollarına devam edeceklerdi. Avrupa başkentlerindeki liderler ise orada ilişki kurduktan çevrelerin tercihlerine uygun olarak siyasi faaliyetlere ağırlık vereceklerdi, ta ki Avrupa'daki dostları bir ışık görmeyip kendilerini terkedinceye kadar. New York'taki Sinn Féin dostlarının ABD yönetiminin hesaplarına ters düşmeye başlayınca IRA'ya yardımı kesmek zorunda bırakılmaları örneğinde olduğu gibi.

Uluslararası sistemin çarkının dışlileri arasında sıkıştırıldığını gören Öcalan bir taraftan örgütü sistemin taleplerine uygun bir şekle sokmak için çaba harcarken diğer taraftan da örgütün silahlı kanadında örgütten kopmaları ve yeni örgütlenmelere gidilmesini engellemek için esnek ifadeler kullanmaya da dikkat etmiştir. Uluslararası sistemin taleplerine ayak uydurmak için bir dizi değişikliğin gündeme getirildiği şubat 2000 yılındaki PKK'nın 7. Olağanüstü Kongresi'ne sunulan politik raporda "avare-asi çetecilikle iç içe geliştirilen şiddet anlayışı"nı eleştiren Öcalan "çatışma yaklaşımlarının iflas ettiğini" ifade etmiştir. Başkanlık konseyi üyesi Nizamettin Taş ise "eski tarzı mahkûm ettiklerim" belirtmiştir. Bunlar yenilgi sonrası yeni hareket tarzları belirlemenin ifadeleridir. Periferide yer alan PKK gibi köylülük temeline oturan ayrılıkçı etnik terör, merkezi ülkelerle ilişkilerin kaypak bir zemine oturtulduğunu bildikleri halde bu tuzağa düşmüşler ve politikalarını gözden geçirmek zorunda kalmışlardır.

PKK merkez komitesi üyesi M. Karasu Öcalan için 'insanlık ve barış davasının savunucusu' diye söz ediyordu. Karasu, Öcalan'ın PKK'nın 'tanrısı' olduğunu biliyordu. Bu tür etnik-köylü örgütlerinde tanrı önemlidir. Bu nedenle 6. Kongre'ye sunduğu açıklamasında (25 Mayıs 1999) Öcalan'ın gıyabında onursal başkan seçilmesini önermiştir. Öcalan'ın lider olarak bütün merkez komitesine karşı durabilecek düzeyde olduğu açıktır. Örgütün köylülükten kurtulamamasının sıkıntısını yaşayan Öcalan Serxwebun'da yayınlanan bir yazısında onbinlerce taraftarının herşeyi kendisinden beklediğini ve bunun bir köylü aptallığı olduğunu ifade etmişti. Savaşı PKK başlatmış ve yenilmişti. Yenilgi yokmuş gibi bir tavır sergilenerek adeta Avru-pa'daki taraftarlarına desteklerini devam ettirmeleri mesajı verilmeye çalışılmıştır.

Öcalan'ın The Middle East dergisine verdiği ve Nisan 1999'da yayınlanan mülakatında mücadelenize nasıl devam edeceksiniz sorusuna silahlı mücadeleyle devam edeceklerini söyleyerek cevap vermişti. Aynı mülakatta Avrupa'nın siyasi çözüm için Türkiye'ye baskı yapması gerektiğini de ileri süren Öcalan, Avrupa'yı yeterli destek vermediği için de suçlamaktan geri kalmamıştı. Koşullara ayak uydurma çabasına örnektir bu değişim süreci.

Bu mülakatta Semdin Sakık'ı bir 'köylü çetesinin başı' olarak suçlayan Öcalan Fransız gizli servisine Sakık'ın örgüt paralarının önemli bir kısmını cebine attığı konusunda kendisinin uyarıldığını da belirtmekteydi. Öcalan'm bu açıklaması, diğer bazı istihbarat birimlerinin yanında Fransız gizli servisinin de bir dönem PKK liderliğiyle ilişkiye geçmiş olduğunu göstermektedir.

Aradan uzun bir zaman geçmedi ve Ankara, uluslararası ve bölgesel dengeleri iyi gözeterek 20. Yüzyılın, siyasi boyutları Türkiye açısından çok önemli olan bir uluslararası operasyonu başarıyla tamamladı. Öcalan'm yeni koşullara göre tutum takınarak Türkiye'ye hizmet edeceğini açıklaması sonrası Avrupa'da PKK'ya destek verenler Türkiye'nin başarısı karşısında tavır değiştirmek zorunda kalmışlardır.

Türkiye açısından bu operasyonun en önemli boyutu Yunanistan'da PKK'ya destek verenlerin ortaya çıkarılması ve Yunanistan'daki Türk düşmanı bazı grupların tasfiyesi için bir adım atılmasının ortamının yaratılmasıydı.

Yunanistan ve PKK

Suriye'yi terör örgütlerine verdiği destekten dolayı eleştiren bazı batılı gelişmiş ülkeler, PKK konusunda aynı tutumu sergileyen Yunanistan'ı düştüğü zor durumdan kurtarmak için Washington ve Brüksel'de hesaplar yapmışlardır.

Birleşmiş Milletler'e (BM) üye ülkeler, "silahlı örgütlerin diğer bir ülkeye karşı faaliyetlerini desteklemekten, organize etmekten ve kışkırtmaktan kaçınacağına" dair karara uyacaklarını kabul etmişlerdir²⁴² (BM Genel Kurulu, karar no. 2625, 24 Kasım 1970).

Yunanistan'da 'Gladio' kalıntısı güçlerle işbirliği içerisinde olan bazı milletvekilleri, hukukçular, bürokratlar ve subaylar Türk düşmanlığı çerçevesinde dayanışma içerisine girmişlerdi. Bu düşmanlıktır ki Yunanistan'ı, 1974 Kıbrıs müdahalesi öncesinde olduğu gibi, Öcalan ve PKK konusunda da zor duruma sokmuştur.

Uluslararası hukuk kurallarına göre Yunanistan'ın PKK'yı Türkiye'ye karşı kullanmasıyla Suriye'nin kullanması arasında fark yoktur. İki ülke yönetimi de birer sorumlu devlet değil, sorumsuz örgüt gibi davranmışlardır. Devletlerin altına imza koydukları kararlara uymama ayrıcalığı yoktur. Örgütler ise koşullara göre tutum belirleyebilirler.

Yani onlara göre amaca varmak için her yol mubahtır. Kendi koydukları ya da kabul ettikleri kuralları gerekli gördüklerinde yine kendileri ihlal ederler. Devletler ise taraf oldukları bölgesel ya da uluslararası kuruluşlardan ayrılacaklarını belirli bir süre önce bildirirler ve süre tamamlandığında yükümlülüklerinden kurtulabilirler. Atina, bir taraftan üyesi olduğu kuruluşların nimetlerinden yararlanırken, diğer taraftan da Şam yönetiminin yaptığı gibi "düşmanımın düşmanı dostumdur" anlayışına uygun hareket ederek terör örgütleriyle işbirliği içerisine girmekte bir sakınca görmemiştir.

Aralık 1988'de Lockerbie'de (İskoçya'da) düşürülen uçağın bombalanmasından sorumlu tutulan iki Libya vatandaşını koruduğu iddiasıyla Libya'yı terörist ilan eden ABD yönetimi terörist olarak kabul ettiği PKK örgütünün liderini büyükelçiliğinde saklayan Atina'ya aynı şekilde karşılık verememiştir. 27 Ekim 1991'de ABD, İngiltere ve Fransa terörizme karşı bir metin hazırlamışlardı. Bu metne göre, "doğrudan ya da dolaylı olarak terör faaliyetlerinde yer alan, terör faaliyetinde bulunanları koruyan, bunları eğiten, silahlandıran, mali destek veren ya da her hangi bir koruma sağlayan devletler diğer devletlere ve Birleşmiş Milletler'e karşı sorumlu olurlar". Bu öneri 20 Aralık 1991'de yürürlüğe girmişti. Özellikle Libya'nın tutumunu kınamak için alınan böyle bir kararın Yunanistan'ın PKK'yı koruyan tutumunu da kapsayacak nitelikte olduğu gözardı edilmiştir.

Ankara'nın, Atina'yı teröre destek veren ülkeler listesine koyma talebi ise 'doğal olarak' Washington ve Brüksel'de olumlu yankı bulamamıştır. Washington bir taraftan Yunanistan'daki, Türk düşmanlığı üzerine kurulan siyaset-terör ilişkisini (devletle bağlantılı 17 Kasım örgütü) tasfiye etmeye çalışırken, diğer taraftan da bir NATO üyesi olan Yunanistan'ı kendi çizgisinde tutmaya çalışmıştır. Brüksel ise AB üyeleri arasındaki dayanışma adına PKK terörünün yaptığı tahribatı ve buna kendisinin katkısını gözardı etmeye çalışarak Atina'yı korumaya çalışmıştır. Ocalan yakalanmadan önce PKK'mn başarılı olacağı hesapları yaparak örgüte her düzeyde destek veren ya da faaliyetlerine göz yuman fakat Türkiye'nin direnişi karşısında yanlış at'a oynadığını farkedenden kimi AB ülkeleri243, bu desteklerini Öcalan'm yargılanma sürecine müdahale etmeye çalışarak devam ettirmeye çalışmışlardı.

Batılı istihbarat birimleri ve PKK

Bir devlet yapısı için gerekli olan şekilde örgütlenen PKK, şiddet eylemlerinin merkezi hükümetleri tuzağa düşüreceğini, artan karşı şiddetin insanları kendi saflarına iteceğini ve böylece taraftarlarını artıracaklarını hesap etmişti. İçerideki bu faaliyetlerinin uluslararası alanda da desteklenmesini öneren yer-li-yabancı danışmanları PKK'yı bir tuzaktan diğerine itmişlerdir. Ortadoğu coğrafyasında Suriye ile ilişkilerin zorunlu oldu-

243 Londra PKK gibi terör örgütlerinin faaliyetlerini yasaklamak için Mart 2001 'e kadar beklemiştir. İçişleri bakanı 13 Mart 2001 'de yeni terörizm yasasıyla PKK, Tamil Kaplanları, İngiliz amirali Stephen Saunders'i Atina'da öldüren 17 Kasım örgütünün de içinde bulunduğu 21 örgütü yasa dışı ilan etti. Bkz., The Guardian, 14 Mart 2001. İngiliz istihbarat kaynaklarının bakanlığa verdikleri raporlara göre İngiltere'nin uluslararası terör gruplarının ve destekçilerinin üssü olması engellenmeliydi. Bunu yıllardır söylemekteyiz. Bu Almanya, Fransa gibi belli başlı gelişmiş batılı ülkeler için de geçerlidir.

Ayrılıkçı T«r6r6n Anatomlal / IRA-ETA-PKK

ğunu ileri süren ve Türkiye'deki silahlı mücadelenin uluslararası faaliyetlerle desteklenmesi gerektiği yolunda tavsiyelerde bulunan İsmail Beşikçi gibi kişilerin, PKK'dan ayrılan İbrahim Güçlü gibi kişilerce eleştirilmeleri ve emperyalizmle işbirliğinin doğuracağı felaket konusunda Doğu Perinçek'in uyanılan bir sonuç vermemiştir.

Orta Doğu'nun petrole bulanmış çamuruna batmakta olan PKK son bir hamle ile emperyalizmle işbirliğini denemiş fakat kıpırdadıkça daha fazla batmıştır. Batarken de faturayı yoksulların üzerine yüklemeyi ihmal etmemiştir. Özellikle Avrupa'da destek arayan PKK liderliği, bu desteğin koşullu olacağı gerçeğini zamanında ciddiye almamıştır.

Avrupa'daki bazı ülke yönetimleri PKK'nın faaliyetleriyle özellikle 1989 yazı ile birlikte çok yakından ilgilenmeye başlamışlardı. Türkiye'nin onbinlerce silahlı PKK'lıyla başedemeye-ceği hesaplan onları böyle bir tutuma yöneltmişti. 1989'da başlayan organize edilmiş yoğun mülteci akımı ise PKK'ya Avrupa'da bir gündem yaratma ve konuyu uluslararası alana taşıma imkânı sağlamıştı. Ayrıca bu mültecilerin önemli bir kısmı ödedikleri aidat ve diğer yardımlarla PKK için birer vergi mükellefi olmuş ya da haraç toplama ve uyuşturucu kuryeliği yapma gibi konularda vergi memuru ihtiyacını da karşılamıştı.

Suriye'de iken, İran, Irak ve Suriye'nin doğal müttefikleri olduğunu ifade eden PKK lideri Öcalan amaca ulaşmak için ABD dahil değişik ülkelerle işbirliğine gidilebileceği de inkâr etmemiştir. Hem Türkiye'de hem de özellikle bazı Avrupa başkentlerinde PKK ile işbirliğinden önemli mali çıkarlar sağlayan gruplar türemiştir. Bunların başında özellikle bazı siyasiler, hukuk büroları ve hükümet dışı kuruluşların üst kademe çalışanları gelmekteydi. Bunlar ise büyük çoğunlukla kendi ülkelerinin istihbarat birimleriyle bilgi alışverişi içerisindeydiler. Yani bu yönetimler bir terör örgütünü kontrol etmeyi de yasalara uyduruyorlardı. Önemli bir AB ülkesinin bir istihbarat şefi (bunlar kendilerini büyükelçilik üçüncü sekreteri olarak tanıtır)lar)

JStt

Ayrılıkçı T«rör v« Ulu«l«r«r«««ı Sltem

Ocak 1994'de Londra'daki bir PKK toplantısında Şunu söylemişti. "Bizim PKK .gibi örgütlerin üst kademesiyle bir sorunumuz yok. Fakat tabanı takip etmekte zorlanıyoruz". Onların sorunu PKK'nın uyuşturucu dağıtımını çocuklara yaptırmamasını engelleyememektir. Bu istihbarat yetkilileri PKK'nın başarılı olacağından kuşku duymuyorlardı. Bu nedenle Avrupa başkentlerinde bir PKK bürosundan diğerine dolaşan PKK üst kademe elemanlarıyla aralarını iyi tutmaya çalışıyorlardı. Türk büyükelçilikleri istihbarat şefleri ise NATO ülkelerinin istihbarat şeflerinden gelecek önemli bilgilere bel bağlamışlardı çoğunlukla. Onların, elde ettikleri bilgileri kendileriyle paylaşmakta ne kadar secici ve cimri davrandıklarına belki de inanmak istemiyorlardı.

Bazı batılı ülkelerin istihbarat şefleri haber kaynakları için birbirleriyle yarışırken, bunun için özellikle Londra, Berlin, Paris, Amsterdam gibi başkentlerdeki üniversitelerde, gelecekte kurulması umulan Kürdistan'ın ihtiyaç duyacağı kadro için eğitim gördürülen PKK taraftan

gençlere önemli oranda mali destek sözü vermekten de geri kalmıyorlardı. Bu arada dedeleri özellikle Lübnan'dan ABD ve Kanada gibi ülkelere göç etmiş Ermeni akademisyenler ve bu ülkelerdeki destekleyicileri PKK ile yakın ilişki kurmak için her yolu denemekteydiler. Genellikle tarihçi olan bu akademisyenler, Kürdistan kurulduğunda Van-Diyarbakır hattının kendilerine verilmesi gerektiğini çünkü buralann tarihi olarak Ermeni vatanı olduğunu toplantılarda PKK'lılara espirili bir şekilde söylemekten geri kalmıyorlardı. Bir çok üst kademe PKK'lı ise bunun ciddi bir hesap olduğunu düşünmeden gülüp geçiyorlardı. Yine Harward Üniversitesi'nden bir tarihçi öğretim üyesi Dr. Hovannasyan bir toplantı sonrası (Ocak 1994) Van'ın neden Kürtlere verilmediğini eğer bu gerçekleşirse burayı Kürtlerden kolayca alabileceklerini zamanın Özgür Gündem gazetesi Londra temsilcisinin yanında ifade etmekten çekinmemişti.

Bütün bu gelişmeler olurken, ABD'nin de öncülük ettiği ittifakın Orta Doğu'yu kendi uluslararası sistemine entegre etme hesaplarına takıldığını fark edemeyen PKK liderliği özellikle Almanya'nın bölgedeki gelişmeleri yönlendirme çabalarıyla ortaya çıkan merkezi ülkeler arasındaki rekabeti iyi değerlendiren Ankara'nın bir tasfiye operasyonu ile karşılaşınca geç kaldığını görmüştür.

PKK'nın geleceği

Öcalan, 2 Ağustos 1999 Salı günü avukatları aracılığıyla yaptığı açıklamada, 1 Eylül 1999'dan geçerli olmak üzere örgütün silahlı mücadeleye son vermesini istemişti.²⁴⁴ Öncelikle bu çağrının örgütün Avrupa ve Kuzey Irak'taki liderliği tarafından nasıl karşılanacağı önemliydi. Örgütün tabanı ise bir oranda Öcalan'ın çağrısına karşı Avrupa ve Kuzey Irak'taki liderlerin tepkilerini aldıktan sonra tavır belirleyebilecekti.

PKK'nın Avrupa kanadı, yaptığı açıklamalarda Öcalan'ın çağrısını kuşkuyla karşılayan bazı yandaşlarını uyararak 'Barış olmaz demek ciddi bir yanılgıdır' şeklinde bir açıklama yapmıştı. Ayrıca barışın zorunlu olduğu, başka alternatif olmadığı, gelişmeleri siyah-beyaz şeklinde yorumlamaların doğru olmadığı ve taşıdığı riske rağmen önemli bir adım olduğu ifade edilmişti. Bu arada PKK'nın askeri kanadı ERNK'dan gelen açıklamada ise PKK'dan klasik anlamda eylemlerin artık beklenmemesi gerektiği ifade edilerek eski yöntemlerin başarısız olduğu adeta

kabul edilmişti. ERNK yeni gelişmelere göre yeniden yapılandırılma sürecine sokulmaya çalışılarak öncelikle ismi 'Demokratik Halk Birlikleri' olarak değiştirildi. ARGK'nın ismi ise 'Halk Meşru Savunma Kuvveti' oldu.²⁴⁶ PKK'da, Öcalan yanlıları, Navend ve Devrimci Çizgi Savaşçıları adı altında yeni yapılanmaların ipuçları ortaya çıkmaya başladı.²⁴⁷ PKK başkanlık konseyinin 4 Mart 2001 tarihli açıklamasında ise diploması fa-

244 Özgür Bakış, 4 Ağustos 1999.

245 Özgür Politika, 3 Ağustos 1999.

246 Cumhuriyet, 9 Şubat 2000.

247 Cumhuriyet, 12 Ocak 2000.

.Ayrılıkçı Tarör v« Ulu»lır«ra»ı Siatam..

aliyetlerini çözümde rol oynayacak bir alan düzeyinde geliştirmenin gerekliliğinin altı çiziliyordu.²⁴⁸ Yenilgiden sonra PKK'nın batıdaki eski müttefiklerinin görmek istediği de buydu.

Öcalan'ın yaptığı açıklamada silahların bırakılması şeklinde bir talep yoktu, çünkü Öcalan böyle bir açıklamanın örgüt tarafından genel bir kabul görmeyeceğini bilmekteydi. Örgütün sınırların dışına taşınmasının istenmesi ise çok önemli bir gelişmeydi. Sınır dışına çekilecek taraftarların öncelikle Kuzey Irak'a gidecekleri açıktı. Fakat Kuzey Irak'ta Barzani taraftarlarının bulunduğu bölgeye yerleşmeleri zordu. Çünkü Barzani, buradaki egemenliğinin gelecek olan PKK taraftarlarınca tehdit edilebileceğini bilmekteydi. Talabani'nin de aynı düşüncelerle hareket edeceği açıktı.

Şam'daki faaliyetleri önemli ölçüde sekteye uğratılan PKK'nın bir kesimi Kuzey Irak'taki sahipsiz coğrafyayı yeni üs olarak seçmişti.²⁴⁹ Türkiye'nin Kuzey Irak'ta istediği gibi askeri operasyon yapabilme imkânı PKK'nın buradaki hareket kabiliyetini sınırlamıştır. Kuzey Irak'ta PKK'nın etkin liderlerinden Osman Öcalan ve Cemil Bayık gibi isimler böyle bir çıkmazın farkındaydılar ve Semdin Sakık'ın düştüğü duruma düşmemek çabası içerisindeydiler. Kuzey Irak'ta sıkışan PKK güçleri zorunluluk halinde batı İran'a geçebilirlerdi. Buradaki Tahran'ın tam olarak kontrol edemediği ya da iç güç dengesi nedeniyle göz yummak zorunda kaldığı Kürtçü-dinci İranlı bazı subaylar ve yerel yöneticiler uzun zamandır Türkiye'ye karşı PKK taraftarlarına zaten yardımcı oluyorlardı. Fakat Tahran-Ankara arasındaki son gelişmeler dikkate alınırsa bu yardımın eskisi kadar pürüzsüz olmayacağı söylenebilir.

PKK başkanlık konseyi üyesi Duran Kalkan'ın, örgütün içerisinde silahlı mücadele konusunda ilk ateşkesin ilan edildiği 1993 yılından bu yana bazı ayrılıkların olduğunu kabul etmesi

24> Semvebun, yıl. 20, sayı. 231, Mart 2001.

249 Kuzey Irak'taki gelişmeler konusunda önemli bir kaynak için Bkz., Ü. Öz-

dağ, Türkiye, Kuzey Irak ve PKK: Bir Gayri Nizami Savaşın Anatomisi, ASAM Yayınları, Ankara, 1999.

ısa

Ayrılıkçı T«rörün Anatomisi»! / IRA-ETA-PKK

ve askeri zaferin kazanılması üzerine kurulan politikaların yeniden değerlendirilmesi konusundaki açıklaması örgüt liderliği arasında bir düşünce farklılığı olduğunu da göstermekteydi.^{25p} Örgütün Avrupa kanadı çatışmaların durdurulmasını kendileri açısından olumlu yorumlarken, Kuzey Irak'taki kanat çatışma dışına çekilen örgütün silahlı tabanını zamanla kaybedebileceğinden korkmaktaydılar. Fakat Kuzey Irak kanadı Öcalan'ın açıklamalarıyla ters düşen bir tutum içerisine girerse örgütte bölünmeler

gündeme gelebilirdi. Bunun sonucunda ise çatışmaları yürüten kuzey Irak kanadının faaliyetlerini mali olarak finanse eden Avrupa kanadının mali desteğini kesmesi gündeme gelebilirdi. Bu da Kuzey Irak örgütlenmesinin sonunun başlangıcı olurdu.

Sonuç yerine

Şiddet kültürünün egemen olduğu bir coğrafyada yeşeren PKK ve destekçileri kaybetmişlerdir. Uluslararası sistemin işleyişinden örgütler tam olarak muaf değildir. Gelişmeleri iyi tahlil edebilen örgütler, daha iyi yaşamaları için çaba gösterdiklerini iddia ettikleri insanlara daha fazla zarar vermeden politikalarını gözden geçirme başarısını gösterebilmektedirler. İç ve dış baskılara direnemeyen ve güçlerinin sınırlarını gören IRA ve PKK liderliği uluslararası sistemin işleyişine uygun hareket etme yolunu seçmişlerdir.

Hegemon güçlerin çıkarlarını olumsuz yönde etkileyebilecek çabalar içerisine giren bazı etnik ayrılıkçı terör örgütleri faaliyetlerini, hegemon devletlerin iyi ilişki sürdürmek zorunda olduğu ülke yönetimleriyle olan ilişkilerine zarar verici bir düzeye ulaştırdıkları durumlarda büyük olasılıkla tasfiye ile karşılaştıktan PKK örneğinde görülmüştür. PKK, özellikle ABD ve bazı müttefikleriyle yine bazı AB ülkeleri arasındaki rekabeti kullanmayı denedi. Fakat, Türkiye'nin bölgesel yapılanmalar-

250 PKK Avrupa kanadı; "barış zorunludur başka alternatif yoktur", Özgür Poli-
tika, 5 Ağustos 1999. 3 Ağustos 1999.

154

Ayrılıkçı Ttrör v* Uluslararası Sistem

daki önemi ve TSK'nın batılı merkezlerce beklenmeyen direnişi öne çıkınca tasfiyeyle karşılaşması kaçınılmaz oldu.

IRA'nın da benzer bir operasyonla karşı karşıya olduğu söylenebilir. Washington yönetimi en önemli müttefiklerinden biri olan Londra'nın üzerinden Kuzey İrlanda yükünü atmak için çaba göstermeye devam edecektir. ETA'mnsa Fransa-İspanya dayanışması arasında önemli sıkıntılarla karşılaşmaya devam edeceği açıktır. Bask bölgesinin elde ettiği ayrıcalıklardan sonra ETA'yla ilişkili çevrelerin Avrupa kamuoyuna kendilerinin haksızlığa uğramaya devam ettiklerini anlatmakta zorluklarla karşılaştığı, çıkmaza giren ETA'nın şiddetini artırarak konuyu gündemde tutmaya çalışmasının aslında bu çıkmazı artırmaktan başka bir işe yaramadığı açıktır.

Günümüzde gündemin en üst sıralarında yer alan konu, bireysel ihtiyaçların hangi ölçüde karşılandığıyla ilgilidir. Giderek artmakta olan bu eğilimin terörden medet uman örgütlenmeleri gittikçe marjinalleştireceği ve kolay kullanılabileceği insan kaynağını bulmakta zorlanan ayrılıkçı terör örgütlerinin işlerini zorlaştıracak bir gerçekliktir.

1sa

KAYNAKÇA

Agirre, J., Operation Ogro, Trans., B.P. Solomon, Ballantine, New York, 1975.

Almond, G.A. & G.B. Powell, Comparative Politics: A Developmental Approach, Little Brown, Boston, 1978.

Amin, S., "Democracy and the national strategy in the periphery", Third World Quarterly, 9-1987.

Anglo-Irish Joint Communique", Downing Street, London, 28 Feb., 1996. An Phoblacht.

Anderson, E.V. & K.H. Rashidian, Iraq and the Continuing Middle East Crisis, Pinter Publs., London, 1991.

Avcıoğlu, D., Türkiye'nin Düzeni: Dün, Bugün, Yann, Bilgi Yay., İstanbul, 1968.

Ayaz, B., "Kuzey Kurdistan Ulusal Hareketinde bir Sorun: Politikada Maksimalist Anlayış", Hevden, No.2, Ekim 1992.

Aydınlık.

Azadı.

Barkey, H.J. & G. Fuller, "Turkey's Kurdish Question: Critical Turning Points and Missed Opportunities", The Middle East Journal, Vol.51, No.1, Winter 1997.

Bauman, C.E., The Diplomatik Kidnappings: A Revolutionary Tactic of Urban Terrorism, Martinus Nijhoff, The Hague, 1973.

Bell, J.B., The Secret Army: The IRA 1916-1979, The Academy Press, Dublin, 1979.

Beresford, D., Ten Men Dead: The Story of the 1981 Irish Hunger Strike, Grafton Books, London, 1987.

Beşikçi, İ., PKK Üzerine Düşünceler: Özgürlüğün Bedeli, Melsa Yay., İstanbul, 1992.

Bilge-Criss, N., 'The Nature of PKK Terrorism in Turkey', Studies in Conflict and Terrorism, Vol.18, No.1, Jan.-March, 1995.

Birand, M.A., Apo ve PKK, 2. Baskı, Milliyet Yay., İstanbul, 1992.

Birrell, D., "Relative Deprivation as a Factor in the Conflict in Northern Ireland", Sociological Review, 20, No.3, 1972.

1SL

Ayrılıkçı Terörün Anatomisi J IRA-ETA-PKK

Boulton, D., The UVF, 1966-1973: An Anatomy of Loyalist Rebellion, Tore Books, Dublin, 1973.

Boyd, A., "Quicksands of Ulster", The Nation, Dec., 3,1973:593.

Bruton, J., Dail (Parliament) Statement on Northern Ireland, basılmamış

doküman, Dublin, 10 Ekim 1996.

Brown, J., "The Turkish Imbroglia: Its Kurds", Annals, 541, Sept., 1995.

Brasloff, A., "Spain: the state of the autonomies", içinde, M Forsyth(Ed.), Federalism and Nationalism, Leicester Univ. Press, Leicester and Lkondon, 1989.

Bruinessen, M. van, "Between Guerilla War and Political Murder: The Workers Party of Kurdistan", Middle East Repon, July/August 1988.

Bucheit, L.C., Secession: The Legitimacy of Self-Determination, Yale Univ. Press, New Haven, London, 1978.

Buckland, P., The Factory of Grievances: Devolved Government in Northern Ireland, 1921-39, Dublin, Gill and Macmillan, 1979.

Buckland, P, A History of Northern Ireland, Holmes & Meier Publs., New York, 1981.

Burges, M. & A-G Gagnon (Eds.), Comparative Federalism and Federation, Harvester Wheatsheaf, New York, 1993.

Burton, J., Conflict: Resolution and Provention, The Macmillan Press Ltd., London, 1990.

Burkay, K., "Türk Hukuk Sistemi ve Kürtler", Deng; Aylık Siyasal ve Kültürel Dergi, Yıl 1, Sayı 1, Aralık 1989.

Chomsky, N., The Culture of Terrorism, South End Press, Boston, 1988.

Christie, K., Political Protest in Northern Ireland: Continuity and Change, Link Press, Reading (UK), 1992.

Clancy, S., "Airey Neave executed", Starry Plough (Dublin), 1 April 1979.

Clark, R.P., "Recent Voting Trends in Spain's Basque Provinces", Iberian Studies, 9, No.2, Autumn 1980.

Clark, R.P, The Basque Insurgents, The Univ. of Wisconsin Press, Madison, 1984.

Cobban, A., The Nation State and National Self-Determination, Collins, London, 1969.

Coogan, T.P., The IRA, Fontana, London, 1980.
CSCE Helsinki Summit Document.
Cumhuriyet.

Çalışlar, O., Öcalan ve Burkey'la Kürt Sorunu, Pencere Yay., İstanbul, 1993.

ısa

Kaynakça

Der Derian, J., Antidiplomacy: Spies, Terrör, Speed, and War, Blackvvel, Cambridge, 1992.

Demirkıran, S., Ürperten İtiraflar, Turan Yay., İstanbul, 1996.

Demokrasi.

Desmala Sure.

Devlet İstatistik Enstitüsü.

Dicleli, A., "Kürt Sorunu ve Devlet Politikası: Dün-Bugün", Deng, No.5, Nisan-Mayıs 1990.

Donelan, M., "Terrorism: who is legitimate target?", Review of International Studies, 13-1987.

Ekşi, O., TerörYazılan, Der.; M. Gündüz, Saray Yay., İzmir, 1996.

Ellis, P.B., Hell ör Connaught: the Cromwellian colonization of Ireland, 1652-60, Belfast, 1988.

Emerson, R., "Self-Determination", American Journal of International Law, Vol.65,1971.

Erener, M., XIX. Yüzyıldan Günümüze Kadar Ulusal Sorun ve Kürdistan, Zagros Yay., İstanbul, 1993.

Ersever, A.C., Kürtler, PKK ve A. Öcalan, Ocak Yay., Ankara, 1994.

Ergil, D., "Doğu Sorunu; Teşhisler ve Teshiller", Özel Araştırma Raporu, TOBB, Ankara, 1995.

Financial Times.

Flackes, W.D. & S. Elliott, Northern Ireland: A Political Directory, 1968-1988, Belfast, 1989.

Flint, J., "A Democracy under Threat", New Statesman, 12 January 1979.

Franck, T.M. & B.B. Lockvood, "Preliminary Thoughts tovwards an International Convention of Terrorism", American Journal of International Lcw, 68-1974.

Gallagher, M., "Do Ulster Unionists Have Right to Self-Determination?",
Irish Political Studies, 5,1990.

Geraghty, T., Who Dares Wins, Fontuna Press, London, 1980.

Gerger, H., Türkiye'nin Düzeni ve Kürt Sorunu, Belge Yay., İstanbul, 1994.

Gilmour, D., The Transition of Spain: From Franco to the Constitutional
Monarchy, Ouarted Books, London and New York, 1985.

Gowan, P., 'The Gulf War, Iraq and Western Liberalisin", New Left Revi-
ew, 187-May/June 1991.

Guelke, A., The Age of Terrorism and the International Political System,

I.B. Tauris Publs., London & New York, 1995.

ısa

Ayrılıkçı T.rörün Anatomisi»] / IRA-ETA-PKK

Guelke, A., "British Policy and the International Dimension of the
Northern Ireland Conflict", Regional Politics and Policy, Vol.1,
No.2,1991.

Gültekin, M.B., "İsmail Beşikçi Eleştirisi", Teori, No.24, Aralık 1991.

Habermas, J., "Civil Disobedience: Litmus Test for the Democratic
Constitutional State", Berkeley Journal of Sociology, Vol.XXX, 1985.

Hechter, M., Internal Colonialism, Routledge and Kegan Paul, London, 1975.

Hechter, M., "Internal Colonialism Revisited", içinde E. Tiryakian & R.
Ragowski (Eds.), New Nationalism of the Developed West, Alien & Un-win,
Boston, 1985.

Heraklides, A., The Self-Determination of Minorities in International
Politics, Frank Cass, London, 1991.

Hepburn, A.C. & E. Rumpf, Nationalism and Socialism in the Twentieth
Century Ireland, Barnes & Noble, New York, 1980.

Heiberg, M., The Making of Basque Nation, Cambridge Univ. Press, Cambridge
& New York, 1989.

Hooghe, L., "Belgium: From Regionalism to Separation", Regional Politics
and Policy, Vol.3, No.1, Spring 1993.

Horowitz, D., Ethnic Groups in Conflict, Univ. of Calif. Press, Berkeley,
1985.

Hürriyet.

Hyans, E, Terrorist and Terrorism, St. Martin's, New York, 1974.

İmset, İ.G.,Aynhkçı Şiddetin 20 Yılı (1973-1992), 2. Baskı, TDN Yay.,

Ankara, 1993.

Johar, H. & G. Bahgat, "Oil and Democracy: The American Dilemma in the Persian Gulf Region", *Comparative Strategy*, Vol.14, No.2, April/June 1995.

Kane, J.J., "Civil Rights in Northern Ireland", *Review of Politics*, Vol.33, 1970.

Kelly, J., *The Genesis of Revolution*, Kelly Kane, Dublin, 1976.
Keesing's Contemporary Archives.

Khatami, S, "Decentralization: A Comparative Study of France and Spain since the 1970s", *Regional Politics and Policy*, Vol.1, No.2, Summer 1991.

Küçükaydın, D, "Kürt Hareketi Üzerine bir değerlendirme", *Sınıf Bilinci*, No.12, Mart 1993.

Kürkçü, E, "A. Öcalan ile Görüşme", *Toplumsal Dayanışma*, Haziran 1994.

160

.Kaynakça

Laqueur, W. (Ed.), *The Terrorism Reader*, A Meridian Book, New York & London, 1978.

Lijphart, A., *Democracy in Plural Societies: A Comparative Explanation*, Yale Univ., Press, New Haven, 1977.

Maraş, R., *Yasaklı Yazılar*, Komal, Istanbul, 1996.

McGarry, J. & B. O'Leary, "Introduction: The macro-political regulation of ethnic conflict", içinde, McGarry J. & B. O'Leary (Eds.), *The Politics of Ethnic Conflict Regulation*, Routledge, London, 1993.

Middle East Economic Digest.
Milliyet.

Moxon-Browne, E., *Nation, Class and Creed in Northern Ireland*, Gower, Aldershot, 1983.

Moloney, E., "The lRA", *Magill*, Vol. 3, No.12, 1980.

Morgan, M, "How the British created the Proves", *Fortnight*, July/Agust, 1989.

Muller, E.N., "Income Inequality, Regime Repressiveness, and Political Violence", *American Sociological Review*, 50-1985.

Munck, R, "Rethinking Irish Nationalism: The Republican Dimension", *Canadian Review of Studies in Nationalism*, XIV, 1, 1986.

Nagel, J. & B. Whorton, "Ethnic Conflict and the World System", *Journal of Political and Military Sociology*, Vol.20, Summer 1992.

Northern Ireland: The Background and the Facts', Basılmamış Araştırma Raporu, Belfast, Nisan, 1995.

O'Callaghan, S., "Sinn Fein's Strategy Laid Bare", New Statesman, 20 June 1997.

Olson, R., "The Kurdish Question in the Aftermath of the Gulf War: Geopolitical and geostrategic changes in the Middle East", Third World Quarterly, Vol.13, No.3,1992.

Öcalan, A., Seçme Yazılar, Cilt-2, Melsa Yay., İstanbul, 1992.

Öcalan, A., Kurdistan Yurtseverliği ve Ulusal Kurtuluş Cephesi, Zagros, İstanbul, 1993.

Öcalan, A., PKK IV. Kongresi'ne Sunulan Politik Rapor, Zagros, İstanbul, 1993.

Page, E., "Michael Hechter's internal colonialism theses: some theorethi-cal and methodological considerations", Studies in Public Policy, No.9, 1977.-

Palloni, E., "Internal Colonialism or Clientelistic Politics? The Case of Southern Italy", Ethnic and Racial Studies, 2-3, July 1979.

Jfil

Ayrılıkçı T«röliin Anatomisi / IRA-ETA-PKK

Park, K.H., "Reexamination of the Linkage between Income Inequality and Political Violence", Journal of Political and Military Sociology, 14-1986.

Pazar Postası.

Perinçek, D., "Kurdistan Sömürgeci Tezi Çıkmazda", Teori, No.23, Kasım 1991.

Perinçek, D., Türk Sorunu: Emekçiler Açısından Belgelerle Kürt Sorunu, Kaynak Yay., İstanbul, 1993.

Perspektif.

Pinnard, M. & R. Hamilton, "Intellectuals and the leadership of social movements: some comparative perspectives", Research in Social Movements, Conflicts and Change, Vol.11,1989.

Pomerance, M., Self-Determination in Law and Practice: The New Doctrine in the United Nations, Martinus Nijhoff Publ., The Hague, 1982.

Ronen, D., The Quest for Self-Determination, Yale Univ. Press, New Haven, London, 1979.

Rowthorn, B., "Unemployment: the widening gap", Fortnight, Vol.231, 1968.

Saeedpour, V.B., "Post-Gulf War Geopolitics: Iraqi Kurds Play Turkey's Game", The Nation, September 14,1992.

Sabah.

Sever, M., Kürt Sorunu: Aydınlarımız Ne Düşünüyor, Cem Yay., İstanbul, 1992.

Smith, A.D., The Ethnic Revival, Cambridge Univ., Press, Cambridge, 1981.

Smith, J., "Oil on Troubled Waters", Socialist Worker Review, 134 - Sept. 1990.

Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi

Starke, J.G., Introduction to International Law, Tenth Edition, Butter-worths, London, 1989.

Taylor, R., "Consociationalism and Federalism", içinde A.J.R. Groom & P. Taylor(Eds.), Frameworks for International Co-operation, Pinter, London, 1990.

The Guardian
The Times
The New York Times
The Independent
The Observer

162.

Kaynakça

The Washington Post

The Irish Times

Timuroğlu, V., Dersim Tarihi, Yurt Yay., Ankara, 1991.

Trevino, J.A., "Spain's Internal Security: The Basque Autonomous Police Force", içinde, Y. Alexander & K.A. Myers (Eds.), Terrorism in Europe, Croom Helm, London & Canberra, 1982.

Tuncer, Y., Bölgelerarası Benzeşme ve Türkiye: 1963-1973, ODTÜ Yay., Ankara, 1978.

Vincent, R.J., Human Rights and International Relations, Cambridge Univ. Press, Cambridge, 1986.

Waldmann, P., "From the vindication of honour to blackmail: the impact of the changing role of ETA on society and politics in the Basque region of Spain", içinde, N. Gal-Or(Ed.), Tolerating Terrorism in the West: An International Survey, Routledge, London, New York, 1991.

Weede, E., "Income Inequality, Avarage Income, and Domestic Violence", Journal of Conflict Resolution, 25-1981.

White, T.H., America in Search of Itself, Jonathan Cape, London, 1983.

Whyte, J., Church and State in Modern Ireland, 1923-1979, Gill and Mac-millan, Dublin, 1980.

White, R.W., "From Peaceful Protest to Guerilla War: Micromobilization of the Provisional Irish Republican Army", American Journal of Sociology, Vol.94, No.6, May 1989.

Whyte, J., "How much discrimination was there under the Unionist regime", içinde T. Gallagher & J. O'Connell (Eds.), Contemporary Irish Studies, Manchester Univ. Press, Manchester, 1983.

Wilkinson, P., Political Terrorism, Wiley, New York, 1974.

World Book of Political and Social Indicators.

Yeni Yüzyıl

ısa

KONU DİZİNİ

AIA (İngiliz-İrlanda Anlaşması, 1985),

38,39

Ala, Rizjari, 84,104 Anayasa Mahkemesi (Türkiye), 83,91 Anayasayı Koruma Dairesi (Almanya), 97 ARGK (Kürdistan Halk Kurtuluş Ordusu), 88,152

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 41 AYÖD (Ankara Yüksek Öğrenci Derneği),

83

Barışçı Çözüm Yöntemleri, 119-121

Bask Bölgesi

Tarihi 57-9

Bask Direniş Hareketi, 58

Bask Mülteci Destekleme Komitesi

(Fransa), 77 Birleşmiş Milletler, 99 Birlik Yasası (İrlanda, İngiltere), 26 DEP (Demokrasi Partisi), Türkiye 90-91 Darbe Girişimi, Şubat 1981 (İspanya), 71 DDKO (Devrimci Doğu Kültür Ocakları),

Türkiye, 82-83

Dersim Sosyalist Partisi, 103 Devlet Güvenlik Mahkemesi, 90 Devletin İşlevi, 115-117 Devrimci Komünist Lig (LCR), Bask

Bölgesi, 66

Downing Street Deklarasyonu, 47,131 DUP (Demokratik Birlikçi Parti), 43
EGI (Bask Gençliği), 59-60,68 Ekim Krizi (Kanada), 23 Ekin Grubu (Bask bölgesi), 60,61,62,74 ERNK (Kürdistan Ulusal Kurtuluş Cephesi), 87-88,103,152 ETA (Bask Ülkesi ve Özgürlük), 57-80
Tarihi Gelişimi, 59-60

Kilisenin Rolü, 60-61

İdeolojik Mücadele, 64-67

Mali Kaynaklar, 75-76

Bölünmeler (ETA-V ve ETA-VI),

64-67

Eylem-Baskı-Eylem Yöntemi (ETA), 67
Faili Meçhul Cinayetleri Araştırma Komisyonu, Türkiye, 110
Federalizm, 106-107,108-109
Fianna Fail, 28,45

FLQ (Quebec Kurtuluş Cephesi), 23
Fueros Yasası (Bask Bölgesi), 57
GAL (Anti-Terörist Kurtuluş Grupları),

İspanya, 16,72,117,139
Good Friday Anlaşması (Belfast Anlaşması), 132,136

Güç Bölüşümü (Consociationalism), 120
Halk Evi (Londra), 95
Herri Batasuna, 70-71,74,80
INLA (İrlanda Ulusal Kurtuluş Ordusu),

31-32,34,51
IRA (İrlanda Cumhuriyetçi Ordusu), 25-55

Tarihi Gelişimi, 25-26

Bölünmeler (Official ve Provisional

IRA), 31-32

Mali Kaynaklar, 45-46
İspanyol Komünist Partisi, 66
İspanyol Silahlı Grupları (neo-faşist), 72
KAS (Sosyalist Koordinasyon Konseyi),

74-75

Kızıl Hücreler (Bask Bölgesi), 65
Komal Yayınları, 84

Konferanslar (Kürt Sorunu Üzerine), 88
Kürdistan Kurtuluş Birliği (HRK), 86

Ifis.

Ayrılıkçı Tarorün An«toml«l / IRA-ETA-PKK

Kürdistan Sosyalist Partisi (Türkiye)

102,110

Kürt Enstitüsü (İstanbul), 89

Kürt Parlamentosu (Sürgünde) 90

Kuzey İrlanda,

Tarihi, 25-29

Kanlı Pazar, (1972), 32

Yerel Partiler ve Talepleri, 42-45

Açlık Grevleri, 33-36

Protestan Şiddet Örgütleri, 36-38

Adil İstihdam Yasası (1989), 33-34

Olağanüstü Hal Tedbirler Yasası, 33

Terörizmi Önleme Yasası, 33 Liberados, 63 Lizarra-Garazi Anlaşması (Bask Bölgesi),

139

Makyavelizm, 18

Maze Cezaevi, 34,133

Medico International, 86

Merkez-Çevre, 128

Mitchell Şartları, 1997

(Kuzey İrlanda), 50

NORAIID (Kuzey İrlanda Yardım Komitesi), 45 Orange Düzeni (=Protestan Düzen)

(Kuzey İrlanda), 26

Otonomi

Kültürel, Mali vs., 119

Örgütlerin Yapılanması, 19-22

Merkez Komiteleri, 21

Mali Yapılanma, 21

Silahlı Operasyon Birimleri, 21

Propaganda, Basın, 21 Özgürlük Yolu Dergisi, 84 Paskalya Ayaklanması, 1916 (İrlanda), 27 PNV (Bask Milliyetçi Partisi), 57,59,60,

62,63

PKK (Kürdistan İşçi Partisi), 81-113

Tarihi Gelişimi, 81-86
Mali Kaynaklar, 93-98
Ayrılık Konusu, 106-109
İttifak Anlayışı, 98-106
5. Kongre, 88-90
'Realite' Dergisi, 109
SAS (Özel Hava Hizmeti) Komandoları,

40-41,117
SDLP (Sosyal Demokrat ve İşçi Partisi),

42,43,48

Self-Determinasyon Hakkı (Kendi Geleceğini Tayin Etmek Hakkı), 14,53,81

Sinn Fein,
28-30,35,42,47,49,50,51,52,134,136,138

Sivil Haklar Kampanyası, 30-31,42

Siyasi Kültür, 14

Sömürgecilik, 14,81

Stormont, 31,54,134

Sunningdale Anlaşması, 1973 (Kuzey İrlanda), 32,132

Sürekli-IRA, Gerçek IRA, 132

Sürekli Ordu Konseyi (Kuzey İrlanda), 54

Şiddet, 16-17,79,109,121

Tekoşin, 103

Terör, 16-17

TİP (Türkiye İşçi Partisi), 82-83
Doğu Sorunu, 82

TÜSİAD (Türkiye Sanayici ve İşadamları Derneği), 90

Uluslararası Af Örgütü, 86,112

UDA (Ulster Savunma Birliği), 36-37,39

UDR (Ulster Savunma Alayı), 37-38,39

UFF (Ulster Özgürlük Savaşçıları), 36,39

Ulster Kraliyet Polis Teşkilatı, 49

UUP (Ulster Birlikçi Parti), 43

UVF (Ulster Gönüllü Güçleri), 37

Uyuşturucu Ticareti, 95-97,150

Yurtsever Devrimci Antifaşist Cephe
(Bask Bölgesi), 70

Zutik, (Bask Bölgesi), 62

Ifift

İSİM DİZİNİ

Adams, G., 35,40,42,43,48,52,53,134,136

Ahern, B., 49,135

Arana, S., 57,60

Ataç, H., 89

Avcioğlu, D., 92

Aydar, Z., 90

Aziz, T., 105

Barkey, J.H., 106

Bayık, C, 83,145,153

Benn,T.,46,47

Beşikçi, İ., 87,104

Beyaz, Ş., 89,108

Birand, M.A., 91

Blair, T., 48,131,134

Blanko, M.A., 92

Brooke, P., 46,47

Bruton, L, 41

Bucak, S., 108,112

Burkay, K., 84,102,110

Burns, N., 101

Callajhan, J., 30,44

Carillo, S., 71

Carlos, J. (Kral), 71

Carter, J., 100
Cengiz, S., 103
de Chastelain, J., 133
Churchill, W., 28
Clinton, B., 47,48,130,133,134
Collins, E., 44
Collins, M., 137
Connolly, J., 27
Craig, J. (Sir), 29
Cromvvel, O., 25
Çandar, C, 108
Çürükkaya, S., 86,93,104
Davies, G., 100
Demirci, S., 142
Dicle, H., 91
Doğan, M, 85
Durmuş, MH., 85
Ekşi, O., 105
Erbakan, N., 91
Erjü.D.,108
Eröstarbe, J., 77
Esad, H., 142,143
Etxebarrieta, J., 68
Foot, M., 35
Franco, G., 59,68,70
Fuller, E.G., 106
Garmendia, F., 77
Gerger, H., 92
Gonzales, F., 71,139
Griffith, A., 42
Güçlü, L, 104

Gündoğan, C, 99

Haujhey, C., 45

Heath, E., 31

Hume, J., 48

James, Kral II., 26

Karasu, M., 89,103,104,109,112

Karer, H., 83

Kalkan, D., 89

Karadaghi, K., 105

Karayılan, M., 89

Kartal, R., 90

Kaynak, M., 108

Kaytan, A. H., 83

Kelly, G., 54,136

Kepenek, Y., 92

Kıhnç, M., 90

Kıvıkoğlu,H.,142

Korkmaz, M., 85

Kotan, O., 109

Krutwig, F., 63

Küçük, Y., 101

Kürkçü, E., 89

Majör J., 47

Maraşh, R., 107

Mayhew, P. (Sir), 47

McGuinness, M., 22,48,54,135,136

Mitterand F., 59

Mowlam, M., 52,133

Musa, A., 143

O'Bradaigh,R.,42

O'Callaghan, S., 44

O'Neill.T.,30

Öcalan, A., 82,85,96,98,106,107,143,144,

145,146

Öcalan, O., 153

Özal.T., 106

Paisley, L, 131

Perinçek, D., 91,99,101,150

Pir, K., 85

Sabancı, S., 90

Sakık, Ş., 144,147

Sands, B., 34-36

Santacristina, L., 77

Savran, S., 101

Suarez, A., 70

Talabani, C., 105-106

Taş, N., 146

Thatcher, M., 35

Timuroğlu, V, 92

Toğuç,N.,90

Trimble, D., 132,135,136

Trudeau, P., 23

WilliamofOrange,26

Zaldua,J.M.,77

Zibari,H.,102

Emin Gürses - Ayrılıkçı Terörün Anatomisi IRA-ETA-PKK